ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΤΙΚΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ»

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΕΘΝΙΚΗ ΚΑΙ ΕΝΩΣΙΑΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ

Οι σύγχρονες προκλήσεις για την εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος της πληροφόρησης (intelligence) για την υποστήριξη των σχετικών πολιτικών της

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Νικόλαος Γεωργιτσόπουλος

Επιβλέπων καθηγητής: Παπαγιάννης Δονάτος

Αθήνα, 2021

Τριμελής Επιτροπή:

1. Παπαγιάννης Δονάτος, Καθηγητής Πάντειου Πανεπιστημίου (Επιβλέπων)
2. Νικολόπουλος Ηλίας, Καθηγητής Πάντειου Πανεπιστημίου
3. Μουστάκας Μελέτιος, Καθηγητής Πάντειου Πανεπιστημίου

Αφιερώσεις

Την παρούσα διπλωματική εργασία θα ήθελα να την αφιερώσω στην σύζυγο μου, για όλη τη βοήθεια και την υποστήριξη που δέχτηκα κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας και τον χρόνο που τις έκλεψα για να την ολοκληρώσω. Χωρίς την δική της ενθάρρυνση και στήριξη να συνεχίζω να μελετώ και να διαβάζω, δε θα είχε ολοκληρωθεί.

Ακρωνύμια -Συντομογραφίες

Ελληνόγλωσσες

ΔΚΕΕ	Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΣΔ	Επιχειρησιακά σχέδια δράσης στο πλαίσιο του κύκλου πολιτικής
ΕΠΑΑ	Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας
ΚΠΑΑ	Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας
ΚΕΠΠΑ	Κοινή Εξωτερική Πολιτική και Πολιτική Ασφάλειας
Μτφ	Μετάφραση
ΠΣΣ	Πολυετές στρατηγικό σχέδιο στο πλαίσιο του κύκλου πολιτικής
ΣΕΕ	Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση

Ξενόγλωσσες

CEPOL	Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των αρχών επιβολής του Νόμου
CIRAM	Common Integrated Risk Analysis Model
COSI	Διαρκής Επιτροπή Εσωτερικής Ασφάλειας
CYBERINT	Cyber Intelligence
EASO	European Asylum Support Office
EAS	Europol Analysis System
ECIM	Ευρωπαϊκό μοντέλο εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών
ECTC	European Counter Terrorism Centre Ευρωπαϊκό Κέντρο Αντιμετώπισης της Τρομοκρατίας
EIS	Europol Information System
EMAS	Europol Malware Analysis Solution
EPE	Europol Platform of Experts
Eurojust CMS	Case Management System
EUROSUR	Ευρωπαϊκό Σύστημα Επιτήρησης των Συνόρων
FRA	European Union Agency for Fundamental Rights
FRAN	Frontex Risk Analysis Network
Frontex	Οργανισμός Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής της Ένωσης
GEOINT	Geospatial Intelligence
HUMINT	Human Intelligence
IMINT	Imagery Intelligence
IntCen	Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφοριών της Ένωσης
Intelligence Led Policing	προβλεπτική αστυνόμευση

IRU -	Internet Referral Unit Μονάδα Αναφοράς Διαδικτυακού περιεχομένου της Europol
IOCTA	Internet Organized Crime Threat Assessment
JEIS	Joint EU Intelligence School
OSINT	Open Source Intelligence- τεχνικές συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών από ανοικτές πηγές
PESCO	Permanent Structured Cooperation
PROTINT	Protected Information Intelligence
SatCen	Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΚΕΕ)
SIENA	Secure Information Exchange Network Application
SIGINT	Signals Intelligence
SOCINT	Socio-cultural Intelligence
SOCMINT	Social Media Intelligence
SOCTA	Serious and Organizes Crime Threat Assessment-
TE-SAT	Terrorism Situation and Trend Report

Ευχαριστίες

Μέσα από τη παρούσα ενότητα της παρούσας διπλωματικής εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω μία σειρά προσώπων που κατά τρόπο άμεσο ή έμμεσο συνέβαλαν στην περάτωση του παρόντος επιστημονικού εγχειρήματος. Γνωρίζοντας ότι οι διπλωματικές εργασίες παραμένουν εσαεί δημοσιευμένες στην ηλεκτρονική πλατφόρμα του Πάντειου Πανεπιστήμιου «Πάνδημος», η ενότητα των ευχαριστιών είναι πάντοτε μία καλή ευκαιρία για την αποτύπωση σκέψεων και ευχαριστιών που θα μείνουν για πάντα αποτυπωμένες σε ένα επιστημονικό κείμενο στο πέρασμα του χρόνου. Κάθε πόνημα διέρχεται από ορισμένα στάδια και εν τέλει ολοκληρώνεται. Πόσο μάλλον όταν την περίοδο την οποία γράφεται η ανθρωπότητα βρίσκεται σε μία πανδημία.

Αρχικά θα ήθελα να ευχαριστήσω τη σύζυγο μου Νάνσυ και στην οποία αφιερώνω αυτή την εργασία, για όλη τη βοήθεια και την υποστήριξη που δέχτηκα κατά την διάρκεια συγγραφής της παρούσας εργασίας και τον χρόνο που τις έκλεψα για να την ολοκληρώσω. Χωρίς την δική της ενθάρρυνση και στήριξη να συνεχίζω να μελετώ και να διαβάζω, δε θα είχε ολοκληρωθεί. Εν συνεχεία θα ήθελα να ευχαριστήσω τους γονείς μου για στην δική τους στήριξη και αγάπη στη μέχρι τώρα πορεία μου.

Θερμές ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω σε όλους τους συμφοιτητές μου κατά την διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 2019-2020 που ήμασταν συνοδοιπόροι στα μαθήματα του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών Νομικής και Διοικητικής Επιστήμης στο Πάντειο Πανεπιστήμιο στη κατεύθυνση της Εθνικής και Ενωσιακής Διοίκησης. Ο λίγος χρόνος που καθίσαμε μαζί στα διδακτικά έδρανα ήταν αρκετός για γνωριστούμε και να συνεργαστούμε αποτελεσματικά, προκειμένου να μπορέσουμε να οργανώσουμε την επικοινωνία μας για θέματα του μεταπτυχιακού. Αν και στο επόμενο εξάμηνο του 2020 η διδασκαλία πραγματοποιήθηκε κυρίως εξ’ αποστάσεων, εντούτοις υπήρχαν πάλι στιγμές που ειδωθήκαμε και αναθερμάναμε τις σχέσεις μας.

Την παράθεση των ευχαριστιών θα ήθελα να ολοκληρώσω εκφράζοντας τις ευχαριστίες μου προς τους διδάσκοντες του μεταπτυχιακού προγράμματος σπουδών για τις γνώσεις και την διδασκαλία που μας προσέφεραν σε αυτό το ταξίδι γνώσης. Ιδιαίτερες ευχαριστίες θα ήθελα να αποδώσω στον επιβλέπων της διπλωματικής μου εργασίας κ. Παπαγιάννη Δονάτο για την αποδοχή μου και την στήριξη του από τη Σχολή Αξιωματικών Ελληνικής Αστυνομίας όπου είχα την χαρά να τον έχω καθηγητή

στο Ευρωπαϊκό Δίκαιο για την αγάπη που μου μετέφερε για τα ευρωπαϊκά δρώμενα και την πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης πράγμα που με οδήγησε να παρακολουθήσω το εν λόγω πρόγραμμα μεταπτυχιακών σπουδών στο οποίο διδάσκει. Τέλος ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλω στον καθηγητή μου κ. Παπακωνσταντή Μάρκο για όλη την βοήθεια και την υποστήριξη που μου παρείχε καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της παρούσας διπλωματικής εργασίας καθώς ήταν πάντα παρών για να με βοηθήσει και να με υποστηρίξει στην εκπόνηση της παρούσας.

Περιεχόμενα

Πίνακες

Εικόνες

Περίληψη

Στην παρούσα διπλωματική εργασία, αναλύονται ορισμένες από τις σύγχρονες προκλήσεις και απειλές, που πλήττουν την ασφάλεια της Ένωσης, με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, εξετάζεται ο ρόλος της πληροφόρησης (intelligence), για τη διαμόρφωση σχετικών πολιτικών ασφάλειας. Στόχος της εργασίας, δεν είναι η παράθεση των μέτρων και πολιτικών που λαμβάνει η Ένωση για κάθε μια από τις απειλές αυτές, άλλα αποτελεί περισσότερο μία προσπάθεια, να συνδεθεί το ενωσιακό περιβάλλον ασφάλειας με το ρόλο της πληροφόρησης. Η εργασία χωρίζεται σε δύο μεγάλες ενότητες, αρχικά στην πρώτη ενότητα προσεγγίζεται η έννοια της ασφάλειας και αναλύεται το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργείται. Ακολούθως αναλύονται οι διαστάσεις της ασφάλειας, για την Ένωση ανάλογα με την προέλευση της απειλής και γίνεται αναφορά στα δυσδιάκριτα όρια, μεταξύ εσωτερικής και εξωτερικής διάστασης. Στη συνέχεια, περιγράφονται οι κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης, που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη και αναλύονται οι κίνδυνοι της τρομοκρατίας, του οργανωμένου εγκλήματος, της ασφάλειας στον κυβερνοχώρο, της μετανάστευσης καθώς και οι υβριδικές απειλές. Στη δεύτερη ενότητα, αναλύεται η έννοια της πληροφόρησης και δίνεται έμφαση στη στρατηγική πληροφόρηση και πως αυτή τροφοδοτεί τους λήπτες πολιτικών αποφάσεων με την απαραίτητη κρίσιμη γνώση, για την διαμόρφωση πολιτικής και υψηλής στρατηγικής, για την αντιμετώπιση των απειλών και προκλήσεων ασφάλειας που είδαμε στο πρώτο μέρος. Αναλύονται οι διάφορες πτυχές της πληροφόρησης και αναδεικνύεται ο ρόλος της, στο σύγχρονο μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας που περικλείει την Ένωση. Επιπλέον, περιγράφεται το σύνθετο μοντέλο δομών και υπηρεσιών που έχει αναπτυχθεί σε ενωσιακό επίπεδο, για την παροχή στρατηγικής πληροφόρησης σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας στους λήπτες πολιτικών αποφάσεων, που δεν είναι άλλοι από τα θεσμικά της όργανα. Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, στον κύκλο πολιτικής για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος και τα στρατηγικά προϊόντα πληροφόρησης που δημιουργούνται από την Ένωση (SOCTA, TE-SAT, Frontex Risk Analysis) και την χρήση των ανοικτών πηγών (OSINT).

Abstract

In this diploma thesis, we discuss some of the modern challenges and threats that affect or can affect the security of the Union. In this context, the role of intelligence is examined to formulate relevant security policies. The aim of the work is not to quote precisely all the measures and policies taken by the Union for each of these threats. It is more an effort to connect the European Union's security environment with the role of intelligence. The present thesis is divided into two large sections. In the first one, we discuss the concept of security and how is approaching the security threat and dangers and analyzing the context in which they are created through securitization theory. Subsequently, the dimensions of safety for the compound depending on the origin of the threat, and reference is made to the inconspicuous limits between the internal and external dimensions. Additionally, we described the common challenges for the EU's and member states' security, analyzing the risks of terrorism, organized crime, cyber security, and migration as well as hybrid threats. The second section analyzes the concept of intelligence and emphasis is placed on strategic intelligence and how it feeds political decision-makers with the necessary critical knowledge of policy-making to be able to address the security threats and challenges we have seen in the first part. Also, we analyze the various aspects of intelligence and its role in the contemporary changing security environment of the EU. In addition, we can see the complex model or institutions, organizations, services, and databases developed by the EU to provide strategic intelligence on internal security matters. Particular reference was made to the criminal intelligence analysis, the EU policy cycle for organized and serious crime, the strategic intelligence products (Socta, Te-Sat, Frontex Risk Analysis) formulated by the EU, and the use of open-source intelligence (OSINT).

Λέξεις κλειδιά

Ελληνικά: Ευρωπαϊκή Ένωση, Ασφάλεια, Πληροφόρηση, Απειλές, Κίνδυνοι, Ευρωπαϊκή Ασφάλεια

Αγγλικά: Strategic Intelligence, Intelligence, Security, European Union

Εισαγωγή

Η παρούσα εργασία εκπονήθηκε στα πλαίσια του μεταπτυχιακού Νομική και Διοικητική Επιστήμη του Τμήματος Δημόσιας Διοίκησης του Πάντειου Πανεπιστημίου Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών στην κατεύθυνση με τίτλο «Εθνική και Ενωσιακή Διοίκηση» κατά την περίοδο 2020-21.

Ο τίτλος της εργασίας είναι «Οι σύγχρονες προκλήσεις για την εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ο ρόλος της πληροφόρησης (intelligence) για την υποστήριξη των σχετικών πολιτικών της». Στην παρούσα εργασία αρχικά οριοθετείται η ανάπτυξη του θέματος και ο αναγνώστης διακρίνει τα όρια μέσα στα οποία κινείται η συγκεκριμένη εργασία ενώ παράλληλα, αποσαφηνίζονται όροι και έννοιες, οι οποίες αναλύονται στη συνέχεια.

Η άμυνα και η ασφάλεια αποτελούν τομείς της πολιτικής ζωής, όπου υπάρχει αυξανόμενη ανάγκη για δράση από την πλευρά της Ένωσης. Το ίδιο απαιτείται από την πλευρά των πολιτών, μέσα από την αυξανόμενη ζήτηση που παρουσιάζεται για πρωτοβουλίες και ανάπτυξη ικανοτήτων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, τόσο σε μακροπρόθεσμο στρατηγικό επίπεδο όσο και σε επίπεδο κρατών μελών. Δεδομένης της μεταβαλλόμενης φύσης της ασφάλειας, γίνεται αντιληπτό ότι οι εξωτερικές και εσωτερικές απειλές μπορεί να γίνονται πιο περίπλοκες, ευέλικτες, υβριδικές και διασυνοριακές (συμπεριλαμβανομένης της ψηφιοποίησης της σύγχρονης ζωής και των σύγχρονων τεχνολογικών εξελίξεων). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, καθίσταται σαφές ότι οι εξωτερικές και εσωτερικές διαστάσεις της ασφάλειας αλλάζουν συνεχώς χαρακτηριστικά, διασυνδέονται και δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν αποτελεσματικά μεμονωμένα ή μόνο στο επίπεδο των κρατών μελών (Dokos, 2019).

Η παρούσα διπλωματική εργασία παρουσιάζει σφαιρικά όλες τις πτυχές σχετικά με τις σύγχρονες προκλήσεις και όλους τους κινδύνους για την εσωτερική ασφάλεια σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Με την έννοια της ασφάλεια, γίνεται αρχικά μία διάκριση ανάμεσα στις δύο διαστάσεις της. Μία εσωτερική και μία εξωτερική διάσταση. Οι διαστάσεις αυτές, αναλύονται εκτενώς στη συνέχεια, ώστε να γίνει περισσότερο κατανοητό το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινείται η παρούσα διπλωματική εργασία. Την ίδια στιγμή γίνονται ορισμένες αναφορές στην εξωτερική διάσταση της ασφάλειας, καθώς προκύπτουν κοινές ανάγκες πρόληψης και προστασίας. Η παρούσα

εργασία εστιάζει περισσότερο στην εσωτερική διάσταση της ασφάλειας για την Ένωση, που αποτελεί και το κύριο αντικείμενο της.

Τα θέματα της εσωτερικής ασφάλειας των κρατών μελών, άλλα και της ίδια της Ένωσης γενικότερα αποτελούν αντικείμενα τα οποία επιδρούν στη διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αναμφισβήτητα σημαντικά γεγονότα που κλόνισαν την ασφάλεια έλαβαν χώρα στο έδαφος της Ένωσης (διάφορα τρομοκρατικά χτυπήματα ανά καιρούς κλπ.), δίνοντας την απαραίτητη πολιτική ώθηση και κάμπτοντας τις όποιες επιφυλάξεις για περεταίρω συνεργασία και λήψη κοινών μέτρων στο τομέα της ασφάλειας. Άλλες πάλι φορές ορισμένα ζητήματα όπως το μεταναστευτικό, αναδείχθηκαν σε ζητήματα ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο, επιδρώντας ως τροχοπέδη για ορισμένα κράτη (βλ. Ουγγαρία), προκειμένου να αναστείλουν ή να θέσουν φραγμούς στην συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών.

Τα θέματα της ασφάλειας, παραδοσιακά, ανάγονται άμεσα στο σκληρό πυρήνα του κράτους καθώς συνδέονται άμεσα με την εθνική κυριαρχία των κρατών μελών. Ωστόσο, λόγω των διάφορων τραγικών γεγονότων που έλαβαν χώρα από το 2004 και εντεύθεν στο ευρωπαϊκό έδαφος, τα κράτη μέλη πείστηκαν να συνεργαστούν, εμπλουτίζοντας την ήδη υπάρχουσα συνεργασίας του και στο τομέα της ασφάλειας (Παπαγιάννης, 2008).

Διαπιστώνουμε ότι στο σύγχρονο κόσμο οι απειλές κατά των κρατών, τείνουν να λαμβάνουν διασυνοριακές διστάσεις. Το ίδιο συμβαίνει και με την εγκληματικότητα, η οποία οργανώνεται και διαχέεται σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη λαμβάνοντας περίπλοκες μορφές και έντεχνες διαστάσεις μέσα από διάφορα οργανωτικά σχήματα. Για το λόγο αυτό τα κράτη μέλη, δεν μπορούν να παραμένουν κλεισμένα μέσα στο εθνικό τους «κουκούλι» και σε δικούς τους σχεδιασμούς, χωρίς να προσλαμβάνουν το μεγαλύτερο μέγεθος της εικόνας των απειλών που αντιμετωπίζουν αλλά και τις δυνατότητες για συνεργασία που τους παρουσιάζονται, στο τομέα της ασφάλειας (Παπαγιάννης, 2008).

Η ασφάλεια τις περισσότερες φορές μπορεί μοιάζει υποδεέστερη σε σχέση με την οικονομία ή δεν εκτιμάται σωστά στο βαθμό που θα έπρεπε από πολλούς δρώντες σε επίπεδο Ένωσης ή των κρατών μελών. Ωστόσο δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι, χωρίς ασφάλεια δεν είναι δυνατόν να ευημερήσει ούτε να υπάρξει ανάπτυξη και πρόοδος μέσα σε μία σύγχρονη ευνομούμενη κοινωνία. Η Ένωση έχει καταφέρει και έχει

δημιουργήσει μία εσωτερική αγορά και έναν εσωτερικό χώρο χωρίς σύνορα, μέσα στον οποίο οι οικονομικοί συντελεστές όπως είναι οι εργαζόμενοι, τα εμπορεύματα, το κεφάλαιο και οι υπηρεσίες μπορούν να μετακινούνται ελευθέρα χωρίς περιορισμούς (Παπαγιάννης, 2016). Η επιτυχία αυτή είχε ως αποτέλεσμα, να αναδειχθεί γρήγορα το θέμα, ότι μέσα σε αυτό το χώρο το ίδιο εύκολα, μπορούν να διακινηθούν οι ίδιοι συντελεστές για εγκληματικούς όμως σκοπούς, με επακόλουθο το παράνομο κέρδος. Η ελεύθερη κυκλοφορία των πολιτών μέσα στην Ένωση, μέσα από την κατάργηση των ελέγχων που διενεργούνται στα εσωτερικά σύνορα, θέτει αδιανόητη την ίδια ελεύθερη κυκλοφορία ανθρώπων, που θα μπορούσαν να επιφέρουν πλήγματα σε θέματα ασφάλειας για ένα άλλο κράτος μέλος ή να αποτελέσουν πηγή εγκληματικότητας, για το λόγο αυτό η συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών, γίνεται πλέον επιβεβλημένη (Παπαγιάννης, 2008).

Τα σύγχρονα δημοκρατικά κράτη, μέσα από το πλαίσιο αρχών, δικαιωμάτων και ελευθεριών που παρέχουν στους πολίτες τους, απαιτείται να προστατεύουν επαρκώς το δικαίωμα στη ζωή, την ελευθερία και την ασφάλεια τους. Το κράτος υποχρεούνται να παρέχει ένα περιβάλλον ασφάλειας, όπου οι πολίτες μέσα σε αυτό θα μπορούν να ασκούν ελεύθερα τα δικαιώματα τους και να αναπτύσσουν την προσωπικότητα τους. Μέσα σε αυτό το ιδεατό περιβάλλον ασφάλειας που προσφέρει το κράτος, τα θεμελιώδη δικαιώματα των πολιτών διασφαλίζονται και προάγεται το ευρύτερο κοινωνικοπολιτικό και οικονομική συμφέρον για την ανάπτυξη του ευρύτεροι κοινωνικού συνόλου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η ασφάλεια και η προάσπιση των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, δε θα πρέπει να συνιστούν αντικρουόμενους στόχους άλλα επιδιώξεις που αλληλοσυμπληρώνονται και συμβαδίζουν, ώστε μέσα σε ένα περιβάλλον ασφάλειας να μπορούν οι πολίτες να ασκούν ανεμπόδιστα τα δικαιώματα τους προκειμένου να προστατευτούν και να αναπτυχθούν (Παπακωνσταντής, 2019).

Την ίδια στιγμή, η ασφάλεια απαιτεί την ύπαρξη ενός χώρου για την ανάπτυξη των θεμελιωδών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ο σεβασμός των οποίων κατά την άσκηση αυτών, δημιουργεί μίας υγιής κατάσταση, η οποία απομακρύνει το κράτος από ενδεχόμενο υπέρμετρης καταστολής, η οποία θα μπορούσε να οδηγήσει σε καθεστώς ανελευθερίας (Παπακωνσταντής, 2019). Η Ένωση, από τις ιδρυτικές της συνθήκες υπάρχει με σκοπό να εξασφαλίζει στους πολίτες της έναν χώρο «ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, μέσα στον οποίο εξασφαλίζεται η πρόληψη

και η καταστολή της εγκληματικότητας» (αρ. 3 παρ. 2 ΣΕΕ). Έτσι, η εσωτερική αγορά που δημιουργεί η Ένωση, απαιτεί έναν χώρο ελευθερίας για την ελεύθερη κυκλοφορία, χωρίς ελέγχους στα εσωτερικά σύνορα, έναν χώρο ασφάλειας, όπου οι ενωσιακοί πολίτες θα είναι σε θέση να απολαμβάνουν την ελευθερία που τους παρέχεται χωρίς το φόβο κινδύνων από την εγκληματικότητα και με έλεγχο που διενεργείται στα εξωτερικά σύνορα και την ίδια στιγμή έναν χώρο δικαιοσύνης, όπου εμπεδώνεται το αίσθημα της ασφάλειας δικαίου, η πρόσβαση στη δικαιοσύνη, η εκτέλεση των δικαστικών αποφάσεων και η προστασία από τη διασυνοριακή εγκληματικότητα (Παπαγιάννης, 2008).

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, αντιλαμβανόμαστε ότι η έννοια της ασφάλειας, εμπεριέχεται στην καρδιά της ίδρυσης της Ένωσης μέσα στις ιδρυτικές της συνθήκες, καθώς τίθεται ως βασική προϋπόθεση για την ανάπτυξη της ελευθερίας, οπότε και γεννάται αυτοτελής υποχρέωση για εξασφάλιση αυτής της πολυπόθητης ασφάλειας, προς όφελος πάντα των ευρωπαίων πολιτών (Παπακωνσταντής, 2019). Ωστόσο, η έννοια της ασφάλειας είναι πολυδιάστατη και περιλαμβάνει πολλές πτυχές, που αφορούν είτε την εσωτερική είτε την εξωτερική διάσταση αυτής, σε επίπεδο Ένωσης. Ορισμένες φορές το όριο μεταξύ της εσωτερικής και της εξωτερικής διάστασης της ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο, δεν είναι δυνατό να διακριθεί. Δηλαδή, ο παρατηρητής δεν είναι εύκολο να διακρίνει την προέλευση μίας απειλής, για παράδειγμα αν προέρχεται από το εσωτερικό περιβάλλον του κράτους μέλους ή αν προέρχεται από μία τρίτη χώρα. Απτό παράδειγμα μίας τέτοιας απειλής, είναι η τρομοκρατία (Παπακωνσταντής, 2019).

Η παρούσα διπλωματική εργασία, φιλοδοξεί να δώσει στον αναγνώστη, τη δυνατότητα, να κατανοήσει εκείνο το θεωρητικό πλαίσιο μέσα από το οποίο δημιουργούνται αυτές οι απειλές και προκλήσεις για την ασφάλεια. Αυτό γίνεται μέσα από την ανάλυση της θεωρίας της Σχολής της Κοπεγχάγης. Συνδέοντας τα θέματα ασφάλειας με την έννοια της πληροφόρησης, αποδεικνύεται ότι τις περισσότερες φορές, στη βιβλιογραφία όταν γίνεται αναφορά στην πληροφόρηση (intelligence) και τους σκοπούς που αυτή εξυπηρετεί, ως παραδείγματα δίνονται οι απειλές για την ασφάλεια ενός υποκειμένου, όπως για παράδειγμα ένα κράτος μέλος ή η ίδια η Ένωση κλπ. Ωστόσο, τις περισσότερες φορές, δεν αποσαφηνίζεται η έννοια της ασφάλειας, οι διαστάσεις αυτής, το πλαίσιο και ο τρόπος με τον δημιουργούνται οι απειλές και οι προκλήσεις γύρω από αυτήν. Προκειμένου να κατανοηθεί καλύτερα αυτό, επιχειρείται

μέσα από μία συγκεκριμένη θεωρία, η οποία αναλύεται εκτενώς, ώστε ο αναγνώστης να κατανοήσει την έννοια της ασφάλειας, για να συνδεθεί στη συνέχεια με την έννοια της πληροφόρησης (intelligence).

Κατ' αυτό τον τρόπο, αναλύοντας τη θεωρία σκέψης της Σχολής της Κοπεγχάγης, αρχικά παρουσιάζεται, πως δημιουργούνται οι απειλές για την ασφάλεια. Αυτό αποτελεί το πρώτο βασικό βήμα, για να προχωρήσουμε στη συνέχεια στην επισκόπηση, των ζητημάτων ασφάλειας για την Ένωση. Αυτή η επισκόπηση περιλαμβάνει όλες τις σύγχρονες απειλές με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωπα τα κράτη μέλη. Ταυτόχρονα, γίνεται μία προσπάθεια να συνδεθούν οι απειλές, προκλήσεις και οι κίνδυνοι με το ρόλο της πληροφόρησης (intelligence), προκειμένου να γίνει πλήρως κατανοητό, πως αυτή συμβάλει στην καλύτερη αντιμετώπιση και διαχείριση τους, μέσα από τη σωστή έγκαιρη και ακριβής παροχή πληροφοριών για την υποστήριξη της λήψης πολιτικών αποφάσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Την ίδια στιγμή, επιδιώκεται να γίνει μία όσο το δυνατόν πιο εκτενής περιγραφή και ανάλυση της πληροφόρησης (intelligence) και του ρόλου που επιτελεί για την υποστήριξη των σχετικών πολιτικών της Ένωσης στις απειλές αυτές. Τέλος, αναδεικνύονται τα βήματα και οι πρωτοβουλίες που αφορούν την πληροφόρηση, (intelligence), που η Ένωση ήδη αναπτύσσει ή θα μπορούσαν να αναληφθούν σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών και κινδύνων.

Τα ζητήματα ασφάλειας, όπως θα φανεί μέσα από την παρούσα εργασία έχουν εξελιχθεί και θεωρούνται ολοένα και πιο σημαντικά την σήμερον. Οι νέες απειλές και οι νέοι κίνδυνοι που ανακύπτουν στο προσκήνιο για την Ένωση, όπως η τρομοκρατία που φθάνει μέχρι την καρδιά πολλών από των ευρωπαϊκών πόλεων, προκαλεί νέους φόβους στους πολίτες των κρατών μελών και ως εκ τούτου απαιτούν από την ίδια την Ένωση μία ενισχυμένη παροχή ασφάλειας και ανάληψης αυξημένης δράσης σε αυτό το πεδίο. Ωστόσο, αυτή η αντίδραση δε θα πρέπει να είναι γενική, χωρίς εστίαση και στόχο. Η Ένωση στο νέο αυτό μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας που την περιβάλλει, απαιτείται να δράσει ενάντια στις απειλές και τις αιτίες που τις προκαλούν (Κόππα, 2017).

Προκειμένου τα κράτη μέλη σε επίπεδο Ένωσης να είναι έτοιμα να αντιμετωπίσουν τις σύγχρονες απειλές που παρουσιάζονται κάθε φορά στο προσκήνιο, απαιτείται να διαθέτουν επαρκή πληροφόρηση και στοιχεία, ώστε να είναι σε θέση να

υποστηρίξουν στο μέγιστο βαθμό τις αποφάσεις που θα κληθούν να πάρουν για να αντιμετωπίσουν αυτές. Αν δεν κατέχουν αυτές, τη σωστή στιγμή και με την ακρίβεια και το περιεχόμενο που απαιτείται, τότε ίσως οι λήπτες των κρίσιμων αποφάσεων, θα κληθούν να πάρουν λάθος αποφάσεις, που κοστίσουν αργότερα, είτε σε υλικούς είτε σε αύλους πόρους, σε όλα τα επίπεδα της κοινωνίας, ακόμα και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Κύριο ζητούμενο στην παρούσα εργασία δεν είναι να αναπτυχθούν όλες οι πολιτικές ή τα μέτρα που λαμβάνει η Ένωση για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών, άλλα να αναδειχθεί ο ρόλος της πληροφόρησης (intelligence) και ο τρόπος με τον οποίο εμπλέκεται στη διαμόρφωση των σχετικών πολιτικών που σχετίζονται με τα ζητήματα ασφάλειας με τα οποία βρίσκεται αντιμέτωπη και καλούν τόσο την ίδια όσο και τα κράτη μέλη, σε ανάληψη πολιτικής δράσης.

Για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας διενεργήθηκε εκτενής μελέτη βιβλιογραφικών πηγών, όπως αυτές είναι δημοσιευμένες σε επιστημονικά περιοδικά, βιβλία, πρακτικά συνεδρίων καθώς και σε επίσημα κείμενα της Ένωσης ή σε διαδικτυακούς ιστότοπους. Αντικείμενο της συλλογής, ήταν ο εντοπισμός κειμένων που περιείχαν τους όρους intelligence, security και EU. Όπως προαναφέρθηκε, στόχος της συγκεκριμένης εργασίας είναι να αναδείξει το ρόλο της πληροφόρησης, αναφορικά με τις σύγχρονες απειλές για την ασφάλεια της Ένωσης. Για ιστορικούς λόγους αναφέρεται ότι η παρούσα διπλωματική εργασία συγγράφεται κατά τα έτη 2020-21 και συμπίπτει με την κρίση της πανδημίας COVID-19.

Εξαιτίας αυτού του γεγονότος η πρόσβαση σε πήγες διαμέσου της φυσικής βιβλιοθήκης (βιβλία, συγγράμματα κλπ.) ήταν περιορισμένη και δεν αξιοποιήθηκε στο βαθμό που ο συγγραφέας θα ήθελε. Για το λόγο αυτό και εξαιτίας των επιβαλλόμενων περιορισμών στις μετακινήσεις άλλα και με δεδομένο τους περιορισμούς που είχαν επιβληθεί με νομοθετικά μέτρα στη λειτουργία των πανεπιστημιακών ιδρυμάτων αλλά και των βιβλιοθηκών αυτών αξιοποιήθηκαν περισσότερο οι ηλεκτρονικές πηγές και βιβλιογραφικές πηγές που ήταν διαθέσιμες και προσβάσιμες στο διαδίκτυο μέσα από διαδικτυακές βάσεις ηλεκτρονικών επιστημονικών περιοδικών (JSTOR κλπ.).

Η παρούσα εργασία χωρίζεται σε δυο κύριες ενότητες. Στο πρώτο κεφάλαιο περιγράφονται τα ζητήματα ασφάλειας που περιβάλλουν την Ένωση και βλέπουμε πως αυτά δημιουργούνται και πως εξελίσσονται ενώ ακολουθεί μία σύντομη ανάλυση των βασικών απειλών για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Αναλύοντας όλα τα ανωτέρω στο κεφάλαιο 1.1., γίνεται μία επισκόπηση της έννοιας της ασφάλειας και ο

αναγνώστης κατανοεί, πως δημιουργούνται τα ζητήματα ασφάλειας. Μέσα από αυτό το κεφάλαιο σκοπός είναι ο αναγνώστης να κατανοήσει σφαιρικά την έννοια της ασφάλειας και το πώς συνδέεται με διαφορετικές πτυχές, ανάλογα με το υποκείμενο ή την αξία που χρήζει προστασίας. Εν συνέχεια, στο κεφάλαιο 1.2. αναλύεται η ανάγκη για την παροχή ασφάλειας στην ευρωπαϊκή ένωση και οι δύο διαστάσεις που περιλαμβάνει η έννοια της ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο ανάλογα με την προέλευση αυτών των απειλών. Ακολούθως, στο κεφάλαιο 1.3. περιγράφονται οι κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης αναφορικά με την εσωτερική διάσταση της ασφάλειας. Ενδεικτικά αναφέρονται οι βασικές απειλές που σχετίζονται με την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης όπως είναι η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, κυβερνοασφάλεια, οι μετανάστευση και οι τέλος οι υβριδικές απειλές. Το πρώτο κεφάλαιο αυτής της εργασίας κλείνει με ορισμένα συμπεράσματα και συνδέεται επαρκώς με τη δεύτερη ενότητα που αφορά την πληροφόρηση και τον ρόλο της για την διαμόρφωση των σχετικών πολιτικών που αφορούν το οικοσύστημα εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης.

Στο δεύτερο κεφάλαιο, περιγράφεται και αναλύεται η έννοια της πληροφόρησης, αναλύονται οι λειτουργίες που επιτελεί και περιγράφονται τα είδη αυτής ανάλογα με το σκοπό τους τις πηγές πληροφοριών ενώ δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην συλλογή και ανάλυση πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT) και τους λόγους για τους οποίους αναπτύχθηκε ιδιαίτερα αυτό το πεδίο στην Ένωση. Ακολούθως στο κεφάλαιο 2.2., αναλύεται ο ρόλος της πληροφόρησης σε αυτό το μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας που αναλύθηκε στην πρώτη ενότητα. Στη συνέχεια στο κεφάλαιο 2.3. αναλύονται οι δύο βασικές πτυχές της πληροφόρησης και ο διαχωρισμός τους σε στρατηγική και επιχειρησιακή. Τονίζεται ότι η Ένωση στοχεύει στη παραγωγή κυρίως στρατηγικής πληροφόρησης, προκειμένου να τροφοδοτήσει τα ευρωπαϊκά όργανα και θεσμούς, με την απαραίτητη πληροφόρηση, για τη λήψη σχετικών αποφάσεων και τη διαμόρφωση πολιτικών. Αναλύεται ο κύκλος της πληροφόρησης ως βασική διαδικασία μέσα από την οποία παράγεται εν τέλει η πληροφόρηση και περιγράφονται τα αποτελέσματα αυτής που είναι τα προϊόντα πληροφόρησης που δημιουργούνται από την Ένωση. Στο κεφάλαιο 2.4. ακολουθεί μία περιγραφή του οικοσυστήματος των ενωσιακών δομών, υπηρεσιών και οργανισμών που είναι επιφορτισμένα με τη δημιουργία στρατηγικής πληροφόρησης στην Ένωση. Στο κεφάλαιο 2.5., επικεντρωνόμαστε στην εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών και

την παροχή αντίστοιχης στρατηγικής πληροφόρησης. Αναλύεται ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος και τι περιλαμβάνει η αξιολόγηση απειλών μέσα από την οποία δημιουργείται η SOCTA, η οποία αποτελεί το βασικό στρατηγικό προϊόν πληροφόρησης που δημιουργείται από τη Europol και επάνω στην οποία στηρίζεται ο κύκλος πολιτικής για την αντιμετώπιση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος στην Ένωση. Ακολούθως περιγράφεται η έκθεση EU TE-SAT αναφορικά με την τρομοκρατία στην Ένωση. Τέλος, αναλύεται το μοντέλο ανάλυσης ρίσκου στην Ένωση και πως διαμορφώνεται η ανάλυση ρίσκου από την Frontex αναφορικά με τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Το κεφάλαιο 2.6., περιλαμβάνει τις προοπτικές ενίσχυσης της συνεργασίας στην ανταλλαγή πληροφοριών, παρουσιάζονται ορισμένες αξιόλογες δράσεις στο πεδίο της συνεργασίας των κρατών μελών για την ανταλλαγή πληροφοριών, ενώ αναλύονται και ορισμένες προκλήσεις και δυσκολίες στο πεδίο αυτό.

Τέλος, η ανά χείρας διπλωματική εργασία τελειώνει εξάγοντας ορισμένα χρήσιμα συμπεράσματα για το περιβάλλον ασφάλειας της Ένωσης, για το ρόλο που διαμορφώνει η πληροφόρηση για την αναγνώριση αυτών των κινδύνων και απειλών και την υποστήριξη που παρέχει στους λήπτες πολιτικών αποφάσεων για την διαμόρφωση των σχετικών πολιτικών που μετριάζουν ή αντιμετωπίζουν αυτές τις απειλές.

1. Η έννοια και οι πτυχές της Ασφάλειας στην Ένωση

Σε αυτήν την ενότητα αρχικά θα προσεγγίσουμε εννοιολογικά την έννοια της ασφάλειας, προκειμένου ο αναγνώστης να κατανοήσει τους διάφορους ορισμούς που δίνονται για αυτή την έννοια. Πολύ περισσότερο απαιτείται, να κατανοήσει το πλαίσιο μέσα στο οποίο δημιουργούνται τα ζητήματα ασφάλειας. Όπως θα δούμε και στη συνέχεια, η πληροφόρηση (intelligence) σχετίζεται άμεσα με την έννοια της ασφάλειας και γι' αυτό το λόγο κρίθηκε αναγκαίο η ανά χείρας διπλωματική να ξεκινήσει με αυτές τις εννοιολογικές προσεγγίσεις. Στη συνέχεια γίνεται μία σύντομη ανάλυση για τα δυσδιάκριτα όρια που επικρατούν μεταξύ των εννοιών της εσωτερικής και της εξωτερικής διάστασης της ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο. Παρατίθενται ορισμένα παραδείγματα που κάνουν αντιπροσωπευτικά τα κοινά σημεία σύγκλισης ανάμεσα σε αυτούς τους δύο όρους. Επιπλέον εξετάζεται το πλαίσιο, μέσα στο οποίο διαμορφώνονται οι κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης από τα κράτη μέλη και πως αντιλαμβάνονται το ρόλο τους σε αυτή την κοινή διαμόρφωση των κοινών απειλών και κινδύνων. Σε αυτό το πλαίσιο, αναδεικνύεται ο ρόλος της πληροφόρησης και η λειτουργία την οποία επιτελεί. Ωστόσο πιο διεξοδικά αναλύεται στη συνέχεια της εργασίας. Τέλος, αναλύονται ορισμένες μόνο από τις απειλές και κινδύνους που βρίσκονται στο περιβάλλον ασφάλειας της Ένωσης και αποτελούν για αυτήν νέες προκλήσεις για την ασφάλεια της, όπως είναι η τρομοκρατία, οι κυβερνοεπιθέσεις, το οργανωμένο έγκλημα και οι υβριδικές απειλές.

1.1. Οι προσεγγίσεις της έννοια της Ασφάλειας.

Η Ένωση στο πέρασμα της ιστορικής της πορείας έχει καταφέρει να επιδείξει ένα επιτυχημένο κεκτημένο όσον αφορά την οικονομική και κοινωνική της ευημερία. Αυτό το κεκτημένο οφείλεται κυρίως σε δύο παράγοντες που το επηρεάζουν. Από την μία πλευρά είναι η ικανότητα της Ένωσης να μπορεί να εγγυάται την ασφάλεια και την σταθερότητα στο εσωτερικό της και από την άλλη πλευρά η ικανότητα της να μπορεί να αντιμετωπίζει οπουδήποτε απειλή κατευθύνεται στο εσωτερικό της (Παπακωνσταντής, 2016).

Έτσι αναμφίβολα γεννάται το ερώτημα τι συνιστά απειλή και κίνδυνο για την Ένωση που θα είναι ικανός να μπορέσει να κινητοποιήσει τα κράτη μέλη, προκειμένου να αντιληφθούν την κοινή απειλή ή τις απειλές που βρίσκονται στο διάβα τους, ώστε να μπορέσουν να οικοδομήσουν τα πρώτα αναχώματα ασφάλειας; (Παπακωνσταντής,

2016). Για να επιτευχθεί αυτό, απαιτείται αρχικά να οροθετηθεί το ζήτημα της ασφάλειας. Όπως θα δούμε και παρακάτω, η έννοια της ασφάλειας έχει διευρυνθεί. Η στενή ερμηνεία της αναφορικά μόνο με την κατάσταση άμυνας ενός κράτους από μία επίθεση από κάποιο άλλο κράτος έχει παρέλθει και έχει αρχίσει να διαφοροποιείται τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Γίνεται φανερό στην Ένωση ότι, οι απειλές και οι κίνδυνοι δεν προέρχονται μόνο από το εξωτερικό περιβάλλον της, που μπορεί να περιλαμβάνει άλλους κρατικούς δρώντες ή άλλες ευκολά αναγνωρίσιμες απειλές άλλα και από νέους αντιπάλους, που πολλές φορές είναι δύσκολο να εντοπιστούν και να αναγνωριστούν και οι οποίοι μπορεί να προέρχονται τόσο από το εξωτερικό όσο και από το εσωτερικό περιβάλλον ενός κράτους ή της ίδια της Ένωσης (Κόππα, 2017; Παπακωνσταντής, 2016). Έτσι ανταποκρινόμενη στα νέα αυτά δεδομένα, η οικοδόμηση της έννοιας της ασφάλειας μπορεί να περιέχει δύο διαστάσεις μία εσωτερική και μία εξωτερική, οι οποίες όμως συνδέονται μεταξύ τους όπως θα δούμε και στη συνέχεια της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας.

Μέσα από το κεφάλαιο αυτό γίνεται μία προσπάθεια να προσεγγίσουμε την έννοια της ασφάλειας. Η θεματολογία της παρούσας διπλωματικής εργασίας περιστρέφεται όπως αναφέραμε γύρω από τις σύγχρονες απειλές και προκλήσεις για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Όλες αυτές οι σύγχρονες απειλές και προκλήσεις που θα αναλυθούν στη συνέχεια υπάρχουν ή δημιουργούνται και πλήττουν άμεσα την ασφάλεια είτε της ίδιας της Ένωσης, είτε έμμεσα διαμέσου των κρατών μελών αν πλήττουν αυτά, οπότε κατά συνέπεια πλήττεται και η ασφάλεια της ίδιας της Ένωσης. Το να αναφέρουμε αυτές τις απειλές και τους κινδύνους χωρίς να του εντάσσουμε σε κάποιο πλαίσιο και χωρίς γίνει κατανοητό γιατί υπάρχουν αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι δε θα προσέφερε κάτι παραπάνω στις ήδη υπάρχουσες αναλύσεις και την ήδη υπάρχουσα βιβλιογραφία. Μέσα από αυτό το κεφάλαιο ο αναγνώστης είναι σε θέση να κατανοήσει την πολύπλοκη φύση των ζητημάτων ασφαλείας και πως αυτά κατασκευάζονται μέσα στο πλαίσιο των δρώντων του διεθνούς και περιφερειακού συσχετισμού δυνάμεων. Επομένως, κρίνεται σημαντικό το πρώτο κεφάλαιο να περιγράφει την έννοια της ασφάλειας όπως την αντιλαμβανόμαστε στο σύγχρονο κόσμο και πως τα ζητήματα ασφάλειας τοποθετούνται μέσα σε ένα θεωρητικό πλαίσιο. Άλλωστε την «ασφάλεια» είτε της ίδια της Ένωσης σαν σύνολο, είτε των κρατών μελών είναι αυτό που στοχεύει να προστατεύσει η Πληροφόρηση (Intelligence) όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας.

1.1.1. Ορισμοί της Ασφάλειας

Η ασφάλεια και η οριοθέτηση των ζητημάτων «ασφαλείας» είναι κάτι που ταλανίζει τον ίδιο τον άνθρωπο από την αρχαιότητα ακόμα. Τόσο σε ατομικό επίπεδο σαν οντότητα όσο και σε συλλογικό επίπεδο σαν οργανωμένη κρατική δομή, ο άνθρωπος επιδιώκει την «ασφάλεια». Σε ατομικό επίπεδο, η ασφάλεια μπορεί να περιλαμβάνει τον φόβο για το μέλλον και τη δημιουργία καλύτερων συνθηκών, προκειμένου να εξασφαλίζει ένα επαρκές εισόδημα για να μπορεί να συντηρείται και να προοδεύει. Σε συλλογικό επίπεδο κράτους η ασφάλεια μπορεί να περιλαμβάνει πολλά ζητήματα, ένα εκ των οποίων είναι η προστασία της εδαφικής κυριαρχίας του κράτους. Εξ' άλλου, αυτός ήταν και ο βασικός λόγος για τον οποίο ο άνθρωπος έχτιζε τείχη, όπως πράττει και στη σύγχρονη εποχή για άλλον λόγο που σχετίζεται πάλι με ζητήματα ασφάλειας, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια. Ωστόσο, οι σύγχρονοι θεωρητικοί δε ταυτίζουν την ασφάλεια αποκλειστικά με στρατιωτικούς όρους (Buzan, 1985; Stritzel, 2007).

Η ασφάλεια ορίζεται τις περισσότερες φορές με τρόπο όχι προσδιοριστικό. Δηλαδή, ο ορισμός της ασφάλειας δεν μας πληροφορεί επακριβώς για το τι είναι η ασφάλεια, αλλά μάλλον προσδιορίζεται με τρόπο αφαιρετικό (δηλαδή τι δεν είναι). Έτσι παραδοσιακά, η ασφάλεια ορίζεται στη βιβλιογραφία ως η απουσία απειλών. Αναλύοντας περεταίρω αυτόν τον ορισμό, κατά μία αντικειμενική έννοια η ασφάλεια, μπορεί να συνιστά την απουσία απειλών κατά ορισμένων κατακτηθέντων αξιών που προστατεύονται και γίνονται σεβαστές από ένα σύνολο ενώ κατά μία υποκειμενική έννοια μπορεί να συνιστά την απουσία φόβου ότι αυτές οι αξίες πρόκειται να δεχτούν κάποια επίθεση (Wolfers, 1952).

Η έννοια της ασφάλειας και η οριοθέτηση αυτών των ζητημάτων αποτελούσαν και συνεχίζουν να αποτελούν ζητήματα δύσκολα και αμφίσημα ή αλλιώς διφορούμενα. Ζητήματα που χωρούν πολλές προσεγγίσεις και ο κάθε ερευνητής μπορεί να τα δει υπό διαφορετικές οπτικές. Γύρω από αυτές τις οπτικές αναπτύχθηκε από ορισμένους θεωρητικούς στη Δανία η «***θεωρία περί ασφάλειας***», η οποία ονομάστηκε και θεωρητική σχολή σκέψης της Κοπεγχάγης ή αλλιώς Σχολή της Κοπεγχάγης (Balzacq, Léonard, & Ruzicka, 2015; Buzan, Waever, & Jaap De Wilde, 1998).

Η θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης αντιλαμβάνεται τα ζητήματα ασφάλειας υπό μία νέα διαφορετική ολιστική οπτική, μέσα στην οποία εντάσσονται πολλά

ζητήματα και δρώντες. Η σχολή θεωρίας της Κοπεγχάγης, δίνει σημαίνουσα βαρύτητα στις κοινωνικές πτυχές της ασφάλειας και επικεντρώνεται κυρίως σε τρεις βασικές διαστάσεις της ασφάλειας ως έννοιας (Buzan, 1984): α) τους διαφορετικούς τομείς ασφάλειας (sectors), β) τα περιφερειακά συμπλέγματα ασφάλειας (regional security complexes) και γ) τη δημιουργία ενός πλαισίου ασφάλειας (securitzation). Η συμβολή της Σχολή της Κοπεγχάγης υπήρξε καταλυτική για την έρευνα ζητημάτων ασφάλειας μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, (Buzan, 1985).

Όπως αναφέρθηκε, η έννοια της ασφάλειας μέσα στο ρου των ιστορικών και πολιτικών γεγονότων δεν ήταν πάντοτε η ίδια ή τουλάχιστον δε γινόταν αντιληπτή με τον ίδιο τρόπο, από όλους τους συμμετέχοντες της διεθνούς κοινότητας. Έτσι μέσα από αυτήν την ασάφεια του ορισμού της ασφάλειας που επικρατούσε πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και πριν ακόμα την περίοδο του «ψυχρού πολέμου», υπήρχε η παραδοσιακή αντίληψη της ασφάλειας για τα κράτη που συμβιώνουν μέσα σε ένα άναρχο διεθνές σύστημα. Μέσα σε αυτό το άναρχο διεθνές σύστημα, το κράτος μπορεί να επιβιώσει αν είναι σε θέση να διατηρήσει την εθνική του κυριαρχία. Διαφορετικά το κράτος μπορεί να καταφέρει να επεκτείνει την εθνική του κυριαρχία και να την αναπτύσσει συνεχώς μέσα από τη συσσώρευση της ισχύος του, για να μπορεί να επιβιώνει στο διεθνές σύστημα (Buzan, 1984; MacDonald, 2012). Κάτω από αυτούς τους όρους, κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, το διεθνές σύστημα βρίσκεται κάτω από την απειλή διεξαγωγής ενός πυρηνικού ολοκαυτώματος, ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ρωσία (MacDonald, 2012), αντιπροσωπεύοντας ταυτόχρονα δύο διαφορετικούς υπαρκτούς κοινωνικούς και οικονομικούς κόσμους, αυτόν του καπιταλισμού και του κομμουνισμού αντίστοιχα. Αυτή η αντιπαράθεση των δύο μεγάλων δυνάμεων όπως την περιγράψαμε, έκανε τα ζητήματα ασφάλειας να συνδεθούν αποκλειστικά με στρατιωτικούς όρους (Baldwin, 1997).

Πριν από τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, οι περισσότεροι θεωρητικοί διατείνονταν ότι η έννοια της ασφάλειας σχετίζεται αποκλειστικά και μόνο με στρατιωτικά ζητήματα και περιλάμβανε δύο διαστάσεις (Baldwin, 1997): μία θετική διάσταση που στοχεύει στην οικοδόμηση της ειρήνης μέσα από μία διαδικασία ενίσχυσης των δυνατοτήτων και των μέσων που διαθέτει ένα κράτος, προκειμένου να μπορεί να ανατρέπει και να αποφεύγει κινδύνους και απειλές και σε μία αρνητική που στοχεύει στην αποτροπή της διεξαγωγής ενός πολέμου με μία χώρα ή ένα συνασπισμό χωρών, μέσα από μία διαδικασία εξάλειψης της απειλής με τη χρήση πολιτικών, οικονομικών ή

στρατιωτικών μέσων (Elisabeth St Jean, 2007). Τις περισσότερες φορές, η έννοια της «εθνικής ασφάλειας» ταυτίζονταν με αυτή της «στρατιωτικής ασφάλειας» και αφορούσε την επιβίωση των κρατών βασιζόμενη σε στρατιωτικούς όρους και μέσα (Baldwin, 1997; Stritzel, 2014).

1.1.2. Οι διαφορετικοί τομείς της Ασφάλειας

Πέρα από τις παραδοσιακές αντιλήψεις που επικρατούσαν ότι η ασφάλεια σχετίζεται μόνο με στρατιωτικής φύσεως ζητήματα, η Σχολή της Κοπεγχάγης αναδεικνύει αριστουργηματικά ότι ζητήματα ασφάλειας, μπορούν να αποτελούν επίσης και ζητήματα οικονομικά, κοινωνικά ή ακόμα και περιβαλλοντικά θέματα (Buzan et al., 1998). Η συγκεκριμένη σχολή σκέψης ανέπτυξε την θεωρία «***ασφαλειοποίησης***» (McDonald, 2008). Ο όρος αυτός είναι δόκιμος και μεταφράζεται από την αγγλική στην ελληνική με την μεγαλύτερη δυνατή πληρότητα και συνάφεια που θα μπορούσε να έχει. Προέρχεται από την αγγλική ορολογία «***securitisation theory***» που περιγράφει και την αντίστοιχη σχολή σκέψης της Κοπεγχάγης (Buzan, 1985).

Έτσι, με το τέλος του ψυχρού πολέμου και την κατάρρευση του ανατολικού μπλοκ, ορισμένοι θεωρητικοί αναθεωρούν τις απόψεις και διατείνονται, ότι ίσως ο ορισμός της ασφάλειας χρειάζεται αναδιατύπωση, καθώς οι σύγχρονες προκλήσεις και απειλές που δημιουργούνται στο περιβάλλον ενός κράτους, δεν αφορούν αποκλειστικά και μόνο στρατιωτικά ζητήματα, προκειμένου ο ορισμός αυτός, να είναι επίκαιρος και να αντικατοπτρίζει την πραγματικότητα (Baldwin, 1997). Έτσι λοιπόν, μετά το τέλος του ψυχρού πολέμου, οι θεωρητικοί γύρω από τα ζητήματα ασφάλειας κατέληξαν ότι η έννοια της ασφάλειας μπορεί να επηρεάζεται όχι μόνο από κρατικούς δρώντες, όπως είχαμε δει μέχρι τώρα (βλέπε ψυχρό πόλεμο και ανταγωνισμό ΗΠΑ και Ρωσίας κλπ.) άλλα και από μη κρατικούς δρώντες (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984, 1985; Buzan et al., 1998; Stritzel, 2007). Αυτοί οι μη κρατικοί δρώντες, μπορεί να είναι αποσχιστικά κινήματα, εθνικιστικές ομάδες και τέλος τρομοκρατικές οργανώσεις (Balzacq et al., 2015). Την ίδια στιγμή, η παγκοσμιοποίηση και το πλαίσιο των οικονομικών σχέσεων που έχει δημιουργηθεί και διέπει τα κράτη ανά τον κόσμο, είναι από μόνο του ικανό να δημιουργήσει ζητήματα ασφάλειας (Balzacq et al., 2015). Επιπλέον οι διαστάσεις που λαμβάνει η ασφάλεια, ξεπερνάει τα σύνορα του κράτους και μπορεί να αφορά ζητήματα που σχετίζονται πλέον με τις μεταναστευτικές ροές, με

περιβαλλοντικά ζητήματα, με την κλιματική αλλαγή ή ακόμα και με τις επιδημίες όπως αυτή που βλέπουμε από τις αρχές του 2020, να εκτυλίσσεται σε παγκόσμια κλίμακα με τον θανατηφόρο ιό COVID-19.

Η θεωρία της ασφαλειοποίησης, που προέρχεται από τη σχολή σκέψης της Κοπεγχάγης, μας δείχνει ότι η μία συλλογική πολιτική μέτρων ασφάλειας δεν είναι πάντα δεδομένη προκαθορισμένη εξ' αρχής, ούτε είναι δοσμένη από την ίδια την φύση ή βρίσκεται κάπου εκεί έξω ως απειλή και περιμένουμε να μας επιτεθεί (Baldwin, 1997; Eroukhmanoff, 2018). Η εκάστοτε συλλογική πολιτική μέτρων ασφάλειας, καθορίζεται προσεκτικά από τους εκάστοτε πολιτικούς και υπεύθυνους λήψης αποφάσεων, ανάλογα με τις προσλήψεις τους, για το τι θεωρείται απειλή ή κίνδυνος (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998). Σύμφωνα με τη θεωρία ασφαλειοποίησης, ορισμένα πολιτικά ζητήματα, ενδέχεται να συνιστούν ακραία ζητήματα ασφάλειας που πρέπει να αντιμετωπιστούν επειγόντως, όταν έχουν χαρακτηριστεί ως «επικίνδυνα», «απειλητικά», «ανησυχητικά» και ούτω καθεξής, από έναν δρώντα (κυβέρνηση, οργανισμό κλπ) που μπορεί να επιδρά στη πολιτική ασφάλειας που ακολουθείται κάθε φορά και διαθέτει την δυναμική τόσο μέσα από την κοινωνική του θέση όσο και μέσα από την θεσμική του ιδιότητα, να μετακινήσει το ζήτημα «πέρα από την πολιτική» και να το μετατρέψει σε ζήτημα ασφάλειας που απειλεί την υπάρχουσα τάξη πραγμάτων (status quo), (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998; Eroukhmanoff, 2018).

Επομένως, τα θέματα ασφάλειας δεν βρίσκονται έξω στο περιβάλλον, όπως τα άγρια ζώα ή τα αγρίμια που λαμβάνονται ως απειλές για τους αγρότες και τα κοπάδια τους, αλλά κατασκευάζονται και αρθρώνονται ως προβλήματα, που σχετίζονται με την ασφάλεια από τους παράγοντες μιας θεσμικής δομής που έχουν την δυναμική να το πράξουν (Balzacq et al., 2015; Eroukhmanoff, 2018). Έτσι τα ζητήματα ασφάλειας, δεν είναι προκαθορισμένα εξ' αρχής, άλλα αποτελούν κοινωνικές κατασκευές (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998; Elisabeth St Jean, 2007; Eroukhmanoff, 2018; Stritzel, 2014; Wolfers, 1952). Για παράδειγμα, ο χαρακτηρισμός της μετανάστευσης ως «απειλής για την εθνική ασφάλεια» είτε της Ένωσης είτε ενός κράτους μέλους, μετατοπίζει αυτόματα τη μετανάστευση από ένα πολιτικό ζήτημα χαμηλής προτεραιότητας, σε ένα ζήτημα ασφάλειας υψηλής προτεραιότητας που απαιτεί άμεση δράση από τη πλευρά των δρώντων που παρέχουν ασφάλεια και την λήψη αντίμετρων, όπως είναι η εξασφάλιση συνόρων μέσα από ελέγχους των ροών και

τη δημιουργίας τεχνητών εμποδίων με σκοπό την αποτροπή εισόδου μεταναστών (Balzacq et al., 2015; Eroukhmanoff, 2018).

Μέσα από αυτή τη σχολή σκέψης, τα ζητήματα ασφάλειας ανάγονται σε κοινωνικές κατασκευές από το ίδιο το κράτος και τους κρατικούς δρώντες. Έτσι όταν ένα ζήτημα αποτελεί ύψιστο διακύβευμα για μία χώρα, τότε το ζήτημα αυτό ανάγεται σε ζήτημα ασφάλειας που χρήζει άμεσης αντιμετώπισης και την δημιουργία αντισταθμιστικών μέτρων, προκειμένου να μπορέσει το κράτος να δώσει λύση στο «υπαρκτό» πρόβλημα ασφάλειας που δημιουργήθηκε (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984, 1985; Buzan et al., 1998; Stritzel, 2007). Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιου ζητήματος αποτελεί ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας που εξαπολύθηκε από το σύνολο των δυτικών κρατών της διεθνούς κοινότητας αλλά και από την ίδια την Ένωση, μετά το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001 στη Νέα Υόρκη των ΗΠΑ (Elisabeth St Jean, 2007; McDonald, 2008; Stritzel, 2007). Στα αντίμετρα που πήρε η κυβέρνηση των ΗΠΑ εκείνη την εποχή, παρατηρείται και ο αυξημένος ρόλος και βαρύτητα που δόθηκε στις Υπηρεσίες Πληροφοριών των ΗΠΑ (όπως η CIA, FBI κλπ.) και στον ρόλο της πληροφόρησης (intelligence), προκειμένου να φέρουν αποτελέσματα και να πετύχουν στον πόλεμο κατά της τρομοκρατίας.

Ένα παρόμοιο ζήτημα, επίσης αποτελούν και οι μεταναστευτικές ροές (από το 2015 και έπειτα) που πλήττουν την Ένωση και ιδιαίτερα σοβαρά τα περιφερειακά κράτη μέλη αυτής, μεταξύ αυτών η Ελλάδα, η Ιταλία, η Μάλτα και η Ισπανία άλλα και την Ένωση στο σύνολο της. Σύμφωνα με την θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***» βλέποντας τις ήδη υπάρχουσες πολιτικές της Ένωσης γύρω από αυτό το ζήτημα, η Ένωση αντιμετωπίζει τις μεταναστευτικές ροές με όρους ασφάλειας και για αυτό το λόγο προσπαθεί να πάρει ότι αντίμετρα μπορεί, προκειμένου να μπορέσει να ανασχέσει αυτές τις μεταναστευτικές ροές και την εισροή άλλων μεταναστών στο ευρωπαϊκό έδαφος. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο έρχεται και εντάσσεται η έννοια της Πληροφόρησης (Intelligence) που αναπτύσσεται από διάφορους οργανισμούς και οργανωτικές δομές είτε σε επίπεδο Ένωσης όπως είναι η Frontex, είτε σε επίπεδο των κρατών μελών, όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια.

Δίνοντας έμφαση στον ουσιαστικά αμφισβητούμενο χαρακτήρα της ασφάλειας ως πολυδιάστατης έννοιας, οι επικριτικές προσεγγίσεις για την ασφάλεια υποστηρίζουν ότι η «***ασφάλεια***» δεν είναι απαραίτητα μία θετική ή μία καθολικά αποδεκτή έννοια από όλους με τον ίδιο ορισμό, αλλά εξαρτάται από το πλαίσιο και το θέμα μέσα στο

οποίο εντάσσεται, κάτι το οποίο μπορεί να είναι εμποτισμένο αρνητικά κατά καιρούς ανάλογα με τη συγκυρία, όπως θα εξηγήσουμε στην επόμενη παράγραφο (Elisabeth St Jean, 2007; Eroukhmanoff, 2018).

Σύμφωνα με τη θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***» ορισμένοι κρατικοί δρώντες διαχειρίζονται την ασφάλεια μέσα στο πλαίσιο ενός συνόλου (για παράδειγμα κράτη μέλη, Ένωση κλπ.) ενώ άλλα υποκείμενα είναι οι αποδέκτες αυτής της ασφάλειας. Έτσι με αυτόν τον τρόπο δημιουργούνται σχέσεις ανισότητας μεταξύ των ανθρώπων (Elisabeth St Jean, 2007; Eroukhmanoff, 2018). Για παράδειγμα, στο πλαίσιο του παγκόσμιου πολέμου κατά της τρομοκρατίας, ένα άτομο με χαρακτηριστικά αραβικής καταγωγής μπορεί να κινήσει τις υποψίες ότι ίσως είναι μία επικίνδυνη εξωτερική απειλή. Ο κίνδυνος επιθέσεων από θρησκευτικά φανατισμένους μουσουλμάνους (τζιχάντ) στην Ευρώπη έχει σημάνει συναγερμό στις αρχές ασφάλειας πολλών κρατών μελών της Ένωσης οι οποίες ως αντίμετρα έχουν αυξήσει τις επιχειρήσεις επιτήρησης και συλλογής πληροφοριών (intelligence) σε μουσουλμανικές κοινότητες ανά την Ευρώπη, με την υπόθεση ότι επειδή ταιριάζουν με ένα συγκεκριμένο προφίλ, μπορεί ενδεχομένως να συνδέονται με την τρομοκρατία (Balzacq et al., 2015; Elisabeth St Jean, 2007; Eroukhmanoff, 2018).

Κάτω από αυτήν την οπτική, η συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών (intelligence) για την αντιμετώπιση της απειλής, μετατρέπεται σε μια πηγή ανασφάλειας (Eroukhmanoff, 2018). Αμφισβητώντας την ουσία της ασφάλειας σε περιπτώσεις όπως αυτή, η θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης, ανέπτυξε και διεύρυνε το πεδίο της ασφάλειας, ώστε να συμπεριλάβει και άλλα αντικείμενα αναφοράς εκτός του κράτους. Ένα αντικείμενο αναφοράς, μια κεντρική ιδέα στην «***ασφαλειοποίηση***», είναι μία αξία, ένα σύμβολο, μία ιδέα, ένας χώρος, ένα πληθυσμός, μία κοινότητα, μία χώρα κλπ. που απειλείται από κάτι άλλο και χρειάζεται να τύχει της ανάλογης προστασίας (Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998; Elisabeth St Jean, 2007; Eroukhmanoff, 2018).

Η Σχολή της Κοπεγχάγης πέρα από την στρατιωτική ασφάλεια, όπως την είδαμε και παραπάνω, καθορίζει ακόμα τέσσερις κύριους τομείς γύρω από την έννοια της ασφάλειας: τον πολιτικό, τον οικονομικό, τον κοινωνικό, και τον περιβαλλοντικό τομέα (Balzacq et al., 2015; Buzan et al., 1998; Eroukhmanoff, 2018; Stritzel, 2014). Σε κάθε έναν από αυτούς του τομείς, μια συγκεκριμένη απειλή διατυπώνεται ως απειλή κατά ενός συγκεκριμένου αντικειμένου αναφοράς το οποίο όπως αναφέραμε μπορεί να

είναι μία αξία, ένα σύμβολο, μία ιδέα, ένας χώρος, ένας πληθυσμός, μία κοινότητα, μία χώρα κλπ.. Για παράδειγμα, η διάσταση της ασφάλειας στον κοινωνικό τομέα[1] (Battistella, 2012), το αντικείμενο αναφοράς είναι η ταυτότητα της κοινωνίας και το σύνολο των αξιών που αντιπροσωπεύει η κοινωνία, ενώ τα αντικείμενα αναφοράς στη διάσταση της ασφάλειας στον περιβαλλοντικό τομέα είναι το οικοσύστημα και τα είδη της πανίδας ή της χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση. Στον παραδοσιακό στρατιωτικό τομέα, το αντικείμενο αναφοράς είναι το κράτος και η εθνική ασφάλεια (Buzan et al., 1998).

Μέσα από το διαχωρισμό της ασφάλειας σε διάφορους τομείς, γίνεται άμεσα αντιληπτό ότι οι υπαρξιακές απειλές ενός συνόλου (είτε αφορά κράτος είτε σύνολο κρατών όπως η Ένωση), δεν είναι αντικειμενικές αλλά σχετίζονται κάθε φορά με διαφορετικά αντικείμενα αναφοράς που χρήζουν προστασίας. Μέσα από την τεχνική αυτή κατανοούμε το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσονται οι απειλές και οι προκλήσεις για την ασφάλεια. Έτσι μέσα σε αυτό το πλαίσιο εύκολα μπορούμε να αναρωτηθούμε τα εξής: ασφάλεια για ποιον;, ασφάλεια από τι; και ασφάλεια από ποιον;

Στο επίκεντρο αυτής της θεωρίας τοποθετούνται οι δρώντες εκείνοι οι οποίοι μπορούν με τις αποφάσεις τους να διαμορφώσουν ένα ζήτημα και να προσπαθήσουν να πείσουν το κοινό ότι, πλέον αυτό το ζήτημα (μετανάστευση κλπ) περνάει σε ένα παραπέρα στάδιο και διαμορφώνεται ως ζήτημα ασφάλειας. Αυτό λαμβάνει χώρα συνήθως με λόγους πολιτικών ηγετών ή με δηλώσεις που γίνονται από τη πλευρά οργανισμών (Buzan et al., 1998). Μέσα από αυτές τις πράξεις «λόγου», διαμορφώνεται η πραγματικότητα των απειλών και των προκλήσεων για την ασφάλεια και οι οποίες με τη σειρά τους απαιτούν λύσεις.

Για παράδειγμα από το 2015 έως το 2016 από τις συνεχείς πιέσεις των μεταναστευτικών ροών στην ευρωπαϊκή ήπειρο είχε δημιουργηθεί στο Καλαί της Γαλλίας, ένας τεράστιος καταυλισμός προσφύγων και μεταναστών που ήθελαν να μετακινηθούν στο Ηνωμένο Βασίλειο (Rahman-Jones, 2016). Έτσι όταν η γαλλική κυβέρνηση το αποκαλούσε ως «***ζούγκλα***», δεν εννοούσε την πραγματική τοποθεσία της φυσικής βλάστησης που επικρατεί στον καταυλισμό, που βρισκόταν σε ένα δάσος

[1] Η έννοια αυτή αφορά την κοινωνική ασφάλεια υπό όρους ταυτότητας της κοινωνίας και των αξιών που αντιπροσωπεύει σαν σύνολο. Η απόδοση του συγκεκριμένου όρου στα ελληνικά είναι δόκιμη και αυτό γιατί η κοινωνική διάσταση της ασφάλειας, βάση της θεωρίας της Σχολή της Κοπεγχάγης, δεν ταυτίζεται με τον όρο της κοινωνική ασφάλιση ή με το σύστημα κοινωνικής ασφάλισης για την προστασία των εργαζομένων μίας κοινωνίας ή τέλος με την πρόνοια υγείας και ασφάλισης ή την κοινωνική πρόνοια.

δίπλα από το Καλαί, άλλα το απεικόνιζε μεταφορικά ως ένα παράνομο και επικίνδυνο μέρος στο οποίο δεν υπάρχει εφαρμογή του νόμου και επικρατεί αναρχία (οριοθετείται η απειλή). Έτσι οι απειλές, βλέπουμε ότι κατασκευάζονται με τον λόγο και δεν υπάρχουν απλά από μόνες τους (Baldwin, 1997; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998). Προκειμένου στη συνέχεια να πειστεί το κοινό, η γαλλική πολιτική ηγεσία το 2016, τραβάει την προσοχή και αναδεικνύει το ζήτημα αυτό σε ένα σημείο όπου δεν υπάρχει επιστροφή, δηλαδή «*εάν δεν αντιμετωπίσουμε αυτό το πρόβλημα, όλα τα άλλα θα είναι άσχετα*», και για το λόγο προσφέρει πιθανές λύσεις και μετατοπίζει το ζήτημα αυτό, από ζήτημα πολιτικής σε ζήτημα ασφάλειας (Eroukhmanoff, 2018). Έτσι το ζήτημα ασφάλειας οριοθετείται για το ποιοι απειλούνται, τι απειλείται και ποιος ή ποιοι αποτελούν την απειλή (Baldwin, 1997; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998).

Ωστόσο άμεση συμμετοχή σε αυτή τη διαδικασία διαμορφώνει και το κοινό στο οποίο απευθύνεται η πράξη λόγου για την μετατροπή ενός ζητήματος, σε ζήτημα ασφάλειας. Αν το κοινό αυτό συμφωνεί συλλογικά για τη φύση της απειλής και δέχεται ότι απειλείται, τότε θα υποστηρίξει και την λήψη έκτακτων μέτρων (Baldwin, 1997; Balzacq et al., 2015; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998; Eroukhmanoff, 2018; Stritzel, 2007). Έτσι ένα ζήτημα από την αφάνεια που βρίσκεται (μη πολιτικοποιημένο ζήτημα) μπορεί να περάσει στο δημόσιο διάλογο (το ζήτημα αρχίζει να εγείρει ανησυχίες) και στη συνέχεια να αναχθεί σε ζήτημα ασφάλειας, που απαιτεί τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση του (το ζήτημα έχει χαρακτηριστεί υπαρξιακή απειλή).

Έτσι όταν ένα ζήτημα γίνεται ζήτημα ασφάλειας, οι ενέργειες που λαμβάνουν οι πολιτικοί δρώντες που διαχειρίζονται ζητήματα πολιτικής, γίνονται υπό το χαρακτήρα συνήθως τη γλώσσας του «επείγοντος» και των «υπαρξιακών απειλών». Πέρα από αυτό, είναι σε θέση να λαμβάνουν μέτρα αντιμετώπισης, που μπορεί να θεωρηθούν αντιδημοκρατικά, αν βρισκόμασταν υπό μία κανονικότητα (Baldwin, 1997; Buzan, 1984; Buzan et al., 1998; Eroukhmanoff, 2018). Κάτι αντίστοιχο συνέβη και από τις αρχές του 2019 όταν η φονική πανδημία COVID-19 άρχισε να πλήττει πολλά ευρωπαϊκά κράτη. Οι κυβερνήσεις για την αντιμετώπιση της πανδημίας, την ανέδειξαν σε θέμα μείζονος σημασίας και τη χαρακτήρισαν σαν απειλή της ζωής μας και της κοινωνίας. Το ίδιο συνέβη και μετά την 11 Σεπτεμβρίου 2001, όταν ξεκίνησε ο διεθνής πόλεμος κατά της τρομοκρατίας και είδαμε μέτρα ασφάλειας, όπως το αμερικανικό στρατόπεδο κράτησης ύποπτων κρατουμένων για τρομοκρατία στον κόλπο του Γκουαντάναμο της Κούβας, τη χρήση βασανιστηρίων για την εκμαίευση πληροφοριών,

την αυξημένη επιτήρηση και παρακολούθηση των πολιτών, όλα κινούμενα στο πλαίσιο που δείχνουν τη λογική της εξαιρετικότητας του ζητήματος και τον χαρακτήρα του επείγοντος (Balzacq et al., 2015; Eroukhmanoff, 2018).

Ταυτόχρονα είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι φορείς που αναδεικνύουν τα ζητήματα ασφάλειας και μπορούν να τα θέτουν στο προσκήνιο ως τέτοια, δεν περιορίζονται απλά στους πολιτικούς ή στις ηγεσίες κρατών ή διεθνών και περιφερειακών οργανισμών (όπως η Ένωση). Τα επαγγέλματα γύρω από τον τομέα της ασφάλειας όπως η αστυνομία, οι υπηρεσίες πληροφοριών, τα τελωνεία, οι υπηρεσίες διαχείρισης της μετανάστευσης, οι συνοριοφύλακες και ο στρατός, διαμορφώνουν έναν πολύ σημαντικό ρόλο κάθε φορά στη διαμόρφωση του τρέχοντος πεδίου ασφάλειας. Όλα αυτά τα επαγγέλματα λειτουργούν σε ένα πεδίο, που χαρακτηρίζεται από έναν ανταγωνισμό ανάμεσα στην ανεύρεση της σωστής «γνώσης» γύρω από την απειλή και τους άλλους σχετικούς κινδύνους που έρχονται αντιμέτωποι και σε έναν ανταγωνισμό για την ανεύρεση της σωστής λύσης για την αντιμετώπιση της απειλής και των άλλων κινδύνων (Balzacq et al., 2015; Didier Bigo, Bondotti, Bonelli, & Olsson, 2007; Bigo, Olsson, & Bonditti, 2010; Eroukhmanoff, 2018). Αν και εμφανίζονται διαφωνίες και αντιπαραθέσεις μεταξύ των επαγγελματιών που χειρίζονται ζητήματα ασφάλειας, τις περισσότερες φορές, όλοι αυτοί καθοδηγούνται από ένα σύνολο κοινών πεποιθήσεων και πρακτικών. Όλες αυτές οι υπηρεσίες που λειτουργούν στο πλαίσιο παροχής υπηρεσιών ασφάλειας (στρατός, αστυνομία, υπηρεσίες πληροφοριών, τελωνεία, τμήματα συνοριακής φύλαξης κλπ) λαμβάνουν τις απειλές και τις προκλήσεις όπως τις είδαμε να δημιουργούνται, ως αντικειμενικές και επικεντρώνουν την προσοχή τους αναλαμβάνοντας διάφορες αποστολές, προκειμένου να παρέχουν λύσεις ασφάλειας (Bigo et al., 2010).

Η θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης, είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τους αναλυτές και τους ερευνητές ζητημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια, καθώς αμφισβητεί τις παραδοσιακές προσεγγίσεις για την ασφάλεια που μπορεί να επικεντρώνονται υπερβολικά στην ασφάλεια του κράτους και όχι σε άλλα αντικείμενα αναφοράς όπως αναλύθηκε. Η υιοθέτηση ενός πλαισίου «***ασφαλειοποίησης***» ορισμένες φορές συνεπάγεται, την κριτική και την αμφισβήτηση, ιδεών που επικρατούν στο προσκήνιο ή θεωρούνται δεδομένες, σχετικά με την καθολικότητα του ορισμού και την αντικειμενικότητα της οριοθέτησης ενός ζητήματος ασφάλειας (βλ. τρομοκρατία, μεταναστευτικό, κυβερνοεπιθέσεις κλπ) και τονίζει τους τρόπους με τους

οποίους, η γνώση για την οριοθέτηση αυτών των ζητημάτων δεν είναι απλώς «εκεί έξω στη φύση όπως τα αγρίμια», αλλά καθοδηγείται από συμφέροντα που απαιτούν την προστασία με όρους ασφάλειας ενός συγκείμενου (βλ. την Ένωση, ένα κράτος-μέλος, μία κοινότητα, μία αξία, μία ιδέα κλπ).

Φυσικά στην εξέλιξη των προκλήσεων, των απειλών και των κινδύνων δε πρέπει να παραλείπονται γεγονότα τα οποία δρουν ως καταλύτες, για την εξέλιξη αυτών των ζητημάτων, από ζητήματα πολιτικής σε ζητήματα ασφάλειας που χρήζουν άμεση αντιμετώπισης και τη λήψη μέτρων αντιμετώπισης, όπως είναι για παράδειγμα το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες από το 2004 και έπειτα, η άνοδος του Ισλαμικού κράτους στη Μέση Ανατολή, οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές κλπ. Η θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***» δεν αρνείται αυτά τα γεγονότα και ότι πράγματι έχουν συμβεί τρομοκρατικές επιθέσεις, άλλα αμφισβητεί τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες αυτά τα ζητήματα δημιουργούνται από τους πολιτικούς δρώντες και πως επηρεάζουν την σύγχρονη ατζέντα για την ασφάλεια.

1.1.3. Σύνοψη

Η θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***», μας υπενθυμίζει ότι η ανάδειξη ενός πολιτικού ζητήματος σε ζήτημα ασφάλειας, δεν είναι μία ουδέτερη πράξη που προέρχεται σαν κάτι που «*φυτρώνει στη φύση*» ή «*σαν μάνα εξ' ουρανού*», άλλα είναι πράξη πολιτική και ηθελημένη, η οποία λαμβάνεται από δρώντες που έχουν κοινωνική ή θεσμική δύναμη να το πράξουν (για παράδειγμα η ίδια η Ένωση στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και βασιζόμενη στις αρχές της). Έχοντας αυτό ως σημείο αναφοράς μπορούμε στη συνέχεια να αναλύσουμε τα ζητήματα με τα οποία αποφασίζει η Ένωση να αναδείξει σε ζητήματα ασφάλειας τα οποία την απασχολούν και με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη, ζητήματα για τα οποία λαμβάνει αποφάσεις και μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου να τα αντιμετωπίσει.

Μέσα από το πλαίσιο της θεωρίας της Σχολή της Κοπεγχάγης, συνειδητοποιούμε ότι, όλες οι απειλές και σύγχρονες προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης έχουν αναχθεί σε «ζητήματα ασφάλειας», από τους ηγέτες των κρατών μελών και από τα ίδια τα όργανα της Ένωσης, κάτω από την οπτική της «ασφαλειοποίησης», επηρεαζόμενοι σαφώς από τις παρούσες συγκυρίες σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Έτσι, εφόσον η Ένωση και τα κράτη μέλη έρχονται αντιμέτωπα με ζητήματα

ασφαλείας, είναι επόμενο να επιθυμούν να τα επιλύσουν ή να τα τιθασεύσουν παίρνοντας τα κατάλληλα μέρα. Όπως είδαμε, η παροχής στρατηγικής πληροφόρησης (Intelligence) στους αρμόδιου λήπτες πολιτικών αποφάσεων, είναι ένα από τα μέσα για να φτάσουμε σε έναν τελικό σκοπό, που είναι η ασφάλεια[2] (Gill & Phythian, 2006).

Ωστόσο, για να υπάρξουν τα κατάλληλα μέτρα για αυτές τις απειλές άλλα και για να επέλθει η πολυπόθητη «ασφάλεια», χρειάζεται όπως είδαμε να προσδιοριστούν και να καθοριστούν αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι. Με άλλα λόγια, προκειμένου να συνδεθεί η θεωρία της ασφαλειοποίησης με τη παρούσα εργασία, τα κράτη μέλη και η ίδια η Ένωση καθορίζει τις απειλές και τους κινδύνους που βρίσκονται είτε στο άμεσο είτε στο μακρινό περιβάλλον της. Τα ζητήματα αυτά τα αναδεικνύει μέσα από τα θεσμικά της κείμενα και τα κείμενα συμπερασμάτων που εκδίδουν τα όργανα της μετά από κάθε συνεδρίαση. Τέλος καταλήγουμε ότι, τα κράτη μέλη απαιτείται να καθορίσουν από κοινού ποιες είναι οι κοινές προκλήσεις που αντιλαμβάνονται ότι τους απειλούν και διαταράσσουν το περιβάλλον ασφάλειας που έχουν οικοδομήσει σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, προκειμένου στη συνέχεια, να αναδείξουν αυτούς τους κινδύνους σε «ζητήματα ασφάλειας», ώστε να τους αντιμετωπίσουν από κοινού με τα κατάλληλα μέτρα και πολιτικές (EEAS, 2020).

1.2. Η ανάγκη για παροχή ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο σε δύο διαστάσεις (Εσωτερική & Εξωτερική)

Κατά τα τελευταία έτη, οι απειλές για την ασφάλεια έχουν ενταθεί και διαφοροποιηθεί στην Ευρώπη. Εμφανίζονται τρομοκρατικές επιθέσεις, νέες μορφές οργανωμένου εγκλήματος, καθώς και εγκλήματα στον κυβερνοχώρο. Η ασφάλεια έχει εγγενώς διασυνοριακή διάσταση και, ως εκ τούτου, απαιτείται ισχυρή και συντονισμένη αντίδραση από τη πλευρά της Ένωσης. Πέραν των εσωτερικών προκλήσεων στον τομέα της ασφάλειας, η Ευρώπη αντιμετωπίζει περίπλοκες εξωτερικές απειλές που κανένα κράτος μέλος δεν μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο του. Η ασφάλεια παραμένει διαρκώς ένα ζήτημα κρίσιμης σημασίας για την Ένωση, καθώς οι πολίτες των κρατών μελών στρέφονται προς την Ένωση και τις εθνικές κυβερνήσεις, για την επίτευξη ασφάλειας σε έναν ταχέως μεταβαλλόμενο και αβέβαιο κόσμο.

Τα επιμέρους κράτη μέλη δεν μπορούν μεμονωμένα να διαχειριστούν τις προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ένωση, ιδίως όσες προέρχονται από τη διεθνή

[2] «*Intelligence is a means to an end, which happens to be security*», (Gill & Phythian, 2006).

τρομοκρατία. Σε μια εποχή που οι δραστηριότητες της τρομοκρατίας και άλλων σοβαρών εγκλημάτων (όπως το οργανωμένο έγκλημα) είναι διασυνοριακές, τα κράτη μέλη της Ένωσης, είναι υπεύθυνα έναντι των πολιτών τους για την επίτευξη δημόσιας ασφάλειας, σε πλήρη συμμόρφωση με τα θεμελιώδη δικαιώματα που αποτελούν τον πυρήνα των αξιών της Ένωσης.

Στο πλαίσιο αυτό, οι Συνθήκες προβλέπουν την ανάγκη εξασφάλισης υψηλού επιπέδου ασφάλειας, μεταξύ άλλων, μέσω προληπτικών μέτρων, καθώς και μέσω του συντονισμού και της συνεργασίας μεταξύ των αστυνομικών, δικαστικών και άλλων αρμόδιων αρχών. Το δικαίωμα δράσης της Ένωσης στον τομέα των εσωτερικών υποθέσεων απορρέει ιδίως από το άρθρο 3 παράγραφος 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ) το οποίο αναφέρει ότι «*η Ένωση παρέχει στους πολίτες της χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης χωρίς εσωτερικά σύνορα, στον οποίο εξασφαλίζεται η ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων σε συνδυασμό με κατάλληλα μέτρα όσον αφορά τους ελέγχους στα εξωτερικά σύνορα, το άσυλο, τη μετανάστευση και την πρόληψη και καταστολή της εγκληματικότητας*».

Η δράση της Ένωσης στο πεδίο της ασφάλειας αιτιολογείται με βάση τους στόχους που αναφέρονται στο άρθρο 67 της Συνθήκης για τη Λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΣΛΕΕ) που καθορίζει τα μέσα που συγκροτούν τον χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης. Εφίσταται επίσης η προσοχή στο άρθρο 80 της ΣΛΕΕ, το οποίο τονίζει ότι αυτές οι πολιτικές της Ένωσης και η εφαρμογή τους απαιτείται να διέπονται από την αρχή της αλληλεγγύης και της δίκαιης κατανομής ευθυνών μεταξύ των κρατών μελών.

Για τη διαχείριση των απειλών κατά της ασφάλειας, υπάρχουν προκλήσεις που δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν με τη μεμονωμένη δράση του κάθε κράτους μέλους χωριστά. Το νέο σκηνικό ασφάλειας απαιτεί συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Η ασφάλεια αποτελεί έναν ιδιαίτερο τομέα, όπου υπάρχει σαφής προστιθέμενη αξία όσον αφορά την παρέμβαση της Ένωσης, από ότι κάθε κράτος θα κατάφερνε από μόνο του. Στον τομέα της ασφάλειας, το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία και άλλες απειλές κατά της ασφάλειας αποκτούν ολοένα και περισσότερο διασυνοριακό χαρακτήρα. Η διακρατική συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου έχει καθοριστική σημασία εφόσον έχει ως στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση των εν λόγω απειλών, παραδείγματος χάρη μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, των κοινών ερευνών, συνδεδεμένων τεχνολογιών και

βάσεων πληροφοριών καθώς και κοινών εκτιμήσεων των απειλών και των κινδύνων που αντιμετωπίζει η Ένωση.

Τα γεγονότα μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, η πτώση του τείχους του Βερολίνου το 1990, η πρόκληση της διεύρυνσης της Ένωσης προς τις ανατολικές χώρες που μέχρι πρότινος ανήκαν στο ανατολικό μπλοκ, η απουσία ενός σαφούς εξωτερικού εχθρού άλλα και ο τρόπος με τον οποίο η Ένωση σκέφτεται και αντιμετωπίζει πλέον τα ζητήματα ασφαλείας έχει αλλάξει. Τα γεγονότα αυτά, που συντελέστηκαν όπως αναφέραμε μετά το τέλος του Ψυχρού πολέμου, έχουν αλλάξει τον τρόπο με τον οποίο αντιλαμβανόμαστε τον κόσμο και τα ζητήματα ασφάλειας. Ο διπολικός προβλέψιμος κόσμος (ανάμεσα σε ΗΠΑ και Ρωσία) που είχε δημιουργηθεί κατά την περίοδο του Ψυχρού πολέμου έχει αλλάξει άρδην, δίνοντας θέση στην πολυμερής προσέγγιση και σε ένα πολύπλοκο κόσμο, όπου οι πρωταγωνιστές αυτού δεν αποτελούν μόνο τα κράτη άλλα και σειρά μη κρατικών δρώντων (Κόππα, 2017).

Ωστόσο, όπως είδαμε και προηγουμένως και η ίδια η έννοια της ασφάλειας, έχει αποκτήσει πλέον άλλες διαστάσεις και δυναμικές. Έτσι για παράδειγμα, ζήτημα ασφάλειας θα μπορούσε να αποτελέσει ο υπερπληθυσμός, η κλιματική αλλαγή ακόμα και η εξάπλωση μεταδοτικών νόσων όπως είδαμε πολύ καλά με την περίπτωση της πανδημίας COVID-19 και φυσικά η διεθνής τρομοκρατία, η παράνομη διακίνηση ανθρώπων και όπλων και τέλος οι κυβερνοεπιθέσεις και το έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Παρατηρείται διαρκώς ότι οι απειλές και οι προκλήσεις σε θέματα ασφάλειας, ξεφεύγουν από τους παραδοσιακούς στρατιωτικούς όρους και αποκτούν νέες όψεις, εξίσου απειλητικές. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο τα όρια των απειλών και των κινδύνων που βρίσκονται «εντός» σε σχέση με αυτά που βρίσκονται «εκτός» του κράτους μέλους, αναφορικά με την εσωτερική και την εξωτερική ασφάλεια είναι πολύ πιο ασαφή από άλλες φορές. Σε αυτό συμβάλει και η παγκοσμιοποίηση, η οποία δίνει τη δική της δυναμική στις διαστάσεις της έννοιας της ασφάλειας (Κόππα, 2017). Όλες πλέον οι μεγάλες απειλές μπορεί να βρίσκονται είτε στο εσωτερικό ενός κράτους, είτε να διέρχονται στο εσωτερικό του περνώντας τα σύνορα του. Για το λόγο αυτό, όλες αυτές οι απειλές απαιτούν μία διαφορετική αντιμετώπιση για το πώς χρειάζεται να αντιμετωπιστούν τόσο σε επίπεδο κρατών μελών όσο και σε ενωσιακό επίπεδο.

Μέσα στο σύγχρονο μεταβαλλόμενο και παγκοσμιοποιημένο περιβάλλον όπου παρατηρείται μία αυξημένη αλληλεξάρτηση της παγκόσμιας και ευρωπαϊκής οικονομίας, ο πολλαπλασιασμός των διεθνών παικτών, οι αλλαγές που συντελούνται

σε οικονομικό και τεχνολογικό επίπεδο, στην γεωπολιτική άλλα και τις σχέσεις μεταξύ πολιτών και κυβερνήσεων, μεταβάλλουν άρδην και το είδος των προκλήσεων που αντιμετωπίζει σήμερα η ανθρωπότητα. Οι απειλές στην ασφάλεια, μπορεί να είναι εσωτερικές ή εξωτερικές, περιφερειακές και παγκόσμιες, στρατιωτικές ή μη στρατιωτικές, ανθρωπογενείς όπως η τρομοκρατία ή να προέρχονται από φυσικά αίτια (Κόππα, 2017).

Νέες μορφές απειλών συνιστούν για παράδειγμα, η προσφυγική κρίση και οι διάφορες αναδυόμενες απειλές, όπως είναι ο υβριδικός πόλεμος από αναθεωρητικές δυνάμεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα, αυτό της Ρωσίας, με την εκστρατεία παραπληροφόρησης που έχει επιδοθεί τα τελευταία χρόνια και στρέφεται ενάντια σε κράτη της Βαλτικής και των Βαλκανίων με σκοπό να επηρεάσει τον πληθυσμό τους (Reed, Pohl, & Jegerings, 2017). Ανάλογο παράδειγμα υβριδικής απειλής για την Ελλάδα, υπήρξε η περίπτωση της Τουρκίας με τον υβριδικό πόλεμο εναντίον της Ελλάδας τον Μάρτιο του 2020 με το πρόσχημα του μεταναστευτικού ζητήματος (Kotoulas & Pusztai, 2020). Όλες οι προηγούμενες απειλές μαζί με την τρομοκρατία και τις κυβερνοεπιθέσεις όπου ο εχθρός πλέον μπορεί να δράσει «εντός των τειχών» ενός κράτους μέλους, όπως φάνηκε για παράδειγμα στην Εσθονία με τις κυβερνοεπιθέσεις που αντιμετώπισε το 2007 (Hansen & Nissenbaum, 2009; Herzog, 2011), καθιστούν το διαχωρισμό της προέλευσης της απειλής, ανάμεσα σε εσωτερική και εξωτερική διάσταση, ολοένα και πιο δυσδιάκριτο. Εύκολα διαπιστώνουμε ότι, αυτή η νέα πραγματικότητα που οικοδομείται, καθιστά ασαφή τη στενή σχέση ανάμεσα στην εσωτερική και την εξωτερική ασφάλεια. Ουσιαστικά βλέπουμε ότι, η εσωτερική και η εξωτερική ασφάλεια, γίνονται οι όψεις του ίδιου νομίσματος (EU Global Strategy, 2016; Κόππα, 2017).

Η συμβολή της πληροφόρησης (intelligence) και της απόκτησης κρίσιμης γνώσης από την Ένωση αποτυπώνεται και στο κείμενο του Human Security Study Group το 2016 (Kaldor et al., 2016), όπου παρουσιάστηκε στην Ύπατη Εκπρόσωπο της Ένωσης στο πλαίσιο των διαβουλεύσεων για την Παγκόσμια Στρατηγική της Ένωσης που εκδόθηκε την ίδια χρονιά. Στο πλαίσιο παροχής ασφάλειας δεύτερης γενιάς, αυτή αφορά κυρίως την διαρκή δέσμευση που συνδυάζει την πρόληψη, την έγκαιρη ειδοποίηση, την αντίδραση στις κρίσεις και την ανοικοδόμηση μετά από αυτές (Kaldor et al., 2016). Σε αυτό βλέπουμε, ότι εξέχοντα ρόλο διαμορφώνει η πληροφόρηση (intelligence), καθώς αναφέρεται σε στοιχεία έγκαιρης ειδοποίησης που

βασίζεται στη κατοχή στρατηγικών πληροφοριών από τη πλευρά του λήπτη αποφάσεων.

Ειδικότερα, στο κείμενο του Human Security Study Group αναφέρει ότι *«Ένα αποτελεσματικό σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης απαιτεί αναλυτικές δυνατότητες και συνεχή διάλογο, μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ, καθώς και με σχετικούς εταίρους (κράτη, διεθνείς και περιφερειακούς οργανισμούς και άλλους παράγοντες, συμπεριλαμβανομένης της κοινωνίας των πολιτών). Ένα τέτοιο σύστημα έγκαιρης προειδοποίησης θα πρέπει να βασίζεται σε μια πληροφόρηση πιο κοντά στον άνθρωπο. Οι πληροφορίες που συλλέγονται από τα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών πληροφοριών, πρέπει να διατίθενται όχι μόνο για όλα τα μέλη της ΕΕ αλλά και για τα θεσμικά όργανα της ΕΕ που διαμορφώνουν τις εξωτερικές σχέσεις και δράση της Ευρωπαϊκής Ένωσης. (...) Οι διάφορες πηγές πληροφοριών από το έδαφος και από το εσωτερικό των κοινωνιών των πολιτών στις οποίες διαθέτουν τα κράτη μέλη της ΕΕ (πολιτικά κόμματα, ΜΚΟ, μέσα ενημέρωσης κ.λπ.) θα πρέπει να διευκολύνουν τη λήψη πιο αποτελεσματικών και σημαντικών ευρωπαϊκών πολιτικών αποφάσεων»* [3] (Kaldor et al., 2016).

Από όλα τα παραπάνω, συμπεραίνουμε ότι, οι διαστάσεις με βάση τις οποίες αντιμετωπίζεται η ασφάλεια, αναφορικά με την προέλευση της απειλής ή του κινδύνου, διαχωρίζεται σε δύο διαστάσεις, μία εξωτερική και μία εσωτερική. Οι δύο αυτές διαστάσεις, όπως είδαμε αν και ορισμένες φορές μπορεί να είναι διακριτές, αναφορικά με το είδος των απειλών άλλες πάλι φορές, μπορεί να είναι δυσδιάκριτες, ενώ όπως είδαμε στο παράδειγμα της τρομοκρατίας μπορεί να είναι αλληλένδετες. Προκειμένου τα κράτη μέλη η ίδια η Ένωση να αντιμετωπίσουν αυτές τις απειλές, διαμορφώνουν

---

[3] *"An effective early warning system requires analytical capabilities and constant dialogue, among EU member states as well as with relevant partners (states, international and regional organisations and other players including civil society). Such an early warning system should be based on a more human centered intelligence. Information collected by European member states, including relevant intelligence, needs to be made available not only for all EU members but also to the EU institutions that shape the external relations and action of the European Union. Strengthening the European External Action Service (EEAS) –which is, to date, de facto still alarmingly detached from the EU member states' resources and decision making –seems therefore imperative. In times where the growing number of challenges to European Foreign and Security Policy require increasingly strong European answers, the member states can no longer afford not to make the EEAS a success story. The different sources of information from the ground and from inside the civil societies of which the EU member states dispose (political foundations, NGOs, media etc.) should facilitate more effective and influential European political decision making".*

στρατηγικές με βάση τα δεδομένα και τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμα σε αυτούς που διαμορφώνουν την αντίστοιχη πολιτική. Για το λόγο αυτό, μία στρατηγική εσωτερικής ασφάλειας, χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη της και την αντίστοιχη στρατηγική εξωτερικής ασφάλειας που διαμορφώνει η Ένωση, καθώς πολλές φορές η εσωτερική ασφάλεια συνδέεται όπως είδαμε, με την εξωτερική διάσταση αυτών των απειλών και κινδύνων. Από την άλλη πλευρά, μία εξωτερική στρατηγική ασφάλειας διαμορφώνεται στη βάση ότι θα προστατεύσει την εσωτερική ασφάλεια από απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο, λειτουργεί σαν ένα δίκτυ προστασίας της εσωτερικής ασφάλειας από οποιαδήποτε μορφής εγκληματική ενέργεια που αναπτύσσεται διασυνοριακά (Παπακωνσταντής, 2016).

Καταλήγοντας, γίνεται αντιληπτό, ότι πλέον ο όρος της εσωτερικής ασφάλειας ενός κράτους προσεγγίζει και σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να ταυτίζεται με την εξωτερική διάσταση της ασφάλειας (EU Global Strategy, 2016; Κόππα, 2017). Τρανταχτό παράδειγμα μίας τέτοιας περίπτωσης είναι στο πεδίο της τρομοκρατίας οι αλλοδαποί μαχητές οι οποίοι όντας ευρωπαίοι πολίτες άφησαν πίσω τους την ευρωπαϊκή ήπειρο, προκειμένου να μεταβούν στο πολεμικό πεδίο της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα την Συρία για να πολεμήσουν στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους. Με το τέλος αυτών των συγκρούσεων αυτοί οι «*ξένοι μαχητές*» θα επιστρέψουν στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες φέροντας στις αποσκευές τους εμπειρία και τεχνογνωσία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς τρομοκρατίας και ριζοσπαστικοποίησης (Reed et al., 2017). Από τη διαπίστωση αυτή, γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη μέλη χρειάζεται να διαμορφώσουν από κοινού, μία κοινή αντίληψη για αυτές τις νέες απειλές και τους κινδύνους που βρίσκονται στο προσκήνιο τους. Για το λόγο αυτό θα απαιτηθεί η παροχή «κρίσιμης γνώσης» (intelligence) για την αποτύπωση μίας θεσμικής κατάστασης, προκειμένου να αποτυπωθούν αυτές οι νέες ανάγκες στο τομέα της ασφάλειας, ώστε να υπάρξει μία κοινή απάντηση για την αντιμετώπιση αυτών.

1.3. Οι κοινές προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης

Στο προηγούμενο κεφάλαιο είδαμε πως τα ζητήματα ασφαλείας δημιουργούνται και πως ορισμένα θέματα ανάγονται σε ζητήματα ασφάλειας. Ωστόσο, στη περίπτωση της Ένωσης δεν είναι εύκολη υπόθεση, όλοι να συμφωνήσουν ότι αντιμετωπίζουν κοινές απειλές για την ασφάλεια τους. Όπως είδαμε, η έννοια της ασφάλειας έχει στενούς δεσμούς με τα κράτη μέλη, ενώ η γλώσσα του κάθε κράτους μπορεί να δίνει την δική της ερμηνεία για κάθε μία από αυτές τις απειλές. Η πρόεδρος

της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, Ursula von der Leyen όταν ανέλαβε τα καθήκοντα της μίλησε για μία γεωπολιτική Επιτροπή ενώ ο Ύπατος εκπρόσωπος της Ένωσης, Josep Borrell σε αντανάκλαση αυτού ανέφερε ότι η «*Ένωση χρειάζεται να μάθει τη γλώσσα της δύναμης*[4]». Όλα αυτά λαμβάνουν χώρα, μέσα στο πλαίσιο των συνεχών γεωπολιτικών αναταραχών που συμβαίνουν τόσο στο εσωτερικό όσο και στην άμεση γειτονιά της Ευρώπης, που σημαίνει ότι επηρεάζουν τόσο γεωπολιτικά όσο και οικονομικά την Ένωση. Έτσι κάθε κράτος μέλος αντιλαμβάνεται διαφορετικά τους όρους με τους οποίους αντιλαμβάνεται τη δική του ασφάλεια, μέσα σε αυτό το πλαίσιο.

Όπως είδαμε και στο προηγούμενο κεφάλαιο όπου εξηγήθηκε πως δημιουργούνται τα ζητήματα ασφάλειας, ορισμένα από αυτά σχετίζονται και λαμβάνονται υπόψη με καθαρά στρατιωτικούς όρους καθώς μία απειλή μπορεί να διατείνεται εναντίον ενός κράτους (Levy & Thompson, 2005). Ωστόσο, ευρύτερα φαινόμενα όπως η κλιματική αλλαγή, η μετανάστευση και οι πανδημίες μπορεί να γίνονται απειλητικές για την ύπαρξη ενός κράτους άλλα με διαφορετικό τρόπο. Έτσι μέσα σε αυτό το υποκειμενικό πεδίο της ασφάλειας οι απειλές σχηματίζονται με βάση τις ανησυχίες που εγείρουν για την ασφάλεια, για τις αξίες, τον πολιτισμό και την ταυτότητα ενός κράτους (Buzan et al., 1998). Έτσι μέσα από αυτήν την υποκειμενική θεώρηση της ασφάλειας, η αντίληψη ενός κράτους για τις απειλές και τους κινδύνους που αυτό δέχεται, απεικονίζεται μέσα από τον τρόπο με τον οποίο εκλαμβάνει τις απειλές και τους κινδύνους που εμφανίζονται στο περιβάλλον και μέσα από το πώς ενεργεί σε μία δεδομένη κατάσταση, δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο τις αξίες και τα συμφέρονται που θέλει να υπερασπιστεί (Fiott, 2020).

Μέσα στην Ένωση κάθε κράτος μέλος εισχώρησε με τις δικές του στρατηγικές επιδιώξεις και με διαφορετική στρατηγική κουλτούρα για το πώς οραματίζεται την χώρα του στο άρμα της Ένωσης. Η διαφορετικές πολιτισμικές και ιστορικές καταβολές των κρατών μελών, σε συνδυασμό με τα τωρινά τους συμφέροντα και την περιοχή στην οποία ανήκουν (Βόρεια Ευρώπη, Ανατολική, Βαλκάνια κλπ.) τους διαφοροποιεί στο πως αντιλαμβάνονται τις απειλές και τους κινδύνους, που μπορεί να πλήττουν την ίδια την Ένωση στην οποία ανήκουν (Κόππα, 2017). Έτσι για παράδειγμα, οι χώρες της Βαλτικής (Λιθουανία, Λετονία και Εσθονία) χαρακτηρίζουν την Ρωσία ως απειλή (Fiott, 2020). Η γεωγραφία και η ιστορία όπως φαίνεται αποτελούν καθοριστικούς

[4] Μτφ από τη φράση: «*Learn the language of power*».

παράγοντες που επηρεάζουν τις προσλήψεις της έννοιας της ασφάλειας (Fiott, 2020). Η Παγκόσμια Στρατηγική της Ένωσης το 2016, είχε την πρόθεση να καθορίσει τις κοινές απειλές και τους κινδύνους για την ίδια την Ένωση και τα κράτη μέλη αυτής άλλα και πάλι δεν υπήρχε μία κοινή προσέγγιση για το πώς αντιλαμβάνονται τα κράτη μέλη τις απειλές και τους κινδύνους για την ασφάλεια της Ένωσης (EU Global Strategy, 2016). Παρόλα αυτά τα κράτη μέλη είχαν εκφράσει το 2019 την πρόθεση τους να επανεξετάσουν το πλαίσιο μέσα στο οποίο αντιλαμβάνεται η Ένωση της απειλές για την ασφάλεια και την άμυνας της (Council of the EU, 2019). Αυτή η επιθυμία των κρατών μελών, αντικατοπτρίζεται και στην Παγκόσμια Στρατηγική της Ένωσης στην οποία αναφέρεται ότι η Ευρωπαϊκή Ασφάλεια εξαρτάται από καλύτερες και κοινές αξιολογήσεις των εσωτερικών και εξωτερικών απειλών και προκλήσεων για την ασφάλεια της ίδια της Ένωσης (EU Global Strategy, 2016).

Αυτό αποφάσισε το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωση στο Ζάγκρεμπ της Κροατίας τον Μάρτιο του 2020, να προωθήσουν μία κοινή αξιολόγησή των απειλών και των κινδύνων που πλήττουν την Ένωση. Η πρωτοβουλία αυτή ονομάστηκε «Στρατηγική Πυξίδα» (Strategic Compass). Η πρωτοβουλία αυτή, είναι μία προσπάθεια που θα διαρκέσει δύο έτη και θα έχει ως σκοπό τα κράτη μέλη να συνεργαστούν και να καθορίσουν τις κοινές απειλές και κινδύνους που αντιμετωπίζουν και να τους αξιολογήσουν. Σκοπός της πρωτοβουλίας αυτής, δεν είναι η αντικατάσταση της Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ένωσης, αλλά η περαιτέρω βελτίωση της (Council of the EU, 2019).

Ως μία πρώτη προσέγγιση της κατάστασης των απειλών υπό τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση, το Ευρωπαϊκό Κέντρο Μελετών Ασφαλείας (EUISS), διενήργησε τη δική του μελέτη βασιζόμενο στις στρατηγικές εκθέσεις που δημοσιεύει κάθε χώρα για την δική της ασφάλεια και άμυνα. Σύμφωνα με αυτή την ανάλυση διαπιστώθηκε ότι, περισσότερα από τα μισά από το σύνολο των κρατών μελών που αναλύθηκαν, συμφωνούν ότι η τρομοκρατία, η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, οι υβριδικές απειλές, το οργανωμένο έγκλημα, τα όπλα μαζικής καταστροφής, οι βίαιες συγκρούσεις, η διακοπή του εφοδιασμού με κρίσιμους πόρους και ενέργεια (ή αλλιώς η προστασία των κρίσιμων υποδομών), η κατασκοπεία και η παράνομη μετανάστευση συνιστούν απειλές για ένα κράτος μέλος. Μάλιστα τα περισσότερα από αυτά, κατατάσσουν τις απειλές αυτές από τη σπουδαιότερη προς την λιγότερο σπουδαία με

τη σειρά που αυτές παρατέθηκαν (Fiott, 2020). Οι απειλές αυτές παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα.

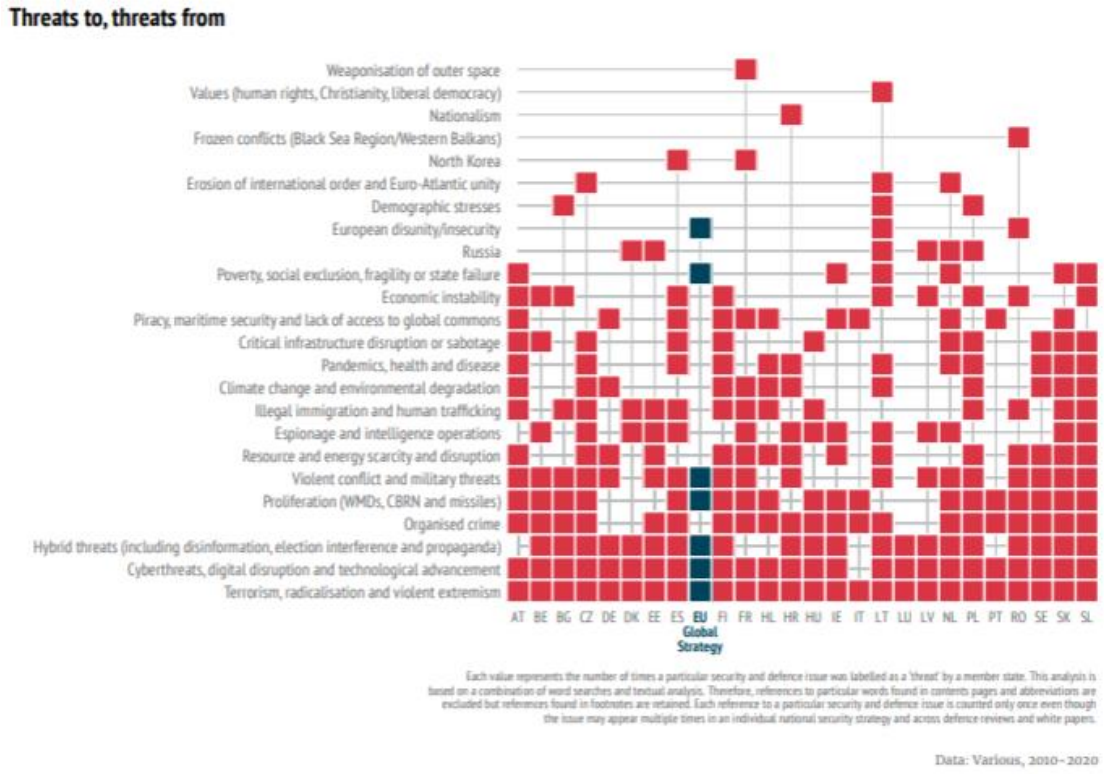

Εικόνα 1: Οι απειλές για τα κράτη μέλη της Ένωσης, όπως τις αντιλαμβάνονται μέσα από τις εθνικές στρατηγικές για την ασφάλεια τους. Πηγή: (Fiott, 2020)

Η προστασία της Ένωσης και των πολιτών της αποτελεί μία από τις βασικές φιλοδοξίες της. Πέραν αυτής, η Ένωση φιλοδοξεί να μπορεί να ανταποκρίνεται επαρκώς σε κρίσεις που ξεσπούν στην άμεση γειτονιά της και την επηρεάζουν, καθώς και να ενισχύσει την ικανότητα της να ανταποκρίνεται σε αυτά τα συμβάντα και να ενισχύσει και αυτήν την ικανότητα των εταίρων της. Ωστόσο από την Παγκόσμια Στρατηγική δεν προσφέρεται η σαφήνεια για το πώς θα τα πετύχει αυτά η Ένωση. Άλλωστε αποτελεί κείμενο στρατηγικής που καθορίζει απλά στόχους και δείχνει την επιθυμητή κατάσταση στο μέλλον χωρίς να προτείνει τρόπους δράσης (EUISS, 2020b; Fiott, 2020). Αυτό το κενό έρχεται να καλυφθεί από τα κράτη μέλη μέσα από την πρωτοβουλία της Στρατηγικής Πυξίδας συνδέοντας επαρκώς τις στρατηγικές και τις επιχειρησιακές ανάγκες της Ένωσης.

Τα πρώτα σημάδια από αυτή την κοινή αξιολόγηση δείχνουν ότι τα κράτη μέλη έχουν δεσμευτεί στη διαδικασία της στρατηγικής πυξίδας. Για παράδειγμα, ως θεμέλιο για την Στρατηγική Πυξίδα, η Ένωση πραγματοποίησε ήδη την πρώτη της ανάλυση για τις απειλές που αντιμετωπίζει (threat analysis). Η ανάλυση αυτή αποτελεί προϊόν

πληροφόρησης και προήλθε από το Ευρωπαϊκό Κέντρο Πληροφοριών της Ένωσης (IntCen) τον Νοέμβριο του 2020, οπότε και παρουσιάστηκε στα κράτη. Από το γεγονός αυτό καταδεικνύεται ότι η ίδια η Ένωση με τις δίκες της δυνάμεις και με τη συμβολή των κρατών μελών, δημιούργησε ένα στρατηγικό προϊόν ανάλυσης πληροφοριών, προκειμένου αυτό στη συνέχεια να διαμοιραστεί στα κράτη μέλη (που παρήγγειλαν την δημιουργία του όπως είδαμε προηγουμένως), ώστε να τα βοηθήσει να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις για την κοινή πορεία που επιθυμούν να διαλέξουν μέσα στο ταραγμένο περιβάλλον ασφάλειας που την περιβάλλει. Η διαδικασία αυτή ταυτίζεται με την διαδικασία του Κύκλου της Πληροφόρησης (intelligence cycle) και είναι βασικό στοιχείο της Πληροφόρησης, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Η ανάλυση των απειλών που πραγματοποιήθηκε από την Ένωση, δεν βρίσκει απόλυτα σύμφωνα όλα τα κράτη μέλη. Η ανάλυση των απειλών που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο αυτής της ενωσιακής πρωτοβουλίας, έδωσε στα κράτη μέλη να κατανοήσουν μία απογοητευτική εικόνα για την ευρωπαϊκή ασφάλεια, για τα επόμενα πέντε έως δέκα χρόνια περίπου. Επιπλέον έδωσε τη δυνατότητα στα κράτη μέλη, να συνειδητοποιήσουν συλλογικά τις απειλές (threats) που αντιμετωπίζει η Ένωση για τα επόμενα χρόνια. Παρά τις υπόλοιπες στρατηγικές διαφορές μεταξύ των κρατών μελών, οι προοπτικές για την Ένωση έως το 2030 χαρακτηρίζονται από μια σειρά απειλών, όπως είναι για παράδειγμα (EUISS, 2020b): η εντονότερη γεωπολιτική αντιπαλότητα μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων ή αναδυόμενων χωρών που επιθυμούν να διαμορφώσουν ρόλο παγκόσμιου ηγέτη στον ήδη διαμορφωμένο κόσμο ισχύος, ο κατακερματισμός της πολυμερούς προσέγγισης στα επίπεδα ισχύος του κόσμου, η κλιματική αλλαγή, οι υβριδικές απειλές και η τρομοκρατία κ.λπ.

Στη συνέχεια αναλύονται ορισμένες από αυτές τις απειλές για την ασφάλεια της Ένωσης. Οι κύριες απειλές που αναλύονται εστιάζουν κυρίως σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας. Η προέλευση αυτών των απειλών μπορεί να είναι τόσο το εξωτερικό όσο και το εσωτερικό περιβάλλον της Ένωσης, άλλα όπως είδαμε έχουν τη δυνατότητα να επηρεάζουν την εσωτερική ασφάλεια. Η ανάλυση δεν είναι διεξοδική και εις βάθος άλλα εστιάζει στα βασικά σημεία αυτών, προκειμένου να συνδεθούν με το κύριο θέμα της εργασίας και να αναδειχθεί ο ρόλος τους στο περιβάλλον της ασφάλειας της Ένωσης όπως διαμορφώνεται από αυτές, προκειμένου στη συνέχεια να συνδεθεί με το ρόλο της Πληροφόρησης για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών.

1.3.1. Η τρομοκρατία

Όπως είδαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο, τα τελευταία χρόνια του 20ου αιώνα και τις δύο πρώτες δεκαετίες του 21ου αιώνα ο άνθρωπος έρχεται αντιμέτωπος με ζητήματα και ραγδαίες αλλαγές που αφορούν σε σημαντικό βαθμό το περιβάλλον μέσα στο οποίο ζει το οποίο έρχεται αντιμέτωπο με προκλήσεις και απειλές για την ασφάλεια. Οι αλλαγές και ο τρόπος με τον οποίο βιώνεται αυτή η ασφάλεια αποτελεί πραγματικό γεγονός που γίνεται αντικείμενο μελέτης και διαλόγου όχι μόνο σε επίπεδο Ένωσης άλλα και παγκόσμια. Έτσι από τους δύο μεγάλους πολέμους με τα πολλά ανθρώπινα θύματα, τις στρατιωτικές συμμαχίες με προεξέχων ρόλο αυτό του Βορειοατλαντικού συμφώνου (ΝΑΤΟ), τον ελλοχεύων κίνδυνο του πυρηνικού ολοκαυτώματος με τον ψυχροπολεμικό ανταγωνισμό σε θέματα πυρηνικών όπλων και τον κυρίαρχο ρόλο των κρατικών δρώντων έχουμε πλέον διέλθει σε μία καινούργια εποχή όπου η ασφάλεια επαναπροσδιορίζεται και αλλάζει. Οι απειλές και οι κίνδυνοι για τον άνθρωπο αποσυνδέθηκαν από τους στενούς πολεμικούς όρους και τη στρατιωτική προσέγγιση της ασφάλειας (Καρατράντος, 2021b).

Σε αυτό το τοπίο προστέθηκαν νέες απειλές και νέες προκλήσεις όπως για παράδειγμα η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα. Οι επιπτώσεις παγκόσμιων ζητημάτων όπως η κλιματική αλλαγή έχουν και αυτές τη δική τους δυναμική στον τομέα της ασφάλειας. Έτσι μέσα σε αυτό το πλαίσιο οι κρατικοί δρώντες αναλαμβάνουν το ρόλο των παρόχων ασφάλειας. Από την άλλη πλευρά οι μη κρατικοί δρώντες, όπως οι εγκληματικές και τρομοκρατικές οργανώσεις είναι πλέον υπεύθυνες για πολλές από τις νέες απειλές και κινδύνους στο νέο αυτό περιβάλλον. Έτσι διαπιστώνουμε ότι οι περισσότερες απειλές, λόγω της διασυνοριακότητας τους, έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα, ενώ ο άνθρωπος νιώθει στην καθημερινότητά του την τρωτότητα (Καρατράντος, 2021b). Η ασφάλεια πλέον συνδέθηκε και με νέους όρους όπως η ανάπτυξη, η αντιμετώπιση του κοινωνικού αποκλεισμού, τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής, την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και της διαφορετικότητας και ξέφυγε από τα στενά στρατιωτικά όρια όπως είδαμε και μέσα από τη Σχολή της Κοπεγχάγης (Buzan et al., 1998).

Πλέον, η παγκόσμια και η ανθρώπινη ασφάλεια γίνονται κύρια σχήματα στο τέλος του 20ου αιώνα με την επιθυμία τερματισμού των πολέμων και την ειρηνική συνύπαρξη των χωρών της Ευρωπαϊκής ηπείρου. Οι τρομοκρατικές επιθέσεις στους δίδυμους πύργους των ΗΠΑ την 11 Σεπτεμβρίου 2001 αποτελούν ορόσημο για την

απειλή της κυριαρχίας της τρομοκρατικής απειλής. Μέσα από αυτό δημιουργήθηκε ένα αίτημα για ενίσχυση του τομέα της εσωτερικής ασφάλειας στα διάφορα κράτη του δυτικού κόσμου. Στον απόηχο αυτού του μεγάλου τρομοκρατικού χτυπήματος η Ένωση αναλαμβάνει δράση και σταδιακά λαμβάνει μέτρα με σκοπό να γίνει και αυτή ένας υπερεθνικός δρώντας στο παγκόσμιο σύστημα που θα καταπολεμήσει την τρομοκρατία. Ο τρόπος με τον οποίο η Ένωση ανταποκρίνεται σε αυτήν την απειλή, από το 2001 και μετέπειτα αλλάζει το σύστημα διακυβέρνησης της και εισάγει θεσμούς και πολιτικές που έχουν στόχο να καταπολεμήσουν την τρομοκρατία (Edwards & Meyer, 2008).

Μάλιστα, υποστηρίζεται ότι το γεγονός αυτό (11η Σεπτεμβρίου 2001) ήταν μία πολύ ωραία αφορμή, προκειμένου η Ένωση να αναλάβει δράση και να γίνει ένας διεθνής παράγοντας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας στη γειτονιά της (Kaunert, 2009). Για το σκοπό αυτό, η Ένωση αναλαμβάνει να διαχειριστεί όλα τα υπάρχοντα εργαλεία που έχει στη διπλωματικής της βεντάλια (εξωτερικές σχέσεις, διπλωματία, παροχή οικονομικής βοήθειας κλπ.), προκειμένου να ριχτεί στη μάχη κατά της διεθνούς τρομοκρατίας (Monar, 2015).

Υπό αυτό το πρίσμα, αντιλαμβανόμαστε ότι η 11η Σεπτεμβρίου 2001, ήταν το καταλυτικό γεγονός το οποίο χρησιμοποιήθηκε από ορισμένους παράγοντες, για να πείσει τα κράτη μέλη της Ένωσης, ότι όλοι αντιμετώπιζαν μια συλλογική τρομοκρατική απειλή, που εκείνη την περίοδο είχε πάρει το πρόσωπο της διεθνούς τρομοκρατικής οργάνωσης της Αλ Κάιντα (Kaunert & Léonard, 2019). Με άλλα λόγια όπως είδαμε και στην αρχή της παρούσας διπλωματικής, η τρομοκρατία ανάγεται σε «***ζήτημα ασφάλειας***» που απειλεί την Ένωση και τα κράτη μέλη. Έτσι αντί κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά να αντιμετωπίζει μια διακρατική απειλή όπως γινόταν μέχρι τότε, την σήμερον απαιτείται περισσότερο από ποτέ μία συσπείρωση όλων των κρατών μελών, γύρω από αυτήν την κοινή (πλέον) απειλή. Αυτή ήταν μια κρίσιμη στιγμή για την Ένωση, καθώς με την αντίληψη αυτή, ανοίγει ο δρόμος για την ανάπτυξη μιας κοινής αντιτρομοκρατικής πολιτικής για την ίδια την Ένωση (Kaunert & Léonard, 2019).

Είναι πλέον φανερό ότι, οι τρομοκρατικές επιθέσεις που έχουν δεχθεί τα κράτη μέλη από το 2015 και μετά, καθιστούν την τρομοκρατία την υπ' αριθμό ένα απειλή για την ασφάλεια της, αλλά και το σημαντικότερο ζήτημα που αναπτύσσεται στο δημόσιο διάλογο γύρω από την ασφάλεια. Οι πρώτες τρομοκρατικές επιθέσεις στη Μαδρίτη το

2004 και αργότερα στο Λονδίνο το 2005, αποτελούν ένα ταρακούνημα της ευρωπαϊκής κοινωνίας και οδηγούν την Ένωση στη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση αυτής της απειλής. Έτσι θεσμικά το 2005, η Ένωση αναλαμβάνει δράση και δημιουργεί μία αρχιτεκτονική καταπολέμησης της τρομοκρατίας και της ριζοσπαστικοποίησης (Καρατράντος, 2021a).

Το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2005, στο κείμενο συμπερασμάτων που εξέδωσε αναφέρει μεταξύ άλλων ότι, η τρομοκρατία αποτελεί απειλή για την ίδια την Ένωση άλλα και για τα κράτη μέλη και τους πολίτες αυτών. Την χαρακτηρίζει ως μάστιγα που χρήζει αντιμετώπισης μέσα από την διάλυση των δικτύων άλλα και την πρόληψη της στρατολόγησης νέων μελών στα τρομοκρατικά αυτά δίκτυα. Την ίδια στιγμή, αναγνωρίζει την έννοια της ανθεκτικότητας, αναφέροντας ότι χρειάζεται να περιοριστεί η τρωτότητα της Ένωσης απέναντι σε αυτές τις επιθέσεις άλλα και να διαχειριστούν καλύτερα οι συνέπειες από την τρομοκρατία (Monar, 2007).

Ωστόσο η ανάδειξη της τρομοκρατίας ως μίας σημαντικής απειλής για την ασφάλειας της Ένωσης αποτυπώνεται από το 2003 σε διάφορα επίσημα κείμενα και συγκεκριμένα μέσα από την Ευρωπαϊκή Στρατηγική Ασφάλειας (Council of the EU, 2009), ενώ το 2005 όπως είδαμε απέκτησε μία πιο συγκεκριμένη στρατηγική (Council of the European Union, 2005). Από εκεί και έπειτα η τρομοκρατία αναφέρεται στη Στρατηγική Εσωτερικής Ασφάλειας (General Secretariat of the Council, 2010), το 2014 στην αναθεωρημένη στρατηγική της Ένωσης για την καταπολέμησης της ριζοσπαστικοποίησης και της στρατολόγησης για σκοπούς τρομοκρατίας (Council of the European Union, 2014), το 2015 στην Ευρωπαϊκή Ατζέντα για την Ασφάλεια (European Commission, 2015) και τέλος το 2016 στην Παγκόσμια Στρατηγική της Ένωσης (EU Global Strategy, 2016).

Πέρα από αυτά τα βασικά θεσμικά κείμενα για την ασφάλεια της Ένωσης, η στρατηγική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας έχει αποτυπωθεί και στην Στρατηγική για την Ένωση Ασφάλειας τον Ιούλιο του 2020 (European Commission, 2020d). Σε αυτήν αποτυπώνεται μεταξύ άλλων, πως απαιτείται έγκαιρος εντοπισμός και διαχείριση των κινδύνων από την τρομοκρατία, πλήρης αξιοποίηση όλων των βάσεων δεδομένων της Ένωση για την ανταλλαγή πληροφοριών για γνωστούς δράστες παρόμοιων εγκλημάτων. Έτσι μέσα από αυτά αναδεικνύεται ο ρόλος της πληροφόρησης (intelligence), όπως θα εξηγηθεί στη συνέχεια.

Η Ένωση αναγνώρισε την αξία της ανταλλαγής πληροφοριών και τη συνεργασία όσον αφορά τον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών για τους σκοπούς της καταπολέμησης της τρομοκρατίας ήδη από 2005 με την Απόφαση 2005/671/ΔΕΥ στο Συμβούλιο το Σεπτέμβριο του 2005, (Παπαγιάννης, 2008). Μέσα από αυτήν, η Ένωση καλούσε κάθε κράτος μέλος, να παρέχει πληροφορίες σχετικά με τρομοκρατικά χτυπήματα στις βασικές υπηρεσίες που σχετίζονται με την διασυνοριακή συνεργασία για την καταπολέμηση του εγκλήματος στην Ένωση, όπως είναι η Europol και η Eurojust. Έτσι η Ένωση, καλούσε τα κράτη μέλη και τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου να συγκεντρώνουν αυτές τις σχετικές πληροφορίες που συλλέγονται σε εθνικό επίπεδο και να αποστέλλονται στην Europol και στη Eurojust (Παπαγιάννης, 2008).

Περαιτέρω, η Ατζέντα της Ένωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (European Commission, 2020a), όπως δημοσιεύτηκε τον Δεκέμβριο του 2020 αποτυπώνει την νέα αρχιτεκτονική της Ένωσης για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας η οποία βασίζεται σε τέσσερις πυλώνες: πρόβλεψη, πρόληψη, προστασία και αντίδραση (European Commission, 2020a). Ειδικότερα για τις ανάγκες της παρούσας εργασίας θα σταθούμε στο πρώτο πυλώνα μέσα από τον οποίο αναγνωρίζεται η αξία της πληροφόρησης (intelligence) για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Έτσι αναγνωρίζεται ότι, πρωταρχικής σημασία για την Ένωση είναι να μπορεί να προβλέπει καλύτερα τις νέες αναδυόμενες απειλές, μέσα από την ανταλλαγή πληροφοριών και την αξιόπιστη εκτίμηση των απειλών[5] (European Commission, 2020a).

Ειδικότερα ο τομέας της πρόβλεψης στο κομμάτι της καταπολέμησης αν και δεν το αναφέρει άμεσα, έμμεσα αναφέρεται στην αξία της πληροφόρησης και του ρόλου που αυτή διαμορφώνει για την εκτίμηση των απειλών. Έτσι, η Ατζέντα της Ένωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αναφέρει ότι: *«Οι στρατηγικές πληροφορίες είναι καίριας σημασίας για τη διαμόρφωση και την ανάπτυξη ενωσιακής πολιτικής και νομοθεσίας για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας με γνώμονα ολοένα και περισσότερο τις απειλές, καθώς και για την καλύτερη πρόβλεψη αυτών των απειλών. Η διαχρονικά βιώσιμη πολιτική για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας θα πρέπει να*

[5] *«Πρώτον, πρέπει να μπορούμε να προβλέπουμε καλύτερα τις υφιστάμενες και αναδυόμενες απειλές στην Ευρώπη. Η ανταλλαγή πληροφοριών και η νοοτροπία πολυεπιστημονικής και πολυεπίπεδης συνεργασίας εξακολουθούν να είναι καίριας σημασίας για την αξιόπιστη εκτίμηση των απειλών, η οποία μπορεί να αποτελέσει τη βάση μιας διαχρονικά βιώσιμης πολιτικής για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.», Πηγή:* (European Commission, 2020a).

βασίζεται σε αξιόπιστες εκτιμήσεις απειλών, ιδίως από εθνικές υπηρεσίες ασφάλειας και πληροφοριών. Στο πλαίσιο αυτό, ο ρόλος που διαδραματίζει το κέντρο ανάλυσης πληροφοριών της ΕΕ (EU INTCEN) και η παροχής εξιδεικευμένης γνώσης σχετικά με τις κυριότερες απειλές, τάσεις και τρόπους λειτουργίας που σχετίζονται με την εσωτερική ασφάλεια της ΕΕ είναι ζωτικής σημασίας για την αύξηση της επίγνωσης της κατάστασης και τη στήριξη της ικανότητάς μας για εκτίμηση των κινδύνων. Το EU INTCEN εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την παροχή πληροφοριών υψηλής ποιότητας από τα κράτη μέλη, τις οποίες θα πρέπει να προσπαθήσουν να βελτιώσουν. Συνεπώς, τα κράτη μέλη θα πρέπει να διασφαλίσουν ότι το EU INTCEN μπορεί να βασίζεται σε ακριβείς και επίκαιρες πληροφορίες και επαρκείς πόρους», (European Commission, 2020a). Στο σημείο αυτό παρατηρείται ότι, αναγνωρίζεται η αξία της συλλογής και της ανάλυσης στρατηγικών πληροφοριών (intelligence), προκειμένου η Ένωση να είναι σε θέση να συνθέσει το περιβάλλον ασφάλειας, γύρω από την απειλή της τρομοκρατίας που την περιβάλλει. Σημαντικό ρόλο σε αυτό, φαίνεται ότι διαδραματίζει το Κοινό Κέντρο Συλλογής Πληροφοριών της Ένωσης (INTCEN) για το οποίο θα μιλήσουμε στη συνέχεια.

Κατά δεύτερο λόγο ο τομέας της πρόληψης, πέρα από την απόκτηση στρατηγικών πληροφοριών συμπεριλαμβάνει και τις εκτιμήσεις κινδύνου και την ετοιμότητα για την αντιμετώπισης των κινδύνων της τρομοκρατίας. Έτσι, η Ατζέντα της Ένωση για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας αναφέρει ότι: *«Οι στοχευμένες εκτιμήσεις κινδύνου επιτρέπουν στα ενδιαφερόμενα μέρη από διάφορους τομείς να επισημαίνουν τις υφιστάμενες ελλείψεις και, συνακόλουθα, να προβλέπουν καλύτερα πιθανές επιθέσεις. Η Επιτροπή θα προτείνει νέους τρόπους για την ενθάρρυνση της διεξαγωγής δραστηριοτήτων εκτίμησης κινδύνου και αξιολόγησης από ομοτίμους για μέτρα που αποσκοπούν στην καλύτερη πρόβλεψη της τρομοκρατικής απειλής. Στο πλαίσιο της επικείμενης πρότασης σχετικά με την ανθεκτικότητα των κρίσιμων οντοτήτων, η Επιτροπή θα προτείνει τη σύσταση συμβουλευτικών αποστολών για τη στήριξη των κρατών μελών υποδοχής και των διαχειριστών κρίσιμων υποδομών με ιδιαίτερο ευρωπαϊκό ενδιαφέρον ως προς την ενίσχυση της ανθεκτικότητάς τους έναντι διαταραχών, συμπεριλαμβανομένης της πρόβλεψης πιθανών τρομοκρατικών ενεργειών. Στο πλαίσιο αυτό θα αξιοποιηθεί η πείρα μιας ομάδας συμβούλων σε θέματα προστασίας της ασφάλειας, οι οποίοι θα μπορούν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους κατόπιν αιτήματος:*

πρόκειται για τις συμβουλευτικές αποστολές της ΕΕ για την προστασία της ασφάλειας.», (European Commission, 2020a).

Τελειώνοντας την ανάλυση για την τρομοκρατία, αν θέλουμε να συνδέσουμε την θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης που είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο με το κομμάτι της τρομοκρατίας, θα λέγαμε ότι η τελευταία συνιστά μίας διαρκής απειλή κατά της ζωής των πολιτών των κρατών μελών, σε σχέση με τον ανεκτικό και ανοικτό τρόπο ζωής των ευρωπαϊκών κοινωνιών (Kaunert & Léonard, 2019).

Τα νέα μορφώματα της τρομοκρατίας που αναδεικνύονται στο προσκήνιο, όπως το Ισλαμικό Κράτος, η θρησκευτική τρομοκρατία, η ριζοσπαστικοποίηση των νέων ευρωπαίων μουσουλμάνων, οι μοναχικοί λύκοι και οι αλλοδαποί ή ξένοι μαχητές είναι φαινόμενα που ήδη απασχολούν την Ένωση και τα βρίσκει εμπρός της (Kaunert & Léonard, 2019). Ο ισλαμικός φονταμενταλισμός πλέον δεν έχει ηθικούς φραγμούς και μέσα από τις νέες τεχνολογίες μπορεί και διαδίδεται παντού με αποτέλεσμα να δημιουργεί αυτόνομους πυρήνες τρομοκρατικής δράσης ικανούς να δράσουν από μόνοι τους. Είναι το γνωστό φαινόμενο των «μοναχικών λύκων» (Europol TE-SAT, 2020). Στη περίπτωση αυτή τα όρια της τρομοκρατίας είναι δυσδιάκριτα και δεν είναι ξεκάθαρο αν προέρχεται από το εσωτερικό ενός κράτους ή από το εξωτερικό του περιβάλλον (EU Global Strategy, 2016).

Καταλήγοντας, η τρομοκρατία αποτελεί μία διαρκής απειλή που βρίσκεται στο προσκήνιο του περιβάλλοντος ασφάλειας της Ένωσης για περισσότερο από μία δεκαετία, ενώ αναγνωρίζεται ως πρωταρχικής σημασίας απειλή μέσα από όλα τα θεσμικά κείμενα που διαμορφώνουν τη πολιτική της Ένωσης για θέματα ασφάλειας (Καρατράντος, 2021a). Περεταίρω όπως είδαμε και προηγουμένως, στη στρατηγική πυξίδα, η τρομοκρατία αποτελεί έναν από τους κοινούς τόπους όπου βρίσκουν όλα τα κράτη μέλη σύμφωνα με την ανάληψη δράσης σε ενωσιακό επίπεδο για την καλύτερη προστασία των πολιτών τους (Fiott, 2020). Τέλος, μέσα από το τελευταίο κείμενο πολιτικής της Ένωσης (European Commission, 2020a) γίνεται αντιληπτός ο προεξέχων ρόλος που κατέχει η Πληροφόρηση (Intelligence) για την αντιμετώπιση της διαρκούς απειλής της τρομοκρατίας.

1.3.2. Το οργανωμένο έγκλημα

Το οργανωμένο έγκλημα συνιστά κατά βάση μία εσωτερική απειλή για την Ένωση. Τα οργανωμένα εγκληματικά δίκτυα συνήθως δρουν στο εσωτερικό ενός

κράτους μέλους. Ωστόσο με το άνοιγμα των συνόρων και των οικονομικών αγορών, δεν άργησε να συμβεί το ίδιο και για τους «επιχειρηματίες» του οργανωμένου εγκλήματος. Οι εγκληματικές δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα στο έδαφος των κρατών μελών της Ένωσης είναι φυσικό και επόμενο να συνδέονται με αντίστοιχες δραστηριότητες που λαμβάνουν χώρα σε άλλα μέρη του κόσμου ή στην περιφέρεια και την άμεση γειτονιά της Ένωσης. Δυστυχώς η παγκοσμιοποίηση και η δημιουργία μίας παγκόσμιας κοινωνίας, αναπόφευκτα έχει επιδράσεις και στο οργανωμένο έγκλημα και στη δράση αυτού (Campbell, 2014). Άλλωστε η ίδια η Ένωση και ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο λειτουργεί, με τα ανοικτά εσωτερικά σύνορα και το χώρο Σένγκεν, δίνει τη δυνατότητα στα εγκληματικά δίκτυα, να εκμεταλλευθούν μία τεράστια αγορά, προκειμένου να δραστηριοποιηθούν στη διακίνηση ανθρώπων, λαθρομεταναστών και ναρκωτικών (Sumpter & Franco, 2018).

Πέραν αυτών, ενδεχομένως υπάρχουν εγκληματικές οργανώσεις που αναπτύσσουν δεσμούς με την τρομοκρατία και τροφοδοτούν αυτήν (Mullins & Wither, 2016). Ωστόσο πολλές φορές μπορεί οι εγκληματικές οργανώσεις να φοβούνται να συνδιαλλαγούν με αντίστοιχες τρομοκρατικές, προκειμένου να μη τοποθετηθούν στο στόχαστρο των αρχών. Οι εγκληματικές και οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι εξαρτημένες από τις ίδιες «*πηγές άντλησης εφοδίων*» από τις οποίες επιθυμούν να αντλούν οπλισμό, πλαστά έγγραφα, χρήματα καθώς και μία κοινή δεξαμενή από την οποία στρατολογούν επίδοξους εγκληματίες που θέλουν να υπηρετήσουν τους σκοπούς είτε του οργανωμένου εγκλήματος είτε της τρομοκρατίας (Europol SOCTA, 2021).

Οι αρχές επιβολής του νόμου στα κράτη μέλη έχουν επενδύσει σημαντικούς πόρους για να αντιμετωπίσουν αυτή την ύπουλη μορφή εγκληματικότητας. Ωστόσο, η ευέλικτη και μεταβαλλόμενη φύση του οργανωμένου εγκλήματος του επιτρέπει να ελίσσεται και να αναδύεται σε πολλές πτυχές και μορφές μέσα στις σύγχρονες ευρωπαϊκές κοινωνίες. Χαρακτηριστικό γνώρισμα του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος στον 21ο αιώνα, αποτελεί η ρευστότητα του και η δικτύωση του. Αυτή η μορφή εγκληματικότητας, έχει τη δυνατότητα να συνδέει μεμονωμένους ποινικούς εγκληματίες και μικρότερες ομάδες εγκληματιών που υποστηρίζονται από μεσάζοντες και παρόχους νομικών υπηρεσιών, χρηματοδότησης, δανεισμού, παροχής συμβουλευτικής και εμπειρογνωμοσύνης σε θέματα τεχνολογίας, ειδικούς στην εφοδιαστική αλυσίδα και εξιδεικευμένους μεσάζοντες που αναλαμβάνουν το ξέπλυμα των κερδών μέσα από την παράνομη νομιμοποίηση εσόδων (Europol SOCTA, 2021).

Το οργανωμένο έγκλημα έχει τη δική του ιεραρχία και ακολουθεί τους κανόνες του μάνατζμεντ για την διοίκηση των δραστηριοτήτων του. Κάθε στρώμα διοίκησης αποτελείται από τους δικούς του δρώντες, ενώ πολλές φορές αυτά τα στρώματα σε ένα εγκληματικό δίκτυο ενδεχομένως να συνδέονται μεταξύ τους, με πολύ χαλαρές μορφές επικοινωνίας, χωρίς την ύπαρξη κοινωνικής επαφής, μέσω τηλεπικοινωνιών ή κρυπτογραφημένης επικοινωνίας. Η δικτύωση του αποτελεί πρωταρχικό στοιχείο, προκειμένου να αναπτύσσει την δράση του στις διάφορες πτυχές εγκληματικότητας. Η χρήση βίας από το οργανωμένο έγκλημα φαίνεται να έχει αυξηθεί, καθώς μπορεί να κατευθύνεται τόσο κατά των θυμάτων αυτού ή κατά προσώπων των διωκτικών αρχών και μπορεί να περιλαμβάνει τη χρήση όπλων και εκρηκτικών. Η συνεργασία ανάμεσα στα εγκληματικά δίκτυα είναι ρευστή και κατευθύνεται κυρίως από τα πιθανά κέρδη που έχουν να αποκομίσουν, ενώ μπορεί να περιλαμβάνει εξιδεικευμένες υπηρεσίες που παρέχονται σ' αυτά όπως το ξέπλυμα χρήματος. Η προσαρμοστικότητα σε κάθε ευκαιρία που παρουσιάζεται είναι μοναδική και αυτό φάνηκε το πως εκμεταλλεύτηκαν τα εγκληματικά δίκτυα την πανδημία COVID-19 (Europol SOCTA, 2021).

Προκειμένου να πετυχαίνει τους σκοπούς του, πέρα από τη βία, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί την τεχνολογία και τον κυβερνοχώρο, πλαστά έγγραφα, τη διαφθορά αξιωματούχων ή πολιτικών καθώς και νόμιμες εταιρικές μορφές, προκειμένου να επιτύχει τους σκοπούς του. Το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να είναι σε θέση να ελέγχει άμεσα ή να διεισδύει σε νομικές δομές επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, προκειμένου να διευκολύνει τις εγκληματικές του δραστηριότητες. Όλοι οι νόμιμοι τύποι επιχειρήσεων είναι δυνητικά ευάλωτοι στην εκμετάλλευση τους, από το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Περισσότερο από το 80% των εγκληματικών δικτύων που δραστηριοποιούνται στην Ένωση, χρησιμοποιούν νόμιμες επιχειρηματικές δομές για τις εγκληματικές τους δραστηριότητες. Περίπου τα μισά από όλα τα εγκληματικά δίκτυα δημιουργούν τις δικές τους νόμιμες επιχειρηματικές δομές ή τις επιχειρήσεις προκειμένου να είναι σε θέση να διεισδύουν σε υψηλό επίπεδο στη νόμιμη οικονομία και να την εκμεταλλεύονται για το δικό τους παράνομο κέρδος (Europol SOCTA, 2021).

Η εμπειρία των αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών αποδεικνύει ότι, ακόμη και η επιτυχημένη και εκτεταμένη εξάρθρωση μεγάλων εγκληματικών δικτύων, έχει λιγοστές επιδράσεις στις μακροπρόθεσμες συνέπειες για τη συνολική δραστηριότητα του οργανωμένου εγκλήματος σε ευρωπαϊκή ή διεθνή κλίμακα. Για το

λόγο αυτό, το οργανωμένο έγκλημα αν και απλό, η τελευταία έκθεση της Europol (SOCTA, 2021), το χαρακτηρίζει σαν λερναία Ύδρα, όπου όταν κόβεται ένα κεφάλι, ξεπηδούν άλλα δύο.

Ωστόσο αν θέλουμε να συνδέσουμε τη θεωρία της ασφαλειοποίησης που είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο με αυτό το ζήτημα θα δούμε ότι το οργανωμένο ανάγεται σε ζήτημα που πλήττει την ασφάλεια ενός κράτους μέλους ή της ίδιας της Ένωσης για τον απλό λόγο ότι μέσα από την οργανωμένη δράση του υπονομεύεται το κράτος δικαίου και η κοινωνική ειρήνη (Campbell, 2014; Stritzel, 2012). Πέραν αυτών το οργανωμένο έγκλημα, συνιστά απειλή για την ελευθερία και τα δικαιώματα του ανθρώπου άλλα και για την αυτοτέλεια του ατόμου. Γνωρίζοντας αυτά, γίνεται αντιληπτό γιατί αντιμετωπίζεται ως ένα ζήτημα που συνιστά άμεση απειλή για την Ένωση, ως θεματοφύλακα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων (Παπαγιάννης, 2008).

Καταλήγοντας, δε θα πρέπει να παραβλέπουμε την ανάπτυξη της σύγχρονης τεχνολογίας και του διαδικτύου, οι οποίες δίνουν νέες προοπτικές και κατευθύνσεις στο οργανωμένο έγκλημα. Το τελευταίο, εκμεταλλεύεται των ευκαιριών που δημιουργούν οι νέες τεχνολογίες και τις εκμεταλλεύεται για τους δικούς του σκοπούς. Πολλές φορές το οργανωμένο έγκλημα, μεταφέρεται στον κυβερνοχώρο ή εξιδεικευμένοι εγκληματίες εξοικειωμένοι τις σύγχρονες τεχνολογίες μπορεί να προσφέρουν τις εγκληματικές τους υπηρεσίες (crime as a service), προκειμένου τα οργανωμένα δίκτυα να μπορούν είτε να ξεπλένουν τα παράνομα κέρδη τους είτε να χρησιμοποιήσουν κρυπτογραφημένες μεθόδους επικοινωνίας, ώστε να μη γίνονται αντιληπτοί από τις αρχές επιβολής του νόμου (Europol SOCTA, 2021).

1.3.3. Η ασφάλεια στον κυβερνοχώρο

Με την ανάπτυξη της παγκοσμιοποίησης και των νέων τεχνολογιών που τη συνοδεύουν όπως το διαδίκτυο, κάνει την εμφάνιση του ένας νέος χώρος αυτός του διαδικτύου (cyber). Οι σύγχρονες κοινωνίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό την σήμερον από τις τεχνολογίες του διαδικτύου και την συνδεσιμότητα που αυτό καταφέρνει. Οι ευρωπαϊκές κοινωνίες έχουν καταφέρει και στηρίζονται σε μεγάλο βαθμό σε πληροφοριακά και επικοινωνιακά δίκτυα, προκειμένου να είναι σε θέση να λειτουργούν κρίσιμες υποδομές όπως της ενέργειας, των μεταφορών, της ύδρευσης, των επικοινωνιών, ώστε να είναι σε θέση να συνεχίσουν να αναπτύσσονται. Ο υψηλός βαθμός εξάρτησης από αυτά τα πληροφοριακά συστήματα, τα καθιστά εξαιρετικά

σημαντικά, προκειμένου να διαφυλαχθούν από επιθέσεις ή καταστροφή αυτών (Ilves, 2016; Λιαρόπουλος, 2018).

Ωστόσο στη σήμερον δεν λείπουν οι επιθέσεις σε βάρος αυτών των συστημάτων. Οι κυβερνοεπιθέσεις στοχεύουν να πλήξουν αυτά τα συστήματα με σκοπό να προκαλέσουν διαταραχή στην ομαλή λειτουργία αυτών. Έτσι αυτή η εξάρτηση που προκαλείται στις ευρωπαϊκές κοινωνίες από την συνδεσιμότητα τους με αυτά τα πληροφοριακά συστήματα, τις καθιστά ιδιαίτερα ευάλωτες αν για κάποιο λόγο (για παράδειγμα κυβερνοεπιθέσεις) αυτά τα πληροφοριακά συστήματα παύσουν να λειτουργούν (Ilves, 2016; Russell, 2014). Έτσι πλέον η ασφάλεια στο νέο αυτό πεδίο του κυβερνοχώρου αποκτά άλλες διαστάσεις και δεν περιορίζεται μόνο στο φυσικό χώρο που δρούσε μέχρι τώρα ο άνθρωπος. Τα ζητήματα ασφάλειας στον κυβερνοχώρο είναι ιδιαίτερα σημαντικά, όταν ενδεχόμενες κυβερνοεπιθέσεις σε βάρος αυτών, απειλούν τη λειτουργία ολοκλήρων κρατών ή οργανισμών (Λιαρόπουλος, 2018).

Όλες οι πολιτικές και στρατιωτικές δραστηριότητες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από τον κυβερνοχώρο. Αυτό δημιουργεί νέες ευπάθειες τόσο σε ατυχήματα όσο και σε εσκεμμένες απειλές. Οι κακόβουλοι δρώντες είτε πρόκειται για άτομα είτε για οργανωμένες ομάδες είτε ακόμα και για κρατικούς δρώντες που δραστηριοποιούνται στον κυβερνοχώρο μπορούν, χωρίς φυσική παρουσία, να διεισδύσουν σε όλα τα πιθανά δίκτυα, συμπεριλαμβανομένων των πιο ευαίσθητων (Darmois & Schméder, 2018). Κάθε άτομο, καθώς και οποιοσδήποτε κυβερνητικός ή μη κυβερνητικός οργανισμός ή ακόμα και μία επιχείρηση ή εταιρεία μπορεί να γίνει στόχος μίας τέτοιας επίθεσης μέσω του διαδικτύου (CEPOL, 2017). Εξ' ου και η αυξανόμενη ανησυχία για την ασφάλεια στον κυβερνοχώρο, η οποία αντικατοπτρίζει τις αλλαγές που πραγματοποιούνται στις προσεγγίσεις ασφάλειας όπως τις αντιλαμβανόμαστε και όπως διέρχονται από την ασφάλεια των κρατών και της εδαφικής ακεραιότητας αυτών έως την ασφάλεια του ατόμου και των κοινωνιών. Δεδομένου της υψηλής συχνότητας με την οποία λαμβάνουν χώρα αλλά και των αξίων που διαταράσσουν οι κυβερνοεπιθέσεις, αντιπροσωπεύουν μια θεμελιώδη επίθεση στα ανθρώπινα δικαιώματα, μεταξύ των οποίων προσβάλλεται η ιδιωτικότητα του ατόμου και τα προσωπικά του δεδομένα. Πέραν αυτών, την σήμερον οι κυβερνοεπιθέσεις έχουν τη δυνατότητα να χειραγωγούν την πορεία μίας δημοκρατικής διαδικασίας, όπως είναι οι εκλογές, θέτοντας με αυτό τον τρόπο σε κίνδυνο την ίδια την ύπαρξη δημοκρατίας (Darmois & Schméder, 2018).

Για παράδειγμα τον Απρίλιο του 2007, η Εσθονία είχε δεχθεί κυβερνοεπιθέσεις από τη Ρωσία, που είχαν παραλύσει το μηχανισμό του κράτους της, δεδομένου της υψηλής εξάρτησης του Εσθονικού κράτους, από τη τεχνολογία και τα πληροφοριακά συστήματα, από τα οποία εξυπηρετείται το σύνολο των πολιτών της (Herzog, 2011; Ilves, 2016). Είναι γνωστό ότι η Εσθονία έχει καταφέρει να αναπτύξει από το 2000, παρά πολύ καλές υποδομές σε επίπεδο διαδικτύου και ηλεκτρονικών υπηρεσιών, με παρά πολύ μεγάλη απήχηση από τον πληθυσμό της, με μεγάλο ποσοστό αποδοχής και χρήσης αυτών. Σχεδόν όλες οι τραπεζικές συναλλαγές εξυπηρετούνται από το διαδίκτυο, οι φορολογικές δηλώσεις, οι μεταβιβάσεις ακινήτων, οι συνταγογραφήσεις φαρμάκων ακόμα και η ψηφοφορία των πολιτών. Οι πολίτες της διαθέτουν όλοι τη δυνατότητα ψηφιακής υπογραφής με την ταυτότητα τους, ενώ η ίδια συγκαταλέγεται ως η υπ' αριθμόν ένα χώρα στην ψηφιακή διακυβέρνηση, ανάμεσα στις υπόλοιπες χώρες της Ένωσης. Ωστόσο, αυτή η μοναδικότητα της, την κατέστησε ευάλωτη σε κυβερνοεπιθέσεις που το 2007, παρέλυσαν ολοκληρωτικά την λειτουργία της (Ilves, 2016).

Από αυτό γίνεται αντιληπτό, πως η ασφάλεια σε αυτό το νέο πεδίο αποκτά νέες διαστάσεις που σχετίζονται με την ίδια την λειτουργία ενός κράτους και κατ' επέκταση με το ίδιο το άτομο όταν δεν μπορεί να εκπληρώσει βασικές του υποχρεώσεις ή να απολαύσει βασικά δικαιώματα που μέχρι πρότινος εκτελούσε μέσα από την χρήση του διαδικτύου (Hansen & Nissenbaum, 2009). Θέλοντας να συνδέσουμε την κυβερνοασφάλεια με την θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης όπως την είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας, θα λέγαμε ότι «η ασφάλεια του διαδικτύου», η συνέχιση της λειτουργίας του κράτους και η διακινδύνευση της ασφάλειας του ατόμου, όπως τα είδαμε μέσα από το προηγούμενο παράδειγμα, αποτελούν τις βασικές αξίες και υποκείμενα που χρήζουν προστασίας ενώ η κατάσταση που είχε δημιουργηθεί το 2007 είχε αναχθεί από τους πολιτικούς της Εσθονίας σε ισοδύναμο «κυβερνοπόλεμου» από τη Ρωσία (Hansen & Nissenbaum, 2009).

Η Ένωση στα θεσμικά της κείμενα αναφέρει χαρακτηριστικά ότι, αυτές οι κυβερνοεπιθέσεις κατά ιδιωτικών ή κρατικών πληροφορικών συστημάτων στα κράτη μέλη της Ένωσης, προσδίδουν στις κυβερνοεπιθέσεις αυτές μια νέα διάσταση, αυτή ενός δυνητικού νέου οικονομικού, πολιτικού και στρατιωτικού όπλου (υβριδική απειλή, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια) που στρέφεται ενάντια στα ίδια τα κράτη μέλη (EU Global Strategy, 2016).

1.3.3.1. Διαδίκτυο και Τρομοκρατία

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου προσφέρεται πλέον η δυνατότητα στις τρομοκρατικές οργανώσεις να αναπτύσσουν την δράση τους και στο διαδίκτυο. Έτσι βλέπουμε σε αυτήν την περίπτωση ότι μία από τις κύριες απειλές για την ασφάλεια της Ένωσης, όπως η τρομοκρατία, συνυπάρχει στον κυβερνοχώρο και τον εκμεταλλεύεται (Scrivens, Gill, & Conway, 2020). Στην περίπτωση αυτή, όταν χρησιμοποιούνται τα πληροφοριακά δίκτυα ή ο κυβερνοχώρος, προκειμένου να αναπτυχθεί τρομοκρατική δράση, τότε κάνουμε λόγο για κυβερνοτρομοκρατία (cyber terrorism) (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Η χρήση του διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων από τους τρομοκράτες, έχει αυξηθεί πάρα πολύ τα τελευταία χρόνια. Ειδικότερα, οι τζιχαντιστικές τρομοκρατικές ομάδες, έχουν δείξει μια εκλεπτυσμένη κατανόηση του τρόπου λειτουργίας των κοινωνικών δικτύων και έχουν ξεκινήσει καλά οργανωμένες και συντονισμένες εκστρατείες στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την στρατολόγηση οπαδών και για την προώθηση διαδικτυακού υλικού, που περιέχει τρομοκρατικές πράξεις, ενέργειες ή πράξεις βίαιου εξτρεμισμού (Europol, 2021). Η εξέλιξη της τεχνολογίας και του διαδικτύου δίνει τη δυνατότητα να διαδίδεται μέσω αυτού, περιεχόμενο που αφορά την τρομοκρατία ή να χρησιμοποιείται για τρομοκρατικούς σκοπούς ή για την στρατολόγηση νέων μελών ή να απευθύνεται κάλεσμα σε μοναχικούς λύκους για την διενέργεια τρομοκρατικών χτυπημάτων ή τέλος για την προσέλκυση χρημάτων για την χρηματοδότηση της (Scrivens et al., 2020).

Κάτι τέτοιο μπορεί να έχει ολέθριες συνέπειες για τις κοινωνίες των ευρωπαϊκών κρατών. Για το λόγο αυτό η έγκαιρη διάγνωση του φαινομένου αυτού άλλα και η πρόληψη του, είναι σημαντική αποστολή του τομέα της πληροφόρησης (intelligence) που διεξάγεται από τα κράτη μέλη και την Ένωση. Σε ενωσιακό επίπεδο, το ρόλο αυτόν τον έχει αναλάβει η Europol και συγκεκριμένα στα πλαίσια του Ευρωπαϊκού Κέντρου Αντιμετώπισης της τρομοκρατίας (European Counter Terrorism Centre-ECTC) όπου έχει δημιουργηθεί η Μονάδα Αναφοράς Διαδικτυακού περιεχομένου (Internet Referral Unit-IRU), που έχει ως σκοπό την αναζήτηση και την συλλογή διαδικτυακού υλικού που αφορά την τρομοκρατία σε συνεργασία με τις αρμόδιες υπηρεσίες αντιμετώπισης της τρομοκρατίας των εθνικών αρχών των κρατών μελών (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Χρειάζεται να επισημανθεί ότι οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για την επισήμανση αυτού του περιεχομένου στο διαδίκτυο

συνιστούν τεχνικές συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών από ανοικτές πηγές (Open Source Intelligence-OSINT). Περισσότερα για αυτήν την τεχνική ανάλυσης πληροφοριών θα αναφέρουμε σε επόμενα κεφάλαια όταν αναφέρουμε στους τρόπους συλλογής πληροφοριών στο πλαίσιο της Πληροφόρησης (Intelligence).

Επιπλέον για το λόγο αυτό συνεργάζεται με τις ιδιωτικές εταιρείες παρόχους διαδικτυακών υπηρεσιών όπου ειδοποιούνται, προκειμένου να αποσύρουν το σχετικό υλικό στο πλαίσιο των συμβατικών και νομοθετικών τους υποχρεώσεων. Η Μονάδα Αναφοράς Διαδικτυακού περιεχομένου δημοσιεύσει το έργο της κάθε χρόνο στην διαδικτυακή ιστοσελίδα της Europol. Η έκθεση αυτή αποτελεί ένα προϊόν στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών (strategic intelligence) που προέρχεται κυρίως από ανοικτές πηγές (OSINT). Ωστόσο περισσότερα για τα προϊόντα που παράγονται από την ανάλυση πληροφοριών θα δούμε στη συνέχεια.

1.3.4. Η παράνομη μετανάστευση ως ζήτημα ασφάλειας

Οι μετακινήσεις των πληθυσμών είναι ένα παλαιό φαινόμενο που το συναντάμε από τις αρχές της ιστορίας της ανθρωπότητας. Οι άνθρωποι μετακινούνται για πολλούς και διάφορους λόγους άλλες φορές οικειοθελώς προκειμένου να αναζητήσουν ένα καλύτερο μέλλον σε μια άλλη χώρα και άλλες πάλι φορές εξαναγκάζονται λόγω των συνθηκών ανωτέρας βίας, ένοπλων συγκρούσεων, ανθρωπογενών καταστροφών ή λόγω της κλιματικής αλλαγής (Παπακωνσταντής, 2016). Η Ένωση που έχει ως θεμέλια τα ανθρώπινα δικαιώματα δέχεται εδώ και πολλά χρόνια πλήθος μεταναστών ή αιτούντων άσυλο που ζητούν προστασίας. Με αυτό τον τρόπο οι ροές πληθυσμών που προέρχονται έξω από τα κράτη μέλη αυξάνεται. Μέσα από τα βασικά στρατηγικά κείμενα που προσδιορίζουν τις εξωτερικές και εσωτερικές απειλές κατά της ασφάλειας της Ένωσης όπως είναι η Ευρωπαϊκή Στρατηγική για την Ασφάλεια και το Ευρωπαϊκό Θεματολόγιο για την Ασφάλεια της Ένωσης (2015-2020) γίνεται αναφορά σε στοχευμένες δράσεις μέσα από τις οποίες η Ένωση προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις κύριες απειλές κατά της ασφάλειας της και η οποία τίθεται ως προτεραιότητα. Πέραν των άλλων απειλών που είδαμε και παραπάνω, μεταξύ αυτών συμπεριλαμβάνεται και η παράνομη μετανάστευση. Για την αντιμετώπιση αυτής της απειλής η Ένωση μέσα από πενταετή προγράμματα δράσης (Τάμπερε 1999, Χάγη 2004 και Στοκχόλμη 2009) προσπαθεί να κάνει συγκεκριμένες τις στρατηγικές κατευθύνσεις που θέτουν οι θεμελιώδεις Συνθήκες της Ένωσης. Αργότερα το πεδίο αυτό μεταφέρεται μετά τη

συνθήκη του Άμστερνταμ στη προσπάθεια της Ένωσης να γίνει ένας χώρος ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης (Παπαγιάννης, 2008).

Για το λόγο αυτό τα ζητήματα μετανάστευσης βρίσκονται ψηλά στην ευρωπαϊκή ατζέντα συνομιλιών, ανάμεσα στα κράτη μέλη. Ο λόγος είναι οι δυσκολίες διαχείρισης των παράνομων μεταναστευτικών ροών από ορισμένα κράτη μέλη χωρίς την αλληλεγγύη των υπόλοιπων. Την ίδια στιγμή το ζήτημα αυτό, συνδέεται και με ζητήματα κοινωνικής ένταξης και αποδοχής αυτών των μεταναστών στις κοινωνίες των κρατών μελών. Πέραν αυτών, η μετανάστευση συνδέεται με το ζήτημα της ενίσχυσης της εξωτερικής και της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης (Παπακωνσταντής, 2016). Στην πορεία του ευρωπαϊκού εγχειρήματος, η μετανάστευση ξεκίνησε να συνδέεται ως ζήτημα ασφάλειας μετά τις απαιτήσεις των ευρωπαϊκών κοινωνιών σε πολλά κράτη μέλη και αυτό διότι δεν αποτελεί ένα προσωρινό φαινόμενο άλλα γίνεται αντιληπτή σαν μία διαρκή πραγματικότητα που χρειάζεται να πλαισιωθεί και να ρυθμιστεί κατάλληλα.

Έτσι προσδιορίζοντας υποκειμενικά την έννοια της ασφάλειας, όπως την είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο της παρούσας θα μπορούσε να λεχθεί ότι σύμφωνα με ορισμένες ευρωπαϊκές κυβερνήσεις κρατών μελών η μετανάστευση σε σχέση με όρους ασφάλειας έχει σύμφωνα με τον Παπακωνσταντή (2016) τις εξής αρνητικές επιπτώσεις: α) επιβαρύνει τον εθνικό προϋπολογισμό των κρατών μελών, β) μειώνεται η απασχόληση σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, γ) προκαλούνται στρεβλώσεις στην ευρωπαϊκή οικονομία με την απασχόληση στην μαύρη αγορά εργασίας παράνομων μεταναστών και δ) απειλεί τη σωματική και περιουσιακή ακεραιότητα την ευρωπαίων, λόγω της απαγόρευσης εργασίας των παράνομων μεταναστών. Για όλους αυτούς τους λόγους, η μετανάστευση αποτελεί ζήτημα ασφάλειας που τα κράτη μέλη και η Ένωση, το αντιμετωπίζουν με πληθώρα μέτρων που στοχεύουν στον περιορισμό της παράνομης μετανάστευσης.

1.3.5. Οι υβριδικές απειλές

Μέχρι τώρα είδαμε ότι οι απειλές που προέρχονται από το οργανωμένο έγκλημα, την τρομοκρατία και την μετανάστευση τείνουν να θεωρούνται παραδοσιακές ή διαχρονικές απειλές για την Ένωση και τα κράτη μέλη. Πέραν αυτών άλλες απειλές που υπάρχουν στην περιφερειακή γειτονιά της Ένωσης και περιγράφουν ιδίως την εξωτερική διάσταση της ασφάλειας της Ένωσης, όπως είναι οι πολιτικές

αναταραχές, τα αποσαθρωμένα κράτη, οι εμφύλιες συγκρούσεις, οι συνεχείς παραβιάσεις ανθρωπίνων δικαιωμάτων άλλα και η κλιματική αλλαγή τείνουν να επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο για τις σχέσεις αυτών των δύο. Ωστόσο, σε αυτές οι απειλές με το πέρασμα του χρόνου και την επίδραση άλλων παραγόντων όπως η τεχνολογία και το διαδίκτυο, ενισχύονται ή προστίθενται και άλλες απειλές στις ήδη υφιστάμενες, όπως είναι οι υβριδικές και ασύμμετρες απειλές μεταξύ των οποίων συμπεριλαμβάνεται η παραπληροφόρηση και η διασπορά ψευδών ειδήσεων, οι υβριδικές επιθέσεις και η απειλή των κυβερνοεπιθέσεων, όπως είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Οι επιθέσεις αυτές μπορεί να ενορχηστρώνονται είτε από κρατικούς είτε από μη κρατικούς δρώντες και επηρεάζουν άμεσα ζητήματα ασφάλειας των κρατών μελών άλλα και της ίδιας της Ένωσης ως σύνολο.

Την ίδια στιγμή στη γειτονία της Ένωσης υπάρχουν αναθεωρητικά κράτη, τα οποία είναι σε μία κατάσταση αναζήτησης νέου ζωτικού χώρου ή σε μία προσπάθεια αναβίωσης του παλαιού αυτοκρατορικού παρελθόντος, όπως είναι η Ρωσία (ενδεικτικά αναφέρονται οι υβριδικές επιθέσεις κατά της Εσθονίας με τη μορφή κυβερνοεπιθέσεων όπως τις είδαμε σε προηγούμενη ενότητα) και η Τουρκία (ενδεικτικά αναφέρεται η υβριδική επίθεση κατά της Ελλάδας με τη κρίση του Έβρου τον Μάρτιο, 2020). Αυτά τα αναθεωρητικά κράτη, συνεχίζουν επιθετικές στρατηγικές κατά κρατών μελών ή της ίδιας της Ένωσης, προκειμένου να προσπαθήσουν να καλύψουν ένα κενό επιρροής και εξουσίας που άφησαν οι αλλαγές πολιτικής των ΗΠΑ στην ευρύτερη περιοχή της ευρωπαϊκής ηπείρου και η στροφή του ενδιαφέροντος τους στην Κίνα και τον Ειρηνικό Ωκεανό, προσπαθώντας με αυτό τον τρόπο, να εκμεταλλευτούν τις ελευθερίες και τα αδύνατα σημεία των σύγχρονων δυτικών δημοκρατικών κοινωνιών των κρατών (-μελών), (Κωσταράκος, 2021).

Οι υβριδικές απειλές είναι σε θέση να πλήττουν τόσο την εξωτερική όσο και την εσωτερική ασφάλεια των κρατών. Η υβριδική επίθεση της Τουρκίας στον Έβρο το Μάρτιο του 2020, απέδειξε ότι η Τουρκία επιδιώκει τη δημιουργία τετελεσμένων στην ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου, προκειμένου να συμμετέχει στην εκμετάλλευση των υδρογονανθράκων, ζήτημα που σχετίζεται επίσης με την ενεργειακή ασφάλεια της Ένωσης. Αν ο αντίπαλος δε δεχτεί την δημιουργία τετελεσμένων, τότε έχει να αντιμετωπίσει μία κρίση, όπως αυτή που αναφέρθηκε ή μία στρατιωτική. Είναι γνωστός ο κανόνας των εργαλείων της αναθεωρητικής Τουρκίας,

για την επέκταση της επιρροής της σε ολόκληρο τον κόσμο: τα περίφημα τρία M - migration, military, mosques (μετανάστευση, ένοπλες δυνάμεις, τζαμιά), (Κωσταράκος, 2021).

Η Ευρωπαϊκή Ένωση σε ανακοίνωση της το 2018 αναφέρει ότι, οι υβριδικές εκστρατείες κατά της Ένωσης μπορεί να είναι πολυδιάστατες, καθώς συνδυάζουν καταναγκαστικά και ανατρεπτικά μέτρα, χρησιμοποιώντας συμβατικά και μη συμβατικά μέσα και τακτικές (διπλωματικές, στρατιωτικές, οικονομικές, τεχνολογικές κλπ), προκειμένου να αποσταθεροποιήσουν τον αντίπαλο. Έχουν σχεδιαστεί έτσι ώστε να είναι δύσκολο να εντοπιστούν ή να καταλογιστούν, και μπορούν να χρησιμοποιούνται τόσο από κρατικούς όσο και από μη κρατικούς δρώντες (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Συνήθως στους ορισμούς που δίνονται για τις υβριδικές απειλές, δίνεται έμφαση στην εκμετάλλευση των τρωτών σημείων του στόχου και στη δημιουργία αμφιβολιών προκειμένου να παρεμποδίζονται οι διαδικασίες λήψης αποφάσεων. Οι μαζικές εκστρατείες παραπληροφόρησης που χρησιμοποιούν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για τον έλεγχο της πολιτικής αφήγησης ή τη ριζοσπαστικοποίηση ατόμων, η στρατολόγηση και οι άμεσοι παράγοντες υποκατάστασης μπορούν να αποτελέσουν τα μέσα υβριδικών απειλών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018).

Η Ένωση μέσα από επίσημες ανακοινώσεις και θέσεις που έχει λάβει έχει κατανοήσει πως η παραπληροφόρηση που αναπτύσσεται σε βάρος των κρατών μελών, είναι εις βάρος της δημοκρατίας και των αξιών που πρεσβεύει η ίδια, καθώς παρεμποδίζει την ικανότητα των πολιτών να λαμβάνουν τεκμηριωμένες αποφάσεις και να συμμετέχουν στη δημοκρατική διαδικασία (EEAS, 2018; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Το διαδίκτυο έχει αυξήσει κατακόρυφα τον όγκο και την ποικιλία των ειδήσεων που διατίθενται στους πολίτες. Ωστόσο, οι νέες τεχνολογίες μπορούν να χρησιμοποιούνται για τη διάχυση παραπληροφόρησης σε πρωτοφανή κλίμακα και με ταχύτητα, στοχεύοντας με ακρίβεια στη διασπορά δυσπιστίας και στη δημιουργία κοινωνικών εντάσεων μέσα στις κοινωνίες των κρατών μελών (EEAS, 2018). Στην ανακοίνωση της Επιτροπής με τίτλο «Αντιμετώπιση της παραπληροφόρησης στο διαδίκτυο: μια Ευρωπαϊκή Προσέγγιση» (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2017), παρουσιάζεται μια ευρωπαϊκή προσέγγιση για την αντιμετώπιση του προβλήματος της παραπληροφόρησης και καλούνται τα διάφορα ενδιαφερόμενα μέρη, ιδίως οι διαδικτυακές πλατφόρμες, αλλά και οι εταιρείες μέσων ενημέρωσης, να αναλάβουν

δράση. Οι δράσεις αυτές καλύπτουν ένα ευρύ φάσμα σχετικών πεδίων, μεταξύ των οποίων συγκαταλέγονται η βελτίωση της διαφάνειας, η λογοδοσία από τις διαδικτυακές πλατφόρμες και η αξιοπιστία τους, πιο ασφαλείς και ανθεκτικές εκλογικές διαδικασίες, η προώθηση της εκπαίδευσης και της παιδείας για τα μέσα επικοινωνίας, η υποστήριξη της ποιοτικής δημοσιογραφίας και η καταπολέμηση της παραπληροφόρησης μέσω στρατηγικής επικοινωνίας.

Η αντιμετώπιση των υβριδικών απειλών μπορεί να είναι διαφορετική για κάθε κράτος μέλος και ορισμένες φορές να είναι δυσδιάκριτα τα όρια ανάμεσα στην εθνική ασφάλεια και άμυνα και τη διατήρηση του νόμου και της τάξης στην εσωτερική έννομη τάξη (EEAS, 2018). Άλλωστε είδαμε ότι οι δύο διαστάσεις της ασφάλειας είναι πλέον δυσδιάκριτες. Στην περίπτωση των υβριδικών απειλών η θεώρηση αυτή επιβεβαιώνεται και γίνεται απτό παράδειγμα (Den Boer, 2015). Για το λόγο αυτό, την πρωταρχική ευθύνη έχουν στα κράτη μέλη, δεδομένου ότι τα τρωτά σημεία και οι ευπάθειες κάθε κράτους μέλους, είναι διαφορετικά για κάθε χώρα. Ωστόσο, πολλά κράτη μέλη της Ένωσης, αντιμετωπίζουν κοινές απειλές, οι οποίες μπορούν να έχουν επίσης ως στόχο διασυνοριακά δίκτυα ή υποδομές κρίσιμης σημασίας όπως είναι η ενέργεια, οι μεταφορές, οι επικοινωνίες κλπ (EEAS, 2018; Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2018). Οι απειλές αυτές μπορούν να αντιμετωπιστούν πιο αποτελεσματικά κατά συντονισμένο τρόπο σε ενωσιακό επίπεδο με τη χρήση των πολιτικών και μέσων της Ένωσης, ώστε να τεθούν σε εφαρμογή η ευρωπαϊκή αλληλεγγύη και ρήτρα της αμοιβαίας συνδρομής (EEAS, 2018; Richterová, 2016).

1.3.6. Η πανδημία COVID-19

Μία πανδημία που μπορεί να επηρεάσει όλη την Ευρωπαϊκή ήπειρο ή ακόμα και τον κόσμο ολόκληρο, ήταν ένα σενάριο που είχε έρθει στην επιφάνεια από πολλούς ειδικούς, ακόμα και πριν την πανδημία του COVID-19, όπως τη ζούμε σήμερα. Πριν ακόμα τα ταξίδια γίνουν ευκολότερα και πριν ακόμα η παγκοσμιοποίηση εισέλθει για τα καλά στη ζωή όλων μας, οι πανδημίες ήταν εύκολο να περιοριστούν. Παλαιότερα πριν ακόμα τα συστήματα γίνουν τόσο διασυνδεμένα μεταξύ τους, τα ταξίδια και οι επαφή των ανθρώπων με πληθυσμούς άλλης χώρας που ενδέχεται να ήταν μολυσμένοι με κάποιον μεταδοτικό ίο, ήταν δυσκολότερα γιατί είτε δεν ευνοούσαν οι συνθήκες διαμόρφωσης τους εδάφους είτε η απόσταση (Czosnek, 2018). Ωστόσο με την άνοδο της τεχνολογίας και την ανάπτυξη του αεροπορικού τομέα στη σύγχρονη εποχή, τα

ταξίδια είτε για επαγγελματικούς είτε για τουριστικούς λόγους, είναι στη ζωή των σύγχρονων ευρωπαίων και ίσως αποτελεί και «ευρωπαϊκό τρόπο ζωής», αφού η μετακίνηση των ευρωπαίων πολιτών στο εσωτερικό της Ένωσης, και όχι μόνο, είναι πιο εύκολη από ποτέ, μετά την κατάργηση των εσωτερικών συνόρων για τα κράτη μέλη της Ένωσης.

Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, και καθώς η παγκόσμια και η ευρωπαϊκή κοινότητα γίνονται περισσότερο διασυνδεμένες, μέσα από τα αεροπορικά ταξίδια και την μετακίνηση ανθρώπων για επαγγελματικούς ή τουριστικούς λόγους, ο κίνδυνος για την μετάδοση ενός ιού στη περίπτωση μίας πανδημίας είναι μεγαλύτερος. Ακόμα μεγαλύτερος γίνεται ο κίνδυνος διασποράς του ιού στο πληθυσμός άλλης χώρας όταν τα συστήματα φαίνεται να είναι τόσο συνδεδεμένα μεταξύ τους (Dokos, 2019).

Η Ευρωπαϊκή ήπειρος άλλα και ολόκληρος ο κόσμος αυτήν την περίοδο, ζει κάτω από το φόβο της πανδημίας COVID-19. Ενός μεταδοτικού ιού που πρωτοεμφανίστηκε τον Δεκέμβριο του 2019, στη πόλη Ουχάν της Κίνας και από τότε έχει μεταδοθεί σε όλο τον κόσμο, παρασέρνοντας στον θάνατο χιλιάδες ανθρώπους. Ωστόσο, για την ευρωπαϊκή ήπειρο δεν είναι η πρώτη φορά που πλήττεται από μία τέτοια πανδημία. Στο παρελθόν και συγκεκριμένα το 1918 η Ισπανική γρίπη, είχε καταφέρει να θανατώσει περίπου 30 εκατομμύρια ανθρώπους μέσα σε έξι μήνες (Czosnek, 2018). Στη σημερινή εποχή με τα μέχρι τώρα δεδομένα ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας χαρακτήρισε από πολύ νωρίς την συγκεκριμένη κατάσταση ως πανδημία και για αυτό το λόγο κάλεσε όλα τα κράτη του κόσμου να λάβουν μέτρα για να περιοριστεί η εξάπλωση του ιού (WHO, 2020a). Την ίδια στιγμή, Ευρωπαίοι αξιωματούχοι αναφέρουν ότι η πανδημία είναι ένας σύγχρονος παγκόσμιος πόλεμος, που καλείται να ζήσει η γενιά μας (Borrell, 2020).

Οι πανδημίες πάντοτε, έχουν όχι μόνο πρωτογενείς άλλα και δευτερογενείς επιπτώσεις. Πρωτογενώς, επηρεάζουν την ανθρώπινη ζωή και ενδέχεται να προκαλέσουν μεγάλο αριθμό θανάτων. Δευτερογενώς, έχουν επιπτώσεις στην οικονομική και πολιτική ζωή μίας χώρας άλλα δύναται ακόμα και να προκαλέσουν κοινωνικές αναταραχές (Dokos, 2019). Μία πανδημία πάντοτε, εγκυμονεί τον κίνδυνο να χαθούν ανθρώπινες ζωές που συνεισφέρουν στην οικονομία μίας χώρας και ως εκ τούτου θα είναι δύσκολο να αναπληρωθούν άμεσα δεδομένου της μείωσης των γεννήσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο, για το λόγο αυτό το βάρος της ανοικοδόμησης της ευρωπαϊκής οικονομίας αναγκαστικά θα το υποστούν οι νεότερες γενιές (Martin,

2020). Οι πανδημίες άλλα και πιο συγκριμένα η πανδημία COVID-19, αποκάλυψε ότι στις κοινωνίες και στα κράτη δημιουργείται μία κατάσταση αβεβαιότητας για το μέλλον. Πολλοί δρώντες αρπάζουν αυτήν την ευκαιρία για να εκμεταλλευτούν τις συνθήκες αβεβαιότητας που επικρατούν, προκειμένου να εξυπηρετήσουν ιδία συμφέροντα (Spengler, 2020). Η αβεβαιότητα αυτή διαταράσσει πολλές πτυχές της οικονομικής, πολιτικής και κοινωνικής ζωής των ανθρώπων, μέσα σε μία κοινωνία καθώς οι κυβερνήσεις των κρατών μελών είναι αναγκασμένες να πάρουν δραστικά μέτρα, για την μείωση της εξάπλωσης του μεταδοτικού ιού σε μεγαλύτερο τμήμα του πληθυσμού.

Για την επιστημονική κοινότητα, η σοβαρότητα της πανδημίας COVID-19 έγκειται στο γεγονός ότι ο συγκεκριμένος ιός, είναι εξαιρετικά μεταδοτικός και δεν υπάρχει ακόμα θεραπεία ή εμβόλιο που να τον θεραπεύει, ενώ αν προσβάλει μεγάλης ηλικίας άτομα που ήδη έχουν υποκείμενα νοσήματα, τότε το αποτέλεσμα για τον άνθρωπο είναι τις περισσότερες φορές θανατηφόρο (Li, Liu, Yu, Tang, & Tang, 2020). Οι κυβερνήσεις πολλών χωρών έλαβαν δραστικά μέτρα για την μείωση της εξάπλωσης του ιού. Το ίδιο πράττει και η Ευρωπαϊκή Ένωση όπου κλήθηκε να αντιμετωπίσει την πανδημία COVID-19 στο πλαίσιο της αρχής της επικουρικότητας και να συντονίσει τις ενέργειες των κρατών μελών. Ωστόσο, ορισμένες κυβερνήσεις, παρά τα μέτρα που έλαβαν για την αντιμετώπιση της μεταδοτικότητας του ιού, δεν υπήρξαν τα επιθυμητά αποτελέσματα με αποτέλεσμα να υπάρξει εξάπλωση του ιού και διάδοση αυτού σε μεγάλο τμήμα του πληθυσμού, όπως έγινε για παράδειγμα στην Ιταλία και στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Αποτέλεσμα αυτού ήταν μετά την αντιμετώπιση του πρώτου κύματος της πανδημίας στο τέλος του Ιουνίου 2020, να υπάρχουν κράτη μέλη της Ένωσης, που αντιμετώπισαν επιτυχώς την πανδημία με στοιχεία που δείχνουν μειωμένο αριθμό κρουσμάτων και θανάτων και άλλα κράτη που δεν αντιμετώπισαν όπως θα ήθελαν αυτήν την πανδημία, καθώς οι στατιστικές δείχνουν έναν τεράστιο αριθμό κρουσμάτων και θανάτων αναλογικά με το πληθυσμό τους. Για την ιστορία, η Ελλάδα κατάφερε να βρεθεί ανάμεσα στα κράτη μέλη που την αντιμετώπισαν επιτυχώς με τα έγκαιρα δραστικά μέτρα που πήραν, στο πρώτο κύμα της πανδημίας COVID-19 και γι’ αυτό βρέθηκε να διεκδικεί μαζί με άλλα κράτη μέλη του ευρωπαϊκού Νότου, γενναίες χρηματοδοτικές μεταρρυθμίσεις από την Ευρωπαϊκή Ένωση για την αντιμετώπιση των

επιπτώσεων της πανδημίας COVID-19 στην οικονομία των κρατών μελών (European Council, 2020).

Την ίδια στιγμή μέσα σε αυτό το πλαίσιο που διαμορφώνεται, γίνεται αντιληπτό, ότι ο τρόπος με τον οποίο αντιμετωπίζουν οι μεγάλες δυνάμεις το ζήτημα της πανδημίας COVID-19 εξελίσσεται γι' αυτές σε έναν μαραθώνιο ανταγωνισμού. Η πανδημία φαίνεται ότι προσφέρει ακόμα ένα πεδίο γεωπολιτικού ανταγωνισμού και αντιπαράθεσης προκειμένου οι μεγάλες δυνάμεις να καταφέρουν να επιδείξουν μία υπεροχή της χώρας τους μέσα από την άσκηση ισχύος, στην αντιμετώπιση αυτής της κρίσης.

Αυτό παρατηρείται με την είσοδο χωρών που χαρακτηρίζονται ως μεγάλες δυνάμεις (όπως η ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα) στον μεταξύ τους ανταγωνισμό για την κατασκευή του εμβολίου κατά του ιού COVID-19, έτσι ώστε να καταφέρουν να αναδειχθούν ως χώρες σωτήρες της παγκόσμιας κοινότητας και να προσθέσουν ακόμα ένα επίτευγμα στο ηγεμονικό τους προφίλ, για επιδιώξεις παγκόσμιας υπεροχής, κυριαρχίας και επίδειξης ισχύος. Κάτι ανάλογο συνέβη και την δεκαετία του 1950-60 με το αγώνα που είχαν επιδοθεί αντίστοιχες μεγάλες δυνάμεις για την κατάκτηση του διαστήματος, με την αποστολή δορυφόρων αρχικά και στη συνέχεια, την αποστολή του ανθρώπου στο διάστημα (Devezas et al., 2012).

Εξάλλου, το να καταφέρει μία χώρα να ανακαλύψει πρώτη το εμβόλιο κατά του ιού COVID-19, δεν είναι μόνο ζήτημα εθνικής υπερηφάνειας. Ορισμένοι θα μπορούσαν να πουν, ότι ίσως είναι το πρώτο βήμα για την επαναφορά της οικονομικής δραστηριότητας της χώρας αυτής σε επίπεδα πριν από το ξέσπασμα της πανδημίας. Στον σημερινό κόσμο υπό το πρίσμα της πανδημίας με τους ήδη υπάρχοντες συσχετισμούς δυνάμεων, όπως έχουν αυτοί διαμορφωθεί το να γίνεται μία χώρα η πρώτη που ανακαλύπτει ένα αποτελεσματικό εμβόλιο κατά του ιού COVID-19, ενδέχεται να σημαίνει και κρίσιμη γεωπολιτική μόχλευση και επιρροή, τόσο για τους συμμάχους όσο και για τους εχθρούς της (Bremmer, 2020).

Η ανάπτυξη εμβολίων είναι μία πολύπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία. Για την υλοποίηση αυτού του σύνθετου εγχειρήματος, απαιτείται η διεξαγωγή κλινικών δοκιμών, παράλληλα με τις επενδύσεις στην παραγωγική διαδικασία των φαρμακοβιομηχανιών, ώστε να μπορούν να παραχθούν εκατομμύρια, ή ακόμη και δισεκατομμύρια δόσεις ενός επιτυχημένου εμβολίου κατά του ιού COVID-19. Οι

περισσότεροι ελπίζουν ότι με το συντονισμό των δυνάμεων και την συνεργασία των φαρμακευτικών εταιριών είτε σε παγκόσμιο είτε σε περιφερειακό επίπεδο στον τομέα αυτό, θα υπάρξει επιτάχυνση της ανάπτυξης και της διαθεσιμότητας ασφαλών και αποτελεσματικών εμβολίων, μέσα σε ένα χρονικό διάστημα από 12 έως και 18 μήνες (European Commission, 2020e).

Οι Corum at al (2020), είχαν δημιουργήσει ένα πολύ ωραίο διαδραστικό γράφημα (Coronavirus Vaccine Tracker[6]), με το οποίο μπορούσε ο οποιοσδήποτε να παρακολουθεί αυτόν των αγώνα για την δημιουργία του εμβολίου κατά του ιού COVID-19. Την περίοδο εκείνη, οι ερευνητές είχαν δοκιμάσει τριάντα επτά (37) εμβόλια σε κλινικές δοκιμές εκ των οποίων εννέα (9) βρισκόταν στην τρίτη φάση (III) των δοκιμών και τρία (3) από αυτά βρίσκονται στο στάδιο των τελικών κλινικών δοκιμών (Corum, Grady, Wee, & Zimmer, 2020).

Καθώς η παγκόσμια κοινότητα εισέρχονταν στη δίνη της πανδημίας ορισμένοι αναλυτές υποστηρίζαν, ότι υπάρχουν τρία βασικά σενάρια όσον αφορά την ανακάλυψη, την παρασκευή και τη διανομή ενός εμβολίου κατά του ιού COVID-19 (Bremmer, 2020):

1. Το πρώτο σενάριο ήταν το πιο αισιόδοξο, το οποίο περιλάμβανε την ανακάλυψη ενός ασφαλούς εμβολίου, ενώ την ίδια στιγμή οι κυβερνήσεις όλων των χωρών σε παγκόσμιο ή περιφερειακό επίπεδο, συνεργάζονται για να συντονίσουν την παραγωγή και τη διανομή αυτού του εμβολίου, ώστε να περιέλθει στα χέρια όσο το δυνατόν περισσότερων ανθρώπων ανά την υφήλιο.
2. Το δεύτερο σενάριο περιλάμβανε, ότι μόλις βρεθεί το εμβόλιο, ορισμένες χώρες αποκτούν πρώτες πρόσβαση σε αυτό, βάσει των επενδύσεων που έχουν πραγματοποιήσει και των πολιτικών ελιγμών τους στο διεθνές πεδίο βάσει συμφωνιών ή βάσει των ήδη δεδομένων συσχετισμών δυνάμεων (βλέπε ΗΠΑ, Ρωσία, Κίνα και των χωρών επιρροής αυτών καθώς και η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα κράτη μέλη). Ωστόσο, μόλις συμβεί αυτό, θα αναγκαστούν να εμπλακούν στη διανομή του εμβολίου και διεθνείς θεσμικοί παίκτες όπως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας, προκειμένου να βοηθήσουν στη διευκόλυνση της διανομής και της πρόσληψης του εμβολίου όσο το δυνατόν πιο

[6] Coronavirus Vaccine Tracker: https://www.nytimes.com/interactive/2020/science/coronavirus-vaccine-tracker.html

ισότιμα και γρηγορότερα και σε πιο αδύναμα και φτωχά κράτη, δείχνοντας με αυτό τον τρόπο έμπρακτα αλληλεγγύη.

3. Το τρίτο σενάριο περιλάμβανε ότι κάθε χώρα (ή ενδεχομένως κάποιος σχηματισμός χωρών), ακολουθεί μια δική της προσέγγιση μακριά από συνεργασίες με άλλα κράτη, ακολουθώντας τον ήδη υπάρχοντα διαμορφωμένο συσχετισμό δυνάμεων. Η προσέγγιση «***κάθε έθνος για τον εαυτό του***» αναφέρεται στην εξασφάλιση εμβολίων και θεραπειών κατά του ιού COVID-19, μέσα από την έρευνα και την ανάπτυξη που πραγματοποιείται από ιδιωτικές φαρμακευτικές εταιρείες, σε υψηλές τιμές μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο την αποτελεσματική πρόσβαση του εμβολίου σε φτωχότερες χώρες. Στη χειρότερη περίπτωση, οι χώρες που θα έχουν αναπτύξει το εμβόλιο θα χρησιμοποιήσουν την πρόσβαση στα εμβόλια και τις θεραπείες κατά του ιού COVID-19 ως μέσο διαπραγμάτευσης ή γεωπολιτικής επιρροής σε ευρύτερες γεωπολιτικές διαφορές με άλλες χώρες προκειμένου να ενισχύσουν το ηγεμονικό τους προφίλ για γεωπολιτικές επιδιώξεις και επιρροές. Την ίδια στιγμή οι χώρες που θα έχουν αναπτύξει το εμβόλιο επιβεβαιώνουν την παγκόσμια υπεροχή και κυριαρχία τους, προβάλλοντας μία τεχνολογική και επιστημονική ισχύς στα υπόλοιπα κράτη που έμειναν πίσω στον αγώνα για την κατασκευή του εμβολίου.

Σύμφωνα με ορισμένους αναλυτές τα σενάρια τα οποία φαίνεται να επικρατούν στην παγκόσμια κοινότητα, είναι κάπου μεταξύ του δεύτερου και του τρίτου (Bremmer, 2020). Αυτός ο ανταγωνισμός που περιεγράφηκε παραπάνω, μετουσιώνεται με την ανακοίνωση της Ρωσίας για την ανάπτυξη του εμβολίου κατά του ιού COVID-19. Όπως θα αναλυθεί και παρακάτω η Ρωσία κινείται βάσει της λογικής του τρίτου σεναρίου. Το εμβόλιο ονομάζεται Sputnik V και αναφέρεται στον πρώτο δορυφόρο που τέθηκε σε τροχιά γύρω από τη Γη, από τη Σοβιετική Ένωση το 1957 ξεκινώντας έτσι τον παγκόσμιο αγώνα για την κατάκτηση του διαστήματος. Το όνομα που η Ρωσία επέλεξε για το εμβόλιο αυτό, αποκαλύπτει την ψυχροπολεμική λογική με την οποία η ίδια αντιλαμβάνεται τον αγώνα για την κατασκευή του εμβολίου κατά του ιού COVID-19. Ενδεχομένως, δημιουργεί για την ίδια την Ρωσία ένα σημείο εθνικής υπερηφάνειας και ανταγωνισμού σε παγκόσμια κλίμακα, την ίδια στιγμή που επιστημονικά εργαστήρια στις ΗΠΑ, την Ευρώπη και την Κίνα αναζητούν κι αυτά, ακόμα ένα πιθανό εμβόλιο κατά του ιού COVID-19 (Khurshudyan & Johnson, 2020).

Οι ΗΠΑ κινούνται και αυτές βάσει το τρίτου σεναρίου κάνοντας σύνθημα τους το «*Η Αμερική Πρώτη (America First)*» κάτι που για πολλούς θα μπορούσε να μεταφράζεται ως «*Η Αμερική μόνης της (America Alone)*». Ήδη από πολύ νωρίς, οι ΗΠΑ είχαν πραγματοποιήσει πολιτικούς ελιγμούς, προκειμένου να εξασφαλίσουν μία μεγάλη ποσότητα μίας ουσίας που ονομάζεται ρεμδεσιβίρη (remdesivir), καθώς φαίνεται ότι αποτελεί μία πολλά υποσχόμενη ουσία για την καταπολέμηση του ιού COVID-19. Ταυτόχρονα, οι ΗΠΑ είχαν προχωρήσει σε συμφωνία 1,95 δισεκατομμυρίων δολαρίων με την φαρμακοβιομηχανία Pfizer και μια γερμανική εταιρεία βιοτεχνολογίας για την αγορά 100 εκατομμυρίων δόσεων εμβολίου που βρίσκεται ήδη υπό ανάπτυξη. Στον αντίποδα, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας απηύθυνε προειδοποίηση, κατά του «*εθνικισμού κρίσιμων προμηθειών (supply nationalism)*» γύρω από την ανάπτυξη εμβολίων και φαρμάκων κατά της πανδημίας COVID-19 και κάλεσε τους ηγέτες των κρατών να δράσουν συλλογικά και να μοιραστούν τις κρίσιμες προμήθειες που είναι αναγκαίες για την αντιμετώπιση της πανδημίας παραμερίζοντας τις δικαιολογημένες ανησυχίες τους, προκειμένου να προστατέψουν τις χώρες τους (WHO, 2020b). Τέλος, όχι μόνοι οι ΗΠΑ άλλα και άλλες χώρες, φίλια προσκείμενες, κάνουν κι αυτές τους δικούς τους πολιτικούς ελιγμούς, προσπαθώντας να εξασφαλίσουν τα δικά τους αποθέματα στη περίπτωση που κατασκευαστεί ένα αποτελεσματικό εμβόλιο.

Στο ίδιο μήκος κύματος, η Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθεί να εξασφαλίσει εμβόλια για τα κράτη μέλη, αφού φαίνεται να κινείται βάσει του δεύτερου σεναρίου. Ήδη από τον Ιούνιο του 2020, τα κράτη μέλη έχουν εξουσιοδοτήσει την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να προβεί για λογαριασμό τους σε συμφωνίες προαγοράς εμβολίων, κατά του ιού COVID-19, με παρασκευαστές εμβολίων. Για να στηρίξει τις εταιρείες στην ταχεία ανάπτυξη και παραγωγή ενός εμβολίου, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα είναι σε θέση να συνάψει συμφωνίες με μεμονωμένους παραγωγούς εμβολίων εξ' ονόματος των κρατών μελών. Ως αντάλλαγμα για το δικαίωμα αγοράς συγκεκριμένου αριθμού δόσεων εμβολίου σε καθορισμένο χρονοδιάγραμμα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα είναι σε θέση να χρηματοδοτήσει μέρος του αρχικού κόστους που αντιμετωπίζουν οι παραγωγοί εμβολίων με τη μορφή συμφωνιών προαγοράς, με την παρεχόμενη χρηματοδότηση να θεωρείται ως προκαταβολή για τα εμβόλια που θα αγοραστούν εν τέλει από τα κράτη μέλη και το κόστος των οποίων θα καλύψουν τα ίδια (European Commission, 2020e). Η Ένωση έχει έρθει σε συμφωνία με την φαρμακευτική εταιρεία

AstraZeneca η οποία συνεργάζεται με το Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης (Ηνωμένο Βασίλειο) για την αγορά 300 εκατομμύριων δόσεων, προκειμένου να διατεθούν στα κράτη μέλη (European Commission, 2020b).

Η Κίνα προσπαθεί να αντιγράψει τις ΗΠΑ και την Ρωσία με σκοπό να αναπτύξει το δικό της εμβόλιο (CanSino Biologics) βάσει του τρίτου σεναρίου όπως περιεγράφηκε και προηγουμένως (Mcgregor, 2020). Αξίζει να σημειωθεί ότι, στη προσπάθεια αυτή ορισμένα κράτη ίσως καταφύγουν σε δόλιες πρακτικές βιομηχανικής (ιατρικής) κατασκοπείας, με σκοπό να αποκτήσουν «***κρίσιμη γνώση***» προκειμένου όχι μόνο να επιταχύνουν την δική τους πρόοδο για την ανάπτυξη του εμβολίου, άλλα και για να μη βρεθούν πίσω στον αγώνα αυτό, αναγκαζόμενοι να υποκύψουν στις πιέσεις μιας υπερδύναμης, που τελικά καταφέρει να αναπτύξει το εμβόλιο και δε θέλει να το μοιραστεί με άλλες χώρες του κόσμου.

Επιπλέον, κατά την διάρκεια της πανδημίας COVID-19 γίνεται φανερό ότι οι κόσμοι της πολιτικής και της διπλωματίας (κυβερνήσεις), της οικονομίας (φαρμακοβιομηχανία), της ιατρικής (επιστημονική κοινότητα που εργάζεται στη λύση του εμβολίου) και των υπηρεσιών πληροφορίων ορισμένων κρατών συγκλίνουν μεταξύ τους ολοένα και περισσότερο. Λόγου χάρη, χάκερ με προέλευση από την Κίνα, είχαν την πρόθεση να κλέψουν ιατρικά δεδομένα για την κατασκευή του εμβολίου, οπότε έψαχναν αυτό που πίστευαν ότι θα ήταν ένας εύκολος στόχος μέσα από ορισμένες ψηφιακές ενέργειες αναγνώρισης ευαίσθητων σημείων ασφαλείας στο διαδίκτυο (digital reconnaissance) για το Πανεπιστήμιο της Βόρειας Καρολίνας. Την ίδια στιγμή, οι ΗΠΑ, αποκηρύσσουν το προξενείο της Κίνας και την κατηγορούν για ιατρική κατασκοπεία (εν μέσω άλλων ισχυρισμών, καθώς ο Πρόεδρος Trump θεωρεί την Κίνα κύρια υπεύθυνο για την πανδημία), (Bremmer, 2020).

Πέρα από αυτό, η Κίνα δεν είναι η μόνη χώρα η οποία θέλει να εξασκήσει την δύναμη των υπηρεσιών πληροφοριών που διαθέτει επάνω σε άλλους. Ταυτόχρονα, η κορυφαία υπηρεσία πληροφοριών της Ρωσίας, η SVR, στοχεύει ερευνητικά δίκτυα εμβολίων στις ΗΠΑ, τον Καναδά και τη Βρετανία. Το Ιράν επίσης, αύξησε δραστικά τις προσπάθειες του να κλέψει πληροφορίες σχετικές με την έρευνα εμβολίων κατά της πανδημίας και οι ΗΠΑ ενίσχυσαν τις άμυνες τους με την ανάπτυξη αντικατασκοπευτικής δράσης, εναντίον των αντιπάλων τους. Εν ολίγοις, κάθε σημαντική υπηρεσία κατασκοπείας σε όλο τον κόσμο προσπαθεί να ανακαλύψει τα επιτεύγματα των αντιπάλων της στο συγκεκριμένο πεδίο, ώστε να μπορεί να βρίσκεται

ένα βήμα μπροστά. Έτσι, είναι φανερό, ότι η πανδημία προκάλεσε μία στροφή για τις υπηρεσίες πληροφοριών διαφόρων χωρών, ανταγωνιζόμενες μεταξύ τους, σε ένα νέο μεγάλο παιχνίδι κατασκοπείας με επίκεντρο το εμβόλιο κατά του ιού COVID-19 (Barnes & Venutolo-Mantovani, 2020).

Η διεθνής κούρσα για την εξεύρεση του εμβολίου κατά του ιού COVID-19, έχει οξύνει τις ανησυχίες σχετικά με τον εθνικισμό ορισμένων χωρών. Στον αγώνα αυτό που έχουν επιδοθεί οι μεγάλες δυνάμεις όπως η ΗΠΑ, Ρωσία και Κίνα απαιτείται να δηλώσουν νίκη επί της πανδημίας, με την κατασκευή του πρώτου εμβολίου κατά του ιού της πανδημίας COVID-19 όσον το δυνατόν γρηγορότερα. Ωστόσο, η βιασύνη κατασκευής ενός τέτοιου εμβολίου, θα μπορούσε να παρακάμψει μακροχρόνιες διαδικασίες και δικλείδες ασφαλείας κλινικών δοκιμών και ερευνών που απαιτούνται, προκειμένου να αποδειχθεί ότι το εμβόλιο που θα κατασκευαστεί θα είναι πράγματι ασφαλές για την προστασία της υγείας των ανθρώπων, διασφαλίζοντας με αυτό τον τρόπο ότι τα οφέλη του εμβολίου υπερτερούν των όποιων κινδύνων από την βιαστική και γρήγορη κυκλοφορία αυτού, προκειμένου να κατοχυρώσουν οι ενδιαφερόμενες χώρες την όποια «***νίκη***» επί του πεδίου.

Η απαίτηση για την γρήγορη κυκλοφορία του εμβολίου, ίσως θέτει τα χρονοδιαγράμματα που έχουν τεθεί υπό αμφισβήτηση, αν την ίδια στιγμή η επιστημονική κοινότητα με τις φαρμακοβιομηχανίες επιθυμούν να διατηρήσουν τα επίπεδα ασφάλειας στον μέγιστο δυνατό βαθμό. Μέσα από την περίπτωση της πανδημίας βλέπουμε ότι η ασφάλεια στο τομέα της υγείας στο πλαίσιο τις παγκοσμιοποίησης μπορεί να αφορά περισσότερα του ενός κράτη τόσο εντός όσο και εκτός της Ένωσης. Στο πλαίσιο αυτό η Ένωση ανέλαβε επικουρικό ρόλο προκειμένου να αναλάβει την προαγορά και την προμήθεια εμβολίων προκειμένου να μοιραστούν αναλογικά στα κράτη μέλη. Είναι η πρώτη φορά στη σύγχρονη ιστορία που η πανδημία COVID-19, έχει αναχθεί σε ζήτημα παγκόσμιας ασφαλείας από τα περισσότερα κράτη στο κόσμο εξαιτίας των περιοριστικών μέτρων που έχουν λάβει για τον περιορισμό της περεταίρω εξάπλωσης του ίου.

1.3.7. Σύνοψη

Η θεωρία της Σχολής της Κοπεγχάγης, είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για τους αναλυτές και τους ερευνητές ζητημάτων που σχετίζονται με την ασφάλεια, καθώς αμφισβητεί τις παραδοσιακές προσεγγίσεις για την ασφάλεια που μπορεί να

επικεντρώνονται υπερβολικά στην ασφάλεια του κράτους και όχι σε άλλα αντικείμενα αναφοράς όπως αναλύθηκε. Η υιοθέτηση ενός πλαισίου «***ασφαλειοποίησης***» ορισμένες φορές συνεπάγεται, την κριτική και την αμφισβήτηση, ιδεών που επικρατούν στο προσκήνιο ή θεωρούνται δεδομένες, σχετικά με την καθολικότητα του ορισμού και την αντικειμενικότητα της οριοθέτησης ενός ζητήματος ασφάλειας (βλέπε τρομοκρατία, μεταναστευτικό, κυβερνοεπιθέσεις κλπ) και τονίζει τους τρόπους με τους οποίους η γνώση για την οριοθέτηση αυτών των ζητημάτων δεν είναι απλώς «εκεί έξω στη φύση όπως τα αγρίμια», αλλά καθοδηγείται από συμφέροντα που απαιτούν την προστασία με όρους ασφάλειας ενός συγκείμενου (βλέπε την Ένωση, ένα κράτος-μέλος, μία κοινότητα, μία αξία, μία ιδέα κλπ).

Φυσικά στην εξέλιξη των προκλήσεων, των απειλών και των κινδύνων δε πρέπει να παραλείπονται γεγονότα τα οποία δρουν ως καταλύτες για την εξέλιξη αυτών των ζητημάτων από ζητήματα πολιτικής σε ζητήματα ασφάλειας που χρήζουν άμεση αντιμετώπισης και τη λήψη μέτρων αντιμετώπισης, όπως το τρομοκρατικό χτύπημα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, οι τρομοκρατικές επιθέσεις στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, η άνοδος του Ισλαμικού κράτους στη Μέση Ανατολή, οι αυξημένες μεταναστευτικές ροές κλπ. Η θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***» δεν αρνείται αυτά τα γεγονότα και ότι πράγματι έχουν συμβεί τρομοκρατικές επιθέσεις, άλλα αμφισβητεί τις διαδικασίες μέσα από τις οποίες αυτά τα ζητήματα δημιουργούνται από τους πολιτικούς δρώντες και πως επηρεάζουν την σύγχρονη ατζέντα για την ασφάλεια.

Η θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***», μας υπενθυμίζει ότι η ανάδειξη ενός πολιτικού ζητήματος σε ζήτημα ασφάλειας, δεν είναι μία ουδέτερη πράξη που προέρχεται σαν κάτι που «*φυτρώνει στη φύση*» ή «***σαν μάνα εξ' ουρανού***», άλλα είναι πράξη πολιτική και ηθελημένη, η οποία λαμβάνεται από δρώντες που έχουν κοινωνική ή θεσμική δύναμη να το πράξουν (για παράδειγμα η ίδια η Ένωση στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και βασιζόμενη στις αρχές της). Έχοντας αυτό ως σημείο αναφοράς μπορούμε στη συνέχεια να αναλύσουμε τα ζητήματα με τα οποία αποφασίζει η Ένωση να αναδείξει σε ζητήματα ασφαλείας τα οποία την απασχολούν και με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη, ζητήματα για τα οποία λαμβάνει αποφάσεις και μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου να τα αντιμετωπίσει.

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η Ένωση διέρχεται ιστορικά από πολλά στάδια. Η μετάβαση από το δίπολο του Ψυχρού πολέμου σε έναν πολυπολικό κόσμο με διαφόρους συσχετισμούς δυνάμεων φέρνει αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο

συγκροτούνται και προσλαμβάνονται οι απειλές, οι οποίες μπορεί να είναι υβριδικές ή ασύμμετρες και δεν προέρχονται εξ' ολοκλήρου από κρατικούς δρώντες άλλα και από μη κρατικές οργανώσεις ή οντότητες (Pašagić, 2020). Αν και η πορεία της Ένωσης έχει οικονομικό χαρακτήρα, εντούτοις η ασφάλεια την απασχολεί διαρκώς και για αυτό το λόγο προσπαθεί να την προασπίσει μέσα από σχηματισμούς αντίστοιχων θεσμών ή υπηρεσιών (βλ. Europol, Eurojust κλπ) μη οικονομικής φύσεως, οι οποίοι λειτουργούν μέσα στο συνολικότερο ενωσιακό πλαίσιο παρέχοντας ασφάλεια, για να μπορούν τα κράτη μέλη και η ίδια η Ένωση να αναπτύσσονται ανεμπόδιστα.

Καταλήγοντας, μέσα από το πλαίσιο της θεωρίας της Σχολή της Κοπεγχάγης, συνειδητοποιούμε ότι, όλες οι απειλές και σύγχρονες προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης έχουν αναχθεί σε «*ζητήματα ασφάλειας*», από τους ηγέτες των κρατών μελών και από τα ίδια τα όργανα της Ένωσης, κάτω από την οπτική της «ασφαλειοποίησης», επηρεαζόμενοι σαφώς από τις παρούσες συγκυρίες σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Έτσι, εφόσον η Ένωση και τα κράτη μέλη έρχονται αντιμέτωπα με ζητήματα ασφαλείας, είναι επόμενο να επιθυμούν να τα επιλύσουν ή να τα τιθασεύσουν παίρνοντας τα κατάλληλα μέρα. Όπως είδαμε, η παροχή στρατηγικής πληροφόρησης (Intelligence) στους αρμόδιου λήπτες πολιτικών αποφάσεων, είναι ένα από τα μέσα για να φτάσουμε σε έναν τελικό σκοπό, που είναι η ασφάλεια[7] (Gill & Phythian, 2006).

Η επιτυχημένη ανταπόκριση της Ένωσης απέναντι σε αυτές τις απειλές που είδαμε προηγουμένως, αφορά πρωτίστως τη διάδοση των δημοκρατικών αξιών και των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, θεμέλια επάνω στα οποία οικοδομείται η Ένωση (Pašagić, 2020). Η αντιμετώπιση της τρομοκρατίας και των μεταναστευτικών ροών μέσα από την παροχή τεχνογνωσίας και βοήθειας προς τα αποσαθρωμένα ή αποτυχημένα κράτη (failed states) προκειμένου να μπορέσουν να οικοδομήσουν υγιείς θεσμούς και κρατική οργάνωση (state building) είναι μια κατεύθυνση που υλοποιείται στο πλαίσιο της εξωτερικής πολιτικής της Ένωσης, προκειμένου να εκλείψουν πηγές από τις οποίες προέρχονται απειλές και κίνδυνοι (Raineri & Baldaro, 2020).

Προκειμένου να είναι σε θέση να αντιμετωπίσουν αυτά τα ζητήματα, απαιτείται να διαθέτουν κρίσιμη γνώση και πληροφορίες που θα δίνουν τη δυνατότητα στους δρώντες που παράγουν πολιτικές ασφάλειας, να είναι σε θέση να σχεδιάσουν την κατάλληλη πολιτική αντιμετώπισης. Η πληροφόρηση (intelligence) είναι ένα από τα

[7] Μτφ από τη φράση «*Intelligence is a means to an end, which happens to be security*», Πηγή: Gill & Phythian, 2006.

μέσα στοχεύει στην παροχή και την διατήρηση της ασφάλειας (Ioannou, 2013). Ωστόσο η δίωξη του εγκλήματος προϋποθέτει την κατοχή από τη πλευρά των αρμόδιων εθνικών αρχών «πληροφοριών» και αυτή η συλλογή των πληροφοριών προϋποθέτει την ύπαρξη βάσεων και τραπεζών που θα αποθηκεύονται και θα επεξεργάζονται αυτές οι πληροφορίες (Παπαγιάννης, 2008).

Κινούμενοι μέσα σε αυτό το πλαίσιο, γίνεται κατανοητό πως μπορούμε να τεκμηριώσουμε στη συνέχεια της παρούσας διπλωματικής εργασίας τις σύγχρονες απειλές για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης και την ανάγκη για πληροφόρηση (intelligence), προκειμένου να υποστηριχθούν οι σχετικές πολιτικές της για την παροχή ασφάλειας. Τέλος, θα αναλυθεί πως η πληροφόρηση (intelligence), συνδέεται με τα ζητήματα ασφαλείας που θα αναλύσουμε σε παγκόσμιο επίπεδο, αλλά και σε επίπεδο Ένωσης και αποτελεί και ένα από τα κύρια ερευνητικά αντικείμενα της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας.

2. Η πληροφόρηση και ο ρόλος της στην επίτευξη ασφάλειας για την Ένωση

Στο πρώτο μέρος είδαμε τις βασικές απειλές που αντιμετωπίζει η Ένωση από την δημιουργία της έως και σήμερα, αναφορικά με το εσωτερικό περιβάλλον της και πως αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι εξελίχτηκαν και μετασχηματίστηκαν κάνοντας δυσδιάκριτα τα όρια στην προέλευση αυτών των απειλών (εσωτερική και εξωτερική διάσταση της ασφάλειας). Στο δεύτερο μέρος της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας, επιχειρούμε να συνδέσουμε την έννοια της ασφάλειας σε συνδυασμό με τις απειλές και τους κινδύνους που τη συνοδεύουν, με την έννοια της πληροφόρησης και πως αυτή μπορεί και υποστηρίζει τόσο σε στρατηγικό όσο και σε επιχειρησιακό επίπεδο τους λήπτες αποφάσεων, προκειμένου είτε να διαμορφώνουν πολιτικές για την ασφάλεια της Ένωσης, είτε να διεξάγουν έρευνες παράγοντας στην ουσία ασφάλεια για τους πολίτες των κρατών μελών και κατ' επέκταση για την ίδια την Ένωση.

Αρχικά, παρουσιάζεται η έννοια της πληροφόρησης και στη συνέχεια αναλύονται τα είδη και οι μορφές που κατηγοριοποιείται. Ακολούθως, σε επόμενο κεφάλαιο αναλύεται ο ρόλος της μέσα στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφαλείας που βρίσκεται η Ένωση. Ακολούθως, αναλύονται οι δύο βασικές προσεγγίσεις της ανάλυσης πληροφοριών σε στρατηγικό και σε επιχειρησιακό επίπεδο και πως συνδέονται μεταξύ τους. Εν συνεχεία, περιγράφεται ο κύκλος της πληροφόρησης που στην ουσία είναι η διαδικασία με την οποία παράγεται η πληροφόρηση, καθώς και ορισμένα βασικά στρατηγικά προϊόντα πληροφόρησης που δημιουργούνται από ευρωπαϊκές υπηρεσίες ή όργανα. Σε επόμενο κεφάλαιο, περιγράφονται οι βασικές υπηρεσίες, οργανισμοί, θεσμοί, διαδικασίες ή όργανα της Ένωσης που είναι επιφορτισμένα με την δημιουργία πληροφόρησης προκειμένου να υποστηρίξουν την διαμόρφωση σχετικών πολιτικών από αρμόδια όργανα της Ένωσης. Ακολουθεί μία περιγραφή του βασικού μοντέλου για την ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών από την Europol, καθώς το μοντέλο ανάλυσης ρίσκου που εφαρμόζεται από την Frontex.

2.1. Η έννοια της πληροφόρησης (Intelligence)

Συχνά λέγεται ότι η παροχή πληροφορίων ή αλλιώς η κατασκοπεία για λογαριασμό άλλων είναι το δεύτερο αρχαιότερο επάγγελμα από τις απαρχές του κόσμου (Knightley, 1987). Η πληροφόρηση την σήμερον είναι κρίσιμης σημασίας

καθώς μπορεί και παρέχει πληροφορίες στους αρμόδιους λήπτες αποφάσεων του ευρωπαϊκού οικοδομήματος που αφορούν είτε την εξωτερική πολιτική είτε την ασφάλεια και την άμυνα της Ένωσης ή των κρατών μελών (Müller-Wille, 2002, 2004). Τα τελευταία χρόνια μάλιστα, η πληροφόρηση και η συνεργασία των διάφορων υπηρεσιών και των κρατών μελών στο τομέα αυτό κεντρίζει το ενδιαφέρον ολοένα και περισσότερο ερευνητών στη βιβλιογραφία (Črnčec, 2009).

Η στροφή αυτή, οφείλεται αφενός στις μεγάλες αλλαγές που διαδραματίζονται στο περιβάλλον ασφάλειας που βρίσκεται τόσο γύρω από την ίδια την Ένωση ως δρώντα όσο και γύρω από τα κράτη μέλη. Η ανταλλαγή πληροφοριών, ανάμεσα στις ευρωπαϊκές υπηρεσίες και μεταξύ των κρατών μελών, αποτελεί τον πυρήνα της μεταξύ τους συνεργασίας, για την αποτελεσματική καταπολέμηση των νέων αναδυόμενων απειλών, όπως είναι η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και οι υβριδικές απειλές. Η ανάγκη για πληροφόρηση και για τη συλλογή και την επεξεργασία πληροφοριών που σχετίζονται με απειλές και κινδύνους, προκύπτει από την ανασφάλεια που απορρέει από την αδυναμία γνώσης των κινήσεων των αντιπάλων, είτε πρόκειται για κρατικούς ή μη δρώντες (Gruszczak, 2016f). Ωστόσο, στο πλαίσιο ισχυρών κρατών μελών μπορεί να αναπτύσσονται λογικές αποκόμισης οφέλους από αυτή τη συνεργασία, προκειμένου κάθε ένα να αξιοποιήσει ή να σχηματίσει τις ανάλογες συμμαχίες στο αντίστοιχο πεδίο ανταλλαγής πληροφοριών. Από την άλλη πλευρά μέσα στο ενωσιακό πλαίσιο, δε θα πρέπει να ξεχνάμε ότι, μπορεί να υπάρχουν και περιπτώσεις αδύναμων κρατών που θέλουν να παίξουν τον ρόλο του δωρεάν επιβάτη, καθώς μπορεί να αποκομίζουν περισσότερα οφέλη από αυτά που συνεισφέρουν στην ανταλλαγή πληροφοριών ή στη συνεισφορά δεδομένων σε ευρωπαϊκές υπηρεσίες (Fägersten, 2010b, 2016).

Για τον προσδιορισμό όλων των ανωτέρω απειλών και την αξιολόγηση αυτών σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης, με σκοπό τη δημιουργία μίας συνεκτικής πολιτικής άμυνας και ασφάλειας, απαιτείται να υπάρξει μία εκτεταμένη ανταλλαγή πληροφοριών, αφενός μεταξύ των κρατών μελών, αφετέρου μεταξύ διάφορων ευρωπαϊκών υπηρεσιών. Αυτή η ανταλλαγή πληροφοριών και η παροχή πληροφόρησης επιβάλλεται επίσης, για την πολυδιάστατη αντιμετώπιση αυτών των απειλών, τόσο με διαφορετικά και συνδυασμένα μέσα, τόσο από κρατικές δομές, όσο και ευρωπαϊκές υπηρεσίες (Europol, Eurojuct, Frontex κλπ). Προκειμένου, η Ένωση να είναι σε θέση να διαμορφώνει τις σχετικές πολιτικές της, που αφορούν την πολιτική της στο πλαίσιο της Κοινής Πολιτικής Άμυνας και Ασφάλειας όσο και στις άλλες

πολιτικές της που σχετίζονται με ζητήματα ασφάλειας, απαιτείται να έχει δημιουργήσει ανάμεσα στα κράτη μέλη μία κοινή γλώσσα επικοινωνίας που αφορά τις απειλές, τους κινδύνους, τα ρίσκα, μία κοινή αντίληψη για τα ζητήματα που αντιλαμβάνεται ως «θέματα ασφάλειας» και κοινές αξιολογήσεις κινδύνου (Müller-Wille, 2002, 2004). Η κατοχή επαρκούς πληροφόρησης για όλα αυτά τα ζητήματα, είναι κρίσιμης σημασίας για την δημιουργία πολιτικών σχετικών με ζητήματα ασφάλειας. Επομένως το ζητούμενο είναι η Ένωση, να μπορεί να προσαρμόζει τη συνεργασία της σε θέματα πληροφόρησης, για να μπορεί να ανταποκριθεί στις πολιτικές που θέτει και να μπορεί να προσαρμοστεί στο νέο περιβάλλον ασφάλειας που διαμορφώνεται στο περίγυρο της και στο περίγυρο των κρατών μελών.

Η Ένωση από το 2004 προσπάθησε να δώσει έναν ορισμό για την πληροφόρηση (intelligence), κάνοντας αναφορά ανάμεσα στις πληροφορίες που χρησιμοποιούνται για στρατιωτική χρήση (military intelligence) και σε εκείνες που χρησιμοποιούνται για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας (criminal intelligence). Ο διαχωρισμός αυτός σημαίνει ότι οι οργανισμοί ή οι υπηρεσίες της Ένωσης ασχολούνται κυρίως με πληροφορίες που αφορούν, αφενός μεν στρατιωτικές πληροφορίες (military intelligence) και αφετέρου πολιτικές πληροφορίες (civilian intelligence) στο πλαίσιο αντιμετώπισης της εγκληματικότητας. Οι πληροφορίες αυτές μπορεί να προέρχονται από διαφορετικά μέρη. Έτσι οι στρατιωτικές πληροφορίες προέρχονται κυρίως από τα κράτη μέλη και τοποθετούνται κάτω από την εξωτερική πολιτικής και πολιτική ασφάλειας της Ένωσης, αφού αυτά κατέχουν το μονοπώλιο για την παροχή αυτών των πληροφοριών. Παραπέρα, οι πολιτικές πληροφορίες αφορούν κυρίως την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης και η συλλογή αυτών γίνεται σε πρώτο επίπεδο στα κράτη μέλη και τις αρμόδιες εθνικές αρχές, ενώ σε δεύτερη φάση η επεξεργασία και η ανάλυση τους γίνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, από ευρωπαϊκές υπηρεσίες ή οργανισμούς όπως η Europol και η Frontex.

Ο προσδιορισμός της πληροφόρησης (intelligence) και ο διαχωρισμός του όρου αυτού από την πληροφορία (information) δεν είναι μία εύκολη διαδικασία. Ο όρος πληροφόρηση είναι δόκιμος για την ελληνική γλώσσα και δεν μπορεί να αντιστοιχηθεί επακριβώς με τον αγγλικό όρο. Στις μελέτες και στις βιβλιογραφικές πηγές που συγκεντρώθηκαν για την εκπόνηση της παρούσας διπλωματικής εργασίας αναφέρεται με την αγγλική ορολογία «intelligence». Ο όρος αυτός όμως, στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας δεν εκλαμβάνεται με την ακριβής μετάφραση αυτού ως εξυπνάδα ή ευφυία

άλλα με τον όρο πληροφόρηση (intelligence). Με μία γενικότερη έννοια η πληροφόρηση, αφορά μία διαδικασία μεταφοράς γνώσης που αποκτήθηκε μέσα από μία συγκεκριμένη διαδικασία σε κάποιον τρίτο. Αλλιώς μπορεί να της αποδοθεί ο όρος ανάλυση πληροφοριών, αν σχετίζεται με την διαδικασία κατά την οποία η πληροφορία μετατρέπεται σε πληροφόρηση και στο τελικό προϊόν της ανάλυσης που προκύπτει. Αυτό το τελικό προϊόν της ανάλυσης θα είναι αυτό επάνω στο οποίο θα βασιστεί ο αποδέκτης του (πολιτική ή στρατιωτική ηγεσία) για την λήψη σημαντικών αποφάσεων. Έτσι, η πληροφόρηση αντιλαμβάνεται ως η επεξεργασμένη πληροφορία η οποία σκοπεύει να βοηθήσει συγκεκριμένους δρώντες (είτε πολιτικούς είτε επιχειρησιακούς) οι οποίοι καλούνται να πάρουν σημαντικές αποφάσεις στο πλαίσιο άσκησης πολιτικής ή για την διεκπεραίωση μίας αποστολής που τους έχει ανατεθεί (Müller-Wille, 2004).

Αυτό που μετατρέπει την πληροφορία και τα δεδομένα που έχουν συλλεχθεί (information), σε προϊόν ανάλυσης (intelligence) βρίσκεται στο μάτι του θεατή. Με άλλα λόγια, αναδεικνύεται η σημαντική θέση του αναλυτή (intelligence analyst), δηλαδή αυτού που διενεργεί την ανάλυση για την παραγωγή του τελικού προϊόντος αυτής (intelligence report) ώστε να διαβιβαστεί στον κατάλληλο αποδέκτη. Στο πλαίσιο της πολιτικής για ζητήματα «ασφαλείας», η πληροφόρηση βοηθά τους αποδέκτες αυτής, να μπορέσουν να προσδιορίσουν τις απειλές, καθώς και το γεγονός ότι χρειάζεται να αναγνωρίσουν την ανάγκη να αναλάβουν δράση, προκειμένου να αντιμετωπίσουν αυτές (Müller-Wille, 2002, 2004).

2.1.1. Τα επίπεδα πληροφόρησης ανάλογα με το σκοπό τους

Την ίδια στιγμή, η πληροφόρηση βοηθά τους πολιτικούς ιθύνοντες κατά τον σχεδιασμό και την εκτέλεση επιχειρήσεων σε ένα πεδίο δράσης (Sofia Naval Operation) ή πολιτικών αποφάσεων. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο, ένας λήπτης αποφάσεων μπορεί να έχει ανάγκη από συγκεκριμένες πληροφορίες που αντιλαμβάνονται ως προϊόν ανάλυσης (intelligence) και εξυπηρετούν τις δικές του ανάγκες, ενώ την ίδια στιγμή ένας άλλος μπορεί να αντιλαμβάνεται αυτές ως πληροφορίες και απλά δεδομένα. Η διαφοροποίηση αυτή μπορεί να φανεί μέσα από την σχηματική αναπαράσταση των διαφορετικών αναγκών των αποδεκτών ή των τελικών χρηστών του προϊόντος της ανάλυσης πληροφοριών (intelligence).

Τα επίπεδα πληροφόρησης ανάλογα με τους σκοπούς χρήσης αυτής και με γνώμονα τις δραστηριότητες που αναπτύσσονται ανάλογα με τη χρήση της

πληροφορίας μπορούμε να τα κατατάξουμε σε τακτικό, επιχειρησιακό και στρατηγικό και αυτό της προειδοποίησης (warning):

Στο **τακτικό επίπεδο** (tactical) πληροφόρησης, ο αποδέκτης αυτής είναι συνήθως κάποια επιχειρησιακή μονάδα μίας ευρωπαϊκής δύναμης ή μία ομάδα έρευνας ορισμένου κράτους μέλους. Η πληροφόρηση δίνει μία πραγματική εικόνα για την επικρατούσα κατάσταση με σκοπό να γίνει μία σύλληψη, να γίνει μία έρευνα, να γίνει μία διάσωση στη θάλασσά ή να διεξαχθεί μία στρατιωτική επιχείρηση. Στο τακτικό επίπεδο η πληροφόρηση είναι πιο κοντά στο «πεδίο της μάχης» και εξυπηρετεί ανάγκες για έγκαιρη πληροφόρηση σχετικά με τις δυνάμεις ή τα μέσα που κατέχει ο αντίπαλος, ανταπόκριση των εθνικών αρχών σε αιτήματα παροχής πληροφοριών από άλλες εθνικές αρχές που λειτουργούν στο επιχειρησιακό επίπεδο, διεξαγωγή ερευνών, παροχή πληροφοριακών στοιχείων που υπάρχουν σε μια βάση δεδομένων και τέλος τη διεξαγωγή έρευνας για τη συλλογή πληροφοριών από πρωτογενείς πηγές.

Στο **επιχειρησιακό επίπεδο** (operational) πληροφόρησης ο αποδέκτης της πληροφόρησης είναι συνήθως η διοίκηση κάποιας υπηρεσίες ή εθνικής αρχής επιβολής του νόμου ή κάποια εθνική ή ευρωπαϊκή επιτελική δομή. Η πληροφόρηση που παρέχεται σε αυτό το επίπεδο αφορά κυρίως το σχεδιασμό, την προετοιμασία σχεδίων ανταπόκρισης σε προκλήσεις και κινδύνους που παρουσιάζονται στον ορίζοντα ή από μία απειλή ή μία κρίση και η αξιολόγηση των πιθανών απωλειών και ζημιών που θα προκύψουν άλλα και η ανθεκτικότητα που πιθανώς να υπάρξει για την γρήγορη ανταπόκριση στην απειλή ή στον κίνδυνο που θα εμφανιστεί. Η πληροφόρηση σε αυτό το επίπεδο, εστιάζει κυρίως στην ανάπτυξη σειράς δράσεων (που εκτελούνται στο τακτικό επίπεδο που είδαμε προηγουμένως), προκειμένου να επιτευχθούν στόχοι προς το συμφέρον του εκάστοτε δρώντα με σκοπό να διατηρηθούν και να αξιοποιηθούν τυχόν υλικοί ή άυλοι πόροι που αποκτήθηκαν από το τακτικό πεδίο επιχειρήσεων.

Στο **στρατηγικό επίπεδο** πληροφόρησης (strategic), ο αποδέκτης της πληροφόρησης είναι θεσμικά όργανα της Ένωσης ή οι εθνικές κυβερνήσεις των κρατών μελών. Η πληροφόρηση που παρέχεται σε αυτό το επίπεδο είναι μία ανάλυση της κατάστασης που επικρατεί σε ευρωπαϊκό ή σε διεθνές επίπεδο αναφορικά με ορισμένους κινδύνους ή απειλές. Η πληροφόρηση στοχεύει στην ανάλυση όλων των απειλών και κινδύνων που μπορεί να υπάρχουν στο περιβάλλον με σκοπό την αντίληψη και την κατανόηση αυτών άλλα και τις τυχόν προκλήσεις ή απειλές από αντίπαλους κρατικούς ή μη δρώντες. Το στρατηγικό επίπεδο πληροφόρησης αντιπροσωπεύει την

υψηλή στρατηγική αναφορικά με τις πληροφορίες, καθώς όπως αναφέρθηκε αυτές χρησιμοποιούνται για τη λήψη πολιτικών ή στρατιωτικών αποφάσεων, καθορίζουν στρατηγικές και χρησιμοποιούνται για την λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση των απειλών και κινδύνων σε μακροπρόθεσμο επίπεδο.

Τέλος το επίπεδο της έγκαιρης προειδοποίησης (warning) μπορεί να βρίσκει εφαρμογής σε όλα τα προηγούμενα επίπεδα, προκειμένου να ενημερώνει τους αρμόδιους λήπτες αποφάσεων για την αναγνώριση πιθανών κινδύνων ή απειλών που βρίσκονται στον ορίζοντα, τον εντοπισμό ευπαθειών ή τρωτών σημείων που ενδεχομένως να αποβούν μοιραία σε μία ενδεχόμενη μελλοντική κρίση ή κάποιο συμβάν που μπορεί να πλήξει την ασφάλεια μίας υποδομής ή μίας περιοχής κλπ. Σε αυτό το πεδίο πληροφόρησης το σημαντικό στοιχείο είναι ότι οι κίνδυνοι που είναι ήδη γνωστοί ή τυχόν αναδύονται να γίνονται εκ των προτέρων γνωστοί και να μεταφέρονται στα παραπάνω επίπεδα (τακτικό, επιχειρησιακό, στρατηγικό), προκειμένου να υπάρχει καλύτερη προετοιμασία για ανάληψη δράσης βάσει των σχεδίων ανταπόκρισης που έχουν εκπονηθεί στο επιχειρησιακό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά η έγκαιρη προειδοποίηση, μπορεί να προειδοποιήσει τους βασικούς λήπτες αποφάσεων σε τακτικό και επιχειρησιακό επίπεδο για την επικινδυνότητα μίας κατάστασης που μπορεί να υπάρξει ώστε να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή κατά την εκτέλεση των διαδικασιών ή την ανάπτυξη των σχεδίων δράσης.

Η Ένωση με τις δομές και τις υπηρεσίες που αναπτύσσει εστιάζει κατά κύριο λόγο στη στρατηγική πληροφόρηση που είναι και ευρύτερη σε σχέση με τα άλλα πεδία που αναπτύχθηκαν καθώς περιλαμβάνει τα κράτη μέλη που ανήκουν στην σφαίρα επιρροής της ίδια και ταυτόχρονα την οριοθετεί σε σχέση με το εξωτερικό της περιβάλλον (Gruszczak, 2016c). Με αυτή την ανάγνωση στο εσωτερικό της Ένωσης υπάρχουν κρατικοί δρώντες που είναι τα κράτη μέλη τα οποία αναπτύσσουν μεταξύ τους συνεργασία στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών, ενώ την ίδια στιγμή υπάρχουν κοινές απειλές και κίνδυνοι που κανένα κράτος μέλος, δεν είναι ικανό να τις αντιμετωπίσει από μόνο του και οι οποίες επιβεβαιώνουν την ανάγκη συνεργασίας και την προστιθέμενη αξία που προσδίδει σε αυτή την προσπάθεια η Ένωση (Aden, 2018). Οι δομές και οι υπηρεσίες που αναπτύσσονται ανταποκρίνονται εν μέρει σε αυτή τη διάκριση, καθώς υπάρχουν αυτές που ασχολούνται με την ασφάλεια στο εσωτερικό χώρο της Ένωσης (βλ. Europol, Eurosjust. SIS II, Eurodac, Eurosur κλπ) ενώ άλλες

ασχολούνται κυρίως με τον περιφερειακό και διεθνή της ρόλο (βλ. INTCEN, ΚΕΠΠΑ κλπ), (Gruszczak, 2016f).

2.1.2. Τα επίπεδα πληροφόρησης ανάλογα με τους λήπτες αποφάσεων

Αν και η ανάλυση των επιπέδων όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα, χρησιμοποιείται προκειμένου να δοθούν ορισμένα παραδείγματα που αποσαφηνίζουν καλύτερα τις διαφορετικές ανάγκες που έχει ένας λήπτης αποφάσεων ανάλογα με το επίπεδο στο οποίο βρίσκεται. Ο παρακάτω πίνακας θα βοηθήσει για την παράθεση ορισμένων παραδειγμάτων για την καλύτερη κατανόηση της αξίας της πληροφόρησης ανάλογα με τους λήπτες των διαφόρων αποφάσεων.

1. Στρατηγικό	A1	B1	Γ1
2. Επιχειρησιακό	A2	B2	Γ2
3. Τακτικό	A3	B3	Γ3
	A: Αξιολόγηση	B: Σχεδιασμός	Γ: Εκτέλεση

Πίνακας 1: Μήτρα αναπαράστασης επιπέδου λήψης απόφασης και του είδους αυτής (Πηγή: (Müller-Wille, 2004).

Έτσι για παράδειγμα στον παραπάνω πίνακα, ο Διοικητής της ευρωπαϊκής ναυτικής επιχείρησης Σοφία (EU Naval Operation Sofia) βρίσκεται στο επίπεδο Γ3 καθώς αποτελεί έναν τακτικό δρώντα μίας ευρωπαϊκής επιχείρησης που καλείται να πάρει αποφάσεις σχετικά με την εκτέλεση της αποστολής που του έχει ανατεθεί για την καταπολέμηση της παράνομης μετανάστευσης στη Μεσόγειο. Έτσι ακόμα και οι πιο βασικές πληροφορίες (όπως για παράδειγμα γεωγραφικές συντεταγμένες κλπ) που παρέχονται σε αυτόν μέσα από την εικόνα που επικρατεί στον θαλάσσιο ορίζοντα αναφορικά με ορισμένα σκάφη ή πλοία που διεξάγουν μεταφορά ανθρώπων στην ευρωπαϊκή ήπειρο, είναι πληροφόρηση που για τον συγκεκριμένο λήπτη αποφάσεων έχουν αξία τη συγκεκριμένη χρονική στιγμή και στο συγκεκριμένο πλαίσιο μέσα στο οποίο καλείται να ενεργήσει.

Από την άλλη πλευρά ο αρμόδιος ευρωπαίος Επίτροπος (και το επιτελείο αυτού) για τον σχεδιασμό της πολιτικής ασύλου και μετανάστευσης της Ένωσης, δε χρειάζεται να γνωρίζει επακριβώς αυτές τις πληροφορίες που αναφέρθηκαν προηγουμένως, για τον απλό λόγο ότι δεν έχει τις ίδιες ανάγκες για πληροφόρηση. Ο συγκεκριμένος λήπτης αποφάσεων βρίσκεται στο επίπεδο A1 όπου αξιολογεί σε στρατηγικό επίπεδο μία κατάσταση που δημιουργείται και αφορά τους μετανάστες και τους ανθρώπους που εισέρχονται στο έδαφος της Ένωσης και ζητούν από τα κράτη

μέλη άσυλο. Ο συγκεκριμένος λήπτης αποφάσεων χρειάζεται να έχει μία πιο ολοκληρωμένη εικόνα για το φαινόμενο αυτό μέσα από την τροφοδότηση του με διάφορα στοιχεία από διαφορετικές πηγές, οι οποίες σχηματίζουν ένα τελικό προϊόν ανάλυσης πληροφοριών (finished intelligence). Επιπρόσθετα, η πληροφόρηση η οποία προέρχεται από ανοικτές πηγές (open source intelligence-OSINT), μπορεί να γίνεται ολοένα και πιο χρήσιμη σε αυτό το επίπεδο για την Ένωση. Οι πολιτικοί ιθύνοντες της Ένωσης που διαμορφώνουν την πολιτική της ατζέντα, ασχολούνται περισσότερο με την λήψη αποφάσεων για το αν θα εφαρμόσουν πολιτικές και μέτρα και ποιον θα υποστηρίξουν ή όχι με τις αποφάσεις που καλούνται να λάβουν, παρά με το ζήτημα για το πως και πότε θα παρέμβουν σε ένα ζήτημα. Με άλλα λόγια οι πολιτικοί και τα όργανα της Ένωσης, είναι επιφορτισμένα με την παραγωγή υψηλής στρατηγικής και όχι με την εφαρμογή της, που τις περισσότερες φορές ανατίθεται στα κράτη μέλη.

Περεταίρω στον ορισμό της πληροφόρησης, η μυστικότητα και η χρήση περιορισμένων πηγών και πληροφοριών από κλειστές πηγές δεν αποτελεί απαραίτητη προϋπόθεση, για την παραγωγή ενός τελικού προϊόντος πληροφόρησης (intelligence). Έτσι για παράδειγμα, μία δημοσιευμένη αξιολόγηση που γίνεται από το Ευρωπαϊκό Ινστιτούτο Μελετών Ασφαλείας (European Institute of Security Studies), μπορεί να βασίζεται αποκλειστικά σε ανοικτές πηγές διαθέσιμες στο διαδίκτυο και να χαρακτηριστεί ως ένα προϊόν πληροφόρησης που είναι προορισμένο να εξυπηρετήσει το σκοπό του ανάλογα με συγκεκριμένο λήπτη αποφάσεων στον οποίο απευθύνεται. Από την άλλη πλευρά η συζήτηση που διεξάγεται για την δημιουργία μιας κοινής Ευρωπαϊκής Υπηρεσίας Πληροφοριών ή οι συζητήσεις που διεξάγονταν για την δημιουργία της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας κατά λόγο κύριο δεν αφορούν τις απόψεις που γράφονται στον τύπο ή αυτές που διατυπώνονται από την κοινή γνώμη, αλλά αυτές που διατυπώνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες των κρατών μελών και οι οποίες όπως είναι φυσικό δε μπορούν να είναι δημόσιες, παρά να διακινούνται σε ένα ασφαλές δίκτυο επαφών και συνομιλιών μεταξύ των αρμόδιων ευρωπαϊκών υπηρεσιών. Έτσι οι πληροφορίες που μπορεί να διακινούνται σε αυτά τα έγγραφα χαρακτηρίζονται ως κλειστές πηγές και υπόκεινται σε όρους μυστικότητας και περιορισμένης πρόσβασης αποκλειστικά στους αρμοδίους για τον χειρισμό αυτών.

2.1.3. Τα είδη της πληροφόρησης ανάλογα με το πλαίσιο που αναπτύσσεται

Η πληροφόρηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε διαφορετικές δραστηριότητες ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς. Για όλες τις παρακάτω κατηγορίες πληροφόρησης

με βάση την λειτουργία που επιτελούν, χρειάζεται να αναφερθεί ότι μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο τακτικό, επιχειρησιακό και στρατηγικό επίπεδο. Έτσι για παράδειγμα μία από τις κατηγορίες που θα αναλύσουμε παρακάτω, ανάλογα με την λειτουργία που επιτελεί η πληροφόρηση είναι ο τομέας της εγκληματολογικής ανάλυσης. Σε αυτόν τον τομέα μπορούμε να διακρίνουμε την πληροφόρηση στα τρία επίπεδα τα είδαμε παραπάνω (τακτικό, επιχειρησιακό, στρατηγικό). Έτσι για παράδειγμα η Europol είναι σε θέση να διαμορφώνει στρατηγική πληροφόρηση (στρατηγικό πεδίο) στο πεδίο της εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών άλλα και την ίδια στιγμή να υποστηρίζει την επιχειρησιακή δράση των εθνικών αρχών των κρατών μελών (επιχειρησιακό πεδίο). Στη συνέχεια ακολουθούν οι εξής κατηγοριοποιήσεις ανάλογα με τις λειτουργίες που επιτελεί η πληροφόρηση:

2.1.3.1. Military Intelligence

Η κατηγορία αυτή αφορά τη συλλογή πληροφοριών για στρατιωτικούς σκοπούς, με σκοπό την απόκτηση γνώσης για τις τωρινές και μελλοντικές δραστηριότητες του αντιπάλου. Συχνά χρησιμοποιείται για να υποστηρίξει στρατιωτικές αποστολές της Ένωσης, όταν αυτή στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ παρεμβαίνει σε περιοχές που εκδηλώνονται κρίσεις. Η Ένωση αναφορικά με αυτό το πεδίο λειτουργίας, επικεντρώνεται κυρίως στο στρατηγικό επίπεδο πληροφόρησης, μέσα από την απόκτηση στοιχείων από ανοικτές πήγες. Βασική υπηρεσία της Ένωσης, είναι η Στρατιωτική Επιτροπή και το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ένωσης στο πλαίσιο λειτουργίας της Υπηρεσίας Εξωτερικής Δράσης (EEAS).

2.1.3.2. Security Intelligence

Η κατηγορία αυτή της συλλογής πληροφοριών, που στρέφονται κατά της εσωτερικής ασφάλειας ενός κράτους ή κατά της Ένωσης γενικότερα και απειλούν να πλήξουν την πολιτική, την οικονομία ή την κοινωνία γενικότερα. Στο πεδίο των απειλών, συμπεριλαμβάνεται κυρίως η εσωτερική τρομοκρατία, η ριζοσπαστικοποίηση και οι εξτρεμιστικές δραστηριότητες κατά της δημόσιας τάξης. Όπως είδαμε και στο πρώτο κεφάλαιο, οι διαφορετικές αντιλήψεις για τους κινδύνους και τις απειλές σε κάθε κράτος μέλος εκλαμβάνονται διαφορετικά άλλα όταν μεταφέρονται σε ενωσιακό επίπεδο συνήθως συμπεριλαμβάνονται οι περισσότερες από τις απειλές και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη.

2.1.3.3. Criminal Intelligence

Η κατηγορία αυτή αφορά τη συλλογή πληροφοριών, με σκοπό την πρόληψη και καταστολή του σοβαρού και οργανωμένο εγκλήματος, που συχνά είναι διασυνοριακό και δεν περιορίζεται στα σύνορα ενός μόνο κράτους μέλους αλλά ξεφεύγει από αυτό. Η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, αφορά κυρίως πληροφορίες που δημιουργούνται και επεξεργάζονται, με σκοπό την πρόληψη ή την εκπόνηση δραστηριοτήτων επιτήρησης και παρακολούθησης. Είναι σε θέση επιπλέον να παρέχει στις υπηρεσίες επιβολής του νόμου των εθνικών αρχών την απαραίτητη πληροφόρηση, προκειμένου να κατανοήσουν τις τάσεις του εγκλήματος σε ευρωπαϊκό επίπεδο ή πληροφορίες σχετικά με την μεθοδολογία δράσης των εγκληματικών οργανώσεων και των μεθόδων που χρησιμοποιούν. Επιπλέον μπορεί να αφορά την εμπλοκή των εθνικών αρχών επιβολής του Νόμου στη συλλογή και αναζήτηση αποδεικτικών στοιχείων, προκειμένου να χρησιμεύσουν ως αποδείξεις σε μία αστυνομική ή δικαστική έρευνα. Επομένως, η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, μπορεί να χρησιμεύσει και ως μέσο συγκέντρωσης αποδεικτικών στοιχείων, προκειμένου χρησιμοποιηθούν στη συνέχεια από τις δικαστικές αρχές.

Η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, σε ενωσιακό επίπεδο διεξάγεται κυρίως από τη Europol (βλ. SOCTA), την Eurojust, την Frontex (Risk Analysis) και η ανάλυση εστιάζει κυρίως την ανάλυση διακινδύνευσης (risk analysis) και στον καθορισμό και αξιολόγησης της απειλής (threat assessment). Το κομμάτι αυτό αποτελεί και το μεγαλύτερο μέρος της εργασίας όπως θα αναλυθεί πιο εκτενώς στη συνέχεια.

2.1.3.4. External/Foreign Intelligence

Η κατηγορία αυτή, αφορά κυρίως πληροφορίες σχετικά με τη δραστηριότητα ξένων κρατών και συνδυάζει στοιχεία από όλες τις παραπάνω κατηγορίες, προκειμένου να συμπεριλάβει πληροφορίες για στρατιωτικές, οικονομικές ή άλλες δράσεις που αναπτύσσει μία ξένη χώρα και επηρεάζει τα συμφέροντα της Ένωσης. Οι εν λόγω πληροφορίες συγκεντρώνονται με σκοπό να τροφοδοτήσουν τα αρμόδια θεσμικά όργανα να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις σε πολιτικό επίπεδο και όχι σε επιχειρησιακό ή τακτικό επίπεδο όπως μπορεί να γίνει στις προηγούμενες περιπτώσεις που αναφέρθηκαν παραπάνω. Ένα τέτοιο παράδειγμα θα μπορούσε να αποτελεί η πρόφαση έκθεση του Ύπατου Εκπροσώπου της Ένωσης για την Τουρκία αναφορικά με τις συζητήσεις για την επιθετική συμπεριφορά που επιδεικνύει απέναντι σε

συγκεκριμένα κράτη μέλη στην ανατολική μεσόγειο (Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, 2021). Η συνεργασία που αναπτύσσει η Ένωση με τρίτες χώρες ή οργανισμούς περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και την ανταλλαγή πληροφοριών, για σκοπούς δίωξης του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος. Τέτοια παραδείγματα αποτελούν για παράδειγμα η συνεργασία της Ένωσης με το ΝΑΤΟ στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ (Tuinier, 2021).

2.1.4. Τα είδη της πληροφόρησης ανάλογα με την λειτουργία τους

Παρατηρούμε ότι η πληροφόρηση μπορεί να λαμβάνει ποικίλες μορφές και να επιτελεί διαφορετικούς σκοπούς, ανάλογα με τους χρήστες στους οποίους απευθύνεται. Έτσι είδαμε τα βασικά επίπεδα πληροφόρησης, ανάλογα με το σκοπό που εξυπηρετούν, ωστόσο υπάρχουν και άλλα είδη πληροφόρησης που κατηγοριοποιούνται σε διαφορετικές κατηγορίες. Έτσι ανάλογα με τον τρόπο συλλογής των δεδομένων, μπορεί να γίνεται λόγος ανάμεσα σε soft και hard πληροφόρηση (intelligence). Επιπλέον ανάλογα με τον ρόλο που διαδραματίζει ο ανθρώπινος παράγοντας τα προϊόντα ανάλυσης, μπορεί να διακρίνονται σε αυτά που μετέρχονται ανθρώπινης παρέμβασης (human-driven) και αυτά που για την παραγωγή τους απαιτείται παρέμβαση τεχνολογικής φύσεως (technology-driven). Ωστόσο οι κατηγορίες αυτές δεν είναι αποκλειστικές και υπάρχουν και άλλες διακρίσεις όπως θα αναπτυχθούν στη συνέχεια. Στη συνέχεια παρατίθενται οι κατηγορίες που αναφέρθηκαν.

2.1.4.1. Soft Intelligence

Η κατηγορία αυτή αφορά πληροφορίες που συνήθως είναι διαθέσιμες από μία πληθώρα πηγών είτε στο διαδίκτυο είτε στον τύπο ή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Οι πηγές για αυτή την κατηγορία (είτε είναι άνθρωποι είτε είναι έγγραφα) δεν είναι υπό καμία έννοια μυστικές και η πρόσβαση σε αυτές είναι ελεύθερη σε όλους. Η Ένωση μέσα από τις υπηρεσίες και τις δομές που διαθέτει έχει πρόσβαση σε τέτοιες πηγές και τις αξιοποιεί στο μέγιστο δυνατό ενώ την ίδια στιγμή αξιολογεί την εγκυρότητα τους, διασταυρώνοντας την εγκυρότητα τους από τις πληροφορίες, που λαμβάνει από τα κράτη μέλη.

2.1.4.2. Hard Intelligence

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει πληροφορίες που έχουν ως πηγή διαβαθμισμένες ή εμπιστευτικές ή απόρρητες πληροφορίες, που προέρχονται είτε από

συγκεκαλυμένες δραστηριότητες μυστικής δράσης (κατασκοπεία) είτε από διαβαθμισμένες πηγές πληροφόρησης που απαιτούν παραβίαση μέτρων ασφαλείας ή διείσδυση σε υπολογιστικά συστήματα. Η Ένωση δεν είναι σε θέση να διαθέτει τέτοιες πληροφορίες από μόνη της, αλλά αντίθετα τα κράτη μέλη μπορεί να είναι σε θέση να την τροφοδοτούν με τέτοιες πληροφορίες σε εθελοντική βάση, ανάλογα με το πόσο διατεθειμένο είναι ένα κράτος μέλος, να μοιραστεί τέτοιες πληροφορίες με ένα άλλο ή με την Ένωση.

2.1.4.3. Human driven Intelligence

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει πληροφορίες που αποκτούνται από άλλους ανθρώπους, κοινώς από πληροφοριοδότες. Αυτό το είδος πληροφόρησης περιλαμβάνει ένα είδος ανθρώπινης διάδρασης έστω και έμμεσης. Συνήθως σχετίζονται με την στρατολόγηση ανθρώπων σε θέσεις κλειδιά από υπηρεσίες πληροφοριών, προκειμένου να παρέχουν με ανταλλάγματα διαβαθμισμένες πληροφορίες. Η Ένωση διαθέτει εν μέρει τέτοιες δυνατότητες μέσα από τις διπλωματικές της αποστολές που διατηρεί σε πολλά σημεία του κόσμου που βρίσκονται στο ενδιαφέρον της. Η απόκτηση τέτοιων πληροφοριών με αυτόν τον τρόπο διεξάγεται κυρίως στο πλαίσιο της εθνικής δράσης των κρατών μελών, ενώ στη συνέχεια οι όποιες πληροφορίες έχουν αποκτηθεί μπορούν να διαβιβαστούν σε διάφορες υπηρεσίες της Ένωσης για περεταίρω επεξεργασία, συνδυασμό με άλλες και ανάλυση αυτών.

2.1.4.4. Technology driven Intelligence

Η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει πληροφορίες που συλλέγονται με τη χρήση τεχνολογικού εξοπλισμού (hardware) ή μέσω κατάλληλου λογισμικού (software) ή και μέσα από το διαδίκτυο από ανοικτές πηγές (open sources). Η Ένωση στο πεδίο αυτό μπορεί να επιδεικνύει σημαντικό έργο, καθώς όπως θα δούμε και στη συνέχεια, διαθέτει το δικό της δορυφορικό κέντρο από όπου μπορεί και συλλέγει δορυφορικές φωτογραφίες προκειμένου να είναι σε θέση να υποστηρίξει ανθρωπιστικές αποστολές ή αποστολές στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Επιπλέον επειδή το πεδίο του διαδικτύου προσφέρει τη δυνατότητα στις ευρωπαϊκές υπηρεσίες να συλλέγουν ανοικτά δεδομένα αυτό τις δίνει τη δυνατότητα να αναπτύσσεται σημαντικά σε αυτό το κομμάτι. Την ίδια στιγμή από τις πληροφορίες που λαμβάνει από τα κράτη μέλη, είναι σε θέση να διασταυρώνει αυτές τις πληροφορίες που συλλέγει η ίδια από ανοικτές πηγές. Σημαντικό έργο διαμορφώνει μία ειδική μονάδα της Europol, που είναι αρμόδια για

τον εντοπισμό τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο. Πέραν αυτού οι βάσεις δεδομένων όπως είναι το Schengen, το Eurodac άλλα και το SIENA της Europol δείχνει ότι μπορεί και εκμεταλλεύεται με επάρκεια την τεχνολογία για την ανταλλαγή και τον διαμοιρασμό πληροφοριών από τα κράτη μέλη.

2.1.5. Τα είδη της πληροφόρησης ανάλογα με τρόπο συλλογής αυτών

Στο υπό κεφάλαιο αυτό θα αναλύσουμε τις κατηγοριοποιήσεις των προϊόντων της ανάλυσης πληροφοριών ανάλογα με τον τρόπο συλλογής αυτών των πληροφοριών. Η κύρια διάκριση αυτής της κατηγορίας, είναι η πηγή από την οποία προέρχονται και μπορεί να διακρίνονται σε ανοικτές και κλειστές πηγές. Όταν κάνουμε λόγο για ανοικτές πηγές μιλάμε κατά κύριο λόγο για OSINT, όπως θα δούμε στη συνέχεια. Ενώ οι άλλες πηγές μπορούν να χαρακτηριστούν ως κλειστές πηγές, όπως για παράδειγμα η πληροφόρηση που αποκτά μία εθνική αρχή στα πλαίσια της συνεργασίας και της ανταλλαγή πληροφοριών από μία ευρωπαϊκή βάση δεδομένων ή από μία οικειοθελής ανταλλαγή πληροφοριών με ένα άλλο κράτος μέλος για σκοπούς δίωξης εγκλημάτων.

2.1.5.1. Human Intelligence (HUMINT)

Όπως είδαμε και προηγουμένως η συλλογή πληροφοριών από πληροφοριοδότες δεν ανήκει στο πεδίο της Ένωσης. Κατ’ εξαίρεση θα μπορούσε να συμβαίνει στο πλαίσιο ποινικής διαδικασίας από τα κράτη μέλη ή στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Εισαγγελίας. Εν μέρει αξιοποιείται και η ύπαρξη διπλωματικών αποστολών ή παρατηρητών της Ένωσης ή στρατιωτικών και άλλου είδους αποστολών σε περιοχές της περιφέρειας της Ένωσης όπου υπάρχει αστάθεια προκειμένου να μεταφέρουν ακριβή εικόνα αν παραστεί ανάγκη.

2.1.5.2. Imagery Intelligence (IMINT) & Geospatial Intelligence (GEOINT)

Αφορά τη συλλογή πληροφοριών μέσα από εικόνες που αποκαλύπτουν στοιχεία ή δεδομένα χρήσιμα. Μπορεί να αφορούν το πεδίο της εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών όταν για παράδειγμα συλλέγεται υλικό παιδικής πορνογραφίας με σκοπό να αναλυθεί το περιεχόμενο και να εντοπιστούν τυχόν δράστες, πράγμα που λαμβάνει χώρα από τη Europol σε συνεργασία με τις εθνικές αρχές επιβολής του Νόμου. Ακόμα μπορεί να περιλαμβάνει την ανάλυση πληροφοριών από φωτογραφίες που προέρχονται από δορυφόρους από το δορυφορικό κέντρο της Ένωσης ή στο πλαίσιο του Eurosur, ώστε να υπάρχει ακριβής δορυφορική εικόνα μίας

χερσαίας ή θαλάσσιας περιοχής για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη μίας ευρωπαϊκής επιχείρησης ή αποστολής (στρατιωτική/ναυτική/πολιτική/αστυνομική) στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ.

2.1.5.3. Signals Intelligence (SIGINT)

Αφορά τη συλλογή σημάτων ήχου ή εκπομπής ηλεκτρονικών σημάτων και παράλληλα γίνεται εντοπισμός της πηγής που τα εκπέμπει. Η Ένωση δεν διαθέτει τέτοιες λειτουργίες και γι' αυτές βασίζεται στα κράτη μέλη ανάλογα με την εθνική νομοθεσία. Η δραστηριότητα αυτή ανήκει περισσότερο στο τακτικό ή επιχειρησιακό επίπεδο πληροφόρησης και όχι στο στρατηγικό που ασκείται κατά κύριο λόγο από την Ένωση.

2.1.5.4. Protected Information Intelligence (PROTINT)

Αφορά δεδομένα που συλλέγονται στο πλαίσιο της συνολικότερης δράσης των οργανισμών της Ένωσης και περιέχονται σε βάσεις δεδομένων ευρωπαϊκών υπηρεσιών ή δομών όπως είναι το SIS για το σύστημα πληροφοριών Schengen, το Eurodac για τα δακτυλικά αποτυπώματα αιτούντων άσυλο, το VIS για τις θεωρήσεις βίζας στο χώρο Schengen, οι βάσεις της Europol για τα στοιχεία που διαθέτει σε αυτές καθώς και τα στοιχεία που συλλέγει η Frontex στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Οι ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων αποθηκεύουν και διατηρούν έναν τεράστιο όγκο δεδομένων που αφορούν κυρίως προσωπικά δεδομένα που σχετίζονται με θέματα εσωτερικής ασφάλειας και εξωτερικών απειλών όπως το οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία, η παράνομη μετανάστευση κλπ. Σε γενικές γραμμές αυτά τα δεδομένα που αποθηκεύονται στις ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων όπως είναι το Σύστημα Πληροφοριών Schengen, η βάση δεδομένων με τα αποτυπώματα των αιτούντων ασύλου Eurodac, το σύστημα θεωρήσεων VIS καθώς και άλλες μπορούν και ανταλλάσσονται ή είναι διαθέσιμα ανά πάσα στιγμή στα κράτη μέλη και τις αρμόδιες αρχές αυτών. Όλα αυτά τα δεδομένα που είναι αποθηκευμένα στις ευρωπαϊκές βάσεις δεδομένων και πληροφοριών από ευρωπαϊκές υπηρεσίες ή δομές που λειτουργούν στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ένωσης, όπως είναι η Europol, η Eurojust και η Frontex, αφορούν μεγάλα πληροφοριακά συστήματα τα οποία διασφαλίζουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προσώπων μέσα στην περιοχή της Ένωσης καθώς και στη ζώνη Schengen, διασφαλίζοντας την ίδια στιγμή θέματα που έχουν να κάνουν με την ασφάλεια και τον εντοπισμό καταζητούμενων καθώς και

ζητήματα παράνομης μετανάστευσης, οργανωμένου εγκλήματος άλλα και τρομοκρατίας (Gruszczak, 2016d).

2.1.5.5. Socio-cultural Intelligence (SOCINT)

Αφορά σε συλλογή πληροφοριών αναφορικά με τον πολιτισμό και την κουλτούρα ενός λαού ή ενός πληθυσμού. Μπορεί να περιέχει ως κύρια βάση ανοικτές πηγές μέσα από δημοσιευμένα επιστημονικά άρθρα ή διατριβές που έχουν γίνει γι' αυτό το σκοπό. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι ότι συλλέγονται από τις διπλωματικές αποστολές της Ένωσης ή τις αποστολές που αναπτύσσει η ένωση (είτε στρατιωτικές είτε πολιτικές αποστολές) στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ. Η αξία αυτών των πληροφοριών εντοπίζεται στο γεγονός ότι μπορεί να αφορά πληροφορίες για χώρες στη περιφέρεια της Ένωσης στις οποίες μπορεί να εκδηλώνεται αστάθεια και με αυτό τον τρόπο η Ένωση μπορεί και συλλέγει ορισμένες πρώτες πληροφορίες για την περιοχή μέσα από τις αποστολές που τυχόν αναπτύσσει ή την παρουσία της με την ύπαρξη διπλωματικής αποστολής στη περιοχή.

2.1.5.6. Cyber Intelligence (CYBERINT)

Αφορά σε συλλογή πληροφοριών από υπολογιστικά συστήματα στο πλαίσιο κυβερνοεπιθέσεων ή από διαδικτυακές ιστοσελίδες. Μπορεί να συνδυάζεται με κλειστές ή ανοικτές πηγές πληροφόρησης. Κύριο ρόλο σε ενωσιακό επίπεδο διαδραματίζει ο ENISA προκειμένου να είναι θέση να συντάξει αναφορές για οποιοδήποτε περιστατικό σχετίζεται με την ασφάλεια πληροφοριακών συστημάτων, σε συνδυασμό με τη Europol που ο ρόλος της αφορά κυρίως την καταπολέμηση του κυβερνοεγκλήματος όπου συλλέγει πληροφορίες για την κατάσταση που επικρατεί αναφορικά με την εγκληματικότητα στον κυβερνοχώρο.

2.1.5.7. Open Source Intelligence (OSINT)

Στο πεδίο της ανάλυσης πληροφοριών υπάρχουν όπως είδαμε διάφορα δόγματα ανάλυσης πληροφοριών, ανάλογα με διαφορετικές κάθε φορά κατηγορίες. Έτσι είδαμε ότι υπάρχει hard intelligence και soft intelligence, ανάλογα με τις πληροφορίες που αποτελούν αντικείμενο ανάλυσης αυτών και την πηγή από την οποία προέρχονται (ανοικτές και κλειστές πηγές).

Ακόμα μία κατηγορία, με βάση την οποία κατηγοριοποιείται το πληροφοριακό υλικό που θα αποτελέσει αντικείμενο επεξεργασίας, είναι οι τρόποι συλλογής των

δεδομένων και των πληροφοριών. Έτσι μεταξύ αυτών, είδαμε το δόγμα του HUMINT (Human Intelligence) όπου οι πληροφορίες συλλέγονται μέσα από τη διαπροσωπική επαφή ή από πληροφοριοδότες. Με άλλα λόγια η πηγή είναι ο άνθρωπος και τα λεγόμενα του. Μία άλλη υποκατηγορία με βάση τον τρόπο με τον οποίο συλλέγονται οι πληροφορίες, είναι η συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών από ανοικτές πηγές (Open Source Intelligence-OSINT) το οποίο και θα αναλύσουμε στη συνέχεια.

Η συλλογή και η ανάλυση πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT), μπορεί να οριστεί ως το επεξεργασμένο πακέτο πληροφορίας (intelligence), που παράγεται κατόπιν συλλογής και αξιοποίησης δεδομένων από ανοικτές πηγές. Συνήθως το αναλυτικό προϊόν που παράγεται από αυτή τη συλλογή πληροφοριών, έχει τη μορφή κάποιας έκθεσης που παραδίδεται στον τελικό παραλήπτη που παρήγγειλε την συγκεκριμένη ανάλυση πληροφοριών, προκειμένου να ικανοποιηθούν οι εκάστοτε ανάγκες όπως έχουν προσδιοριστεί αρχικά (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου αναλυτικού προϊόντος που παράγεται με βάση ανοικτές πηγές του διαδικτύου, είναι η έκθεση της Μονάδας Αναφοράς Διαδικτυακού Περιεχομένου (IRU) της Europol αναφορικά με τον εντοπισμό και την αφαίρεση τρομοκρατικού περιεχομένου στο διαδίκτυο (Europol, 2021). Ακόμα σημαντικός αναδεικνύεται ο ρόλος του OSINT για την αντιμετώπιση περιστατικών κυβερνοασφάλειας (Paterson & Chappell, 2014).

Ο όρος OSINT εμφανίστηκε αρχικά στη δεκαετία του 1980 μέσα από τις σχετικές έρευνες και μελέτες που δημοσιεύτηκαν εκείνη την εποχή, αλλά η ιδέα είναι πιο παλιά από όσο φαίνεται. Στα χρόνια του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου οι Σύμμαχοι είχαν αξιοποιήσει τις ανοικτές πηγές στα μέσα που υπήρχαν εκείνη την εποχή. Οι εφημερίδες της εποχής, οι ραδιοφωνικές και τηλεοπτικές εκπομπές, τα περιοδικά που κυκλοφορούσαν, οι πληροφορίες που αντλούσαν από εμπορικές εκθέσεις και συνέδρια ή από κοινωνικές εκδηλώσεις ήταν οι κύριες πηγές ανοικτής πληροφόρησης. Ωστόσο με την ανάπτυξη του διαδικτύου και την διάδοση των νέων τεχνολογιών επικοινωνίας η συλλογή πληροφοριών μέσω του διαδικτύου έγινε γρήγορα η κυρίαρχη πηγή πληροφόρησης.

Στο διαδικτυακό κόσμο θα μπορούσαμε να χαρακτηρίσουμε ως ανοικτές πηγές από τις οποίες μπορούν να αντληθούν χρήσιμες πληροφορίες είναι οι ιστότοποι ειδήσεων, οι ιστοσελίδες, τα ιστολόγια, τα φόρουμ διαδικτυακών συζητήσεων, οι ιστότοποι κοινωνικής δικτύωσης όπως το Facebook, Instagram κλπ., τα επιστημονικά

περιοδικά που είναι διαθέσιμα στο διαδίκτυο καθώς και οι βάσεις δεδομένων που είναι ελεύθερα προσβάσιμες στο διαδίκτυο ή ακόμη και πληροφορίες που μπορούν να βρεθούν στο σκοτεινό διαδίκτυο (Kalpakis et al., 2016).

Η διαδικασία συλλογής πληροφοριών από το διαδίκτυο, δεν απαιτεί κάποιας μορφής επιθετική δραστηριότητα προκειμένου να αποκτηθούν αυτές οι πληροφορίες. Με άλλα λόγια, οι πληροφορίες είναι διαθέσιμες ανοικτά στο κοινό, αρκεί να τις βρει ο κατάλληλος χρήστης, στην περίπτωση μας ο αναλυτής και να τις συνδυάσει κατάλληλα με άλλες πληροφορίες, προκειμένου να παράγει γνώση και πληροφόρηση (intelligence) (Staniforth, 2016). Η συλλογή πληροφοριών από το διαδίκτυο δεν απαιτεί κάποια αλληλεπίδραση με έτερα άτομα ή χρήστες διαδικτύου. Σε μάλλον αρκετές περιπτώσεις για την απόκτηση αυτών των πληροφοριών από ιστότοπους, δεν απαιτείται καν κάποια εξειδικευμένη σύνδεση ούτε καν κάποιος λογαριασμός. Ωστόσο σε ορισμένες περιπτώσεις το ελεύθερα διαθέσιμο περιεχόμενο, μπορεί να είναι διαθέσιμο με την ύπαρξη μίας απλής σύνδεσης (login) σε κάποιο διαδικτυακό φόρουμ ή με την απόκτηση ενός λογαριασμού σε κάποιο μέσο κοινωνικής δικτύωσης (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Η εξέλιξη των μέσων κοινωνικής δικτύωσης την τελευταία δεκαετία έχει αναβαθμίσει το τομέα της συλλογής πληροφοριών από ανοικτές πηγές καθώς πλέον γίνεται λόγος για Συλλογή και Ανάλυση Πληροφοριών από Μέσα Κοινωνικής Δικτύωσης (**Soc**ial **M**edia **Int**elligence-SOCMINT). Ο όρος SOCMINT αναφέρεται στη διαδικασία παρακολούθησης διάφορων κοινωνικών δικτύων με σκοπό τη συλλογή πληροφοριών που αναφέρονται στους χρήστες αυτών ή σε άλλα χρήσιμα στοιχεία που αντλούνται μέσω αυτών, την ανάλυση αυτών και στη συνέχεια τη χρήση του σημαντικού περιεχομένου που προκύπτει από τη διαδικασία της ανάλυσης για τη λήψη σημαντικών αποφάσεων από τους παραλήπτες αυτής της πληροφόρησης (Hassan & Hijazi, 2018; Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Βλέπουμε ότι αυτή η μέθοδος ανάλυσης πληροφοριών (OSINT) είναι σε μεγάλο βαθμό μία παθητική διαδικασία συλλογής πληροφοριών όπου οι πληροφορίες αποκτούνται σε μεγάλο βαθμό πρωταρχικά από την ίδια την πηγή. Οι μόνες πληροφορίες που συλλέγονται είναι αυτές που υπάρχουν αναρτημένες στο διαδίκτυο και είναι σε δημόσια θέα. Ωστόσο υπάρχουν και πληροφορίες που έχουν αναρτηθεί μη ηθελημένα ή περιέχονται μέσα σε άλλα δεδομένα (metadata). Προκειμένου να γίνει διαχωρισμός του OSINT και των ανοικτών πηγών από τις κλειστές πηγές, χρειάζεται

να αναφερθεί ότι στη διαδικασία συλλογής πληροφοριών που δεν είναι ανοικτές στο κοινό δεν κάνουμε λόγο για OSINT άλλα για άλλες μεθόδους (Gruszczak, 2016f; Monar, 2015; Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Για παράδειγμα οι πληροφορίες οι οποίες θα μπορούσαν να αποκτήσουν οι διωκτικές αρχές ενός κράτους μέλους μέσα από την ευρωπαϊκή εντολή έρευνας για τον τραπεζικό λογαριασμού κάποιου ή για τον αριθμό του τηλεφώνου του ή για την διεύθυνση IP με την οποία συνδέεται στο διαδίκτυο και για τις οποίες απαιτείται επιπρόσθετη διαδικασία και εμπλοκή περισσότερων οργανισμών και εταίρων δεν αποτελεί πληροφόρηση από ανοικτές πηγές άλλα από κλειστές πηγές (Gruszczak, 2016a; Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Προκειμένου να γίνει πιο κατανοητό θα αναφέρουμε ότι τα δεδομένα και οι πληροφορίες που βρίσκονται αποθηκευμένες στις βάσεις πληροφοριών Σέγκεν, στις βάσεις πληροφοριών της Europol, καθώς και στις εθνικές βάσεις εγκληματολογικών δεδομένων των κρατών μελών, χαρακτηρίζονται ως κλειστές πηγές πληροφόρησης σε αντιδιαστολή με τις ανοικτές, όπως τις περιγράψαμε προηγουμένως.

Πέρα των σημαντικών πλεονεκτημάτων που προσφέρει το OSINT στην ανάλυση πληροφοριών χρειάζεται να επισημανθούν και ορισμένα μειονεκτήματα. Παρά την πληθώρα δεδομένων που μπορεί να υπάρχουν ανοικτά στο διαδίκτυο αυτές είναι ιδιαίτερα ευάλωτες σε αλλοιώσεις υπό την έννοια ότι ο χρήστης ενός μέσου κοινωνικού δικτύωσης ή ο διαχειριστής ενός διαδικτυακού φόρουμ όπου το χρησιμοποιεί για σκοπούς ριζοσπαστικοποίησης και στρατολόγησης νέων μελών για τρομοκρατικούς σκοπούς, μπορεί ανά πασά στιγμή να το διαγράψει και να μην είναι πλέον διαθέσιμο (Hassan & Hijazi, 2018; Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Για το λόγο αυτό ο αναλυτής που θα έχει εντοπίσει αυτό το περιεχόμενο χρειάζεται να το διαφυλάττει και να το συγκρατεί αν νομίζει ότι θα χρησιμεύσει στην έρευνα του, καθώς μπορεί αργότερα τα στοιχεία που βρήκε να μην είναι διαθέσιμα. Τέλος, ο τεράστιος όγκος πληροφοριών που υπάρχουν στο διαδίκτυο κάνει τον όγκο των πληροφοριών δύσκολα διαχειρίσιμο και για αυτό το λόγο οι αναλυτές χρειάζεται να εστιάζουν τις προσπάθειες τους ανάλογα με τα αποτελέσματα που θέλουν να πετύχουν με την ανάλυση πληροφοριών που σκοπεύουν να πράξουν (Hassan & Hijazi, 2018; Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

2.1.6. Σύνοψη

Η πληροφόρηση μπορεί να λαμβάνει διάφορες μορφές ανάλογα με το σκοπό, τη λειτουργία που εξυπηρετεί, ανάλογα με τις πηγές από τις οποίες προέρχεται. Μέσα από το παρόν κεφάλαιο είδαμε τις διαφορετικές μορφές πληροφόρησης που αναπτύσσονται και πως αυτές αξιοποιούνται σε ενωσιακό επίπεδο, προκειμένου να υποστηρίξουν την Ένωση στην παραγωγή σχετικής πολιτικής και τη λήψη κρίσιμων αποφάσεων. Έτσι για παράδειγμα, όλες αυτές οι κατηγορίες πληροφόρησης που αναφέρθηκαν δεν είναι αποκλειστικές άλλα μπορούν και συνδυάζονται μεταξύ τους. Έτσι για παράδειγμα, σε ενωσιακό επίπεδο η ανάλυση και η επεξεργασία πληροφοριών μπορεί να γίνεται από ανοικτές πήγες (OSINT) για το πεδίο της εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών (criminal intelligence) σε συνδυασμό με πληροφορίες που προέρχονται από τα κράτη μέλη (hard intelligence) και μπορεί να προέρχονται από κλειστές πηγές (closed sources) σε ανάλογες έρευνες που διεξάγουν τα ίδια. Επιπλέον αυτές οι πληροφορίες μπορεί να περιλαμβάνουν στοιχεία που έχουν συλλεχθεί τόσο με τεχνολογικά μέσα παρακολούθησης (SIGINT-technology driven intelligence) ή ακόμα και πληροφορίες που έχουν προέλθει από πληροφοριοδότες (HUMINT-human driven intelligence).

Τα ανοικτά δεδομένα παρουσιάζουν μία ιδιαίτερη αξία για την στρατηγική ανάλυση πληροφοριών σε ενωσιακό επίπεδο και αυτό γιατί ανάλογα με τον σκοπό που χρησιμοποιούνται και για τις διάφορες λειτουργίες της πληροφόρησης όπως τις είδαμε (εγκληματολογική ανάλυση διαδικτυακού περιεχομένου τρομοκρατίας κλπ), προσδίδουν ιδιαίτερη αξία στην παροχή στρατηγικής πληροφόρησης. Η προστιθέμενη αξία τους, έγινε κατανοητή από πολύ νωρίς στην Ένωση. Το γεγονός αυτό εξηγείται διότι, όπως είδαμε η Ένωση και οι υπηρεσίες της βασίζονται και εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από δεδομένα και πληροφορίες που διαβιβάζονται από τα κράτη μέλη. Η έλλειψη αυτή σε πρωτογενή δεδομένα χρειάζονταν να αντισταθμιστεί από τη συλλογή ανοικτών δεδομένων στα οποία ο κάθε ένας είχε πρόσβαση, το ίδιο και οι υπηρεσίες της Ένωσης. Συνεπώς η συλλογή στοιχείων και δεδομένων για την παραγωγή πληροφόρησης από ανοικτές πηγές είναι ένα πεδίο στο οποίο η Ένωση δραστηριοποιείται από πολύ νωρίς και αναπτύσσει σημαντικά εργαλεία συλλογής τέτοιας πληροφόρησης. Με αυτό τον τρόπο η συλλογή πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT), γίνεται ένα πεδίο που τείνει να κατέχει την πρωτοκαθεδρία σε επίπεδο ανάλυσης πληροφοριών στην Ένωση, προκειμένου να αποφεύγονται περιορισμοί, κενά

ή παραλείψεις σε πληροφορίες και δεδομένα που τυχόν δεν έχουν διαβιβαστεί από τα κράτη μέλη. Η αξιοποίηση αυτών γίνεται σε πολλαπλά επίπεδα στην Ένωση και για διαφορετικούς σκοπούς, είτε αφορούν την ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών, είτε την προστασία των συνόρων, είτε την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Καταλήγοντας χρειάζεται να επισημάνουμε ότι, η Ένωση, εστιάζει στο στρατηγικό επίπεδο πληροφόρησης με σκοπό να είναι σε θέση να γνωρίζει και να κατανοεί τις απειλές και τους κινδύνους ασφάλειας στο ευρύτερο εσωτερικό ή εξωτερικό περιβάλλον της. Μία κοινή διαμόρφωση της αξιολόγησης των απειλών που βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση, είναι η υπό συζήτηση Στρατηγική Πυξίδα (EU Strategic Compass), όπως την είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο όπου περιγράψαμε το περιβάλλον ασφάλειας που περιβάλει την Ένωση. Στη συνέχεια ακολουθεί μία ανάλυση για το ρόλο που επιτελεί η πληροφόρηση μέσα σε αυτό το μεταβαλλόμενο οικοσύστημα ασφάλειας που την περιβάλει (Κωσταράκος, 2021).

2.2. Ο ρόλος της πληροφόρησης στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναλύσαμε την έννοια της πληροφόρησης και αποσαφηνίστηκαν συναφείς με αυτήν έννοιες, όπως τα είδη αυτής ανάλογα με το περιεχόμενο και με το είδος των πληροφοριών που συλλέγονται. Στη συνέχεια θα αναλυθεί ο ρόλος που διαμορφώνει η πληροφόρηση (intelligence) στο σύγχρονο και μεταβαλλόμενο περιβάλλον ασφάλειας που περιβάλλει την Ένωση. Αρχικά θα δούμε τις απειλές και πως αυτές μετασχηματίζονται, ποια χρειάζεται να είναι η αντίδραση σε αυτές τις απειλές και ποιος είναι ο ρόλος της συνεργασίας για την ανταλλαγή πληροφοριών για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών που βρίσκεται αντιμέτωπη η ΄Ένωση.

2.2.1. Μεταβαλλόμενες Απειλές

Καμία από τις απειλές που έρχεται αντιμέτωπη η Ένωση όπως η τρομοκρατία, ή το οργανωμένο έγκλημα, δεν είναι καινούργια ή δεν προϋπήρχε και στο παρελθόν. Μόνη εξαίρεση ίσως θα ήταν η παραπληροφόρηση και η χρησιμοποίηση της στο πλαίσιο των υβριδικών απειλών (μέσω της διασποράς ψευδών ειδήσεων). Ωστόσο ακόμα και οι ήδη προϋπάρχουσες απειλές για την ίδια την Ένωση, έχουν εμπλουτιστεί με ποιοτικά χαρακτηριστικά που τις αναβαθμίζουν από διάφορους παράγοντες όπως ο εκσυγχρονισμός και η ανοικτότητα των κοινωνιών των κρατών μελών, που αυξάνουν

παραπέρα τον κίνδυνο. Την ίδια στιγμή, οι εχθρικοί δρώντες κατά των κοινωνιών των κρατών μελών έχουν αυξηθεί δραματικά. Ταυτόχρονα, αυτοί οι εχθρικά διακείμενοι δρώντες ενεργούν σε μεγαλύτερη κλίμακα από ότι προηγουμένως και εκμεταλλεύονται την σύγχρονη τεχνολογία σε όλες τις μορφές της. Πέραν αυτών, ο μεγάλος αντίκτυπος αυτών των απειλών όπως η τρομοκρατία, επηρεάζει μεγαλύτερο αριθμό ανθρώπων και αποτελεί πιο σοβαρή απειλή από ότι προηγουμένως. Τρανταχτό παράδειγμα οι τρομοκρατικές επιθέσεις στο Παρίσι το 2016, που έγιναν από θρησκευτικά μαινόμενους τρομοκράτες στο όνομα της «τζιχάντ[8]», (Βασιλειάδης, 2017). Αποτέλεσμα αυτού, είναι οι απειλές αυτές να καταλαμβάνουν μία πιο μόνιμη θέση στην ατζέντα της ασφάλειας τόσο για τα ίδια τα κράτη μέλη όσο και για την ίδια την Ένωση. Το γεγονός αυτό αντανακλάται παραπέρα στο πως αντιλαμβανόμαστε την ασφάλεια και ορισμένα από τα χαρακτηριστικά της.

Πρώτον, αυτή η νέα αντίληψη για την ασφάλεια που δημιουργείται δεν εστιάζει μόνο στο ίδιο το κράτος ή μέσα στα όρια αυτού. Εχθρικοί δρώντες κατά της ασφάλειας ενός κράτους μπορεί να βρεθούν τόσο εντός αυτού όσο και εκτός αυτού δρώντας σε ένα υπερεθνικό επίπεδο. Αυτό σημαίνει ότι στο περιβάλλον της ασφάλειας τα κράτη δεν είναι οι μοναδικοί δρώντες καθώς εισέρχονται στο πεδίο και μη κρατικοί δρώντες που αλλάζουν τα δεδομένα.

Δεύτερον, η νέα αντίληψη για την ασφάλεια που δημιουργείται είναι πολυπαραγοντική με την έννοια ότι δεν υπάρχουν σαφείς διαχωριστικές γραμμές ανάμεσα σε κάποιο στρατιωτικό, τρομοκρατικό ή εγκληματικό γεγονός ή ακόμα και στη διαχείριση μίας ανθρωπιστικής κρίσης. Η έννοια των υβριδικών απειλών βρίσκει μεγάλη απήχηση σε αυτό το σημείο. Ας μην ξεχνάμε το περιστατικό με την προσπάθεια παράνομης εισβολής μεγάλου πλήθους μεταναστών στον Έβρο τον Μάρτιο του 2020. Από μία ορισμένη πλευρά χαρακτηριζόταν ως ανθρωπιστική κρίση ενώ από την άλλη πλευρά ονοματίζονταν ως υβριδική απειλή κατά των συμφερόντων της Ένωσης και της Ελλάδας.

Τρίτον, οι νέες προκλήσεις για την ασφάλεια είναι υπερεθνικές ανάλογα με τις διαστάσεις που μπορεί να λαμβάνουν και τον αντίκτυπο που έχουν καθώς και την γεωγραφική τοποθεσία που μπορεί να λαμβάνουν χώρα. Έτσι οι διαφορές μεταξύ εσωτερικών και εξωτερικών απειλών τείνει να εξαφανιστεί. Χαρακτηριστικό

[8] Ο όρος τζιχάντ αντιπροσωπεύει τον «ιερό πόλεμο» κατά των απίστων στο μουσουλμανικό κόσμο (Βασιλειάδης, 2017).

παράδειγμα τέτοιων απειλών είναι οι κυβερνοεπιθέσεις κατά κρίσιμων υποδομών της Ένωσης. Μπορεί να προέρχονται από κρατικούς ή μη δρώντες και η γεωγραφία δεν έχει σημασία καθώς μπορεί να προέρχονται από οπουδήποτε στο κόσμο κάποιος μπορεί να έχει πρόσβαση στο διαδίκτυο. Αυτές τις απειλές τις είδαμε εκτενέστερα στο πρώτο μέρος της ανά χείρας εργασίας γι' αυτό και δε κρίνεται σκόπιμο να τις αναφέρουμε ξανά.

2.2.2. Μεταβαλλόμενη αντίδραση σε αυτές τις απειλές

Η αντίδραση απέναντι σε αυτές τις απειλές όπως τις είδαμε και τις περιγράψαμε παραπάνω, χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη τις γεωγραφικές επεκτάσεις αυτών και το πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούνται. Έτσι αν θέλουμε κάθε μία από αυτές τις απειλές να τις αντιμετωπίσουμε ως ξεχωριστά μέρη, που κινούνται σε διαφορετικά γεωγραφικά και ιδεολογικά πλαίσια, τότε αυτό μπορεί να μην είναι ούτε αποδοτικό ούτε εφικτό. Αυτές οι νέες απειλές που παρουσιάζονται στο προσκήνιο για την Ένωση, απαιτούν μία περιεκτική, συνεργατική και συνεκτική προσέγγιση για την ασφάλεια όπως αυτή γίνεται αντιληπτή. Για το λόγο αυτό, οι ευρωπαίοι ιθύνοντες βρίσκονται αντιμέτωποι με μία διπλή πρόκληση. Σε μεγαλύτερη έκταση από ότι προηγουμένως, καλούνται να συνθέσουν και να συντονίσουν τις διάφορες πολιτικές ασφαλείας που έχουν στη διάθεση τους και την ίδια στιγμή απαιτείται να συγχρονίσουν τις εθνικές και ευρωπαϊκές προσπάθειες για την επιδίωξη ασφάλειας στο περιβάλλον της Ένωσης (Müller-Wille, 2004).

2.2.3. Η Σημασία της πληροφόρησης και της ανταλλαγής πληροφοριών

Ακριβώς σε αυτό το σημείο είναι που γίνεται απαραίτητη η πληροφόρηση (intelligence). Τμήμα αυτής είναι και η συνεργασία στην ανταλλαγή πληροφοριών, που υλοποιείται μέσα από την συνεργασία εθνικών και ευρωπαϊκών υπηρεσιών. Η πληροφόρηση ανέκαθεν διαμόρφωνε καίριο ρόλο στην σύνθεση των απόψεων για τις απειλές, όπως συζητήθηκε προηγουμένως, προκαλώντας ερωτήματα για το ποιες είναι οι απειλές και ποιες λύσεις απαιτούνται για αυτές. Η σημασία της πληροφόρησης διαδραματίζει σημαίνον ρόλο σε αυτό το κομμάτι, καθώς οι νέοι αντίπαλοι κατά της ασφάλειας της Ένωσης μπορεί να είναι πιο δύσκολο να φανερωθούν ή να διαχωριστούν μέσα στο γενικό πληθυσμό. Ωστόσο οι αρχές επιβολής του νόμου και οι υπηρεσίες πληροφοριών των κρατών, ήταν σε θέση πάντα να ξεσκεπάζουν κρυμμένες απειλές ή κινδύνους. Ωστόσο οι νέοι δρώντες είναι πιο δύσκολο να αποκαλυφθούν γιατί πολλοί

από αυτούς, δεν έχουν διαπράξει καμία εγκληματική πράξη στο παρελθόν (ή τουλάχιστον δεν υπάρχουν οι πληροφορίες που το επιβεβαιώνουν) ή παραμένουν κρυμμένοι έτοιμοι να δράσουν. Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων δρώντων, είναι οι τρομοκράτες που αποκαλούνται «μοναχικοί λύκοι». Αυτοί οι δρώντες μπορεί να είναι άγνωστοι, ενώ μπορεί να μην ταιριάζουν σε παραδοσιακά πρότυπα αποκλινουσών συμπεριφορών. Επιπλέον, η κάλυψη που παρέχεται σε ανθρώπους που προέρχονται από τη Μέση Ανατολή, να διεισδύσουν στην Ευρώπη υπό τον μανδύα του «αιτούντος άσυλο» ή εκμεταλλευόμενοι την ιδιότητα του «πρόσφυγα», περιπλέκουν ακόμα περισσότερο την ήδη υπάρχουσα κατάσταση (Europol TE-SAT, 2020).

Την ίδια στιγμή, αυτές οι εχθρικές δραστηριότητες μπορεί να μην στρέφονται εναντίον κάποιου συγκεκριμένου στόχου αλλά εναντίον πολλών εν δυνάμει στόχων. Αυτό έρχεται σε αντίθεση με τις παραδοσιακές στρατιωτικές συγκρούσεις, όπου οι αντίπαλοι είναι διακριτοί και γνωρίζονται μεταξύ τους. Έτσι, μία τρομοκρατική οργάνωση μπορεί να πραγματοποιήσει μία επίθεση, χωρίς προηγουμένως να προειδοποιήσει τον στόχο της. Αυτό δε δίνει τη δυνατότητα προετοιμασίας κάποιας μορφής άμυνας ή αντεπίθεσης αλλά δημιουργεί μία κατάσταση συνεχούς επαγρύπνησης, από την πλευρά των αρχών επιβολής του νόμου. Από την άλλη πλευρά, το οργανωμένο έγκλημα μπορεί να είναι συγκεκαλυμένο και να έχει μυστική δράση, με αποτέλεσμα να είναι δύσκολο να αποκαλυφθεί (Europol SOCTA, 2021).

Επιπλέον, η συμμετοχή οργανωμένων εγκληματικών δικτύων στις εχθρικές προθέσεις κρατικών δρώντων για την πώληση όπλων μαζικής καταστροφής ή την εξαγωγή υλικών, που μπορεί να χρησιμοποιηθούν για αυτό το σκοπό, αναλαμβάνοντας την μεταφορά ή την απόκρυψη αυτών περιπλέκει ακόμα περισσότερο την κατάσταση (Müller-Wille, 2004). Έτσι μπορεί να είναι δύσκολο να παρακολουθεί κάποιος όλες τις τεχνολογικές εξελίξεις για την εξαγωγή υλικών και εξοπλισμού που απαιτούνται για τη δημιουργία όπλων μαζικής καταστροφής. Αυτές οι εξελίξεις καθιστούν δύσκολο το έργο του εντοπισμού και της παρακολούθησης των όπλων μαζικής καταστροφής και των απειλών που αυτά αποτελούν. Έτσι όταν δεν ξέρεις τον αντίπαλο σου, τότε η ανάλυση πληροφοριών γίνεται σημαντική, προκειμένου να μπορέσει να αναλάβει δράση ένας οργανισμός ή μία υπηρεσία.

Μέσα από αυτά που αναφέρθηκαν, γίνεται κατανοητό ότι η πληροφόρηση καθίσταται ολοένα και πιο απαραίτητη, αλλά χρειάζεται να βελτιωθεί ο τρόπος με τον οποίο παρέχεται. Ωστόσο, η βελτίωση δεν επέρχεται απλώς και μόνο ξοδεύοντας

περισσότερα χρήματα σε αυτήν. Χρειάζεται να εντοπιστούν οι προκλήσεις που την καθιστούν απαρχαιωμένη και δεν την αφήνουν να αναπτυχθεί. Έτσι χρειάζεται να εκμεταλλευτεί τη δυνατότητα της να ανακαλύπτει στοιχεία και ανθρώπους που μπορούν και κρύβονται αναπτύσσοντάς μυστική δράση, προκειμένου να εντοπίζονται νέες απειλές για την ασφάλεια και οι λήπτες αποφάσεων να παίρνουν έγκαιρα αποφάσεις. Επιπλέον, απαιτείται να ενισχυθεί η συνεργασία μεταξύ των διάφορων υπηρεσιών τόσο σε εθνικό όσο και ευρωπαϊκό επίπεδο. Η συνεργασία μεταξύ των διάφορων υπηρεσιών αποτελεί κατά μία έννοια, προϋπόθεση για την ανακάλυψη νέων απειλών (Müller-Wille, 2004).

Καταλήγοντας, η ανταλλαγή πληροφοριών είναι συχνά απαραίτητη για την δημιουργία μίας ακριβούς και συγκεκριμένης αξιολόγησης των προθέσεων που διαθέτουν τόσο οι παλαιοί όσο και σύγχρονοι δρώντες στο περιβάλλον ασφάλειας. Επιπλέον είναι δύσκολο για μία και μόνο υπηρεσία να αντιλαμβάνεται σε πλήρη έκταση αυτό πού συμβαίνει σε παγκόσμιο επίπεδο αναφορικά με τις δραστηριότητες και τους σκοπούς αυτών των δρώντων. Μία πλήρης και συμπαγής εικόνα δεν είναι δυνατόν να δημιουργηθεί μόνο από τις εθνικές υπηρεσίες πληροφοριών, αν αυτές λαμβάνουν υπόψη τους μόνο απειλές που βρίσκονται γεωγραφικά εγγύτερα σε αυτές. Χωρίς την ανταλλαγή πληροφοριών, διαφορετικές υπηρεσίες ασφαλείας ή αρχές επιβολής του νόμου, μπορεί να έχουν διαφορετικές προοπτικές για το τι συνιστά απειλή και επομένως καθίσταται δύσκολο να συντονίσουν την δράση τους, προκειμένου να μπορέσουν να παρέχουν ασφάλεια με επαρκή τρόπο (Fiott, 2020).

2.2.4. Σύνοψη

Μέσα από αυτήν την ενότητα είδαμε ότι η Ένωση, χρειάζεται να κατέχει επαρκή πληροφόρηση, προκειμένου να μπορεί να ανταποκριθεί στις διάφορες πολιτικές που ασκεί τόσο στο πεδίο των εξωτερικών υποθέσεων όσο και στην εσωτερική ασφάλεια αλλά και την άμυνα. Ωστόσο, στην παρούσα διπλωματική εργασία περιοριζόμαστε μόνο σε πτυχές που αφορούν ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας, όπως τα προσδιορίσαμε στο πρώτο μέρος. Προκειμένου να μπορέσει να ανταποκριθεί η Ένωση, χρειάζεται να κατέχει τη δική της πληροφοριακή υποστήριξη στο κομμάτι αυτό. Έτσι η πληροφόρηση που τις παρέχεται χρειάζεται να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες της, αναπτύσσοντας τις κατάλληλες δομές και υπηρεσίες, προκειμένου να τις παρέχουν αυτή τη στρατηγική πληροφόρηση, που της είναι απαραίτητη, για να μπορέσει να διακρίνει στην μελλοντική της πορεία στο γύρω

περιβάλλον της και να προφυλαχθεί από τους κινδύνους και τις απειλές, που περιορίζουν την ανάπτυξη της. Αυτό δεν είναι δυνατόν να συμβεί, αν δεν υπάρχει συνεργασία μεταξύ των εθνικών και των ευρωπαϊκών αρχών σε επίπεδο ανταλλαγής πληροφοριών.

Τέλος, η συνεργασία στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών είναι απαραίτητη προϋπόθεση, προκειμένου οι εθνικοί άλλα και οι ευρωπαίοι ιθύνοντες και λήπτες αποφάσεων να υποστηρίζονται κατάλληλα, ώστε να μεταφέρεται σε αυτούς έγκαιρη και επαρκής πληροφόρηση, ώστε να είναι σε θέση να λαμβάνουν τις κατάλληλες αποφάσεις, για να μπορούν να συντονίζουν τις διάφορες πολιτικές και τα αρμόδια όργανα αποφάσεων, αναφορικά με ζητήματα ασφάλειας που ανακύπτουν στο προσκήνιο. Ωστόσο αυτό δε σημαίνει απαραίτητα, ότι η ανταλλαγή πληροφοριών ενορχηστρώνει και το μοντέλο της μεταξύ τους συνεργασίας. Καταλήγοντας γίνεται αντιληπτό ότι, η ανταλλαγή πληροφοριών και γνώσης είναι το πρώτο βήμα για τον εναρμονισμό των απόψεων των κρατών μελών, τη δημιουργία και την υλοποίηση κοινών πολιτικών και τη δημιουργία πιθανών συνεργειών για την αντιμετώπιση των νέων αναδυόμενων απειλών. Αυτή η σύγκληση επιχειρείται μέσα από τη διαδικασία της στρατηγικής πυξίδας (strategic compass) που αναπτύσσει η Ένωση, όπως την είδαμε στο πρώτο μέρος της παρούσας εργασίας.

Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθούν οι έννοιες της στρατηγικής και επιχειρησιακής πληροφόρησης, ο κύκλος της πληροφόρησης και ποια είναι η διαδικασία με την οποία παράγεται η πληροφόρηση και θα δούμε τα αποτελέσματα αυτού του κύκλου. Επιπλέον, θα αναφερθούμε στα σημαντικότερα προϊόντα στρατηγικής πληροφόρησης που παράγονται. Τέλος σημειώνεται ο ρόλος των αναλυτών στη διαμόρφωση της πληροφόρησης που τροφοδοτεί την Ένωση και τη στηρίζει στη λήψη πολιτικών αποφάσεων.

2.3. Η Ανάλυση Πληροφοριών για την παραγωγή Πληροφόρησης (Intelligence)

Ο όρος «ανάλυση» μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να περιγράψει την πληροφόρηση με δυο έννοιες. Δηλαδή, μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να την περιγράψει τόσο ως διαδικασία όσο και ως προϊόν. Αν και η μεγαλύτερη αξία δημιουργείται από το προϊόν ανάλυσης, αναγνωρίζεται ότι ένα τέτοιο προϊόν είναι πραγματικά πολύτιμο μόνο εάν παράγεται με αξιόπιστο τρόπο, χρησιμοποιώντας αξιόπιστους πόρους (Gruszczak, 2016d).

Η ανάλυση, ως διαδικασία, ορίζεται ως η αυστηρή μεθοδική διαδικασία, μέσα από την οποία, χρησιμοποιούνται διαφορετικές τεχνικές για τη μετατροπή των δεδομένων και των πληροφοριών που κατέχουν οι διάφοροι φορείς ή αρχές σε τελικό/ενεργό προϊόν ανάλυσης πληροφοριών. Η παραγωγική διαδικασία της ανάλυσης πληροφοριών είναι ένα μεγάλο και ευρύ πεδίο και χρησιμοποιεί πολλά στοιχεία και πόρους. Όλα αυτά τα στοιχεία χρειάζεται να συνδυαστούν σωστά, προκειμένου να επιτευχθεί ένα τελικό προϊόν ανάλυσης με τη σωστή ποιότητα, που θα απευθύνεται στον κατάλληλο χρήστη (λήπτη απόφασης).

Τέλος ένας άλλος ορισμός αναφέρει ότι, η ανάλυση ως προϊόν, ορίζεται ως το αποτέλεσμα μιας αυστηρά μεθοδικής διαδικασίας που εκτελείται σωστά, χρησιμοποιώντας διαφορετικές τεχνικές για τη μετατροπή των δεδομένων και των εισερχόμενων πληροφοριών (information) σε πραγματικές πληροφορίες (intelligence) με δυνατότητα δράσης οι οποίες θα βοηθήσουν τους αρμόδιους λήπτες αποφάσεων, να λάβουν τις κατάλληλες αποφάσεις ανάλογα το πεδίο που αναφέρονται (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

2.3.1. Η Στρατηγική Ανάλυση Πληροφοριών (Strategic Intelligence)

Η στρατηγική ανάλυση πληροφοριών δεν είναι ένα θέμα το οποίο μαγεύει το γενικό κοινό γύρω από ιστορίες κατασκόπων, δολιοφθορών ή μυστικών ενεργειών. Τις περισσότερες φορές, περιλαμβάνει γραφειοκρατικές μορφές ιεραρχικής εργασίας, που σχετίζονται με τη διαχείριση γνώσης (knowledge management), (Waltzman, 2017). Με άλλα λόγια η στρατηγική πληροφόρηση αφορά πληροφορίες, δεδομένα οι οποίες εισάγονται μέσα σε μία συγκεκριμένη διαδικασία, που λέγεται κύκλος της πληροφόρησης (intelligence cycle), όπως θα δούμε και στη συνέχεια και εξάγονται στρατηγικά προϊόντα ανάλυσης, ικανά να παρέχουν πληροφορίες σχετικά με την προβλεψιμότητα και την αξιοπιστία γεγονότων, προκλήσεων, απειλών ή κινήσεων άλλων δρώντων και για τις οποίες υπάρχουν απλά υποψίες και όχι αξιόπιστες πηγές. Μέσα από αυτή τη λογική αντιλαμβανόμαστε ότι η στρατηγική πληροφόρηση συνδέεται στενά με όρους ασφάλειας και παροχής ασφάλειας κινούμενοι μέσα στο πλαίσιο στρατιωτικών ή αστυνομικών ορισμών (Button, 2008). Αυτό συνεπάγεται συστηματικό υπολογισμό, εφικτό σχεδιασμό, υπολογισμένη εφαρμογή με τους διαθέσιμους πόρους ή αυτούς που χρειάζεται να αναπτυχθούν και υπεύθυνη εποπτεία των δράσεων που έχουν αναληφθεί. Το πλαίσιο αυτό αναπτύσσεται μέσα από τον

κύκλο πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, όπως θα δούμε και στη συνέχεια.

Η στρατηγική πληροφόρηση βρίσκει κυρίως εφαρμογή στο πλαίσιο της υψηλής στρατηγικής που μπορεί να εφαρμόζεται είτε από κάποιο κράτος μέλος είτε από την ίδια την Ένωση. Με τον όρο υψηλή στρατηγική νοείται η χρήση όλων των μέσων (στρατιωτικών, οικονομικών, διπλωματικών κλπ.) που έχει μία οντότητα όπως είναι τα κράτη μέλη ή η Ένωση, στη διάθεσή τους, για την επίτευξη των πολιτικών σκοπών, ενόψει μίας πραγματικής ή ενδεχόμενης σύγκρουσης που προέρχεται από μία απειλή ή πρόκληση που διαφαίνεται στον ορίζοντα ή γίνεται υπαρκτή (Yarger, 2006).

Σύμφωνα με την ιδεατή σχέση μεταξύ πληροφόρησης και διαμόρφωσης πολιτικής, οι υπηρεσίες πληροφοριών ενός κράτους μέλους ή της ίδιας της Ένωσης, είναι σε θέση να συλλέγουν και να αναλύουν (κυρίως) στρατηγικές πληροφορίες χρησιμοποιώντας διάφορα μέσα και μεθόδους όπως είδαμε, αλλά και ανοικτές πηγές, προκειμένου να διανείμουν αυτές τις πληροφορίες κατάλληλα επεξεργασμένες στους διαμορφωτές της πολιτικής, ώστε οι τελευταίοι να λάβουν τις βέλτιστες αποφάσεις και να διαμορφώσουν μία επιτυχημένη και αποτελεσματική υψηλή στρατηγική για την προαγωγή του εθνικού (ή ενωσιακού) συμφέροντος (Yarger, 2006). Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η στρατηγική πληροφόρηση, είναι η σκοπούμενη διαχείριση της γνώσης που αποκαλύπτει κρίσιμες απειλές και ευκαιρίες, που εξυπηρετούν τις ανάγκες λήψης αποφάσεων συνδέοντας τα μέσα επίτευξης με τους σκοπούς και με το επιδιωκόμενο αποτέλεσμα (Gruszczak, 2016f).

Η Ένωση έχει κατανοήσει από πολύ νωρίς την ανάγκη στρατηγικής πληροφόρησης, προκειμένου να μπορεί να διαμορφώνει την δική της υψηλή στρατηγική ώστε να είναι σε θέση να καθορίζει τους στόχους εκείνους που χρειάζεται να επιτύχει, για να παρέχει ασφάλεια τόσο στην ίδια όσο και στην ευρύτερη περιοχή αυτής. Την ίδια στιγμή μέσα από την στρατηγική πληροφόρηση είναι σε θέση να προσδιορίζει τα μέσα που κατέχει ή χρειάζεται να αναπτύξει μέσα με τα οποία μπορεί να το πετύχει αυτό (βλ. ΚΠΑΑ), ποιες στρατηγικές και εναλλακτικές υπάρχουν σε αυτούς τους στόχους και πως θα γίνει η βέλτιστη κατανομή των ενωσιακών και εθνικών πόρων για να επιτευχθούν (βλ. PESCO). Πέραν αυτών απαιτείται στρατηγική πληροφόρηση, προκειμένου να αναγνωριστούν οι προθέσεις και οι δυνατότητες των άλλων δρώντων στη διεθνή σκακιέρα άλλα και για είναι σε θέση να μπορεί να

αναγνωρίζει ευκαιρίες ή κινδύνους, που δημιουργούνται στο περιβάλλον ασφάλειας που τη περιβάλλει (Plater-Zyberk, 2017).

Η στρατηγική πληροφόρηση αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των πολιτικών ασφάλειας που αναπτύσσονται από τα κράτη μέλη ή από την ίδια την Ένωση. Στο ίδιο πλαίσιο η στρατηγική πληροφόρηση, ενισχύεται μέσα από τη διεθνή συνεργασία στο πεδίο της ανταλλαγή πληροφοριών. Η στρατηγική πληροφόρηση είναι σε θέση να υποστηρίζει τα κράτη και τις κοινωνίες τους στην αντιμετώπιση κρίσιμων προκλήσεων σχετικά με την ασφάλεια, την δημόσια τάξη και γενικά προκλήσεις, κινδύνους ή απειλές που σχετίζονται με την ευημερία και την ανάπτυξη τους. Η στρατηγική πληροφόρησης μπορεί να περιλαμβάνει προηγμένες, διάφορες μεθόδους συλλογής πληροφοριών από ποικίλα μέσα (κλειστές ή ανοικτές πηγές) και την εφαρμογή διαφόρων αναλυτικών εργαλείων και χρήση τεχνολογίας όπως τα είδαμε προηγουμένως.

Σε αυτό το πλαίσιο εντάσσεται και η ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών ή διεθνών οργανισμών. Οι κρατικοί δρώντες όπως τα κράτη μέλη ή οι υπερεθνικοί δρώντες όπως η Ένωση, προκειμένου να είναι σε θέση να καλύπτουν τις ανάγκες τους σε πληροφόρηση, για τη χάραξη πολιτικών ασφάλειας, αξιοποιούν αυτήν σε μέγιστο βαθμό, ώστε να μπορούν να αποκτούν μία ολοκληρωμένη «μακρο-απεικόνιση» του περιβάλλοντος ασφαλείας που βρίσκεται γύρω τους. Με αυτό τον τρόπο είναι δυνατό να μπορούν να εντοπιστούν οι επικείμενοι κίνδυνοι, απειλές ή τρωτά σημεία και ευπάθειες που μπορεί να υπάρχουν και να ληφθούν τα κατάλληλα μέτρα για την αντιμετώπιση αυτών (Gruszczak, 2016f).

Τα προϊόντα στρατηγικής πληροφόρησης που παράγονται από αυτή τη διαδικασία στρατηγικής πληροφόρησης, είναι σε θέση να βοηθούν τους αρμόδιους λήπτες πολιτικών αποφάσεων, ώστε να μπορέσουν να προσδιορίσουν τις προτεραιότητες στην καταπολέμηση των απειλών στο περιβάλλον ασφάλειας της Ένωσης. Μόλις γίνει αυτό, τότε οι αρμόδιες εθνικές αρχές και τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν δράση και εξειδικεύουν την στρατηγική κατεύθυνση που παρέχεται υλοποιώντας αυτές τις προτεραιότητες μέσα από την προσαρμογή την επιχειρησιακή τους δράσης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο. Στο σύγχρονο διασυνδεδεμένο κόσμο της παγκοσμιοποίησης, η στρατηγική πληροφόρηση που αναπτύσσει η Ένωση, καλείται να ανταποκριθεί ολοένα και πιο επιτυχημένα προκειμένου να ανταποκριθεί στο μεταβαλλόμενο και απαιτητικό περιβάλλον

ασφάλειας που την περιβάλλει τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό περιβάλλον αυτής, όπως το είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθεί η επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών.

2.3.2. Η Επιχειρησιακή Ανάλυση Πληροφοριών (Operational Analysis)

Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα εξετάσουμε την επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών και τον ρόλο που επιτελεί. Σε προηγούμενα κεφάλαια εξηγήσαμε τον ρόλο της στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών. Όπως είδαμε η στρατηγική ανάλυση πληροφοριών μας πληροφορεί για την γενική εικόνα μίας κατάστασης, η επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών επικεντρώνεται σε πιο συγκεκριμένα σημεία τα οποία και επισημαίνονται.

Όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, μία από τις βασικές δραστηριότητες της Europol είναι η ανάλυση πληροφοριών. Η ανάλυση πληροφορίων αποτελεί το κύριο έργο της για την υποστήριξη των ερευνών που πραγματοποιούνται σε εθνικό επίπεδο κάθε κράτους μέλους. Η ανάλυση πληροφοριών όπως είδαμε αναλύεται σε στρατηγική ανάλυση και σε επιχειρησιακή ανάλυση. Ήδη σε πρότερα κεφάλαια αναλύσαμε την στρατηγική ανάλυση πληροφοριών ενώ θα ακολουθήσει η επεξήγηση της έννοιας της επιχειρησιακής ανάλυσης πληροφοριών.

Η επιχειρησιακή ανάλυση συνήθως περιλαμβάνει τεχνικές που έχουν αναπτυχθεί για να εξετάσουν λεπτομερέστερα τις δραστηριότητες εγκληματιών και εγκληματικών ομάδων, τη σύνθεσή τους, τον ρόλο που διαδραματίζουν σε μια κοινότητα είτε σε τοπικό, εθνικό είτε σε διεθνή κλίμακα. Για την καλύτερη αναγνώριση αυτών οι αναλυτές χρειάζεται να διατυπώσουν υποθέσεις εργασίας και να απαντήσουν για αυτές στις βασικές ερωτήσεις ποιος, τι, γιατί, πού, πότε και πώς προκειμένου να αποκτήσουν μία πλήρης εικόνα. Αυτές οι τεχνικές εξελίσσονται συνεχώς καθώς απαιτούνται πιο εξελιγμένες προσεγγίσεις για προβλήματα για την αντιμετώπιση των συνεχώς αυξανόμενων πολυπλοκότητας των δραστηριοτήτων οργανωμένου εγκλήματος (Europol, 2020a). Η επιχειρησιακή ανάλυση παρέχει στους ερευνητές υποθέσεις και τεκμήρια σχετικά με συγκεκριμένα στοιχεία μιας έρευνας ή υπόθεσης. Αυτό μπορεί να περιλαμβάνει υποθέσεις σχετικά με το εγκληματικό, το δίκτυο, το mondus operandi, τις δυνατότητες, τους πόρους, τα τρωτά σημεία, τους περιορισμούς και τις προθέσεις των εγκληματιών. Μπορούν να περιγράφουν οι σχέσεις μεταξύ εγκληματιών και να εντοπιστούν κενά πληροφοριών. Ο στόχος της επιχειρησιακής

ανάλυσης είναι να υποστηρίξει τους ερευνητές, να αποκτήσουν νέα γνώση κατά την διεξαγωγή μίας εγκληματικής έρευνας και να παρέχει σαφείς οδηγίες στην επιχειρησιακή ομάδα που έχει αναλάβει την διαλεύκανση της υπόθεσης. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν συγκεκριμένες τεχνικές ενοποίησης δεδομένων, όπως ανάλυση συνδέσμων (link analysis), ανάλυση κοινωνικού δικτύου (social network analysis), γεωχωρική ανάλυση (geospatial analysis) και ανάλυση χρονοδιαγράμματος (chronogram analysis).

Η Europol είναι σε θέση να παράγει διαφορετικές μορφές και προϊόντα επιχειρησιακής ανάλυσης που σχετίζονται με την καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Οι κύριοι αποδέκτες των επιχειρησιακών προϊόντων της Europol είναι οι ομάδες ανάλυσης και έρευνας των κρατών μελών και τρίτων μερών με τις οποίες η Europol διατηρεί επιχειρησιακές συμφωνίες. Οι επιχειρησιακές εκθέσεις μπορούν επίσης να κοινοποιούνται σε οργανισμούς με τους οποίους η Europol συνάπτει επιχειρησιακές συμφωνίες, εφόσον αυτό επιτρέπεται από τους κατόχους των δεδομένων που μοιράστηκαν αρχικά για την δημιουργία του αναλυτικού προϊόντος. Τα προϊόντα της επιχειρησιακής ανάλυσης βασίζονται σε δομημένα πρότυπα αλλά είναι απολύτως δεσμευτικά. Αυτοί που απαιτούν την δημιουργία ενός αναλυτικού προϊόντος μπορούν να συμφωνήσουν σε εκδόσεις προσαρμοσμένες στο πεδίο εφαρμογής ή σε σχετικές περιπτώσεις (Gruszczak, 2016b).

Τα αποτελέσματα της επιχειρησιακής ανάλυσης παρέχονται κυρίως σε μια έκθεση επιχειρησιακής ανάλυσης (Operational Analysis Report-OAR) χρησιμοποιώντας το αντίστοιχο κάθε φορά πρότυπο παρουσίασης (κείμενο, διάγραμμα κλπ). Ανάλογα με τον συγκεκριμένο σκοπό της επιχειρησιακής ανάλυσης, τα αποτελέσματά της μπορούν επίσης να παρέχονται σε διαφορετική μορφή όπως για παράδειγμα επίσημη έκθεση ή να προβάλλονται σε μια παρουσίαση. Εκτός από την κατανόηση μιας υπόθεσης ή περίπλοκων ερευνών, μία έκθεση επιχειρησιακής ανάλυσης πρέπει να εξυπηρετεί τη δημιουργία δράσης για το πώς μπορεί να εξελιχθεί μια υπόθεση (Europol, 2020a).

Επομένως, πρέπει να περιέχει υποθέσεις (όπως για παράδειγμα ο τρόπος με τον οποίο ενεργούν τα σχετικά με εγκληματικά δίκτυα, το modus operandi, τις δυνατότητες που μπορεί να κατέχουν, τυχόν πόρους, τα τρωτά σημεία αυτών, τυχόν περιορισμούς στη δράση αυτών, τις προθέσεις των εγκληματιών, τους στόχους, τυχόν γνωστές

μεθόδους επικοινωνίας κ.λπ.). απαιτήσεις πληροφοριών και σαφείς συστάσεις για δράση (Europol SOCTA, 2021).

Τα αναλυτικά πακέτα πληροφοριών δημιουργούνται μέσω συγκεντρωτικής πληροφόρησης για έναν ορισμένο στόχο που μπορεί να αποτελεί σημαντικό στοιχείο ή δρώντα για ένα εγκληματικό δίκτυο. Μπορεί να αφορά ένα συγκεκριμένο πρόσωπο ή κάποιο συγκεκριμένο στοιχείο όπως ένα περιουσιακό στοιχείο, ένας αριθμός λογαριασμού ή κάποιο άλλο στοιχείο που μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εναρκτήριο σημείο. Στη διαδικασία αυτή αναζητούνται οποιαδήποτε διαθέσιμα αποτελέσματα προκύπτουν από τις διαθέσιμες βάσεις δεδομένων και από τις ανοιχτές πηγές (OSINT). Η συλλογή πληροφοριών σχετικά με τον στόχο (το πακέτο πληροφοριών) διανέμεται στα σχετικά κράτη μέλη, τρίτους ή ιδιωτικούς εταίρους. Παραδείγματα είναι τα πακέτα παραπομπής που ενεργοποιούνται από μια νέα διαδικτυακή δημοσίευση ή εκδήλωση, η οποία παρέχει πληροφορίες για ένα δίκτυο λογαριασμών ή διευθύνσεων URL σε πλατφόρμες φιλοξενίας διαδικτυακών φόρουμ ή στα κοινωνικά μέσα, που αποστέλλονται μέσω του Διαδίκτυού, άλλα πακέτα πληροφοριών μπορεί να αφορούν πιθανά θύματα σεξουαλικής εκμετάλλευσης παιδιών και τα οποία χρησιμεύσουν για να βοηθήσουν στην αναγνώριση των θυμάτων και τον εντοπισμό τους. Τέλος, άλλα πακέτα πληροφοριών μπορεί να αφορούν τον εντοπισμό βασικών στόχων ορισμένων περιοχών εγκληματικότητας, προκειμένου να ανακαλυφθούν οι κύριοι στόχοι τους, οι τρόποι δράσης αυτών καθώς και πιθανά τρωτά σημεία που θα μπορούσαν να εκμεταλλευτούν οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών (Europol, 2020a).

Τα επιχειρησιακά δεδομένα που αποτελούν την πρώτη ύλη για την δημιουργία αναλύσεων και την παραγωγή αναλυτικών προϊόντων, παρέχονται στην Europol μέσω του πληροφοριακού συστήματος SIENA. Εν συνεχεία, ελέγχονται, διασταυρώνονται και ακολούθως ενημερώνονται τα σχετικά κράτη μέλη ή οι αρμόδιοι ευρωπαϊκοί φορείς για την παραλαβή τους. Οι πληροφορίες μπορεί να περιέχουν τις αντίστοιχες οντότητες (άτομα, μέσα επικοινωνίας, μέσα μεταφοράς, περιουσιακά στοιχεία, διευθύνσεις κρυπτονομισμάτων κ.λπ.) και την πηγή των πληροφοριών που ταιριάζουν σε αυτές που προέρχονται κυρίως από τις λεπτομέρειες της αντίστοιχης επικοινωνίας μέσω του συστήματος SIENA. Μέσα από το ίδιο σύστημα δίνονται οι αντίστοιχες απαντήσεις στις αρχές των κρατών μελών που αιτήθηκαν τις αρχικές πληροφορίες (Europol, 2020a).

Τέλος, η Europol έχει τη δυνατότητα να παρέχει επιχειρησιακή υποστήριξη στους αναλυτές των κρατών μελών ή τρίτων οργανισμών που συνεργάζονται με τη Europol, με διάφορους τρόπους. Οι ακριβείς συνεισφορές της Europol και τι ζητείται από αυτήν πρέπει να συζητείται από τα αρμόδια μέρη ανά περίπτωση και ανά υπόθεση. Ωστόσο, θεωρείται υψίστης σημασίας η διαρκής συνεργασία μεταξύ των αναλυτών και των ερευνητών από τις αρμόδιες αρχές επιβολής του νόμου από τα κράτη μέλη και της Europol από το πρώτο αίτημα για παροχή συνδρομής έως την παράδοση της τελικής αναλυτικής υπηρεσίας ή προϊόντος. Αυτή η συνεργασία πρέπει να διεξαχθεί με τη σωστή καθοδήγηση που καταρτίζεται εκ των προτέρων μέσω ενός καταλόγου προϊόντων και υπηρεσιών με ταιριαστά πρότυπα και υποστηρίζεται με συνεχή ανταλλαγή γνώσεων, όπως μητρώα εμπειρογνωμόνων, εργαλεία, διαδικασίες κ.λπ. Στο επόμενο κεφάλαιο θα αναλυθεί ο κύκλος της πληροφόρησης, που στην ουσία αποτελεί τη διαδικασία μέσα από την οποία παράγεται η πληροφόρηση όπως την έχουμε δει.

2.3.3. Ο κύκλος της ανάλυσης πληροφοριών (Intelligence Cycle)

Η ανάλυση πληροφοριών είτε αφορά επιχειρησιακούς, είτε στρατηγικούς σκοπούς, έχει περίπου τις ίδιες βασικές αρχές. Ο τρόπος με τον οποίο γίνεται η ανάλυση πληροφοριών χωρίζεται σε έναν κύκλο με πέντε βασικά βήματα. Ο κύκλος αυτός ονομάζεται κύκλος της πληροφόρησης (intelligence cycle) και διαμέσου αυτής της διαδικασίας γίνεται η ανάλυση των δεδομένων και παράγονται τα τελικά αναλυτικά προϊόντα. Παρόλο που υπάρχουν πολλές παραλλαγές του κύκλου της πληροφόρησης στη βιβλιογραφία, όλες οι παραλλαγές περιέχουν αυτά τα πέντε βασικά σήματα, όπως φαίνεται παρακάτω ενώ στη συνέχεια αναλύεται η μεθοδολογία αυτού (Europol, 2020a).

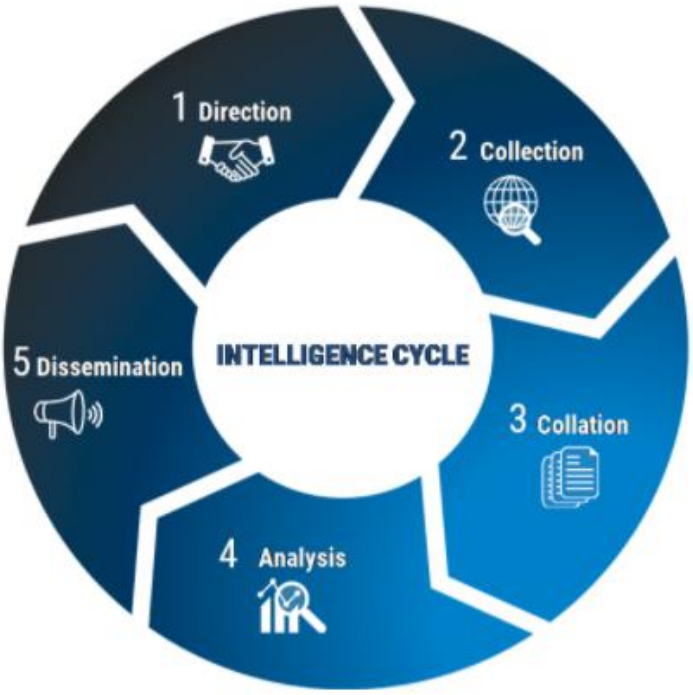

Εικόνα 2: Ο Κύκλος της Πληροφόρησης (Πηγή: Europol, 2020*).*

1. **Κατεύθυνση** (Direction): Είναι σημαντικό για έναν αναλυτή να καθορίσει από την αρχή ποιος είναι ο αποδέκτης του αναλυτικού προϊόντος που θα δημιουργήσει, ποιες είναι οι ανάγκες του για πληροφόρηση και τι σκοπεύει να καλύψει με αυτό, ποια στοιχεία χρειάζεται να γνωρίζει, προκειμένου να κάνει το αναλυτικό προϊόν που θα παράγει όσο το δυνατόν πιο κοντά σε αυτόν που θα το διαβάσει και θα βασίσει τις αποφάσεις του σε αυτό. Ένα χρονοδιάγραμμα για το πότε χρειάζεται να υποβληθεί το προϊόν της ανάλυσης επίσης είναι απαραίτητο.
2. **Συλλογή** (Collection): Γενικά η συλλογή των απαραίτητων δεδομένων και στοιχείων μπορεί να είναι μια πολύ χρονοβόρα προσπάθεια που αναμένεται να γίνει ακόμη πιο χρονοβόρα ενόψει της εκθετικής αύξησης του όγκου και της ποικιλίας των δεδομένων που παράγονται από τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Επιπλέον μπορεί ορισμένα από τα δεδομένα αυτά που θα χρησιμοποιηθούν να προέρχονται από την ανάλυση στοιχείων και δεδομένων που έχουν πραγματοποιήσει άλλες υπηρεσίες ή όργανα.
3. **Αντιπαραβολή** (Collation): Αυτό το βήμα περιγράφει το πώς τα δεδομένα που έχουν παρασχεθεί, προετοιμάζονται κατάλληλα από τους αναλυτές για να υποστούν την κατάλληλη επεξεργασία. Όπως και στην Συλλογή, έτσι και σε αυτό το βήμα η αντιπαραβολή των δεδομένων, η ταξινόμηση αυτών, το ξεκαθάρισμα τους και η

τοποθέτηση τους σε μία κατανοητή σειρά μπορεί να είναι μία περίπλοκη και χρονοβόρα διαδικασία. Ωστόσο είναι ένα από τα κύρια μέρη της ανάλυσης για την παραγωγή έγκυρων και αξιόπιστων αποτελεσμάτων.

4. **Ανάλυση** (Analysis): Ως συνέπεια των παραπάνω, η ίδια η προσπάθεια της ανάλυσης αυτών των δεδομένων αντιμετωπίζει επίσης αυξανόμενες προκλήσεις, σε όλους τους βασικούς τομείς ανάλυσης. Απαιτείται να προσδιοριστούν οι στόχοι από τις διάφορες πηγές, να ανακαλυφθεί κάποιο μοτίβο στα δεδομένα που έχουν διαβιβαστεί, να δημιουργηθεί κάποια βασική υπόθεση εργασίας ή πιθανά ερευνητικά ερωτήματα που προσπαθεί να επιβεβαιώσει ή όχι ο αναλυτής μέσα από την επαγωγική ή την συμπερασματική συλλογιστική ή τέλος να προσδιοριστούν τυχόν τάσεις ή επαναλήψεις στα δεδομένα αυτά. Είναι αναμενόμενο, ότι η προσπάθεια που πρέπει να δαπανηθεί για όλες αυτές τις διεργασίες μπορεί να επηρεάζεται από τον όγκο και την ποικιλομορφία των δεδομένων καθώς όσο περισσότερα είναι αυτά τόσο περισσότερη προσπάθεια απαιτείται προκειμένου να προσδιοριστούν περισσότερα δεδομένα-στόχοι, απαιτείται η διαμόρφωση περισσότερων υποθέσεων εργασίας και ως εκ τούτου απαιτούνται περισσότερες δοκιμές επικύρωσης της αξιοπιστίας των δεδομένων. Όλα αυτά χρειάζεται να επαναληφθούν πολλές φορές μέχρι να επιτευχθούν τα απαραίτητα ποσοστά εγκυρότητάς και αξιοπιστίας.

5. **Διάδοση** (Dissemination): Το τελικό προϊόν της ανάλυσης απαιτείται να φτάσει στον αποδέκτη του, προκειμένου να λάβει γνώση αυτού και να το συμβουλευτεί προκειμένου να λάβει τις σωστές αποφάσεις. Οι σύγχρονοι τρόποι επικοινωνίας επιτρέπουν την πιο άμεση διάδοση στους διάφορους ενδιαφερόμενους (επιχειρησιακοί ή στρατηγικοί λήπτες αποφάσεων). Αυτό προϋποθέτει ότι υπάρχουν τα κατάλληλα ανά περίπτωση μέσα επικοινωνίας (γραπτή έκθεση ανάλυσης, παρουσίαση αποτελεσμάτων ακόμα και προφορική ενημέρωση κλπ).

2.3.4. Προϊόντα που παράγονται από την ανάλυση πληροφοριών

Η πληροφόρηση, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, στοχεύει στην παροχή της κατάλληλης γνώσης στους αρμόδιους για την λήψη μίας απόφασης προκειμένου να τους υποστηρίξει όσον το δυνατόν καλύτερα σε αυτή τη διαδικασία. Οι περισσότερες αναλύσεις που παράγονται στο πλαίσιο της ανάλυσης πληροφοριών καταλήγουν στην παραγωγή μίας γραπτής έκθεσης ή αναφοράς. Η έκθεση/αναφορά αυτή παραδίδεται στο αρμόδιο όργανο ή στην αρμόδια επιτροπή ή υπηρεσία που θα κληθεί να λάβει μία απόφαση. Η αναφορά αυτή, μπορεί να χαρακτηρίζεται ως

στρατηγική και να περιέχει πληροφορίες που αφορούν την περιγραφή μίας κατάστασης, ορισμένες εκτιμήσεις κινδύνου ή απειλών, με σκοπό να βοηθήσει στη λήψη αποφάσεων σε στρατηγικό-πολιτικό επίπεδο. Από την άλλη πλευρά, μπορεί να είναι μία επιχειρησιακή έκθεση (μία περιγραφή μίας υφιστάμενης κατάστασης σε μία συγκεκριμένη περιοχή στην οποία πρόκειται να παρέμβει η Ένωση για την αντιμετώπιση μίας ανθρωπιστικής κρίσης, με σκοπό να παρέχει όλες εκείνες τις απαραίτητες πληροφορίες που χρειάζεται η ευρωπαϊκή αποστολή που θα αναπτυχθεί, για να επιτύχει τον σκοπό της. Επιπλέον για ένα μελετώμενο ζήτημα, μπορεί να συνταχθούν παραπάνω από μία εκθέσεις ή μελέτες ανάλυσης πληροφοριών σε διάφορες εκδόσεις και για διαφορετικό επίπεδο (στρατηγικό και επιχειρησιακό) (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Αυτές οι εκθέσεις ή αναφορές που έχουν παραχθεί, μπορεί να υποστηρίζονται από τους αναλυτές ή από τον διευθυντή μίας υπηρεσίας σε μία παρουσίαση της στο αρμόδιο όργανο ή επιτροπή που με βάση αυτή θα κληθεί να λάβει αποφάσεις. Οι αναλύσεις και τα προϊόντα της ανάλυσης μπορεί να είναι είτε επιχειρησιακού, είτε στρατηγικού επιπέδου. Ενδεικτικά τέτοια παραδείγματα αναλυτικών προϊόντων που σχετίζονται με την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης και τους κινδύνους που αναλύσαμε σε προηγούμενα κεφάλαια είναι η έκθεση SOCTA που αφορά το οργανωμένο έγκλημα, η έκθεση TE-SAT που αφορά την τρομοκρατία και η IOCTA που αφορά την αξιολόγηση απειλών από το οργανωμένο έγκλημα στον κυβερνοχώρο. Οι τρείς αυτές εκθέσεις παράγονται από τη Europol, ενώ σημαντικό ρόλο διαμορφώνουν και οι αναλύσεις ρίσκου (Analysis Risk) της FRONTEX καθώς και οι εκθέσεις που παράγει η ENISA (Threat Landscape).

2.3.5. Αναλυτές

Η πληροφόρηση και τα προϊόντα της πληροφόρησης δεν παράγονται με κάποιον αυτοματοποιημένο τρόπο, αν και μπορεί να συμβαίνει και αυτό με τη χρήση τεχνητής νοημοσύνης. Ωστόσο τις περισσότερες φορές η ανάλυση πληροφοριών είναι αποτέλεσμα ανθρώπινης προσπάθειας, είτε ενός ατόμου (αναλυτή) είτε διάφορων ομάδων ανθρώπων (ομάδα αναλυτών). Οι αναλυτές ή οι ομάδες αναλυτών είναι αυτοί που παράγουν τα προϊόντα της ανάλυσης, όπως τα είδαμε παραπάνω. Είναι οι εξιδεικευμένοι υπάλληλοι σε μία ευρωπαϊκή υπηρεσία οι οποίοι εφαρμόζοντας ειδικές τεχνικές και μεθόδους και αξιοποιώντας τη σύγχρονη τεχνολογία και τα μέσα που διαθέτουν, μέσα από συγκεκριμένη μεθοδολογική, δημιουργική και κριτική σκέψη και

επαγωγική λογική και φέρνουν εις πέρας τις αναλύσεις ανάλογα με τον σκοπό της κάθε μίας (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Οι αναλυτές μίας υπηρεσίας είναι υπεύθυνοι για την συλλογή των δεδομένων, την αξιολόγηση τους, την επεξεργασία τους, την καταχώριση αυτών σε ειδικά λογισμικά προγράμματα, την ανάλυση αυτών και την παρουσίαση συγκεκριμένων συμπερασμάτων και προτάσεων προς τους αρμόδιους λήπτες αποφάσεων που αιτήθηκαν την συγκεκριμένη ανάλυση. Τις περισσότερες φορές οι αναλυτές μπορεί να κατέχουν μία συγκεκριμένη εξειδίκευση ανάλογα με την Υπηρεσία στην οποία υπάγονται ή ανάλογα με το αντικείμενο των αναλύσεων που παράγουν. Ωστόσο απαραίτητη προϋπόθεση για οποιονδήποτε αναλυτή πληροφοριών, είναι η γνώση του απαραίτητου υποβάθρου για την ανάλυση πληροφοριών (intelligence studies). Περεταίρω εξειδίκευση στους αναλυτές μπορεί να υπάρχει ανάλογα με το είδος των αναλύσεων που τους ανατίθενται όπως αξιολογήσεις κινδύνου, στρατηγική ανάλυση, ειδικές υποθέσεις όπως η τρομοκρατία και οι κυβερνοεπιθέσεις (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Επιπλέον από έρευνες που έχουν διενεργηθεί αναφορικά με τα χαρακτηριστικά των αναλυτών, εντοπίστηκαν τρεις ομάδες μεταβλητών που υποδεικνύουν έναν αποτελεσματικό αναλυτή: να έχουν δεξιότητες και ικανότητες που θα μπορούσαν να συμβάλουν στην ανάπτυξη και τον διαμοιρασμό ενός αναλυτικού προϊόντος, να έχουν μια στάση που περιλαμβάνει παραγωγικότητα, εργατικότητα, υψηλού επιπέδου δέσμευση και υπερηφάνεια και τέλος να έχουν μία στάση ότι «μπορούν να φέρουν εις πέρας το έργο που τους ανατίθεται» (Evans & Kebbell, 2012; Smith, 2017). Δυστυχώς στην βιβλιογραφία υποστηρίζεται ότι υπάρχει έλλειμα αναλυτών για τις ανάγκες και τους σκοπούς της Ένωσης σε παροχή στρατηγική πληροφόρησης όπως την είδαμε μέχρι τώρα (Fägersten, 2016).

2.3.6. Σύνοψη

Καταλήγοντας, μέσα από την παρούσα ενότητα είδαμε τις βασικές αρχές που διέπουν την στρατηγική και την επιχειρησιακή πληροφόρηση. Η στρατηγική πληροφόρηση, παρέχει κυρίως τη μεγάλη εικόνα των απειλών και των κινδύνων που παρουσιάζονται στο προσκήνιο της Ένωσης και δίνει στον αναγνώστη να κατανοήσει το εύρος και την διάσταση αυτών. Αναλύθηκε ο κύκλος της πληροφόρησης και παρατηρούμε, ότι σε ενωσιακό επίπεδο η ανάθεση για την δημιουργία προϊόντων

στρατηγικής πληροφόρησης, γίνεται από αυτούς που έχουν αυτήν την ανάγκη πληροφόρησης και δεν είναι άλλοι από τους λήπτες πολιτικών αποφάσεων στα ευρωπαϊκά όργανα.

Αν θέλουμε να συνδέσουμε το πρώτο κεφάλαιο με αυτή την ενότητα θα λέγαμε ότι η πρωτοβουλία της Στρατηγικής Πυξίδας (Strategic Compass) που αναπτύσσει η Ένωση για την αναγνώριση και καταγραφή των κοινών απειλών ανάμεσα στα κράτη μέλη είναι ένα μεγάλο έργο σύνθετης στρατηγικής πληροφόρησης, όπου όλα τα κράτη συνεισφέρουν με την συλλογή δεδομένων, η ανάλυση των οποίων όμως θα πραγματοποιηθεί από ενωσιακές υπηρεσίες που έχουν ανατεθεί για το σκοπό αυτό, ώστε οι λήπτες των πολιτικών αποφάσεων και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών που πήραν την απόφαση για την δημιουργία αυτού του στρατηγικού προϊόντος, να μπορέσουν να δουν ολοκληρωμένα το κοινό τοπίο απειλών και κινδύνων που τους περιβάλλει ώστε να χαράζουν μία ασφαλή κατεύθυνση προς το μέλλον, παραμερίζοντας αυτά τα εμπόδια ή δημιουργώντας τα κατάλληλα προστατευτικά μέτρα ώστε να έχουν τον λιγότερο δυνατό αντίκτυπο. Στην ίδια λογική κινείται και ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης για την καταπολέμηση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος όπου ο κύκλος της πληροφόρησης διαμορφώνει σημαντικό ρόλο όπως θα δούμε σε επόμενες ενότητες.

2.4. Ενωσιακές Μονάδες και Υπηρεσίες ανάλυσης και ανταλλαγής πληροφορίων

Όπως είδαμε μέχρι τώρα οι μεγάλες τρομοκρατικές οργανώσεις ή τα εγκληματικά δίκτυα που η δράση τους δεν περιορίζεται μόνο στα στενά όρια των κρατών μελών, συνιστούν σημαντική απειλή για την Ένωση και τα κράτη μέλη, όσον αφορά το πεδίο της εσωτερικής τους ασφάλειας. Όπως είδαμε και παραπάνω, το έγκλημα μπορεί να εξελίσσεται και να λαμβάνει διεθνείς διαστάσεις αναφορικά με τη διακίνηση ναρκωτικών, την εμπορία ανθρώπων, την τρομοκρατία, την νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και φυσικά το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Έτσι, για την αντιμετώπιση του εγκλήματος, την πρόληψη και την καταστολή αυτού, τόσο σε κρατικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, συχνά οι αρχές των κρατών μελών, απαιτείται να συνεργαστούν με αρχές άλλων κρατών μελών ή με άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και διεθνείς οργανισμούς (Gruszczak, 2016b).

Οι ενωσιακές δομές και οργανισμοί διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση των απειλών κατά της ασφάλειας της Ένωσης και των κρατών μελών. Με το έργο τους μέσα από την ανάλυση πληροφοριών, συμβάλουν στην αξιολόγηση αυτών των απειλών κατά της ασφάλειας και συμβάλουν στον καθορισμό κοινών προτεραιοτήτων μέσα στο πλαίσιο της επιχειρησιακής δράσης τους και διευκολύνουν την διασυνοριακή συνεργασία στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών αλλά και σε θέματα δίωξης. Αυτοί οι οργανισμοί συνεργάζονται τόσο μεταξύ τους όσο και με τα κράτη μέλη (Παπακωνσταντής, 2019).

Τέλος, η Ένωση χρειάζεται δομές και υπηρεσίες οι οποίες θα τις παρέχουν την κατάλληλη γνώση και πληροφόρησης προκειμένου να μπορέσει να λάβει τις κατάλληλες αποφάσεις για τα θέματα των πολιτικών της που σχετίζονται με αυτή τη μεθοδολογία (Gruszczak, 2016e). Στην παρούσα ενότητα θα αναφερθούν οι κύριες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και δομές οι οποίες είναι σε θέση να παρέχουν στην Ένωση την απαραίτητη πληροφόρηση για τη διαμόρφωση των πολιτικών της άλλα και οι οποίες βοηθούν την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών άλλα και μεταξύ ευρωπαϊκών υπηρεσιών. Όλες αυτές οι ενωσιακές δομές και υπηρεσίες σχηματίζουν έναν κόμβο που συνεργάζεται προκειμένου να υποστηρίζει την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Τα κράτη μέλη είναι σε θέση να κάνουν πλήρη χρήση των επιχειρησιακών εργαλείων και νομικών σχημάτων συνεργασίας που παρέχουν, οι ενωσιακοί οργανισμοί και υπηρεσίες, προκειμένου να είναι σε θέση να μεγιστοποιούν τα αποτελέσματα στην αντιμετώπιση των απειλών (Παπακωνσταντής, 2019).

2.4.1. Europol

Η Europol αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο για την δημιουργία της αστυνομικής συνεργασίας σε επίπεδο Ένωσης. Η Europol είναι ο Οργανισμός της Ένωσης για τη συνεργασία στο τομέα επιβολής του νόμου. Η Europol δημιουργήθηκε με σκοπό να συμβάλει στην ενίσχυση της ασφάλειας προς όφελος όλων των πολιτών της Ένωσης. Αυτό πραγματοποιείται μέσα από τη στήριξη των αρχών ασφαλείας και των αρχών επιβολής του Νόμου των κρατών μελών. Το κύριο έργο της αφορά την καταπολέμηση της σοβαρής διεθνούς οργανωμένης εγκληματικότητας άλλα και της τρομοκρατίας. Η έδρα της Europol, είναι η πόλη της Χάγης στην Ολλανδία (Κάτω Χώρες). Ωστόσο η Europol ως οργανισμός της Ένωσης δεν είναι εξοπλισμένος με αρμοδιότητες να διενεργεί συλλήψεις και έρευνες στα κράτη μέλη. Με άλλα λόγια δεν είναι μία πανευρωπαϊκή αστυνομία που ασκεί τα κλασικά καθήκοντα αστυνόμευσης καθώς αυτά

βρίσκονται αποκλειστικά στο πεδίο αρμοδιότητας των κρατών μελών και δεν έχουν μεταβιβαστεί στην Ένωση. Έτσι τα καθήκοντα και οι αρμοδιότητες της Europol είναι πολύ συγκεκριμένα και περιορισμένα γύρω από την παροχή πληροφόρησης (intelligence) και δεν περιλαμβάνονται σε αυτά η διενέργεια συλλήψεων που πραγματοποιούν μόνο οι αρχές επιβολής του Νόμου των κρατών μελών (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Η Europol σε επίπεδο ένωσης είναι αρμόδια να υποστηρίζει πληροφοριακά τις αρμόδιες αρχές επιβολής του Νόμου των κρατών μελών αναφορικά με την εγκληματολογική ανάλυση και την ανάλυση δεδομένων που αφορούν την εγκληματικότητα και για την οποία απαιτείται διασυνοριακή συνεργασία. Έτσι η Europol λειτουργεί σε ενωσιακό επίπεδο ως ένα ευρωπαϊκό κέντρο υποστήριξης των ερευνών που πραγματοποιούν οι αρχές επιβολής του Νόμου των κρατών μελών. Την ίδια στιγμή, αποτελεί ένα κόμβο ανταλλαγής και ανάλυσης πληροφοριών που αφορούν εγκληματικές δραστηριότητες. Τέλος η Europol, έχει μετεξελιχθεί σε ένα ενωσιακό κέντρο παροχής εμπειρογνωμοσύνης και εξειδίκευσης μέσα από την παροχή εξιδεικευμένων γνώσεων και εργαλείων ανάλυσης πληροφοριών. Αυτό κατέστη δυνατό καθώς η ίδια έχει αναχθεί στο ενωσιακό στερέωμα σε ένα σημείο που λειτουργεί ως κεντρικός κόμβος συλλογής και επεξεργασίας πληροφοριών από όλες τις αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών. Την ίδια στιγμή, η Europol παρέχει πληροφορίες και σε άλλα ενωσιακά όργανα ή σε άλλα τρίτα μέρη με τα οποία έχει συνάψει συμφωνίες και προβλέπεται νομικά (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Η επικοινωνία της Europol με τις αρχές επιβολής του Νόμου των κρατών μελών λαμβάνει χώρα μέσα από τις Εθνικές Μονάδες Europol (Europol National Units) που είναι εγκατεστημένες σε κάθε κράτος μέλος. Για την Ελλάδα η εθνική μονάδα της Europol υπάγεται στη Διεύθυνση Διεθνούς Αστυνομικής Συνεργασίας του Αρχηγείου της Ελληνικής Αστυνομίας. Η μονάδα αυτή αποτελεί για την Ελλάδα τον συνδετικό κίρκο μέσα από τον οποίο μεταφέρονται οι απαιτούμενες κάθε φορά πληροφορίες και δεδομένα με τον οργανισμό αυτό.

Όπως θα αναφερθεί και στη συνέχεια, μία από τις βασικές αρμοδιότητες της Europol είναι η ανάλυση πληροφοριών για τους σκοπούς της υποστήριξης των δραστηριοτήτων των αρχών επιβολής του Νόμου άλλα και για την υποστήριξη των σχετικών πολιτικών της Ένωσης όπως θα αναλυθεί και στη συνέχεια μέσα από τον Κύκλο Πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος.

Έτσι η Europol, αποτελεί το κέντρο ανάλυσης πληροφορίων όπου εξιδεικευμένοι αναλυτές σε διάφορους τομείς εγκληματικότητας και με τα πλέον εξελιγμένα εργαλεία ανάλυσης πληροφοριών που έχουν στη διάθεση τους, παράγουν πληροφόρηση (intelligence) προκειμένου να υποστηρίζουν τις εθνικές αρχές των κρατών μελών άλλα και την ίδια την Ένωση στο τομέα της ασφάλειας και στην διαμόρφωση της σχετικής πολιτικής (Gruszczak, 2016b).

Πρωταρχικής σημασίας στο ρόλο της Europol, διαμορφώνουν τα δεδομένα και το σύνολο των πληροφοριών που διαβιβάζεται από τα κράτη μέλη στη Europol. Έτσι τα κράτη μέλη διαβιβάζουν πληροφορίες, που αφορούν την εγκληματικότητα και η Europol αναλαμβάνει το ρόλο να τα ενώσει και να συνδιαμορφώσει μία κοινή ευρωπαϊκή εικόνα για την εγκληματικότητα και των προκλήσεων που απειλούν την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Το σύνολο αυτών των πληροφοριών αποθηκεύεται στο Europol Analysis System (EAS) και στο Europol Information System (EIS). Στο πρώτο σύστημα πληροφοριών αποθηκεύονται διατηρούνται πληροφορίες που είναι προσβάσιμες μόνο από τους αναλυτές της Europol. Στο δεύτερο σύστημα πληροφοριών, έχουν πρόσβαση πέρα των προηγούμενων και οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών. Προκειμένου να μπορεί να αναλύει τις πληροφορίες που απαιτούνται για την εκπλήρωση της αποστολής της, η Europol έχει διαμοιράσει το έργο της ανάλυσης πληροφορίων σε επιμέρους Έργα Ανάλυσης (Analysis Projects). Κάθε ένα από αυτά τα έργα ανάλυσης, επικεντρώνεται σε κάποιο συγκεκριμένο τομέα εγκληματικότητας ,για την παραγωγή καλύτερων αποτελεσμάτων και για την επίτευξη εξειδίκευσης (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Η Europol είναι σε θέση να εκπονεί και να δημοσιεύει αναλυτικά προϊόντα, τα οποία αφορούν τις εξελίξεις της τρέχουσας άλλα και της αναμενόμενης μελλοντικής κατάστασης της εγκληματικότητας και της τρομοκρατίας στην Ένωση. Τα αναλυτικά αυτά προϊόντα, έχουν την μορφή τακτικών αξιολογήσεων και εκθέσεων που δημοσιεύονται στον διαδικτυακό της ιστότοπο και αποτελούν προϊόντα στρατηγικής ανάλυσης, όπως διαμορφώνεται από τον συνδυασμό πληροφοριών που παρέχονται από τα κράτη μέλη, τρίτους οργανισμούς άλλα και από ανοικτές πηγές (OSINT). Έτσι μεταξύ άλλων, παράγει τις εξής εκθέσεις (αναλυτικά προϊόντα), μέσω των οποίων διαμορφώνεται το τοπίο των απειλών και των προκλήσεων που απειλούν την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης.

Μία από τις πιο σημαντικές εκθέσεις είναι η Αξιολόγηση των απειλών αναφορικά με το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (Serious and Organizes Crime Threat Assessment-SOCTA), μέσα από την οποία αποτυπώνεται η τρέχουσα κατάσταση αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα και τις τάσεις που αναδεικνύονται στο τοπίο της Ένωσης. Μέσα από αυτήν την έκθεση, περιγράφονται οι δομές των ομάδων και των δικτύων που δραστηριοποιούνται στο ενωσιακό πεδίο, τον τρόπο και την μεθοδολογία με την οποία λειτουργούν καθώς και τις κύριες μορφές οργανωμένης εγκληματικότητας που συναντιούνται στην Ένωση. Πέραν αυτών, είναι σε θέση να προσδιορίζει και να αξιολογεί τις αναδυόμενες απειλές που προκύπτουν από την οργανωμένη εγκληματικότητα (Europol SOCTA, 2021).

Η δεύτερη πιο σημαντική έκθεση (αναλυτικό προϊόν) στρατηγικής πληροφόρησης, είναι η έκθεση που αποτυπώνει την κατάσταση και τις τάσεις αναφορικά με την τρομοκρατία στο πεδίο της Ένωσης. Η έκθεση αυτή δημοσιεύεται κάθε χρόνο και ονομάζεται EU Terrorism Situation & Trend Report (TE-SAT). Μέσα από αυτήν την έκθεση αποτυπώνεται όλη η τρέχουσα κατάσταση αναφορικά με την τρομοκρατία καθώς και τις αναδυόμενες απειλές που προκύπτουν για την Ένωση (Europol TE-SAT, 2020).

Με την εξέλιξη της τεχνολογίας και την εμπλοκή του κυβερνοχώρου με την εγκληματικότητα προέκυψε η ανάγκη να δημιουργηθεί ένα αναλυτικό προϊόν που θα προσδιορίζει αυτές τις απειλές και θα τις αναλύει δίνοντας μία συνολική θεώρηση της εικόνας που διαμορφώνεται στο πεδίο της Ένωσης. Η έκθεση αυτή αφορά την αξιολόγηση των απειλών αναφορικά με το οργανωμένο έγκλημα στον κυβερνοχώρο και ονομάζεται Internet Organized Crime Threat Assessment (IOCTA).

2.4.2. Τμήματα SIRENE

Στις 14 Ιουνίου 1985, τα πέντε ιδρυτικά κράτη της Ένωσης (Γαλλία, Γερμανία, Βέλγιο, Λουξεμβούργο και Ολλανδία), υπογράφουν μεταξύ τους την πρώτη συμφωνία Schengen η οποία είχε ως στόχο τη δημιουργία ενός ενιαίου χώρου με την κατάργηση των ελέγχων στα κοινά εσωτερικά σύνορα και την μεταφορά αυτής της αρμοδιότητα στα εξωτερικά σύνορα (De Somer, 2020). Η εφαρμογή της ωστόσο έγινε μερικά χρόνια αργότερα με την Σύμβαση Εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen όπου υπογράφηκε στις 19 Ιουνίου 1990 και τέθηκε σε εφαρμογή το 1995, με αποτέλεσμα την κατάργηση των συνοριακών ελέγχων στα κοινά σύνορα των κρατών που συμμετείχαν. Με την ίδια

σύμβαση η τότε Κοινότητα (νυν Ένωση) αναλαμβάνει την υποχρέωση δημιουργίας και έκδοσης θεωρήσεων, την παροχή ασύλου και την μετατόπιση των ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα των κρατών. Με τον τρόπο αυτό η ελεύθερη κυκλοφορία προσώπων, αγαθών και υπηρεσιών στο εσωτερικό του χώρου Schengen γίνεται πραγματικότητα, χωρίς παράλληλα να διαταράσσεται η δημόσια ασφάλεια των κρατών (Παπαγιάννης, 2008, 2016).

Προκειμένου να καταστεί ο έλεγχος στα εξωτερικά σύνορα αποτελεσματικός και προκειμένου να υποστηριχθούν οι εθνικές αρχές επιβολής του νόμου, δημιουργείται το Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Schengen Information System-SIS), το οποίο είναι ένα κεντρικό σύστημα πληροφοριών μεγάλης κλίμακας ώστε τα κράτη μέλη να είναι σε θέση να ανταλλάσσουν μεταξύ τους πληροφορίες και να είναι διαθέσιμες στα σημεία ελέγχων των εξωτερικών συνόρων (De Somer, 2020). Το σύστημα SIS το 2013, μετεξελίχθηκε και η σημερινή του μορφή είναι το SIS II. Ωστόσο οι πληροφορίες που είναι ορατές ορισμένες φορές, ίσως είναι περιορισμένες και ενδεχομένως να απαιτείται η ανταλλαγή πρόσθετων ή συμπληρωματικών πληροφοριών, σχετικά με τις καταχωρίσεις στο Σύστημα Πληροφοριών Schengen (Παπαγιάννης, 2008, 2016). Για το λόγο αυτό, η ανταλλαγή πρόσθετων ή συμπληρωματικών πληροφοριών καθίσταται εφικτή με τη δημιουργία σε κάθε κράτος του χώρου Schengen των γραφείων SIRENE (Supplementary Information Request at the National Entry) (Bellanova & Glouftsios, 2020).

Έτσι για παράδειγμα, όταν ένα κράτος χρειάζεται περισσότερες πληροφορίες σχετικά με μία καταχώριση στο σύστημα Schengen, αποστέλλει ένα αίτημα απόκτησης συμπληρωματικών πληροφοριών στην εθνική αρχή που έχει κάνει αυτή τη καταχώριση, προκειμένου να τις παρασχεθούν. Στα κυριά καθήκοντα των γραφείων SIRENE, περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων η εισαγωγή καταχωρίσεων στο σύστημα SIS. Αυτές οι καταχωρήσεις μπορεί να αφορούν, πρόσωπα που καταδιώκονται και απαιτείται να συλληφθούν, με σκοπό την δίωξη ή την σύλληψη και την παράδοση τους βάσει του ευρωπαϊκού εντάλματος σύλληψης ή πρόσωπα που χρειάζεται να εξακριβωθεί ο τόπος κατοικίας τους ή οι συνθήκες κάτω από τις οποίες εντοπίστηκε (διακριτική παρακολούθηση), ή μέτρα ειδικού ελέγχου με σκοπό την δίωξη για αδικήματα ή την αποτροπή απειλών κατά της δημόσιας ασφάλειας. Το SIS μπορεί να περιλαμβάνει και αναζητήσεις αντικειμένων (όπως χαρτονομίσματα, οχήματα, όπλα, επίσημα έγγραφα ή επιταγές, έγγραφα ταυτοποίησης όπως ταυτότητα ή διαβατήριο)

που συνδέονται με εγκληματικές πράξεις ή αναζητούνται προκειμένου να κατασχεθούν ή να χρησιμοποιηθούν ως πειστήρια στη ποινική διαδικασία (Παπαγιάννης, 2008, 2016).

Η νομική βάση για την ανταλλαγή πληροφοριών είναι το άρθρο 39 της Σύμβασης Εφαρμογής της Συμφωνίας Schengen, όπου τα συμβαλλόμενα μέρη αναλαμβάνουν την υποχρέωση, όπως οι αστυνομικές υπηρεσίες τους να παρέχουν αμοιβαία συνδρομή, τηρώντας την εθνική νομοθεσία και εντός των ορίων της αρμοδιότητας τους, για την πρόληψη και την έρευνα σχετικά με αξιόποινες πράξεις, εφόσον το εθνικό δίκαιο δεν απαιτεί την άδεια των δικαστικών Αρχών (Παπαγιάννης, 2008, 2016). Οι έγγραφες πληροφορίες που χορηγούνται από το συμβαλλόμενο μέρος προς το οποίο υποβάλλεται το αίτημα, μπορεί να αφορούν πληροφορίες για εγκλήματα, τρομοκρατίας, οργανωμένου εγκλήματος, εγκλήματα στον κυβερνοχώρο και άλλα (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Ωστόσο οι πληροφορίες που διατίθενται μπορεί να έχουν περιορισμένο σκοπό χρήσης. Έτσι για παράδειγμα οι πληροφορίες που παρέχονται να ορίζεται από το συμβαλλόμενο μέρος που τις παρέχει ότι είναι μόνο για αστυνομική χρήση και όχι για δικαστική. Με αυτόν τον τρόπο οι πληροφορίες αυτές δε μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία σε μία ποινική διαδικασία παρά μόνο με τη σύμφωνη γνώμη των αρμόδιων δικαστικών αρχών του συμβαλλόμενου μέρους προς το οποίο το αίτημα απευθύνεται (Petkov & Krastev, 2018).

2.4.3. Eurojust

Αναφορικά με την δικαστική συνεργασία στην Ένωση και την ανταλλαγή πληροφοριών σε θέματα δίωξης εγκλημάτων στο πεδίο της Ένωσης, έχει αναλάβει η Eurojust. Η δημιουργία της Eurojust είχε και αυτή στόχο την καταπολέμηση της εγκληματικότητας, ωστόσο η συνεργασία αυτή διαχωρίζεται από την αστυνομική και περιλαμβάνει μόνο τη συνεργασία των δικαστικών αρχών των κρατών μελών (Παπαγιάννης, 2008). Η Eurojust με λίγα λόγια, αποτελεί τον οργανισμό εκείνο της Ένωσης που διευκολύνει την συνεργασία στο τομέα της ποινικής δικαιοσύνης. Η έδρα της βρίσκεται στη Χάγη της Ολλανδίας (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Ο ρόλος της Eurojust είναι να υποστηρίζει και να ενισχύει τον συντονισμό και τη συνεργασία μεταξύ των εθνικών δικαστικών αρχών που αναλαμβάνουν την δικαστική δίωξη σε σχέση με σοβαρά εγκλήματα, για τα οποία έχει αρμοδιότητα να

δράσει όταν το έγκλημα αυτό επηρεάζει δύο η περισσότερα κράτη μέλη και όταν απαιτείται η δίωξη αυτή να γίνει σε κοινές βάσεις. Οι εργασίες της Eurojust βασίζονται σε αιτήματα που αποστέλλουν οι αρμόδιες δικαστικές αρχές των κρατών μελών, είτε με δική τους πρωτοβουλία είτε κατόπιν αιτήματος από την Ευρωπαϊκή Εισαγγελία μέσα στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της τελευταίας για τη δίωξη οικονομικών εγκλημάτων που επηρεάζουν τα συμφέροντα της Ένωσης (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Έτσι, η Eurojust είναι σε θέση να υποστηρίζει τα κράτη μέλη για την καταπολέμηση διαφόρων μορφών σοβαρής εγκληματικότητας για τα οποία έχει αρμοδιότητα όπως είναι η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, το εμπόριο ναρκωτικών, η νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, εγκλήματα ρατσισμού και ξενοφοβίας, υπεξαίρεση και απάτη, παραποίηση ή απομίμηση εμπορικών προϊόντων, πλαστογραφία και διακίνηση διοικητικών εγγράφων, πλαστογραφία χρήματων και μέσων πληρωμής, εγκλήματα που αφορούν τον κυβερνοχώρο, εγκλήματα διαφθοράς, παράνομη διακίνηση όπλων, πυρομαχικών και εκρηκτικών υλών, σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική εκμετάλλευση ανηλίκων ακόμα και μέσα από το διαδίκτυο. Πέραν αυτών, η Eurojust είναι σε θέση να παρέχει επιχειρησιακή, τεχνική και οικονομική υποστήριξη σε διασυνοριακές δράσεις και έρευνες που διεξάγονται στα κράτη μέλη μέσα από τις κοινές ομάδες έρευνας (Joint Investigation Teams-JITS) που συστήνονται για το σκοπό αυτό (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

2.4.4. Ευρωπαϊκή Εισαγγελία

Η Ευρωπαϊκή Εισαγγελία είναι αποτέλεσμα ενισχυμένης συνεργασίας με σκοπό την αποτελεσματική δίωξη των εγκλημάτων σε βάρος των οικονομικών συμφερόντων της Ένωσης (Novokmet, 2017). Στο πλαίσιο λειτουργίας της είναι σε θέση να αναπτύξει ειδικό πληροφοριακό σύστημα στο οποίο θα συγκεντρώνονται όλες οι ποινικές υποθέσεις που χειρίζεται αναφορικά με οικονομικά εγκλήματα ενώ στον κανονισμό λειτουργίας της θα είναι σε θέση να συνεργάζεται στο πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών τόσο με τη Europol όσο και με τη Eurojust (ΕΛΙΑΜΕΠ, 2017). Δεδομένου ότι η δημιουργία της και η εισαγωγή αυτού του θεσμού είναι πολύ πρόσφατη δεν έχει ξεκινήσει ακόμα η πλήρης λειτουργία αυτού του ευρωπαϊκού θεσμού.

2.4.5. Frontex

Τα σύνορα της Ένωσης αποτελούν ένα σημείο όπου η ταυτότητα της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης επιβεβαιώνεται (Παπακωνσταντής, 2016). Με την κατάργηση των ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα της Ένωσης, το βάρος μετατοπίζεται στα εξωτερικά σύνορα (Παπαγιάννης, 2016). Τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης αποτελούν μία περιοχή διακινδύνευσης για την ίδια την Ένωση και για τα κράτη μέλη άλλα και τους πολίτες αυτών καθώς εκτίθενται σημαντικά στους κινδύνους της παράνομης μετανάστευσης. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα με την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης το 2015 και έπειτα, οπότε και η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλες μεταναστευτικές ροές (Παπακωνσταντής, 2016).

Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των συνόρων με στόχο την ενίσχυση της εξωτερικής θωράκισης της Ένωσης από τον κίνδυνο της μετανάστευσης και της μεταφοράς προσώπων και αγαθών στο εσωτερικό της και στα κράτη μέλη. Ένα από τα κύρια μέτρα που έλαβε η Ένωση για την προάσπιση των εξωτερικών της συνόρων ήταν η δημιουργία μίας ευρωπαϊκής υπηρεσίας η οποία θα αναλάμβανε την φύλαξη και την διαχείριση των εξωτερικών συνόρων, η οποία ανέλαβε δράση το 2005. Αυτή ήταν η Frontex που μετεξελίχθηκε στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής της Ένωσης, που διατηρεί την ίδια διακριτική ονομασία (Frontex) άλλα με αυξημένες αρμοδιότητες. Η έδρα της Frontex είναι η Βαρσοβία της Πολωνίας και αποτελείται από τα κράτη που απαρτίζουν τον χώρο Schengen.

Τα κράτη μέλη διατηρούν το αποκλειστικό δικαίωμα να διαχειρίζονται τα σύνορα τους και επιπλέον έχουν την ευθύνη για τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών τους συνόρων. Σε αυτό το πλαίσιο, η Frontex έχει έναν επικουρικό ρόλο, βοηθώντας τα κράτη μέλη να ελέγχουν την επιτήρηση των συνόρων εξασφαλίζοντας συνοχή στην εφαρμογή και διατήρηση των υφιστάμενων και μελλοντικών μέτρων σε ενωσιακό επίπεδο, για τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Μέσα στα κύρια καθήκοντα του οργανισμού, συμπεριλαμβάνεται και η εκπόνηση μίας κοινής και ολοκληρωμένης αξιολόγησης των κινδύνων που προέρχονται από τα εξωτερικά σύνορα και η προετοιμασία αναλύσεων για γενικούς και ειδικούς κινδύνους αναφορικά με αυτό το πεδίο. Το πεδίο αυτό στρατηγικής πληροφόρησης αναλύεται σε επόμενο κεφάλαιο.

2.4.6. ENISA

Ο οργανισμός της Ένωσης για την Κυβερνοασφάλεια ονομάζεται ENISA. Δημιουργήθηκε με σκοπό να ενδυναμωθεί η δυνατότητα της Ένωσης, των κρατών μελών αλλά και των επαγγελματιών του κυβερνοχώρου, προκειμένου να μπορούν να εντοπίζουν, να αποφεύγουν, να διευθύνουν και να ανταποκρίνονται καλύτερα σε προβλήματα που αφορούν την ασφάλεια των δικτυών και των πληροφοριών (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Ο ENISA, είναι η υπηρεσία της Ένωσης αφιερωμένη στην επίτευξη υψηλού κοινού επιπέδου ασφάλειας στον κυβερνοχώρο της Ένωσης. Ιδρύθηκε το 2004 και ενισχύθηκε από την Πράξη της Ένωσης για τον Κυβερνοχώρο (EU Cybersecurity Act). Ο ENISA συμβάλλει στην διαμόρφωση της πολιτικής του κυβερνοχώρου στην Ένωση, ενισχύει την αξιοπιστία των προϊόντων, των υπηρεσιών και των διαδικασιών που σχετίζονται με τις τεχνολογίες πληροφορίας και επικοινωνίας καθώς και με τα συστήματα πιστοποίησης του κυβερνοχώρου. Πέραν αυτών, είναι σε θέση να συνεργάζεται με τα κράτη μέλη και τα όργανα της Ένωσης και βοηθά την προετοιμασία της Ένωσης για την αντιμετώπιση των προκλήσεων στο χώρο του κυβερνοχώρου. Μέσω της διάχυσης γνώσεων για θέματα κυβερνοασφάλειας, την ανάπτυξη ικανοτήτων για την ανταπόκριση σε συμβάντα κυβερνοεπιθέσεων και της ευαισθητοποίησης για σχετικά ζητήματα, ο ENISA συνεργάζεται με βασικά ενδιαφερόμενα μέρη τόσο στον ιδιωτικό τομέα όσο και με τις εθνικές αρχές των κρατών μελών, με σκοπό την ενίσχυση της εμπιστοσύνης στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία αλλά και την ενίσχυση της ανθεκτικότητας των ενωσιακών υποδομών στο πεδίο του κυβερνοχώρου προκειμένου οι διαδικτυακές υπηρεσίες και η διασυνδεσιμότητα των υπηρεσιών και δικτύων, να συνεχίσουν να παρέχονται εσαεί.

Χρειάζεται να αναφερθεί ότι, οι δράσεις του ENISA επικεντρώνονται μεταξύ άλλων και στη συλλογή και ανάλυση δεδομένων για περιστατικά ασφάλειας στην Ένωση και τους πιθανούς κινδύνους που ελλοχεύουν στον κυβερνοχώρο. Προκειμένου να παρουσιάζει το αναλυτικό του έργο ο ENISA, κάθε χρόνο δημοσιεύει μία έκθεση απεικόνισης των απειλών στον κυβερνοχώρο (ENISA, 2020). Η έκθεση αυτή ονομάζεται “ENISA Threat Landscape” και είναι ένα προϊόν στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών στο πεδίο του κυβερνοχώρου. Στην έκθεση της ENISA για το περιβάλλον απειλών (Threat Landscape) στο χώρο του κυβερνοχώρου, γίνεται μία επισκόπηση των σημαντικότερων επιθέσεων κατά πληροφοριακών συστημάτων που

έχουν καταγραφεί σε συνδυασμό με τις τρέχουσες εξελίξεις και αναδυόμενες τάσεις στο πεδίο των κινδύνων και των απειλών που ελλοχεύον στον κυβερνοχώρο. Η έκθεση αυτή βασίζεται κυρίως σε ανοικτά δεδομένα και εκφράζονται ανεξάρτητες απόψεις σχετικά με τους παράγοντες κινδύνου και τις τάσεις των κυβερνοεπιθέσεων που παρατηρήθηκαν την αναφερόμενη περίοδο (ENISA, 2020).

Σε έναν κόσμο που έχει γίνει αλληλένδετος μέσα από το διαδίκτυο και της τεχνολογίες πληροφοριών και επικοινωνίας, οι κυβερνοεγκληματίες αποτελούν σημαντική απειλή για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης αλλά και για την ασφάλεια των πολιτών της στο διαδίκτυο (NATO, 2020). Η περίοδος της πανδημίας COVID-19 έχει επισημάνει την ανάγκη για περισσότερη ασφάλεια στον ψηφιακό κόσμο. Μέσα στις συνθήκες εγκλεισμού και περιοριστικών μέτρων οι ευρωπαίοι πολίτες αυξήσαν την παρουσία τους στο διαδίκτυο, με σκοπό είτε να διατηρήσουν προσωπικές επαφές είτε για να εργαστούν εξ' αποστάσεως. Οι κυβερνοεγκληματίες επωφελήθηκαν από αυτή την κατάσταση, και στόχευσαν συγκεκριμένες επιχειρήσεις ηλεκτρονικού εμπορίου ή μεμονωμένους χρήστες προκειμένου να αποκομίσουν περιουσιακό όφελος (Spengler, 2020).

2.4.7. Ίδρυμα Στρατηγικών Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΙΣΜΕΕ - EUISS)

Τα κράτη μέλη της Ένωσης μπορούν να συνεισφέρουν ακαδημαϊκά με την εκπόνηση μελετών και ερευνών στο Ινστιτούτο Στρατηγικών Μελετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης για θέματα ασφάλειας (ΙΣΜΕΕ - EUISS). Το ΙΣΜΕΕ συμβάλλει στην ανάπτυξη της ΚΕΠΠΑ με τη διενέργεια ακαδημαϊκής έρευνας και την εκπόνηση μελετών, καθώς και την ενθάρρυνση και εμβάθυνση του διαλόγου για τα σημαντικότερα ζητήματα ασφάλειας και άμυνας που αφορούν την ίδια την Ένωση (EUISS, 2020a). Στόχος του ΙΣΜΕΕ είναι να συμβάλει στη διάπλαση μίας κοινής αντίληψης στο πεδίο της ευρωπαϊκής ασφάλειας και να υποστηρίξει τον στρατηγικό διάλογο παρέχοντας την καλύτερη δυνατή διασύνδεση μεταξύ των ευρωπαϊκών κέντρων λήψης αποφάσεων και των διάφορων κύκλων ανεπίσημων ειδικών ή άλλων δεξαμενών σκέψης ή αντίστοιχων εθνικών Ινστιτούτων Μελετών Ασφαλείας (βλέπε για την Ελλάδα το ΚΕΜΕΑ[9], για την Ολλανδία το Clingendael[10] κλπ.), (Παπαγιάννης, 2016, σ. 683). Το ΙΣΜΕΕ αποτελεί την ακαδημαϊκή δεξαμενή σκέψης (think tank) σχετικά με τη συζήτηση για το που οδεύει η άμυνα και ασφάλεια της Ένωσης άλλα και

[9] Βλ. ΚΕΜΕΑ: http://www.kemea.gr/el/
[10] Βλ. Clingendael: https://www.clingendael.org/

τις επιχειρησιακές δυνατότητες της Ένωσης στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ. Ακόμα μέσα από τις αναλύσεις και τις μελέτες του συμβάλει στον καθορισμό των στρατηγικών στόχων και προτεραιοτήτων της Ένωσης αφού παρακολουθεί και σχολιάζει τις εξελίξεις τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε περιφερειακό και παγκόσμιο επίπεδο αναφορικά με τις σύγχρονες προκλήσεις ασφάλειας (EUISS, 2020a). Οι κύριες δραστηριότητες του ΙΣΜΕΕ περιλαμβάνουν την έρευνα και την ανάλυση δεδομένων άλλα και την υποβολή των απαραίτητων προτάσεων για την κατάρτιση στρατηγικής πολιτικής σε ενωσιακό επίπεδο, (EUISS, 2020a; Παπαγιάννης, 2016). Αν και η συνεισφορά του ΙΣΜΕΕ αφορά κυρίως θέματα εξωτερικής ασφάλειας, εντούτοις κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθεί η συνεισφορά του, για το λόγο ότι κατά καιρούς συμβάλει στην επιστημονική συζήτηση που διεξάγεται στην Ένωση για ζητήματα εσωτερικής ασφάλειας (Fägersten, 2016).

2.4.8. Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΚΕΕ)

Το Δορυφορικό Κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΔΚΕΕ) ασχολείται με την παραγωγή και αξιοποίηση πληροφοριών που προέρχονται, κατά κύριο λόγο, από την ανάλυση δορυφορικών εικόνων γεωσκόπησης (Geospatial Intelligence), με στόχο την υποστήριξη της ΚΕΠΠΑ. Έχει ως έδρα το Torrejón de Ardoz, στην Ισπανία (SatCen, 2002). Το Δορυφορικό Κέντρο της Ένωσης ιδρύθηκε το 2002 βάσει κοινής δράσης του Συμβουλίου (ΕΕ 2001 L 200/12).

Η σχέση ασφάλειας και διαστήματος την σήμερον έχει ισχυροποιηθεί όσο ποτέ άλλοτε και αυτό γιατί η πλειονότητα των δεδομένων και των πληροφοριών που χρησιμοποιούνται τόσο στο στρατιωτικό τομέα όσο και στο πεδίο της ασφάλειας διακινούνται μέσα από συστήματα που συμπεριλαμβάνουν δορυφόρους στο διάστημα. Τα συστήματα αυτά πλέον θεωρούνται κρίσιμης σημασίας υποδομές και καθίστανται απαραίτητα τόσο στο επίπεδο της εξωτερικής ασφάλειας όσο και της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης άλλα και των κρατών μελών (Κόππα, 2017).

Το ΔΚΕΕ (SatCen) παρέχει στήριξη και υποστηρίζει τη λήψη αποφάσεων και τη δράση της Ένωσης στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ άλλα και σε θέματα που αφορούν την εσωτερική ασφάλεια και σχετίζεται με επίγεια παρατήρηση. Συγκεκριμένα, μέσα από τη λειτουργία του είναι ικανό να παρέχει προϊόντα και υπηρεσίες που βασίζονται στην αξιοποίηση διαστημικών πόρων και συναφών δεδομένων, όπως δορυφορικές εικόνες και αεροφωτογραφίες, καθώς και άλλες σχετικές υπηρεσίες. Οι δορυφόροι της Ένωσης

είναι σε θέση να συλλέγουν υψηλής ευκρίνειας εικόνες εδάφους. Αυτές είναι αναγκαίες για την συλλογή και την ανάλυση πληροφοριών για την επιτήρηση και αναγνώριση στόχων ή θέσεων που είναι κρίσιμης σημασίας στο θέατρο των επιχειρήσεων. Τέτοιο παράδειγμα αποτελεί η διεξαγωγή ναυτικών επιχειρήσεων για την αντιμετώπιση της μετανάστευσης στη Μεσόγειο (EU Sophia Operation) ή για την υποστήριξη της Frontex με την παροχή εικόνων από τα σύνορα και την κατάσταση που επικρατεί σε αυτά αναφορικά με τις μετακινήσεις των πληθυσμών ή για την έγκαιρη προειδοποίηση (early warning) σχετικά με κρίσεις όπως αυτή στα σύνορα του Έβρου, τον Μάρτιο του 2020.

Πέρα από αυτά τα διαστημικά συστήματα έγκαιρης προειδοποίησης είναι εξοπλισμένα με αισθητήρες που μπορούν να αντιμετωπίζουν απειλές με πυραύλους, είτε εμποδίζοντας την εκτόξευση τους και προσδιορίζοντας την πορεία τους είτε, απλώς επιτηρώντας διαδικασίες επέκτασης πυραυλικών συστημάτων τρίτων χωρών (SatCen, 2002; Κόππα, 2017), κάτι που ωστόσο σχετίζεται με την εξωτερική ασφάλεια. Μέσα από όλα που αναφέρθηκαν γίνεται κατανοητή η αξία της ανάλυσης πληροφοριών από γεωγραφικά δεδομένα και πηγές πληροφόρησης (imagery & geospatial intelligence). Ανάλογα με την αποστολή που του ανατίθεται, το ΔΚΕΕ μεταξύ άλλων μπορεί και αναλύει, μεταξύ άλλων, υποδομές ζωτικής σημασίας, στρατιωτικές ικανότητες ή όπλα μαζικής καταστροφής στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ.

Καταλήγοντας γίνεται αντιληπτό ότι, μέσα από τη δράση είναι δυνατόν να υποστηρίζει τις αποστολές ανθρωπιστικής βοήθειας, τον σχεδιασμό δράσεων έκτακτης ανάγκης και τη γενικότερη εποπτεία της εγκληματικότητας και της ασφάλειας (SatCen, 2002). Το ΔΚΕΕ παρέχει στους υπευθύνους λήψης αποφάσεων έγκαιρη προειδοποίηση (intelligence) για ενδεχόμενες κρίσεις (Κόππα, 2017). Αυτό τους δίνει τη δυνατότητα να λαμβάνουν εγκαίρως διπλωματικά, οικονομικά και ανθρωπιστικά μέτρα, μεταξύ άλλων, για τον σχεδιασμό των απαιτούμενων παρεμβάσεων με στρατιωτικά ή μη μέσα. Αν και η πληροφόρηση που παρέχει μπορεί να μην επηρεάζει επακριβώς την εσωτερική ασφάλεια, εντούτοις κρίθηκε σκόπιμο να αναφερθεί η συνεισφορά του.

2.4.9. Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σχολείο για την Ανάλυση Πληροφοριών

Μέσα από τη Συνθήκη της Λισαβώνας δίνεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να εγκαθιδρύσουν μία μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο τομέα της ΚΠΑΑ. Η δυνατότητα αυτή αποτελεί μία καινοτομία στο πλαίσιο της ΚΕΠΠΑ. Ορισμένα κράτη

μέλη αντιλαμβάνονται ότι χρειάζεται να εμβαθύνουν τις σχέσεις τους στο τομέα της άμυνας της ασφάλειας με έναν πιο στενό και οργανωμένο θεσμικά τρόπο[11].

Ανάμεσα στους εταίρους του εγχειρήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης χρειάζεται να αναγνωριστεί ότι υπάρχουν και εκείνοι που θέλουν να προχωρήσουν γρηγορότερα, να εντείνουν την συνεργασία τους και να προωθήσουν περεταίρω την συνεργασία τους σε θέματα άμυνας και ασφάλειας. Παράλληλα την ίδια στιγμή άλλοι συνεταίροι ενδεχομένως να εμφανίζονται διστακτικοί ή δεν επιθυμούν ή δε θεωρούν στο παρόν στάδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ότι είναι προς το συμφέρον τους ή δεν θεωρούν ότι διαθέτουν τις ικανότητες για να μπορούν να συμμετέχουν σε μία στενότερη συνεργασία στο τομέα της άμυνας και της ασφάλειας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ. Κατά συνέπεια για να αποφευχθεί μία παράλληλη διαφοροποιημένη και τελικά ασύντακτη πορεία ολοκλήρωσης, δηλαδή μία πορεία εκτός του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως έγινε για παράδειγμα στη δημιουργία των Συνθηκών Schengen), χρειαζόταν να εισαχθεί στο κείμενο των συνθηκών μία ρήτρα, η οποία θα επέτρεπε τη δυνατότητα στενότερης συνεργασίας (Παπαγιάννης, 2016 σ. 162).

[11] *«Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης δεν υπήρχε συγκεκριμένη κατεύθυνσή και στόχος. Η ολοένα διαρκώς στενότερη συνεργασία των ευρωπαϊκών λαών είναι αναμμένο να δημιουργεί μία αοριστία για τον τελικό στόχο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Ούτε ακόμα προσδιορίζει και ποια θα είναι η μέθοδος της διαδικασίας της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Αυτή η αοριστία είναι φυσικό να δημιουργεί διαφορετικές αντιλήψεις με βάση τα εκάστοτε εθνικά συμφέροντα και τις εθνικές επιδιώξεις ως προς το «πως» το «που» και το «πότε» του επόμενου βήματος της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης. Η εικόνα της Ευρωπαϊκής Ένωσης δε προσλαμβάνει τις ίδιες παραστάσεις για όλα τα συμμετέχοντα κράτη μέλη και για το λόγο αυτό οι προτάσεις που έχουν κατατεθεί στη πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης ήταν μεν πλούσιες σε διαφορετικές όμως κατευθύνσεις ανάλογα με το «όραμα» που ο προτείνων πρεσβεύει κάθε φορά. Αν κανείς θα ήθελα να εξάγει ένα συνολικό συμπέρασμα για την πορεία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης θα έπρεπε να σημειώσει μάλλον με απογοήτευση ότι ενώ υπάρχουν επιμέρους προτάσεις για την πορεία, η συζήτηση για την συνολική εικόνα της Ευρώπης του αύριο (ομοσπονδία, χαλαρή συνομοσπονδία, η «Ευρώπη» των συνθηκών) μάλλον αποφεύγεται. Οι προτάσεις διαφοροποιημένης συνεργασίας που έχουν κατατεθεί κατά καιρούς διακρίνονται με βάση το χρόνο (Ευρώπη των πολλών ταχυτήτων), το χώρο (Ευρώπη της μεταβλητής γεωμετρίας), ή το είδος (Ευρώπη a la carte ή του σκληρού πυρήνα) της συνεργασίας. Η πρόταση που τελικά συγκέντρωσε την γενική συγκατάθεση ήταν εκείνη του γαλλογερμανικού άξονα και αφορούσε την αρχή της «ευελιξίας» (flexibility). Η σκέψη πίσω από την αρχή της ευελιξίας είναι prima facie και απλή και λογική. Ανάμεσα στους εταίρους υπάρχουν εκείνοι που θέλουν να προχωρήσουν γρηγορότερα, να εντείνουν την συνεργασία τους και να προωθήσουν πολιτικές τις οποίες οι άλλοι συνεταίροι ενδεχομένως δεν επιθυμούν ή θεωρούν στο παρόν στάδιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, δεν μπορούν να συμμετέχουν. Κατά συνέπεια για να αποφευχθεί μία παράλληλη διαφοροποιημένη και τελικά ασύντακτη πορεία ολοκλήρωσης, δηλαδή μία πορεία εκτός του θεσμικού πλαισίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (όπως έγινε για παράδειγμα στη δημιουργία των Συνθηκών Schengen), χρειαζόταν να εισαχθεί στο κείμενο των συνθηκών μία ρήτρα, η οποία θα επέτρεπε τη δυνατότητα στενότερης συνεργασίας. Η ρήτρα αυτή εισαχθείσα με τις προηγούμενες τροποποιήσεις, προσέλαβε την οριστική της μορφή στο αρ. 20 ΣΕΕ και εξειδικεύεται στα αρ. 326-334 της ΣΛΕΕ με την ονομασία «ενισχυμένη συνεργασία». Ειδικά για την ΚΕΠΠΑ η ενισχυμένη αυτή συνεργασία εμφανίζεται με τη μορφή της «μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας» όπως περιγράφεται στο αρ. 46 ΣΕΕ»* (Παπαγιάννης, 2016, σ. 162-163).

Η ρήτρα αυτή εισαχθείσα με τις προηγούμενες τροποποιήσεις, προσέλαβε την οριστική της μορφή στο αρ. 20 ΣΕΕ και εξειδικεύεται στα αρ. 326-334 της ΣΛΕΕ με την ονομασία «***ενισχυμένη συνεργασία***». Ειδικά για την ΚΕΠΠΑ η ενισχυμένη αυτή συνεργασία εμφανίζεται με τη μορφή της «***μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας***» όπως περιγράφεται στο αρ. 46 ΣΕΕ, (Παπαγιάννης, 2016, σ. 163). Στο αρ. 42 παρ. 6 της ΣΕΕ αναφέρεται ότι *«Τα κράτη μέλη που πληρούν υψηλότερα κριτήρια στρατιωτικών δυνατοτήτων και έχουν αναλάβει δεσμευτικότερες υποχρεώσεις στον τομέα αυτό, ενόψει των πλέον απαιτητικών αποστολών, θεσμοθετούν μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στο πλαίσιο της Ένωσης. Η συνεργασία αυτή διέπεται από το άρθρο 46 ΣΕΕ.»*

Τα κράτη μέλη που επιθυμούν να συμμετέχουν στη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία στα πλαίσια της ΚΠΑΑ απαιτείται να πληρούν ορισμένα κριτήρια που τίθενται στο Πρωτόκολλο υπ' αριθμ. 10 της ΣΕΕ για τη μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία. Έτσι, το υποψήφιο κράτος μέλος οφείλει να προβεί σε όλες τις αναγκαίες ενέργειες για την εντατικότερη ανάπτυξη των αμυντικών του δυνατοτήτων, μέσω της ανάπτυξης της εθνικής του συνεισφοράς και συμμετοχής στα ευρωπαϊκά προγράμματα εξοπλισμού (Παπαγιάννης, 2016, σ. 684).

Περεταίρω απαιτείται το υποψήφιο κράτος μέλος να διαθέτει την επιχειρησιακή ικανότητα να παράσχει μάχιμες μονάδες στρατιωτών μέσων ειδικευμένες για τις προβλεπόμενες αποστολές της ΚΠΑΑ, οι οποίες θα είναι ικανές να αναλάβουν δράση μέσα σε προθεσμία 5 έως και 30 ημερών σε περίπτωση ανάγκης για περίοδο από 30 έως 120 ημέρες. Παράλληλα εάν ένα κράτος μέλος δεν πληροί τα κριτήρια συμμετοχής του, το Συμβούλιο είναι δυνατό να εκδώσει απόφαση για την αναστολή συμμετοχής του εν λόγω κράτους. Παράλληλα προβλέπεται η δυνατότητα να αποχωρήσει ένα κράτος μέλος από την μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία με μονομερή δήλωση του προς το Συμβούλιο (Παπαγιάννης, 2016, σ. 684).

Οι συζητήσεις για τη δημιουργία της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (Permanent Structured Cooperation-PESCO), στον τομέα της άμυνας, άρχισαν μετά την απόφαση του Ηνωμένου Βασιλείου για την έξοδο του από την Ένωση, με πρωτοβουλία της Γερμανίας και της Γαλλίας, υποστηριζόμενες από την Ιταλία και την Ισπανία. Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία, θεσμοθετήθηκε τον Δεκέμβριο του 2017 με σχετική απόφαση του Συμβουλίου και σε αυτή συμμετέχουν 25 κράτη μέλη. Τα κράτη μέλη που δεν συμμετέχουν είναι η Μάλτα, η Δανία και το Ηνωμένο Βασίλειο (PESCO secretariat, 2020; Κόππα, 2017).

Η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία αποτελεί ένα σταθερό πολιτικό πλαίσιο το οποίο εντάσσεται στο Σχέδιο Εφαρμογής της Παγκόσμιας Στρατηγικής της Ένωσης για την Ασφάλεια και την Άμυνα (EU Global Strategy, 2016). Ειδικότερα η μόνιμη διαρθρωμένη συνεργασία αποσκοπεί (PESCO secretariat, 2020):

1. στην ενίσχυση της ασφάλειας της Ένωσης μέσω της δημιουργίας αμυντικών δυνατοτήτων
2. της αυξημένης παρουσίας της Ένωσης στο διεθνές περιβάλλον ως δρώντας ασφάλειας και της μείωσης της εξάρτησής της από άλλους διεθνείς οργανισμούς
3. στην επίτευξη συνεργειών, στην επένδυση στην τεχνολογική ανάπτυξη και καινοτομία σε αμυντικές δυνατότητες
4. στην καλύτερη αξιοποίηση των δαπανών για την άμυνα, στην μείωση της πολυτυπίας στο αμυντικό υλικό και στην αποφυγή αχρείαστου διπλασιασμού σε δομές και υπηρεσίες
5. στην επίτευξη οικονομίας κλίμακας και η ενίσχυση των αμυντικών δυνατοτήτων των κρατών μελών της Ένωσης και της ίδιας της Ένωσης ως οργανισμού στο διεθνές στερέωμα
6. εφόσον κριθεί σκόπιμο από το Συμβούλιο, μπορεί να αποτελέσει το όχημα που μεταγενέστερα να οδηγήσει στη δημιουργία κοινής άμυνας μεταξύ των κρατών μελών

Στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ και του προγράμματος της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας στο πλαίσιο της ΚΠΑΑ (PESCO), κάθε κράτος μέλος είτε από μόνο του είτε σε συνεργασία με άλλα κράτη αναλαμβάνουν ένα ορισμένο έργο προκειμένου να μπορέσουν όλα τα κράτη μέλη να ενώσουν τις δυνάμεις τους από κοινού. Έτσι, στο πλαίσιο της μόνιμης διαρθρωμένης συνεργασίας (PESCO) η Ελλάδα ανέλαβε σε συνεργασία με την Κύπρο, να δημιουργήσει το Κοινό Ευρωπαϊκό Σχολείο για την Ανάλυση Πληροφοριών (Joint EU Intelligence School-JEIS). Το JEIS, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη, τα Κέντρα Αριστείας του ΝΑΤΟ και της τις Υπηρεσίες Πληροφοριών και Ασφάλειας, θα παρέχει εκπαίδευση και κατάρτιση σε κλάδους πληροφοριών και άλλους ειδικούς τομείς στην ανάλυση πληροφοριών, στο προσωπικό των κρατών μελών που είναι αρμόδιο για την ανάλυση πληροφορίων καθώς και σε προσωπικό ευρωπαϊκών οργανισμών (PESCO secretariat, 2021). Το γεγονός αυτό από μόνο του είναι κάτι σημαντικό καθώς αναγνωρίζεται και θεσμικά από την ίδια την

Ένωση ο προεξέχων ρόλος του τομέα της πληροφόρησης (intelligence) για την υποστήριξη των πολιτικών και των αποστολών της στο πλαίσιο ΚΠΠΑ. Το Κοινό Ευρωπαϊκό Σχολείο για την Ανάλυση Πληροφοριών θα είναι σε θέση να παρέχει σημαντική εκπαίδευση για την δημιουργία αναλυτών πληροφοριών προκειμένου να επιτελείται η χρήσιμη όπως διαπιστώνουμε λειτουργία της πληροφόρησης προκειμένου να χρησιμοποιείται σε όλο το φάσμα πολιτικών της Ένωσης και για την υποστήριξη των σχετικών αποφάσεων που λαμβάνονται. Την ίδια στιγμή η Ένωση αποκτά μία δομή εκπαίδευσης η οποία μπορεί να εκπαιδεύει αναλυτές πληροφοριών οι οποίοι θα μπορούσαν να στελεχώσουν αντίστοιχες ενωσιακές δομές ανάλυσης πληροφοριών όπως το Κοινό Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών της Ένωσης (EU IntCen).

2.4.10. Το Κέντρο της Ένωσης για την ανάλυση πληροφοριών (INTCEN)

Το κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάλυση πληροφοριών (EU IntCen) αποτελεί μία αναγνώριση ήδη από το 1999, ότι η Ένωση είχε ανάγκη την παροχή πληροφόρησης μέσα από δικές της δομές και υπηρεσίες, χωρίς να εξαρτάται από τις πληροφορίες που παρέχουν τα κράτη μέλη. Αυτό το κοινό κέντρο ανάλυσης πληροφοριών της Ένωσης, συνδέεται στενά με την Ευρωπαϊκή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας (ΕΠΑΑ) και τη δημιουργία της θέσης του Ύπατου Εκπροσώπου το 1999 (Παπακωνσταντής, 2019). Μέσα από την ΕΠΑΑ, είχε διαφανεί ότι η διαχείριση κρίσεων, η ανάπτυξη πολιτικών ή στρατιωτικών αποστολών χρειάζεται να είναι πλαισιωμένη από τις κατάλληλες πληροφορίες. Για το λόγο αυτό καθίσταται σαφής η ανάγκη για τη δημιουργία μίας ενωσιακής δομής η οποία θα μπορεί να συλλέγει και να αναλύσει πληροφορίες (Παπακωνσταντής, 2019), παρέχοντας με αυτόν τον τρόπο στρατηγική πληροφόρηση (intelligence).

Τα γεγονότα της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, λειτουργούν καταλυτικά όπως έχει φανεί και η ανάγκη για έγκαιρη και ακριβής ανάλυση πληροφοριών για την αντιμετώπιση των απειλών από την παγκόσμια τρομοκρατία και την πρόληψη σχετικών γεγονότων, γίνεται πλέον αδήριτη. Την ίδια στιγμή στρατηγική πληροφόρηση, απαιτείται για την τροφοδότηση των ευρωπαίων ιθύνοντων για την χάραξη πολιτικής της Ένωσης σε αυτό το πεδίο (Παπακωνσταντής, 2019). Το κοινό κέντρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την ανάλυση πληροφοριών (EU IntCen) υπάγεται στην Υπηρεσία Εξωτερικής Δράσης της Ένωσης και είναι άμεσα συνδεδεμένο με την παροχή στρατηγικής πληροφόρησης στον Ύπατο Εκπρόσωπο της ΚΕΠΠΑ. Για το

λόγο αυτό, είναι στελεχωμένο από προσωπικό των κρατών μελών και η αποστολή του είναι η ανάλυση πληροφοριών (intelligence), έγκαιρη προειδοποίηση (early warning) καθώς και ενημέρωση για απειλές από στοιχεία που παρέχουν οι υπηρεσίες πληροφοριών, στρατιωτικές υπηρεσίες, τα διπλωματικά σώματα των κρατών μελών καθώς και οι υπηρεσίες επιβολής του νόμου από τα κράτη μέλη, τρίτοι οργανισμοί ή κράτη που συνεργάζονται με την Ένωση μέσα από σχετικές συμφωνίες που έχει συνάψει, οι αποστολές στο πλαίσιο της ΚΕΠΑΑ καθώς και το δορυφορικό κέντρο της Ένωσης (SatCen), (Παπακωνσταντής, 2019, σ. 334).

Η λειτουργία και η αποστολή του IntCen, είναι περισσότερο συνδεδεμένη με την εξωτερική διάσταση της ασφάλειας, όπως την είδαμε σε προηγούμενα κεφάλαια και προσανατολίζεται περισσότερο στη παροχή στρατηγικής πληροφόρησης για αυτό το πεδίο πολιτικής. Ωστόσο όπως είδαμε επειδή οι δύο διαστάσεις της ασφάλειας, αποτελούν τις όψεις του ίδιου νομίσματος, το IntCen είναι σε θέση επίσης να παρέχει στρατηγικές αναλύσεις και για θέματα εσωτερικής ασφάλειας που σχετίζονται με την τρομοκρατία καθώς είναι σε θέση να παρακολουθεί και να αξιολογεί διεθνή γεγονότα, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση σε ορισμένες ευαίσθητες περιοχές που βρίσκονται στην άμεση γειτονία της Ένωσης και μπορούν να την επηρεάζουν άμεσα, τρομοκρατία συμβάντα ανά τον κόσμο, στη διάδοση όπλων μαζικής καταστροφής καθώς και σε άλλες παγκόσμιες απειλές όπως τις είδαμε στο πρώτο κεφάλαιο της παρούσας. Η συμβολή του IntCen, είναι ιδιαίτερα χρήσιμη και από επιχειρησιακή πλευρά, καθώς μέσα από τις αναλύσεις πληροφοριών που παρέχει είναι σε θέση να διαμοιράζει σε όλες τις υπηρεσίες της Ένωσης και στα κράτη μέλη, πληροφόρηση (intelligence) σχετικά με τους προορισμούς, τα κίνητρα και τις κινήσεις κρατικών ή μη δρώντων, που σχετίζονται με απειλές όπως η τρομοκρατία κ.α. (Παπακωνσταντής, 2019).

2.4.11. Σύνοψη

Καταλήγοντας, γίνεται φανερό ότι οι δομές και οι υπηρεσίες που παρέχουν στρατηγική πληροφόρηση στην Ένωση για σκοπούς εσωτερικής ασφάλειας ποικίλουν και διαφέρουν μεταξύ τους. Στην Ένωση, δεν υπάρχει ένα κοινό κέντρο πληροφοριών που να ασχολείται με τη παροχή στρατηγικής πληροφόρησης, αλλά πολλά ποικίλα κέντρα ανάλυσης, μέσα από τις διάφορες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και αυτό γιατί η Ένωση κατά την πορεία εξέλιξης της βρίσκεται αντιμέτωπη συνεχώς με νέες προκλήσεις ή απειλές τις οποίες αντιμετωπίζει δημιουργώντας τις ανάλογες δομές και υπηρεσίες. Όλες αυτές οι μονάδες, υπηρεσίες, δομές ή συνεργασίες παράγουν

πληροφόρηση, η οποία τροφοδοτεί τα ευρωπαϊκά πολιτικά όργανα και θεσμούς που ασχολούνται με θέματα υψηλής στρατηγικής της Ένωσης και διαμορφώνουν πολιτικές, προκειμένου να βοηθηθούν στη λήψη των σωστών κάθε φορά αποφάσεων. Συνεπώς αποτελεί μία πολύ σοβαρή λειτουργία στη διαδικασία λήψης των ενωσιακών αποφάσεων που δε θα πρέπει να παραβλέπεται.

Όλες αυτές οι υπηρεσίες που είδαμε, καθώς και άλλες που δεν αναφέρονται (όπως η Στρατιωτική Επιτροπή ή το Στρατιωτικό Επιτελείο της Ένωσης γιατί σχετίζονται με θέματα αμιγώς εξωτερικής ασφαλείας), δεν στέκονται μόνες τους στο ευρωπαϊκό οικοδόμημα άλλα είναι αναγκασμένες να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες μεταξύ τους. Είδαμε ότι σε μεγάλο βαθμό οι περισσότερες από αυτές τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες εξαρτώνται από τα κράτη μέλη και από τα δεδομένα και τις πληροφορίες που αυτά διαβιβάζουν προς την Ένωση. Σε αντιστάθμισμα αυτού του περιορισμού και της έλλειψης αυτής σε πρωτογενή δεδομένα, η Ένωση χρειάστηκε να αντιδράσει. Για το λόγο αυτό, προκειμένου να αντισταθμιστεί αυτό το έλλειμα, αναπτύχθηκε ιδιαίτερα η συλλογή δεδομένων από ανοικτές πηγές στις οποίες ο κάθε ένας μπορεί να έχει πρόσβαση, το ίδιο και οι υπηρεσίες της Ένωσης. Με αυτό τον τρόπο η συλλογή πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT), γίνεται ένα πεδίο που τείνει να κατέχει την πρωτοκαθεδρία σε επίπεδο ανάλυσης πληροφοριών στην Ένωση προκειμένου να αποφεύγονται περιορισμοί, κενά ή παραλείψεις σε πληροφορίες και δεδομένα που τυχόν δεν έχουν διαβιβαστεί από τα κράτη μέλη. Η αξιοποίηση αυτών γίνεται σε πολλαπλά επίπεδα στην Ένωση και για διαφορετικούς σκοπούς είτε αφορούν την ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών, είτε την προστασία των συνόρων είτε την καταπολέμηση της τρομοκρατίας (Gruszczak, 2016d). Στο επόμενο κεφάλαιο θα επικεντρωθούμε κυρίως με την ανάλυση πληροφοριών που σχετίζονται με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας, του οργανωμένου εγκλήματος και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας παρουσιάζοντας ταυτόχρονα τα βασικά προϊόντα στρατηγικής πληροφόρησης που δημιουργούνται από την Ένωση (SOCTA, TE-SAT κλπ).

2.5. Η ανάλυση πληροφοριών για την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας στην Ένωση

Μέσα από το συγκεκριμένο κεφάλαιο θα εξετάσουμε πως η στρατηγική ανάλυση πληροφοριών σε ενωσιακό επίπεδο έχει συνεισφέρει στην διασυνοριακή συνεργασία στα πεδία της αστυνόμευσης και της ποινικής δικαιοσύνης. Θα

επισημανθεί το πολυσύνθετο δίκτυο συνεργασίας ανάμεσα σε υπηρεσίες και δομές της Ένωσης και θα δοθεί έμφαση σε συγκεκριμένα στοιχεία της πληροφόρησης, έτσι όπως έχει διαμορφωθεί μέσα από τους διάφορους οργανισμούς και όργανα που δραστηριοποιούνται στο πεδίο της εσωτερικής ασφάλειας.

Όπως είδαμε και στο πρώτο μέρος της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας, η τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα αποτελούν διαρκείς απειλές, για την ασφάλεια και την ευημερία της ίδιας της Ένωσης και των πολιτών των κρατών μελών. Οι απειλές αυτές δε μένουν μόνο στο φυσικό χώρο άλλα μεταφέρονται και στο διαδίκτυο. Οι παγκόσμιες επικοινωνίες και τα συστήματα επικοινωνίας μέσω διαδικτύου που έχουν αναπτυχθεί δίνουν τη δυνατότητα στους εγκληματίες να συντονίζουν την εγκληματική τους δράση από οποιαδήποτε γωνία του πλανήτη. Έτσι οι απειλές αυτές αν και μπορεί να στρέφονται κατά συγκεκριμένων στόχων, όπως είδαμε και προηγουμένως, μπορεί να προέρχονται από οπουδήποτε και να μην έχουν σύνορα. Υπό αυτές τις συνθήκες, οι πολιτικές ασφαλείας που διαμορφώνονται από τα κράτη μέλη και την Ένωση βασίζονται περισσότερο στον εντοπισμό, την αναγνώριση και την αδρανοποίηση των επικείμενων ή άμεσων απειλών, προκειμένου να μπορούν να διασφαλίσουν τον δημόσιο χώρο μέσα από την έγκαιρη προειδοποίηση, την πρόληψη και την ετοιμότητα αντίδρασης (Gruszczak, 2016b).

Η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών στο πεδίο της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης βασίζεται κυρίως στην επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών και στα αποτελέσματα αυτής. Αυτή η επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών, βασίζεται κυρίως σε δεδομένα και πληροφορίες που ενδεχομένως παρέχουν τα κράτη μέλη. Ωστόσο, τα αποτελέσματα αυτής της ανάλυσης πληροφοριών διαμοιράζονται και διαπερνούν τα στενά σύνορα των κρατών μελών. Ωστόσο αυτή η θεώρηση συνεπάγεται ότι, η συνεργασία στον τομέα αυτό της ανταλλαγής πληροφοριών για την καταπολέμηση του εγκλήματος, υπάγεται στο νομικό και ρυθμιστικό πλαίσιο των κρατών μελών για την καλύτερη προστασία της ασφάλειας και της δημόσιας τάξης, μέσα από την αποτελεσματική άσκηση αστυνόμευσης. Συνεπώς η στρατηγική διάσταση στην ανάλυση αυτών των πληροφοριών, μπορεί να θεωρείται ως ένα ενωσιακό κάλυμμα στις ιδιαίτερες ρυθμίσεις που ισχύει για κάθε κράτος μέλος. Έτσι η συμβολή της Ένωσης σε αυτό το κομμάτι επιτρέπει, τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών, να μπορούν να αποκτήσουν μία μεγάλη και ευρεία εικόνα για τις εγκληματικές απειλές που βρίσκονται στο προσκήνιο και τη δυνατότητα

οριοθέτησης αυτών, τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό της Ένωσης. Επιπλέον, μέσα από αυτή την θεώρηση, δίνεται η δυνατότητα στα κράτη μέλη να χτίσουν την ικανότητα, να μπορούν να αναγνωρίζουν αυτές τις απειλές και να συμβάλουν από κοινού στην αντιμετώπιση αυτών.

Η εφαρμογή της εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών στον τομέα της εσωτερικής ασφάλειας, των εσωτερικών υποθέσεων και της ποινικής δικαιοσύνης, στο πεδίο που αφορά την Ένωση απαιτείται να προσδιοριστεί επαρκώς, προκειμένου να μην υπάρχουν παρανοήσεις και αμφισημίες. Η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών είναι ένα πλαίσιο που άρχισε να αναπτύσσεται τον 21ο αιώνα σε σχέση με την εξάρθρωση εγκληματικών οργανώσεων. Αυτό το πλαίσιο διαμορφώθηκε αρχικά από το Γραφείο Εγκληματικότητας και Ναρκωτικών του ΟΗΕ (UNODC) από τους υφιστάμενους αναλυτές και τους ειδικούς (UNODC, 2011). Μέσα από την εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, δίνεται η δυνατότητα στις αρχές επιβολής του Νόμου, να μπορούν να δρουν προληπτικά ενάντια σε απειλές και κινδύνους που προβάλλονται από τις εγκληματικές οργανώσεις. Τα βήματα που έγιναν από την Ένωση και τα ενωσιακά όργανα και ειδικά από το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, την Europol και την Frontex, επάνω στο συγκεκριμένο πεδίο είχαν ως απόρροια, αυτή τη στιγμή να ηγούνται στο πεδίο της αστυνόμευσης με βάση την επεξεργασμένη πληροφορία (Intelligence Led Policing) και την προληπτική και στοχευμένη αστυνόμευση με βάση την αξιολόγηση της κατάστασης στο πεδίο της εγκληματικότητας και την ανάπτυξη στοχευμένων δράσεων. Η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών φαίνεται ότι έχει υποστηρίξει σε μεγάλο βαθμό τη διαμόρφωση της εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης, όσον αφορά στους τομείς της απόκτησης γνώσεων σχετικά με πιθανές απειλές, προκλήσεις και κινδύνους στο περιβάλλον των κρατών μελών άλλα και την Ένωσης, άλλα και την δυνατότητα εύρεσης μακροπρόθεσμων λύσεων για την αντιμετώπισή αυτών των απειλών με τον πιο αποτελεσματικό τρόπο (Gruszczak, 2016b).

Η ανάπτυξη της στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών, όπως παρατηρήθηκε μετά τις τρομοκρατικές επιθέσεις που έπληξαν την Ευρώπη στα μέσα της δεκαετίας του 2000, συνέβαλε στη δημιουργία ενός εσωτερικού κόμβου συνεργασίας για την ασφάλεια της Ένωσης που περιλαμβάνει ένα ευρύ φάσμα θεσμικών, λειτουργικών, τεχνολογικών και αναλυτικών ρυθμίσεων, οργανισμών και πολιτικών στο εσωτερικό της Ένωσης. Η ανταλλαγή πληροφοριών, η επιχειρησιακή συνδρομή από τα ενωσιακά

όργανα και υπηρεσίες στις αρχές των κρατών μελών και οι στρατηγικές προβλέψεις για το μέλλον αυτών των απειλών, βασίζονται όλο και περισσότερο στις πληροφορίες που συνεισφέρουν τα κράτη μέλη από κοινού και συνεπάγεται μία στενότερη συνεργασία μεταξύ των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου. Η ανάγκη για ακριβή δεδομένα και πληροφορίες και η παροχή στρατηγικής εγκληματολογικής πληροφόρησης (intelligence), έχει ενθαρρύνει τις εθνικές αρχές να χρησιμοποιούν τους διαθέσιμους πόρους της Ένωσης, για να πέτυχουν τον σκοπό τους και επίσης να συνεισφέρουν στους οργανισμούς και στις υπηρεσίες της, με περισσότερες πληροφορίες που θα είναι διαθέσιμες για ανάλυση σε ενωσιακό επίπεδο. Σε επίπεδο κρατών μελών, οι εθνικές αρχές επιβολής του νόμου έχουν υιοθετήσει μεθόδους και τεχνικές ανάλυσης πληροφοριών που έχουν επεκτείνει το αντίστοιχο πεδίο στον εσωτερικό και διεθνή τομέα (Aldrich, 2009).

2.5.1. Το ενωσιακό πλαίσιο συνεργασίας για την ανταλλαγή στρατηγικών πληροφοριών που αφορούν την εγκληματικότητα

Η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών για τις ανάγκες της εσωτερικής ασφάλειας στην Ένωση, συνδυάζει στοιχεία τόσο στρατηγικής όσο και επιχειρησιακής ανάλυσης πληροφοριών, προκειμένου να υποστηριχθούν οι εθνικές αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών. Ως αναπόσπαστο μέρος της Ενωσιακής στρατηγικής πληροφόρησης, ο κόμβος συνεργασίας για την εσωτερική ασφάλεια στην Ένωση, σταδιακά έχει επεκταθεί και περιλαμβάνει ενωσιακές μονάδες και υπηρεσίες, προκειμένου όλοι μαζί να συνεργαστούν από κοινού για την ανταλλαγή δεδομένων και πληροφοριών (information) και ενίοτε στην ανταλλαγή έτοιμων προϊόντων πληροφόρησης (intelligence). Έτσι μέσα από τις δυναμικές που διαμορφώθηκαν με το πέρασμα του χρόνου, συγκεντρώθηκαν διασκορπισμένες πηγές πληροφοριών και προϊόντων ανάλυσης γύρω από την Europol. Η Europol αποτελεί τον κεντρικό ευρωπαϊκό οργανισμό που αναγνωρίζεται από τα κράτη μέλη και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, ως το κεντρικό σημείο μέσα στον κόμβο συνεργασίας για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Τα κράτη μέλη μέσα από κανονισμούς και οδηγίες έχουν αναθέσει στην Europol συγκεκριμένες αρμοδιότητες, όσον αφορά την ανταλλαγή πληροφοριών και την παραγωγή προϊόντων ανάλυσης (intelligence), (Den Boer, 2015).

Από τα όσα έχουμε αναλύσει μέχρι τώρα για το ρόλο της Ένωσης στη παραγωγή στρατηγικής πληροφόρησης θα περίμενε κανείς ότι η Europol σαν ενωσιακός οργανισμός, παράγει μόνο στρατηγικά προϊόντα ανάλυσης πληροφοριών

και δεν ασχολείται καθόλου με επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών που αφορά κυρίως την έρευνα συγκεκριμένων εγκλημάτων στα κράτη μέλη. Ωστόσο, η άποψη αυτή είναι εσφαλμένη, καθώς η Europol έχει την μοναδικότητα να μπορεί να καταφέρνει και τις δύο αυτές πτυχές εξίσου καλά. Πέραν αυτών η Europol, επιδιώκει να αναβαθμίσει την ικανότητα της για στρατηγική ανάλυση πληροφοριών, ως προαπαιτούμενο για την ικανοποιητική υποστήριξη των επιχειρησιακών λειτουργιών σε θέματα ανάλυσης που παρέχει στις αρχές επιβολής του νόμου στα διάφορα κράτη μέλη.

Λειτουργώντας στην καρδία του κόμβου συνεργασίας για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης, η Europol έχει καταφέρει να αναπτύξει όχι μόνο τις ικανότητες της για στρατηγική ανάλυση πληροφοριών εστιάζοντας όχι μόνο παραγωγή στρατηγικών αναλυτικών προϊόντων άλλα επεκτείνοντας ταυτόχρονα το δίκτυο και τους μηχανισμούς συνεργασίας της και με άλλους ενωσιακούς οργανισμούς και υπηρεσίες όπως είναι η Eurojust, η Frontex και το Ευρωπαϊκό Κέντρο Ανάλυσης Πληροφοριών (EU IntCen). Η Europol αποτελεί το κατ' εξοχήν επίκεντρο αστυνομικής συνεργασίας στην Ένωση που καταφέρνει και φέρνει σε επαφή όλους τους φορείς που εργάζονται για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης (Europol SOCTA, 2021).

Η Europol δημιουργήθηκε αρχικά σαν μία αστυνομική μονάδα που θα διευκόλυνε την αστυνομική συνεργασία και την ανταλλαγή πληροφοριών προκειμένου να συνδράμει τις αρχές των κρατών μελών στη μάχη κατά του διασυνοριακού οργανωμένου εγκλήματος. Οι ρίζες της μπορούν να εντοπιστούν στη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1992, όταν δόθηκε το έναυσμα για την συστηματοποίηση της συνεργασίας σε αστυνομικές και ποινικές υποθέσεις (Παπαγιάννης, 2008). Επιπλέον αναφέρεται στην Συνθήκη της Ευρωπαϊκής Ένωσης ότι τη Ευρωπαϊκή Αστυνομική Υπηρεσία θα δημιουργηθεί με σκοπό την ανταλλαγή πληροφοριών μέσα στο ενωσιακό σύστημα. Εκείνη την εποχή η ανταλλαγή πληροφοριών σε κύριες απειλές της εσωτερικής ασφάλειας όπως η τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα, το ξέπλυμα χρήματος ήταν ανεπίσημη και μη θεσμικά αναγνωρισμένη. Ωστόσο η σοβαρότητα της κατάστασης και των πληροφοριών που διακινούνταν απαιτούσαν μυστικότητα και μία μορφή εμπιστευτικότητας για τη διακίνηση τέτοιων πληροφοριών (Fägersten, 2010a).

Η Europol, έγινε πλήρως λειτουργική τον Ιούλιο του 1999 οπότε και ανέλαβε όλες τις αρμοδιότητες της (Παπαγιάννης, 2008). Κύριος σκοπός της Europol ήταν η βελτίωση της αποτελεσματικότητας και της συνεργασίας των κρατών μελών και των

αντίστοιχων εθνικών αρχών επιβολής του νόμου για την πρόληψη και την καταστολή της τρομοκρατίας, της διακίνησης ναρκωτικών καθώς και άλλων μορφών σοβαρής εγκληματικότητάς που επηρεάζουν τουλάχιστον δύο κράτη μέλη. Στην Europol ανατέθηκε η συλλογή, η επεξεργασία, η ανάλυση και η ανταλλαγή δεδομένων πληροφοριών όπως η παραγωγή προϊόντων πληροφόρησης, καθώς και η προετοιμασία αξιολογήσεων απειλών, στρατηγικών αναλύσεων και γενικών αναφορών σχετικά με την εγκληματικότητα (Deflem, 2006).

Σήμερα, η Europol είναι σε θέση να προσφέρει μία ευρεία γκάμα στρατηγικών αναλυτικών προϊόντων, τα οποία είναι κυρίως αναφορές στρατηγικής ανάλυσης μίας κατάστασης ή αξιολογήσεις κινδύνου. Τέτοια αναλυτικά προϊόντα είναι η SOCTA (Serious and Organized Crime Threat Assessment) που είναι μία συνολική ευρεία αναφορά της Europol που δημοσιεύεται στον διαδικτυακό της ιστότοπο και αφορά την αξιολόγηση των απειλών από την σοβαρή και οργανωμένη εγκληματικότητα (Europol SOCTA, 2017). Αυτή η αναφορά αποτελεί και το έναυσμα για την διαμόρφωση του κύκλου πολιτικής για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, όπως θα δούμε και στη συνέχεια. Άλλο ένα στρατηγικό προϊόν ανάλυσης είναι η IOCTA (Internet Organized Crime Threat Assessment), που είναι μία συνολική και ευρεία αναφορά της Europol που δημοσιεύεται στον διαδικτυακό της ιστότοπο και αφορά την αξιολόγηση των απειλών από την σοβαρή και οργανωμένη εγκληματικότητα αναφορικά με το διαδίκτυο και τις εγκληματικές ομάδες που δρουν κυρίως στο διαδίκτυο και αφορά το κυβερνοέγκλημα (IOCTA, 2018). Πέραν αυτών των εκθέσεων που αφορούν το οργανωμένο έγκλημα, η Europol παράγει ετήσια την έκθεση TE-SAT (Terrorism Situation and Trend Report) που είναι μία αναφορά για την κατάσταση και τις τάσεις που επικρατούν αναφορικά με την τρομοκρατία στα κράτη μέλη της Ένωσης (Europol TE-SAT, 2020).

Προκειμένου να μπορέσει η Europol να παράγει αυτές τις εκθέσεις, χρησιμοποιεί τα Αναλυτικά Έργα (Analytical Projects) τα οποία έχουν αντικαταστήσεις του Αναλυτικούς Φακέλους Εργασίας (Analysis Work Files), (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Τα αναλυτικά έργα είναι νομικά εργαλεία τα οποία δίνουν την δυνατότητα στα κράτη μέλη να διαχειρίζονται δεδομένα ταυτόχρονα και να μπορούν να αποθηκεύουν, να επεξεργάζονται και να αναλύονται πρωτογενή δεδομένα (hard data) ή δεδομένα που αποτελούν προϊόντα πληροφόρησης κρατών μελών (soft data) και στα οποία μπορούν να περιλαμβάνονται προσωπικά ή ευαίσθητα προσωπικά

δεδομένα. Η SOCTA παράγεται από τα δεδομένα που κατέχει η Europol, από δεδομένα και πληροφορίες που συνεισφέρουν τα κράτη μέλη μέσα από την τοποθέτηση αυτών στα Αναλυτικά Έργα της Europol, επίσης χρησιμοποιούνται δεδομένα από άλλες χώρες ή οργανισμούς όπου έχουν συναφθεί αντίστοιχες συμφωνίες καθώς και από δεδομένα που προέρχονται από ανοικτές πηγές (OSINT), (Europol SOCTA, 2021). Η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται και για την IOCTA και για την έκθεση TE-SAT.

Πέραν αυτών η Europol, μπορεί να υποστηρίζει τις εθνικές αρχές των κρατών μελών σε θέματα επιχειρησιακής ανάλυσης πληροφοριών για την υποστήριξη των ερευνών που πραγματοποιούν. Με αυτό τον τρόπο προωθείται η αποτελεσματική και αποδοτική χρήση όλων των πόρων που είναι διαθέσιμοι τόσο σε εθνικό όσο και σε ενωσιακό επίπεδο, για την διερεύνηση εγκλημάτων και την υποστήριξη των σχετικών αστυνομικών ερευνών (De Moor & Vermeulen, 2010). Αν και στις αρχές υπήρχε μία έλλειψη εμπειρίας και στόχων για το τι σημαίνει στρατηγική ανάλυση και πως θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί από την Europol, γρήγορα εκδόθηκαν αναλυτικοί οδηγοί που συμπεριέλαβαν βασικούς οδηγούς με έννοιες και όρους καθώς και μία επισκόπηση για τον κύκλο πληροφόρησης στην ανάλυση πληροφοριών καθώς και μεθοδολογίες για παρουσίαση των δεδομένων μαζί με τεχνικές ανάλυσης αυτών (Gruszczak, 2016b).

Η Europol, για την εξυπηρέτηση των σκοπών της διαθέτει εξιδεικευμένα πληροφοριακά συστήματα τα οποία προσφέρουν τη δυνατότητα για ταχεία και ασφαλή αποθήκευση, αναζήτηση, οπτικοποίηση και αντιστοίχιση των πληροφοριών που απαιτούνται για την εξυπηρέτηση του σκοπού της. Έτσι αυτά τα πληροφοριακά συστήματα περιλαμβάνουν (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021):

- Το σύστημα πληροφοριών της Europol (Europol Information System, EIS), το οποίο είναι μια κεντρική βάση δεδομένων με πληροφορίες και στοιχεία που σχετίζονται με την εγκληματικότητα, η οποία μπορεί καλύπτει όλους τους τομείς εγκληματικότητας που εμπίπτουν στην αρμοδιότητά του οργανισμού. Αποτελεί ένα σύστημα αναφοράς για τον έλεγχο της διαθεσιμότητας πληροφοριών, που αφορούν συγκεκριμένο άτομο ή αντικείμενο ενδιαφέροντος (όπως στοιχεία για ένα αυτοκίνητο, τηλέφωνο ή μία διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου) σε άλλα κράτη μέλη. Μέσα από αυτό, τόσο η Europol όσο και οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών, έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμες στο σύστημα και το τροφοδοτούν με νέες που παρέχουν κατά τη διάρκεια ερευνών ή εξιχνιάσεων (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021),

- Την ασφαλή εφαρμογή δικτύου ανταλλαγής πληροφοριών SIENA (Secure Information Exchange Network Application), η οποία αποτελεί μία υπερσύγχρονη πλατφόρμα που ανταποκρίνεται στις ανάγκες επικοινωνίας των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών άλλα των άλλων υπηρεσιών και οργανισμών που συνεργάζονται με τη Europol. Οι πληροφορίες που ανταλλάσσουν τα κράτη μέλη μέσω του SIENA είναι δυνατόν να τροφοδοτούν άλλα συστήματα πληροφοριών όπως τα EIS και EAS ή να αποτελούν αντικείμενο διμερούς ανταλλαγής πληροφοριών χωρίς την ανάμειξη της ίδια της Europol. Οι αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών έχουν την δυνατότητα επίσης να καταχωρούν οι ίδιες δεδομένα και πληροφορίες απευθείας στο EIS χωρίς τη χρήση της SIENA (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021),
- Την πλατφόρμα εμπειρογνωμόνων της Europol EPE (Europol Platform of Experts), η οποία αποτελεί κόμβο ανταλλαγής κρίσιμης γνώσης ανάμεσα τους ειδικούς που εργάζονται σε διάφορους επιμέρους τομείς εγκληματικότητας ανά τα κράτη μέλη ή άλλους οργανισμούς και υπηρεσίες με τις οποίες υπάρχει συνεργασία. Αποτελεί ένα επιχειρησιακό σύστημα πληροφοριών που περιέχει τιμές και δεδομένα (όπως ονόματα και διευθύνσεις υπόπτων τόμων ή ατόμων που απασχολούν τις αρχές) που παρέχουν οι εταίροι (περιλαμβανομένων και των κρατών μελών) στη Europol και στα οποία παρέχεται πρόσβαση μόνο το προσωπικό του οργανισμού. Χρησιμοποιείται από επιχειρησιακούς αναλυτές στο πλαίσιο των σχεδίων ανάλυσης, συμπεριλαμβανομένου αυτού που ασχολείται με την παράνομη διακίνηση μεταναστών ή άλλων υποθέσεων (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021),
- Το σύστημα πληροφοριών EAS (Europol Analysis System) αποτελεί σύστημα αναφοράς για αξιόποινες πράξεις και άτομα που εμπλέκονται σε αυτές καθώς και άλλα σχετικά στοιχεία, παρόμοιο με αυτό του EIS που αναφέρθηκε αρχικά,
- Το σύστημα ανάλυσης κακόβουλου λογισμικού EMAS (Europol Malware Analysis Solution) το οποίο είναι ειδικά σχεδιασμένο για να εξυπηρετεί τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου για την ανάλυση λογισμικού που χρησιμοποιείται σε κυβερνοεπιθέσεις ή σε κυβερνοεγκλήματα.

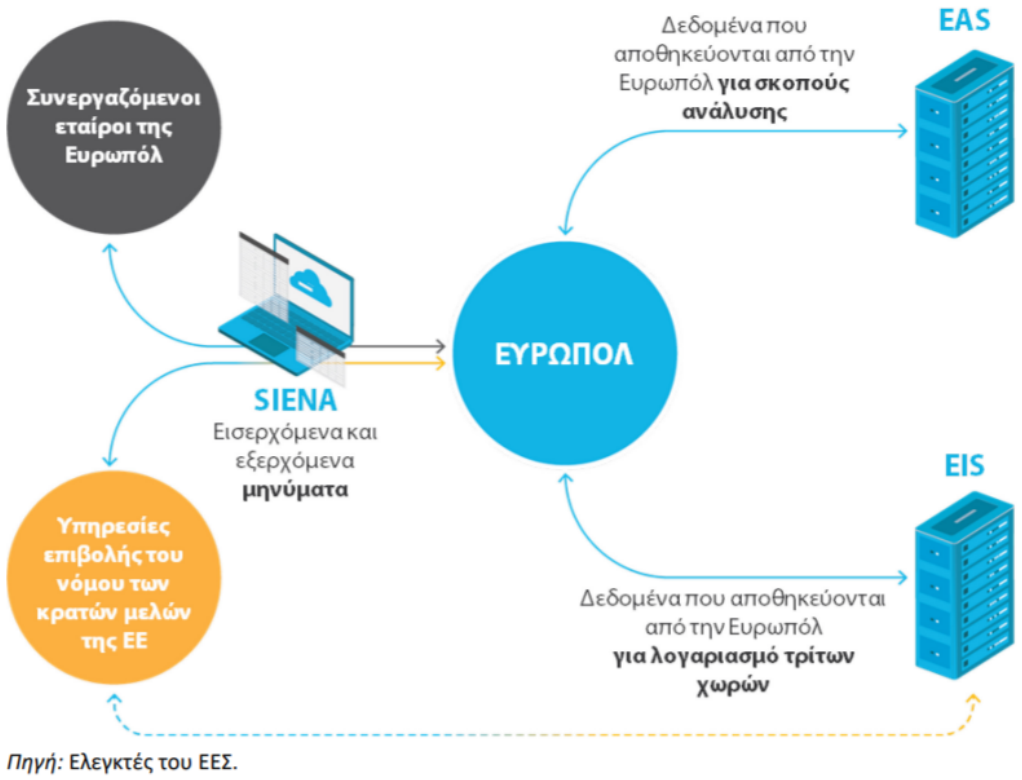

Εικόνα 3:Αλληλεπίδραση μεταξύ των διάφορων συστημάτων της Europol. (Πηγή: (Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο, 2021)

Όλες οι ανωτέρω βάσεις δεδομένων και οι υπηρεσίες είναι διαθέσιμες 24 ώρες την ημέρα, επτά ημέρες την εβδομάδα, επιτρέποντας τη γρήγορη και ασφαλή αναζήτηση, ανάλυση και σύνδεση βασικών πληροφοριών από τους εξουσιοδοτημένους χρήστες αυτών. Τέλος, οι ειδικοί αναλυτές της Europol έχουν την δυνατότητα να μετακινούνται σε κάποιο τόπο του εγκλήματος και να παρέχουν σε σύντομο χρονικό διάστημα την εμπειρογνωμοσύνη τους σε θέματα ανάλυσης πληροφοριών και διασταύρωσης αυτών με τις ανωτέρω βάσεις δεδομένων μέσα από τα κινητά γραφεία της Europol (mobile office), (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Στη συνέχεια θα δούμε το ρόλο της Eurojust στην ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών.

Ο ρόλος της Eurojust είναι η διασυνοριακή δικαστική συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη. Η Eurojust ήδη λειτουργεί από το 2002. Αποτελείται από δικαστικούς, εισαγγελείς ή από υπαλλήλους φορέων δικαστικής εξουσίας των κρατών μελών. Σκοπός της είναι η βελτίωση του συντονισμού των διασυνοριακών ερευνών και διώξεων καθώς και η συνεργασία μεταξύ των αρμόδιων εθνικών φορέων των κρατών μελών για την αντιμετώπιση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος. Τις

αρμοδιότητες της είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο γι' αυτό εδώ θα αναφέρουμε μόνο το ρόλο της μέσα στον κόμβο συνεργασίας για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης.

Η κύρια δραστηριότητα της Eurojust είναι η ανταλλαγή πληροφοριών που αφορούν την δικαστική συνεργασία (criminal justice information). Οι κύριες πληροφορίες προέρχονται κυρίως, όπως και στη περίπτωση της Europol, από τα κράτη μέλη άλλα μπορεί να προέρχονται και από σημεία επαφής της Eurojust σε τρίτα κράτη με τα οποία έχει συνάψει συμφωνίες συνεργασίας. Το σύστημα διαχείρισης υποθέσεων της Eurojust (case management system-CMS) εγκαθιδρύθηκε το 2008 χάρη σε μία τροπολογία του Συμβουλίου στην αρχική απόφαση του 2002 με την οποία η ίδια ιδρύθηκε, προκειμένου να ανταποκριθεί στην αυξανόμενη ανάγκη ενός κεντρικού πληροφοριακού συστήματος για τη διαχείριση του αυξημένου όγκου πληροφοριών που καταφθάνει στην Eurojust, από τις διάφορες πηγές που εξηγήθηκε. Το 2008, η Eurojust αποκτά νέες αρμοδιότητες και τη δυνατότητα να επεξεργάζεται προσωπικά δεδομένα ατόμων που έχουν διαπράξει ποινικά αδικήματα (Gruszczak, 2016b).

Το πληροφοριακό σύστημα της Eurojust, αναβαθμίζεται το 2014, προκειμένου να ανταποκριθεί στις επιχειρησιακές της ανάγκες. Το σύστημα διαχείρισης υποθέσεων της Eurojust (CMS), παρέχει επιχειρησιακή υποστήριξη καθώς δίνει τη δυνατότητα να συλλέγονται τα στοιχεία και οι πληροφορίες που συνεισφέρουν τα κράτη μέλη ή τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα μέρη που συνεργάζονται με αυτήν όπως αναφέραμε και προηγουμένως και να επεξεργάζονται για τους σκοπούς τρεχουσών διασυνοριακών ερευνών ή διώξεων που μεσολαβεί η Eurojust (Gruszczak, 2016b). Αυτά τα στοιχεία και οι πληροφορίες μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την παραγωγή στρατηγικών αναλυτικών προϊόντων για συγκεκριμένες περιοχές διασυνοριακού εγκλήματος στην Ένωση.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός τέτοιου εγχειρήματος, αποτελεί το Στρατηγικό Έργο για το περιβαλλοντικό έγκλημα που διεξήχθη από τη Eurojust για την περίοδο 2013-14 (Eurojust, 2014). Το στρατηγικό αυτό προϊόν, αντανακλά σε μεγάλο βαθμό το τελικό αποτέλεσμα και μοιάζει με τις εκθέσεις αξιολόγησης μίας κατάστασης (situational assessments) ή τις αναλυτικές εκθέσεις (analytical reports) που παράγουν άλλοι ευρωπαϊκοί οργανισμοί μέσα στο ίδιο πλαίσιο όπως η Europol, η Frontex κλπ. Αντίστοιχα στρατηγικά αναλυτικά προϊόντα της Eurojust, αποτελούν εκθέσεις για την ποινική μεταχείριση των ξένων μαχητών (Eurojust, 2020c), η ετήσια έκθεση της για την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (Eurojust, 2020a), για τις

προκλήσεις με τις οποίες βρίσκονται αντιμέτωπες οι δικαστικές αρχές για το έγκλημα στον κυβερνοχώρο (Eurojust, 2020b) καθώς και οι εξελίξεις στο πεδίο της ανταλλαγής ηλεκτρονικών αποδεικτικών στοιχείων (e-evidence), (Eurojust, 2020d). Στη συνέχεια θα δούμε το ρόλο της Frontex στην ανάλυση πληροφοριών, που αφορούν απειλές και κινδύνους για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης.

Οι εξωτερικές απειλές και οι κίνδυνοι που προέρχονται από τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης αξιολογούνται και αναφέρονται από την Frontex. Όπως είδαμε και προηγουμένως, η Frontex είναι η ευρωπαϊκή υπηρεσία για την επιχειρησιακή συνεργασία των κρατών μελών αναφορά με τη διαχείριση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Ο ρόλος της είναι ιδιαίτερα σημαντικός καθώς αναδείχθηκε ιδιαίτερα μετά το 2015 και τις αυξημένες μεταναστευτικές ροές που είχε δεχθεί η Ένωση και η Ελλάδα. Μέσα στις αρμοδιότητες της Frontex, περιλαμβάνεται μεταξύ άλλων και η διενέργεια αναλύσεων κινδύνου συμπεριλαμβανομένου και της αξιολόγησης της ικανότητας των κρατών μελών να διαχειριστούν κινδύνους και πιέσεις αναφορικά με μεταναστευτικές ροές στα εξωτερικά τους σύνορα καθώς και τη συμμετοχή της στην ανάπτυξη έρευνας αναφορικά με τον έλεγχο και την επιτήρηση των εξωτερικών συνόρων.

Η Frontex είναι επίσης υπεύθυνη για την ανάπτυξη και τη λειτουργία συστημάτων πληροφοριών που επιτρέπουν γρήγορη και αξιόπιστη ανταλλαγή πληροφοριών σχετικά με τους αναδυόμενους κινδύνους στα εξωτερικά σύνορα, καθώς και την παροχή της απαραίτητης βοήθειας στην ανάπτυξη και τη λειτουργία ενός ευρωπαϊκού συστήματος παρακολούθησης συνόρων και, κατά περίπτωση, στην δημιουργία ενός κοινού περιβάλλοντος ανταλλαγής πληροφοριών. Ειδικότερα, η Frontex έχει επιφορτιστεί με την ανάπτυξη και την εφαρμογή ενός κοινού ολοκληρωμένου μοντέλου ανάλυσης κινδύνου για τις απειλές της Ένωσης στα εξωτερικά σύνορα. Για το λόγο αυτό περιοδικά δημιουργεί και δημοσιεύει τόσο γενικές όσο και προσαρμοσμένες αναλύσεις κινδύνου για τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης, που υποβάλλονται στο Συμβούλιο και στην Επιτροπή .

Η Frontex παρέχει επίσης υποστήριξη πληροφοριών στο ευρωπαϊκό σύστημα επιτήρησης των συνόρων (EUROSUR). Το EUROSUR αποτελεί πλαίσιο ανταλλαγής πληροφοριών που αναπτύχθηκε από το 2014 για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των αντίστοιχων εθνικών αρχών των κρατών μελών και της Frontex. Το EUROSUR παρέχει στους συμμετέχοντες φορείς με την υποδομή και τα εργαλεία που απαιτούνται

για τη βελτίωση της απόκτησης κρίσιμης γνώσης για την επικρατούσα κάθε φορά κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα και την ανάπτυξη της αντίστοιχης αντίδρασης στα εξωτερικά σύνορα. Το κεντρικό στοιχείο του συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών του EUROSUR είναι ένα δίκτυο εθνικών κέντρων συντονισμού (National Coordination Centres-NCC) που καθορίζονται σε κάθε κράτος μέλος.

Τα εθνικά κέντρα σε κάθε κράτος μέλος, συλλέγουν και επεξεργάζονται πληροφορίες σχετικά με την κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα τους, με στόχο τη δημιουργία μιας εικόνας για την επικρατούσα κατάσταση αναφορικά με τα εξωτερικά σύνορα σε κάθε κράτος μέλος. Επίσης μέσω αυτών τα κράτη μέλη, παρέχουν στην Frontex όλες εκείνες τις σχετικές πληροφορίες που συμβάλλουν στη διαμόρφωση μίας κοινής ευρωπαϊκής εικόνας για την επικρατούσα κατάσταση στα εξωτερικών σύνορα. Αυτά τα στρατηγικά προϊόντα πληροφόρησης που παράγει η Frontex (Αναλύσεις Κινδύνου) παράγονται τόσο μέσα από τις ροές πληροφοριών που παρέχουν τα κράτη μέλη όσο και άλλων πρόσθετων πληροφοριών που αποκτήθηκαν από την Frontex από άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες της Ένωσης όπως είναι το δορυφορικό κέντρο της Ένωσης που είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο καθώς και από την Ευρωπαϊκή Υπηρεσία Ασφάλειας στη Θάλασσα. Οι πληροφορίες αυτές από τις κλειστές πηγές (κράτη μέλη και άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες) συνδυάζονται και αναλύονται επίσης και με πληροφορίες που συλλέγονται και από ανοικτές πηγές.

Έτσι για παράδειγμα οι εκθέσεις με τις αναλύσεις κινδύνου (Analysis Riks) περιλαμβάνουν στοιχεία αναφορικά με τα κυριότερα δρομολόγια παράνομης μετανάστευσης που υπάρχουν στην Ένωση όπως αυτά εμφανίζονται στη Μεσόγειο, από την Αφρική και από τα ανατολικά σύνορα της καθώς και άλλες προκλήσεις διασυνοριακού εγκλήματος στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Για λόγους καλύτερης παρουσίασης αυτά τα δρομολόγια (route) αναλύονται πιο εκτενώς ανά γεωγραφική περιοχή (Frontex, 2020). Παρακάτω ο αναγνώστης μπορεί να κατανοήσει καλύτερα αυτές τις αναλύσεις κινδύνου στην εικόνα που παρατίθεται.

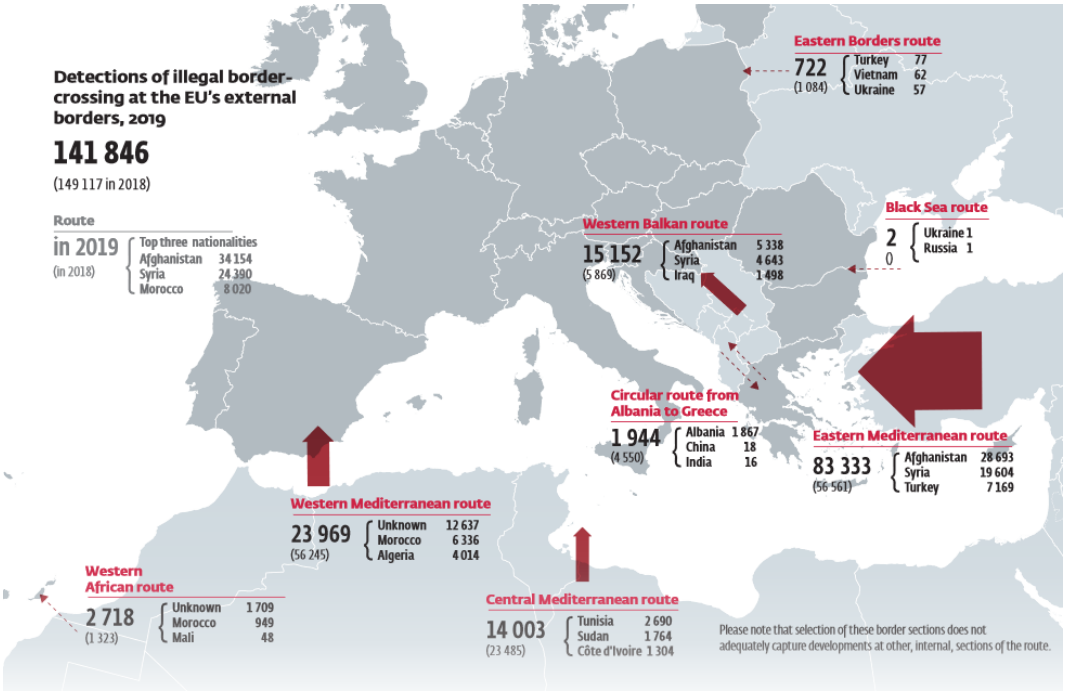

Εικόνα 4: Τα κύρια δρομολόγια (route) μεταναστευτικών ροών όπως αποτυπώνονται στις αναλύσεις κινδύνου που παράγει η Frontex. Πηγή: (Frontex, 2020)

Οι αναλύσεις κινδύνου (Analysis Riks) χρησιμοποιούνται προκειμένου να αναπτυχθούν επιχειρησιακές δράσεις, βάσει αυτών των πληροφοριών που έχουν αναλυθεί και της στρατηγικής γνώσης που έχει παραχθεί. Με άλλα λόγια από την Frontex, υπάρχει αξιοποίηση αυτής της στρατηγικής πληροφόρησης που παράγεται και οι δράσεις που αναπτύσσονται, είναι καθοδηγούμενες από την αξιολόγηση των ήδη υπαρχόντων πληροφοριών (Intelligence-driven) (Frontex, 2020). Για το λόγο αυτό, οι κοινές επιχειρησιακές δράσεις του Frontex προγραμματίζονται και αναπτύσσονται με βάση τις ετήσιες εκθέσεις ανάλυσης κινδύνου, που αναλύουν τον πιθανό μελλοντικό κίνδυνο παράνομης μετανάστευσης και διασυνοριακού εγκλήματος, κατά μήκος των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης. Κατά τη διάρκεια των ετήσιων συνεδριάσεων με τα κράτη μέλη, η Frontex δίνει προτεραιότητα στις προτεινόμενες κοινές επιχειρησιακές δράσεις με βάση τη σημασία τους και τους διαθέσιμους πόρους προκειμένου να εξασφαλιστεί μια αποτελεσματική απάντηση στις απειλές που εμφανίζονται στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης (Frontex, 2021).

Τέλος, ο νοητός κόμβος συνεργασίας για την εσωτερική ασφάλεια, περιλαμβάνει και άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και οργανισμούς όπως για παράδειγμα το Ευρωπαϊκό Κέντρο για την αντιμετώπιση του εγκλήματος στον Κυβερνοχώρο, που αποτελεί τμήμα της Europol καθώς και το ευρωπαϊκό κέντρο παρακολούθησης για τα ναρκωτικά και την τοξικομανία, το οποίο αναλύει τις αναδυόμενες τάσεις και απειλές

που προκύπτουν από το παράνομο εμπόριο ναρκωτικών καθώς και τον εθισμό που δημιουργείται από τη χρήση αυτών, καθώς και την παραγωγή στρατηγικών αναλυτικών προϊόντων υπό τη μορφή εκθέσεων που αναλύουν και αξιολογούν την επικρατούσα κατάσταση (situational assessments), τις τάσεις (trend reports) και τους κινδύνους.

Καταλήγοντας, γίνεται κατανοητό ότι στην Ένωση, αναφορικά με την ανάλυση πληροφοριών και την παραγωγή πληροφόρησης στο πεδίο της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας, υπάρχει μία μεγάλη ποικιλομορφία, με ένα ευρύ πεδίο εφαρμογής και μία μεγάλη διαρθρωτική πολυπλοκότητα από πολλούς και διαφορετικούς οργανισμούς και υπηρεσίες, ανάλογα με το είδος της απειλής και τους κινδύνους που αντιμετωπίζουν. Ωστόσο οι συνεργασίες και η επικοινωνία με όλα τα μέρη αυτού του νοητού κόμβου οργανισμών και υπηρεσιών εσωτερικής ασφάλειας, καθώς και με τα κράτη μέλη και τρίτα μέρη όπως τρίτους οργανισμούς ή χώρες, δημιουργούν δίκτυα επικοινωνίας με σκοπό την συνεργασία για την ανταλλαγή πληροφοριών. Όλα αυτά τα χαρακτηριστικά, καθιστούν την Ένωση ένα μοναδικό είδος στο πεδίο της συνεργασίας και της ανταλλαγής πληροφοριών, για την αντιμετώπιση απειλών και κινδύνων από την εγκληματικότητα. Η κύρια εστίαση για όλες τις ευρωπαϊκές υπηρεσίες και οργανισμούς είναι η επιχειρησιακή ανάλυση πληροφοριών με σκοπό την υποστήριξη των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου ή των δικαστικών αρχών των κρατών μελών. Ωστόσο υπάρχουν και ισχυρά στοιχεία, τα οποία αποδεικνύουν την δημιουργία στρατηγικής πληροφόρησης για την απεικόνιση της μεγάλης εικόνας των κοινών απειλών και των κινδύνων που αντιμετωπίζουν τα κράτη μέλη. Για το λόγο αυτό βλέπουμε να αναπτύσσονται στρατηγικά προϊόντα πληροφόρησης, υπό τους όρους της στρατηγικής επίγνωσης (strategic awareness) που αφορούν ιδίως την αξιολόγηση της υπάρχουσας κατάστασης (situational assessment), αναλύσεις κινδύνων (risk analysis), εκθέσεις τάσεων (trend analysis) μέσα από αναφορές και εκθέσεις που δημοσιεύονται και βοηθούν τα ενωσιακά όργανα και τα κράτη μέλη να αποκτούν την ευρύτερη στρατηγική εικόνα της κατάστασης που επικρατεί ώστε να διαμορφώσουν τις απαραίτητες πολιτικές για την αντιμετώπιση τους.

2.5.2. Οι μέθοδοι και οι τεχνικές της εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών στην Ένωση

Το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα έχει αποκτήσει πλέον διασυνοριακές διαστάσεις όπως είδαμε και σε προηγούμενο κεφάλαιο. Η εγκληματολογική ανάλυση

πληροφοριών είναι σε θέση να συνθέτει τα δεδομένα κατάλληλα και να διαμοιράζει τις κατάλληλες πληροφορίες για τους σκοπούς που έχουν σχέση με την πρόληψη της εγκληματικής δράσης, για σκοπούς επιτήρησης ή πρόβλεψης τάσεων. Πέρα από αυτό, είναι σε θέση να παρέχει στις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου μία ολιστική κατανόηση των εγκληματικών προτύπων και τάσεων που υπάρχουν αυτή τη στιγμή στο προσκήνιο. Μέσα από την εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών, οι εθνικές αρχές επιβολής του νόμου είναι σε θέση να αποκτούν κρίσιμες πληροφορίες και εν συνεχεία να τις διαμοιράζονται κατάλληλα με τις δικαστικές αρχές, προκειμένου να διενεργούν έρευνες, ανάλογα με τα αδικήματα που χειρίζονται που μπορεί να αφορούν εγκληματίες τόσο στο εσωτερικό ενός κράτους μέλους ή σε περισσότερα (Carrapiço & Trauner, 2013).

Στον απόηχο των τρομοκρατικών χτυπημάτων που έλαβαν χώρα στις ΗΠΑ το 2001, στην Ισπανία το 2004 και το Ηνωμένο Βασίλειο το 2005, η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών συνδέθηκε ιδιαίτερα και με άλλους κλάδους της πληροφόρησης όπως τους είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο (military intelligence κλπ). Οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες και οργανισμοί οι οποίοι ανήκουν στην σφαίρα της εσωτερικής ασφάλειας, εκείνη την περίοδο βρισκόταν σε μία πρώιμη φάση, ενώ πολλοί από αυτούς δεν είχαν ακόμα δημιουργηθεί (Ratcliffe, 2006).

Η ροή πρωταρχικών δεδομένων από τις εθνικές αρχές των κρατών μελών προς τις υπηρεσίες της Ένωσης, όπως είναι την Europol, ήταν περιορισμένη ή επιλεκτική. Επιπλέον, η προθυμία των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών να διαβιβάσουν δεδομένα ή πληροφορίες σχετικά με την εγκληματικότητα καθώς και εθνικά αναλυτικά προϊόντα πληροφόρησης διέφερε κατά πολύ από το ένα κράτος μέλος στο άλλο (Müller-Wille, 2004). Έτσι παρατηρείται, ότι υπάρχουν κράτη μέλη τα οποία δείχνουν μεγαλύτερη προθυμία να διαβιβάσουν στοιχεία και αναλυτικά προϊόντα προς την Ένωση, ενώ άλλα κράτη-μέλη δεν έδειχναν αντίστοιχη προθυμία. Επιπλέον την περίοδο εκείνη, η Europol βρισκόταν σε μία διαδικασία δημιουργίας ενός ασφαλούς συστήματος για τη διαβίβαση των πληροφοριών από τα κράτη-μέλη προς την ίδια. Με λίγα λόγια, οι προσπάθειες οι οποίες στόχευαν στην ενθάρρυνση για μία πιο εντατική και αποτελεσματική ανταλλαγή εγκληματολογικών δεδομένων και προϊόντων πληροφόρησης. Ωστόσο τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα δεν επήλθαν γρήγορα και ο κύριος λόγος ήταν η μη συμφωνία και η έλλειψη εμπιστοσύνης μεταξύ των κρατών μελών (Duke, 2006).

Οι μέθοδοι και οι τεχνικές με τις οποίες αναλύονται οι πληροφορίες στις ευρωπαϊκές υπηρεσίες διαφέρει σε σημαντικό βαθμό και εξαρτάται από τη διαθεσιμότητα των δεδομένων προς ανάλυση και από την ικανότητα τους να συνθέτουν τις ήδη υπάρχουσες διαθέσιμες πληροφορίες και να εξάγουν χρήσιμα συμπεράσματα και στρατηγική πληροφόρηση. Η πολιτική λογική με την οποία δημιουργήθηκαν οι ευρωπαϊκές υπηρεσίες, οι οποίες παράγουν στρατηγική πληροφόρηση στην Ένωση, αρχικά απέκλειε τις ίδιες από την ανάπτυξη ενός συστήματος, κατά το οποίο συνδυάζονται πολλά και διαφορετικά δόγματα πληροφόρησης, όπως αναλύθηκαν σε προηγούμενο κεφάλαιο, όπως είναι για παράδειγμα ο συνδυασμός κλειστών και ανοικτών πηγών. Ωστόσο, η διαρκής απειλή της τρομοκρατίας, με την οποία βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση, ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του 2000, έχει δώσει μία σημαντική ώθηση στο πλαίσιο συνεργασίας, μεταξύ των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου των κρατών μελών, με τις ενωσιακές υπηρεσίες, οι οποίες συλλέγουν και αναλύουν πληροφορίες για θέματα εσωτερικής ασφάλειας (Gruszczak, 2016b).

Η αίσθηση της ανθεκτικότητας στις πιο σοβαρές απειλές χάθηκε στον απόηχο των τρομοκρατικών χτυπημάτων στη Μαδρίτη, την 11η Μαρτίου του 2004. Εκείνη την περίοδο οι ευρωπαϊκοί θεσμοί καλέσαν τα κράτη μέλη να ενισχύσουν τους μηχανισμούς συνεργασίας και την προώθηση αποτελεσματικών πρακτικών ανταλλαγής πληροφοριών, μεταξύ όλων των υπηρεσιών που σχετίζονται με την εσωτερική ασφάλεια. Το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο με το πρόγραμμα της Χάγης τον Νοέμβριο του 2004, έθεσε το στόχο για την δημιουργία και την εφαρμογή του μοντέλου της προβλεπτικής αστυνόμευσης βασισμένη στις πληροφορίες (Intelligence Led Policing), (Παπαγιάννης, 2008). Αναλόγως κινούμενοι, οι ενωσιακοί θεσμοί και τα κράτη-μέλη επισήμαναν τη σημασία της ανταλλαγής πληροφοριών αλλά και το ρόλο της πληροφόρησης, για την αποτελεσματική αντιμετώπιση της τρομοκρατίας μέσα από την επιχειρησιακή συνεργασία των ενωσιακών υπηρεσιών και των εθνικών αρχών επιβολής του νόμου. Ωστόσο, ένα χρόνο αργότερα τα τρομοκρατικά χτυπήματα στο Λονδίνο τον Ιούλιο του 2005, ήταν αυτά που κινητοποίησαν τα κράτη-μέλη να αναλάβουν μεγαλύτερη δράση στον τομέα της ανταλλαγής πληροφοριών και την ενίσχυση των ικανοτήτων των ενωσιακών οργάνων και υπηρεσιών αλλά και των κρατών μελών, σε θέματα παραγωγής πληροφόρησης με σκοπό την αντιμετώπιση της τρομοκρατίας (Fägersten, 2010a).

Στο Ευρωπαϊκό Συμβούλιο των υπουργών Εσωτερικών το Σεπτέμβριο του 2005, κατατέθηκε μία Βρετανική πρόταση η οποία εισήγαγε την ιδέα της δημιουργίας ενός ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης πληροφοριών (European Criminal Intelligence Model-ECIM), βασισμένο σε αρχές της προβληματικής αστυνόμευσης οι οποίες προέρχονται από το βρετανικό μοντέλο ανάλυσης πληροφοριών. Χρειάζεται να σημειωθεί ότι εκείνη την περίοδο την προεδρία του του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, βρισκόταν το Ηνωμένο Βασίλειο (Seyfried, 2017). Η αρχική μορφή του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης πληροφοριών (European Criminal Intelligence Model-ECIM), πήρε τη μορφή του κύκλου της πληροφόρησης (intelligence cycle), όπως τον είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο, ο οποίος βασίζεται στην εισαγωγή δεδομένων κυρίως από την διαβίβαση αυτών, από τα κράτη μέλη τα οποία συνεισφέρουν είτε απευθείας είτε μέσω της συμμετοχής τους στις διάφορες υπηρεσίες και οργανισμούς της Ένωσης. Τα στοιχεία αυτού του κύκλου πληροφόρησης, όπως διαμορφώθηκε είναι τα ακόλουθα (Gruszczak, 2016b):

- η διαμόρφωση στρατηγικών προτεραιοτήτων στη βάση αξιολόγησης των απειλών, η οποία πραγματοποιείται από τα αρμόδια ευρωπαϊκά όργανα και κυρίως από την Europol (η λεγόμενη OCTA και εν συνεχεία SOCTA),
- Η αναγνώριση των κενών που μπορεί να υπάρχουν στην υπάρχουσα γνώση σχετικά με αυτές τις απειλές,
- Ο προσδιορισμός των απαραίτητων δεδομένων τα οποία χρειάζεται να συλλεχθούν, προκειμένου να πραγματοποιηθεί η ανάλυση των απειλών, η οποία πραγματοποιείται από την Europol,
- Η δημιουργία ενός εκτεταμένου προγράμματος συλλογής αυτών των πληροφοριών που απαιτούνται, κυρίως από τα κράτη-μέλη,
- Η διαβίβαση και αποθήκευση αυτών των πληροφοριών, από τα κράτη-μέλη στη Europol,
- Η δημιουργία ειδικών αξιολογήσεων για τις απειλές που υπάρχουν στο προσκήνιο των κρατών μελών αλλά και της Ένωσης, προκειμένου να βελτιωθεί η ήδη υπάρχουσα πληροφόρηση και γνώση στις εγκληματικές περιοχές εκείνες οι οποίες έχουν τεθεί ως προτεραιότητες (για παράδειγμα η διασυνοριακή απάτη του ΦΠΑ).
- Η αναγνώριση τον κύριων εγκληματικών δρώντων και δικτύων,
- Η στόχευση των παραπάνω στα κράτη μέλη,

- Η ανατροφοδότηση αυτού του κύκλου πληροφόρησης μέσα από τις αναφορές που θα παράγει η Europol.

Αυτός ο κύκλος πληροφόρησης (intelligence cycle), απαιτούσε άριστη επιχειρησιακή οργάνωση και πλήρη υποστήριξη, κυρίως από τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου των κρατών μελών, στις βασικές αρχές του ευρωπαϊκού μοντέλου πληροφόρησης (ECIM), προκειμένου να είναι σε θέση να αποστείλουν τις κατάλληλες πληροφορίες και τα δεδομένα, τα οποία ζητούνται κάθε φορά για το σχηματισμό αναλυτικών προϊόντων τα οποία αφορούν εγκληματικότητα στην Ένωση. Το έργο αυτό ήταν ιδιαίτερα απαιτητικό και κάθε κράτος-μέλος δεν ήταν έτοιμο και ικανό, προκειμένου να το εκτελέσει ικανοποιητικά, καθώς μπορεί να μη πληρούσε τα απαραίτητα κριτήρια. Αποτέλεσμα αυτού, ήταν το ευρωπαϊκό μοντέλο πληροφόρησης να μην καταφέρει να φτάσει σε πλήρη λειτουργικότητα και ως εκ τούτου, δεν μπορούσε να αποτελέσει μία κατάλληλη λύση, για την παροχή αξιόπιστης στρατηγικής πληροφόρησης στο πεδίο της καταπολέμησης της εγκληματικότητας, τόσο για την ίδια την Ένωση όσο και για τα κράτη μέλη (Gruszczak, 2016b).

Για το λόγο αυτό στις αρχές του 2010, ξεκίνησε μία νέα στρατηγική προσέγγιση από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Η νέα αυτή η στρατηγική προσέγγιση ονομάζεται στρατηγική για την εσωτερική ασφάλεια της Ευρωπαϊκής Ένωσης (EU Internal Security Strategy), (General Secretariat of the Council, 2010) και έχει ως στόχο την περαιτέρω βελτίωση της ασφάλειας σε επίπεδο γνωσιακό την προστασία της ασφάλειας των πολιτών της Ένωσης, την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας καθώς και άλλων απειλών. Αυτή η στρατηγική, βασίζεται πάνω σε ορισμένα στοιχεία του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης πληροφοριών (ECIM) όπως το είχαμε προηγουμένως και εστιάζει κυρίως στην δράση βάσει της πληροφόρησης, καθώς και σε μία προληπτική προσέγγιση, αναφορικά με τις προκλήσεις που προέρχονται από την τρομοκρατία, το οργανωμένο έγκλημα και τις ανθρωπογενείς ή φυσικές καταστροφές (Scherrer, Jeandesboz, & Guittet, 2011).

Η νέα αυτή η στρατηγική, καλεί τα κράτη μέλη να προωθήσουν την ανταλλαγή πληροφοριών, στη βάση της κοινής εμπιστοσύνης μεταξύ τους και την ανταλλαγή πληροφόρησης, μέσα σε ένα πλαίσιο το οποίο βασίζεται στην αρχή της αναγκαιότητας των πληροφοριών (need to know basis). Δηλαδή, μέσα σε αυτό το πλαίσιο, τα κράτη μέλη, απαιτείται να διαβιβάζουν κάθε φορά τις αναγκαίες εκείνες πληροφορίες, οι οποίες είναι απαραίτητες, για την εκπλήρωση του σκοπού για τον οποίο ζητούνται από

τα ενωσιακά όργανα (Scherrer et al., 2011). Μέσα στο βασικό κείμενο της πρότασης για την δημιουργία της στρατηγικής της Ένωσης για την εσωτερική ασφάλεια, περιλαμβάνεται ότι, έμφαση δίνεται κυρίως στην ενεργητική προσέγγιση της εγκληματικότητας, βασισμένοι στην στρατηγική πληροφόρηση (intelligence) καθώς επίσης και στην ανάπτυξη ενός περιεκτικού μοντέλου για την ανταλλαγή πληροφοριών και την επιχειρησιακή συνεργασία ανάμεσα στα κράτη μέλη. Μέσα από αυτήν την τοποθέτηση, γίνεται κατανοητό ότι αναγνωρίζεται ο πρωταρχικός ρόλος που κατέχει η πληροφόρηση, για την παροχή υποστήριξης στους λήπτες αποφάσεων που καθορίζουν τις σχετικές πολιτικές ασφάλειας, καθώς διαφαίνεται ολοκάθαρα ότι για να παρθεί οποιαδήποτε απόφαση, απαιτείται η ύπαρξη κοινών στοιχείων και πληροφοριών, επάνω στα οποία θα βασιστούν για να πάρουν αποφάσεις, αυτοί που διαμορφώνουν την αντίστοιχη πολιτική (Scherrer et al., 2011).

Η στρατηγική για την εσωτερική ασφάλεια έγινε αποδεκτή ως μία βιώσιμη πολιτική επιλογή, η οποία προσέφερε το στρατηγικό πλαίσιο αλλά και ευρείες κατευθύνσεις για μία περιεκτική προσέγγιση αναφορικά με την προβλεπτική αστυνόμευση (Intelligence Led Policing) αλλά και την ενισχυμένη συνεργασία σε θέματα ανταλλαγής πληροφοριών, που σχετίζονται με την εγκληματικότητα καθώς και την ανταλλαγή αποδεικτικών στοιχείων στη βάση ότι χρησιμεύουν για την παραγωγή πληροφόρησης, ανάμεσα στα κράτη μέλη με την ανάμειξη των αρμόδιων ενωσιακών θεσμών και υπηρεσιών (Carrapiço & Trauner, 2013). Ως επακόλουθο των μεταρρυθμίσεων των οποίων επέφερε η Συνθήκη της Λισαβόνας στα μέσα του 2010 περίπου, η Βελγική προεδρία ανέλαβε την πρωτοβουλία για την προώθηση μίας πρότασης, για τη μεταρρύθμιση του ευρωπαϊκού μοντέλου εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών (ECIM), προκειμένου να αποτελέσει τον πυρήνα ενός πολυετούς κύκλου πολιτικής, για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, στη βάση της προβλεπτικής αστυνόμευσης, η οποία καθοδηγείται κυρίως από στοιχεία και πληροφορίες (Intelligence Led Policing), (Gruszczak, 2016b).

Το Νοέμβριο του 2010, το Συμβούλιο των Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων, υιοθέτησε τα συμπεράσματα για τη δημιουργία και την εφαρμογή ενός ευρωπαϊκού κύκλου πολιτικής, ο οποίος θα αναπτύσσεται σε δύο στάδια: Έναν διετή κύκλο πολιτικής για τα έτη 2011-2013 και έναν ολοκληρωμένο κύκλο πολιτική τετραετούς διάρκειας για τα έτη 2013-2017. Παρά την ονομασία του ως κύκλο πολιτικής (policy cycle), αυτός γίνεται αντιληπτός ως μία διασυνδεδεμένη

αλληλουχία στρατηγικών αξιολόγησης πολιτικών αποφάσεων και επιχειρησιακών σχεδίων, τα οποία μπορούν να επιφέρουν μία καλύτερη συστημική απάντηση στις απειλές με τις οποίες βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση.

Η αρχή για τον κύκλο πολιτικής γίνεται μέσα από την αξιολόγηση που διεξάγει η Europol για το οργανωμένο έγκλημα όπως αυτό αποτυπώνεται στην αντίστοιχη έκθεση που παράγει (OCTA) και αποτελεί όπως αναφέραμε ένα στρατηγικό προϊόν ανάλυσης πληροφοριών. Μέσα από αυτά παρατηρούμε ότι το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάλυσης πληροφοριών και η προσέγγιση της προβλεπτικής αστυνόμευσης, η οποία βασίζεται σε στοιχεία και δεδομένα που αφορούν την εγκληματικότητα, καθώς επίσης και η μεθοδολογία για την αξιολόγηση των απειλών, εισέρχονται και παραμένουν στη λογική πάνω στην οποία βασίζεται ο κύκλος πολιτικής για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ένωση (EU policy cycle for organized crime), (Gruszczak, 2016b).

Το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών (ECIM), υιοθετήθηκε αρχικά ως μία κεντρική αρχιτεκτονική, η οποία τοποθετείται γύρω από τις επιχειρησιακές ικανότητες της Europol να λαμβάνει, να αποθηκεύει και να αναλύει τις πληροφορίες που λαμβάνει από τα κράτη μέλη, με σκοπό τη δημιουργία στρατηγικής πληροφόρησης για την παροχή υποστήριξης στις επιχειρησιακές δραστηριότητες των κρατών μελών. Οι δράσεις αυτές των κρατών μελών, επικεντρώνονται κατά βάση στους τομείς εκείνους που έχουν αναδειχθεί ως προτεραιότητες και καθορίστηκαν όπως είδαμε προηγουμένως σε προηγούμενες στρατηγικές αναλύσεις και αξιολογήσεις αναφορικά με την τρέχουσα εγκληματικότητα και τις απειλές του αντιμετωπίζει η Ένωση (Carrapiço & Trauner, 2013).

Η εφαρμογή του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών (ECIM) είχε λίγο-πολύ προκαθοριστεί από τις επιχειρησιακές ικανότητες της Europol εκείνη την εποχή. Την ίδια στιγμή, είδαμε ότι ορισμένα από τα κράτη-μέλη επιδεικνύουν μία ανικανότητα να εξασκήσουν μία κοινή θέληση ή να υιοθετήσουν μία ανεπτυγμένη συνεργασία, αναφορικά με την ανταλλαγή πληροφοριών στο πεδίο της διασυνοριακής συνεργασίας. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο η Europol, εξοπλίζεται με ανεπτυγμένα πληροφοριακά συστήματα διαχείρισης πληροφοριών με σκοπό την παραγωγή πληροφόρησης και τον διαμοιρασμό αυτών των πληροφοριών στα κράτη μέλη και σε άλλους φορείς, ευρισκόμενη σε ένα κεντρικό ρόλο μέσα στον ευρωπαϊκό κόμβο εσωτερικής ασφάλειας μαζί με άλλες ενωσιακές υπηρεσίες και δομές, όπως τις είδαμε προηγουμένως (Carrapiço & Trauner, 2013).

Το κυριότερο είναι ότι στη Europol, ανατέθηκε η αρμοδιότητα για την περαιτέρω ανάπτυξη του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών (ECIM), με σκοπό να δημιουργήσει μία κοινή προσέγγιση αναφορικά με τη συλλογή πληροφοριών και το διαμοιρασμό αυτών, καθώς επίσης και την ενοποιημένη ανάλυση πληροφοριών που περιλαμβάνουν πληθώρα πηγών, όπως οικονομικά στοιχεία κλπ, (Gruszczak, 2016b). Επιπλέον ανέλαβε την βελτίωση και την ενδυνάμωση της διαδικασίας μέσα από την οποία παράγεται η έκθεση OCTA, που είναι η αρχή του κύκλου πολιτικής και η μετάδοση των αρχών του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών (ECIM) στις άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και στα κράτη μέλη (Carrapiço & Trauner, 2013). Όπως θα αναλύσουμε και στη συνέχεια ο κύκλος πολιτικής για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, περιλαμβάνει τέσσερα στάδια στα οποία εμπεριέχονται επιχειρησιακά στοιχεία και προϊόντα πληροφόρησης, καθώς επίσης και πολιτικές αποφάσεις και επιχειρησιακά σχέδια βασισμένα στην αρχική παραχθείσα στρατηγική πληροφόρηση, όπως αποτυπώνεται στην έκθεση OCTA και μετέπειτα ονομασθείσα SOCTA (Busuioc & Curtin, 2011).

Το Συμβούλιο το 2010, αποφασίζει ο κύκλος πολιτικής για το οργανωμένο έγκλημα, να διεξαχθεί σε μία κυκλική βάση με βάση τις προτεραιότητες, οι οποίες είχαν τεθεί από την διαρκή επιτροπή εσωτερικής ασφάλειας (COSI) και επάνω στην έκθεση της Europol (OCTA), σχετικά με τις απειλές για το οργανωμένο έγκλημα (Busuioc & Curtin, 2011), με βάση την παραδοσιακή της μεθοδολογία, η οποία επικεντρώνεται κυρίως σε μία απλή παράθεση αστυνομικών ζητημάτων παρά στην εφαρμογή μιας ολιστικής προσέγγισης για την αντιμετώπιση των εγκληματικών φαινόμενων (Gruszczak, 2016b).

Ο επόμενος κύκλος πολιτικής, ο οποίος είχε τετραετή διάρκεια, ξεκίνησε με τη νέα έκθεση (SOCTA) και την αξιολόγηση των απειλών που προέρχονται από το οργανωμένο έγκλημα, στη βάση μιας νέας μεθοδολογίας. Αυτό προϋπέθετε, μία ενοποιημένη προσέγγιση μέσα από την εμπλοκή πληθώρας ευρωπαϊκών οργανισμών και υπηρεσιών και κρατών μελών. Πέραν αυτού, μέσα από αυτή την καινούργια μεθοδολογία που εφαρμόζεται με τον κύκλο πολιτικής, τα κράτη-μέλη στηρίχθηκαν στην υιοθέτηση μοντέλων παραγωγής πληροφόρησης, μέσα από τον διαμοιρασμό κατάλληλων εκπαιδευτικών προγραμμάτων και μαθημάτων που προσφέρθηκαν από το Ευρωπαϊκή Υπηρεσία για την υποστήριξη της εκπαίδευσης των αρχών επιβολής του Νόμου (CEPOL). Επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον μας, στο σοβαρό διεθνές και

οργανωμένο έγκλημα, ο κύκλος πολιτικής επιδιώκει να εφαρμόσει πιο αποτελεσματικά την προσέγγιση του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης πληροφοριών (ECIM) κατά μία πιο πρακτική έννοια, ωθώντας κατά αυτόν τον τρόπο την στρατηγική της Ένωσης, σε μία συνολικότερη πρόοδο, στον τομέα της ελευθερίας, της ασφάλειας και της δικαιοσύνης (Gruszczak, 2016b).

2.5.3. Μεθοδολογία αξιολόγησης απειλών (threat assessment)

Η ανάλυση κινδύνου και η αξιολόγηση απειλών, όπως είδαμε προηγουμένως, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος του κύκλου πολιτικής ασφάλειας της Ένωσης για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, καθώς είναι σε θέση να αντιμετωπίζουν τις απαιτήσεις της Ένωσης σε θέματα ασφάλειας σε όρους ακεραιότητας, διαθεσιμότητας, λογοδοσίας και εμπιστευτικότητας (Gruszczak, 2016b).

Γενικότερα, αν θα θέλαμε να δώσουμε έναν ορισμό για την αξιολόγηση των απειλών (threat assessment), θα λέγαμε ότι είναι μία διαδικασία η οποία λαμβάνει υπόψη τις απειλές σε σχέση με της αδυναμίες και τα τρωτά σημεία μίας οντότητας, για την οποία αξιολογούνται οι απειλές σε σχέση με τους δρώντες στο περιβάλλον αυτής που επηρεάζουν την ασφάλεια της, όπως για παράδειγμα εχθρικά κράτη, τρομοκρατικές οργανώσεις, εγκληματικές οργανώσεις, παράνομοι μετανάστες κλπ. Επιπλέον, λαμβάνει υπόψη τις δυνατότητες και τις ικανότητες, καθώς και τα μέσα δράσης που θεωρείται ότι κατέχουν αυτοί οι εχθρικοί δρώντες (Vidalis, 2003). Η αξιολόγηση των απειλών, είναι μία διαδικασία ποιοτικής φύσεως με πολλά υποκειμενικά στοιχεία, η οποία λαμβάνει υπόψη πληθώρα στοιχείων, δεδομένων και πληροφοριών που διαβιβάζονται από εξουσιοδοτημένα μέρη, όπως είναι τα κράτη μέλη (κλειστές πηγές) ή εξάγονται από ανοικτές πηγές (OSINT).

Προκειμένου η Ένωση το 2005, να ανταποκριθεί στην πρόταση του Ηνωμένου Βασιλείου, για τη δημιουργία του ευρωπαϊκού μοντέλου ανάλυσης εγκληματολογικών πληροφοριών το Συμβούλιο αποφάσισε να αναπτύξει το μοντέλο της προβλεπτικής αστυνόμευσης (intelligence led policing) και την έκθεση για την αξιολόγηση των απειλών που προέρχονται από το Οργανωμένο Έγκλημα (OCTA). Η Europol είναι αυτή που θα αναλάβει τη δημιουργία της αξιολόγησης των απειλών σε ετήσια βάση, σε συνεργασία με τα κράτη μέλη τα οποία θα αποστέλλουν στην Europol τα απαραίτητα κάθε φορά στοιχεία και πληροφορίες που είναι αναγκαία. Την ίδια στιγμή η Europol θα επικοινωνεί και με άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και οργανισμούς (ή

τρίτες χώρες και οργανισμούς), με τους οποίους έχει αναπτύξει συνεργασία και από τους οποίους θα αιτείται σχετικά στοιχεία για να διαμορφώσει αυτήν την έκθεση αξιολόγησης απειλών (OCTA). Από αυτήν την προσπάθεια, διαφαίνεται, ότι η Ένωση καταβάλει αξιόλογες προσπάθειες, ώστε να αναπτύξει την ικανότητα, να διαβιβάζει στα ίδια τα όργανα και τις υπηρεσίες της, στα κράτη μέλη και σε τρίτες χώρες ή οργανισμούς, ανεξάρτητες αξιολογήσεις για τις απειλές, που προέρχονται από την τρομοκρατία και το οργανωμένο έγκλημα (Argomaniz, 2009; Argomaniz, Bures, & Kaunert, 2015).

Έτσι, το 2006 η Europol δίνει στη δημοσιότητα την πρώτη έκθεση για την αξιολόγηση απειλών από το οργανωμένο έγκλημα (OCTA) και με αυτό τον τρόπο αντικαθιστά την παλαιότερη αντίστοιχη αναφορά που δημιουργούσε για το οργανωμένο έγκλημα. Παλαιότερα, η Europol δημιουργούσε απλώς μόνο μία αναφορά (report) για οργανωμένο έγκλημα, χωρίς να προβαίνει σε αξιολόγηση της απειλής αυτής, όπως γίνεται με την OCTA, όπου αποτελεί μία έκθεση αξιολόγησης απειλών (threat assessment) (Gruszczak, 2016b). Η OCTA, αποτέλεσε ένα στρατηγικό προϊόν αναλυτικής πληροφόρησης που αποτελούσε τον πυρήνα του μοντέλου προβλεπτικής αστυνόμευσης (intelligence led policing). Η OCTA ότι ήταν ένα στρατηγικό αναλυτικό προϊόν πληροφόρησης, που θα βοηθούσε τους λήπτες αποφάσεων να εντοπίσουν τις στρατηγικές εκείνες περιοχές που χρήζουν να αναγνωριστούν ως κύριες προτεραιότητες στη μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος και την εκκίνηση μίας διαδικασίας επιχειρησιακής ανάλυσης πληροφοριών, για τον εντοπισμό των κύριων δρώντων και δραστηριοτήτων στο πεδίο αυτό. Μέσω αυτής της διαδικασίας η OCTA, υποστήριζε την εναρμόνιση των δραστηριοτήτων των αστυνομικών αρχών, τόσο σε ευρωπαϊκό όσο και σε εθνικό επίπεδο (Europol, 2006).

Όπως περιγράφεται στη μεθοδολογία της OCTA, αυτή βασίζεται σε μια προσέγγιση πολλαπλών πηγών, συμπεριλαμβανομένων δεδομένων από της εθνικές αρχές επιβολής του νόμου καθώς και πηγών πέρα από αυτές. Αυτές οι πηγές περιλαμβάνουν πληροφορίες και δεδομένα από διάφορους ευρωπαϊκούς οργανισμούς καθώς και από τον ιδιωτικό τομέα (Europol, 2006). Ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη σχέση που δημιουργείται ανάμεσα στις συνέργειες του ιδιωτικού και του δημοσίου τομέα. Επιπλέον δεν αναλυόταν όλες οι απειλές από το οργανωμένο έγκλημα άλλα ορισμένες μόνο από αυτές. Η μεθοδολογία αυτή δέχθηκε κριτική από πολλούς ειδικούς (Zoutendijk, 2010) κατά τη διάρκεια των συζητήσεων για τις πτυχές πρόληψης του

εγκλήματος που αναπτύσσονται μέσα για την ανάπτυξη της στρατηγικής για την εσωτερική ασφάλεια και κυρίως μετά την υιοθέτηση αυτής δίνοντας έμφαση στη προσέγγιση της προβλεπτικής αστυνόμευσης (intelligence led policing). Η OCTA δημοσιευόταν από τη Europol ετήσια, από το 2007 έως το 2009.

Με την υιοθέτηση της στρατηγικής για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης το 2010, το Συμβούλιο κάλεσε σε μία αναθεώρηση της OCTA στη βάση μίας νέας μεθοδολογίας και την παραγωγή της αξιολόγησης των απειλών για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην ευρωπαϊκή ένωση (Serious Organized Crime Threat Assessment-SOCTA). Με αυτόν τον τρόπο διασφαλίζεται ότι οι πιο σοβαρές απειλές αξιολογούνται κατάλληλα και τα στρατηγικά αναλυτικά προϊόντα που παράγονται και αναπτύσσονται από τις αρμόδιες ευρωπαϊκές υπηρεσίες τροφοδοτούν τους λήπτες πολιτικών αποφάσεων στην Ένωση, προκειμένου να είναι σε θέση να διαμορφώνουν τις κατάλληλες πολιτικές για την αντιμετώπιση των απειλών από το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Η πρώτη έκθεση της SOCTA δημοσιεύτηκε το 2013. Σε γενικές γραμμές η μεθοδολογία με την οποία δημιουργείται η SOCTA ακολουθεί τις βασικές κατευθύνσεις από τον κύκλο της πληροφόρησης όπως τον είδαμε σε προηγούμενο κεφάλαιο. Έτσι, το Συμβούλιο και η Επιτροπή Εσωτερικής Ασφάλειας (COSI), δίνουν την πολιτική κατεύθυνση για τις απαιτήσεις που έχουν και με βάση στοιχεία που προέρχονται τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από τρίτα μέρη, συλλέγονται, αναλύονται και επεξεργάζονται από τη Europol, προκειμένου να παραχθεί η SOCTA, η οποία διανέμεται σε αυτόν που παρήγγελλε την δημιουργία της, για να τον βοηθήσει στη λήψη πολιτικών αποφάσεων στο πλαίσιο του Κύκλου Πολιτικής της Ένωσης για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (Europol SOCTA, 2017; Gruszczak, 2016b).

Το κύριο χαρακτηριστικό της SOCTA, είναι ότι μπορεί και κάνει προβλέψεις για το μέλλον και δεν περιγράφει απλώς την παρούσα κατάσταση που επικρατεί στο σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Αυτή είναι η ποιοτική της διαφορά με την προηγούμενη έκθεση της OCTA. Η μεθοδολογία της SOCTA, περιλαμβάνει μία λίστα πιθανών απειλών που μπορεί να εμφανιστούν στο ορίζοντα, λαμβάνοντας υπόψη τις σύγχρονες εξελίξεις στην τεχνολογία άλλα και σε άλλους τομείς που μπορεί να επηρεάζουν το περιβάλλον όπου δρουν οι εγκληματικές οργανώσεις (Europol SOCTA, 2017; Gruszczak, 2016b). Προκειμένου να κατανοήσει καλύτερα ο αναγνώστης την αξιολόγηση των απειλών από το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα και την έκθεση της SOCTA άλλα και το πλαίσιο μέσα στο οποίο εντάσσεται, θα αναλύσουμε στη συνέχεια

τον κύκλο πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος.

2.5.4. Η διαδικασία αντιμετώπισης του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος σε επίπεδο ευρωπαϊκής ένωσης

Για την αντιμετώπιση της σοβαρής και οργανωμένης εγκληματικότητας, η Ένωση το 2010 στο πλαίσιο της στρατηγικής για την εσωτερική ασφάλεια, υιοθέτησε για πρώτη φορά έναν «***κύκλο πολιτικής***» που θα αφορούσε την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου, μέσα από μια κοινή μεθοδολογία για την συντονισμένη αντιμετώπιση των σημαντικότερων απειλών στο ενωσιακό πεδίο (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Χρειάζεται να επισημανθεί ότι ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης δε θα πρέπει να συγχέεται με τον κύκλο πληροφόρησης που αναλύθηκε προηγουμένως σε προηγούμενα κεφάλαια. Ο πρώτος κύκλος πολιτικής, είχε θετικά αποτελέσματα για την ίδια την Ένωση και έτσι καθιερώθηκε (Council of the EU, 2012). Ο κύκλος πολιτικής έχει τετραετή διάρκεια. Στο κέντρο αυτού, τοποθετείται η συνεχής συλλογή πληροφοριών και η αξιολόγηση αυτών, για την παροχή της καλύτερης δυνατής πληροφόρησης στα αρμόδια όργανα και πρόσωπα και για την λήψη των απαραίτητων αποφάσεων για την διαμόρφωση της σχετικής πολιτικής.

Ο κύκλος πολιτικής διαμορφώνεται από τέσσερα στάδια, όπως αναλύονται εκτενώς παρακάτω (Europol, 2020b):

1ο Στάδιο: Αξιολόγηση απειλών αναφορικά με το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα

Είδαμε προηγουμένως ότι η Europol έχει αναλάβει την παραγωγή προϊόντων στρατηγικής ανάλυσης. Μεταξύ αυτών είναι και η έκθεση της SOCTA για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Ωστόσο η SOCTA είναι άμεσα συνδεδεμένη με τον Κύκλο Πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος. Στο πρώτο στάδιο αυτής της πολιτικής γίνεται από τη Europol μία αξιολόγηση των απειλών και των κινδύνων όσον αφορά το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (Europol, 2020b). Έτσι λοιπόν στα πλαίσια αυτής της αξιολόγησης η Europol συλλέγει τα απαραίτητα στοιχεία από τα κράτη μέλη, και παράγει αυτό το προϊόν στρατηγικής ανάλυσης. Η Europol για την ανάλυση των απαραίτητων δεδομένων, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα που διαβιβάζουν τα κράτη μέλη και προέρχονται από τις εθνικές αρχές επιβολής του νόμου, από δεδομένα που διατηρεί η Europol στις δικές της βάσεις δεδομένων ή σε άλλους ενωσιακούς οργανισμούς όπως

είναι η Eurojust, η FRONTEX, ή από τρίτες χώρες εταίρους της Europol καθώς και από εταίρους του ιδιωτικού τομέα, καθώς και από ανοικτές πηγές (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

Εικόνα 5: Ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα. Πηγή: (Europol, 2020b).

Η SOCTA, που παράγεται από την Europol, περιλαμβάνει ένα σύνολο συστάσεων που βασίζονται σε μια εις βάθος ανάλυση των κυριότερων απειλών για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα που αντιμετωπίζει η Ένωση. Βάσει αυτών, το Συμβούλιο Υπουργών Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων είναι σε θέση να καθορίζει τις προτεραιότητές για τον τρέχοντα κύκλο πολιτικής, ο οποίος διαρκεί από το 2018 έως το 2021.

Το στρατηγικό προϊόν ανάλυσης SOCTA, διαδραματίζει βασικό ρόλο στον κύκλο πολιτικής της Ένωσης. Κατά την προετοιμασία της SOCTA, η Europol είναι σε θέση να αναλύσει τις τάσεις και τα μοτίβα στα τρέχοντα δεδομένα εγκλήματος και επιπλέον να προβλέψει στο άμεσο περιβάλλον και για άλλους παράγοντες που αναμένονται, κατά τη διάρκεια των τεσσάρων ετών του τρέχοντος κύκλου πολιτικής και δύναται να επηρεάσουν τη διάπραξη εγκλημάτων και τις δυνατότητες των αρχών επιβολής του νόμου να τις αναχαιτίσουν (Council of the EU, 2012). Μέσα από αυτήν την αναλυτική διαδικασία, παρέχονται οι βάσεις για την πρόβλεψή των μελλοντικών

απειλών και κινδύνων που ενδέχεται να διαδραματίσουν σημαντικό ρόλο για την εσωτερική ασφάλεια της Ένωσης. Τέλος, μέσα από αυτήν την ανάλυση καθορίζονται ορισμένες προτεραιότητες για την αντιμετώπιση ορισμένων μορφών εγκληματικότητας οι οποίες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο και στον προγραμματισμό επιχειρησιακών δράσεων για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών (Europol, 2020b).

Η διαδικασία ανάλυσης των απειλών, επικεντρώνεται κυρίως στα εγκληματικά δίκτυα, τους τομείς όπου αναπτύσσεται αυτή η οργανωμένη εγκληματική δράση (για παράδειγμα οικονομικό έγκλημα και απάτη του ΦΠΑ) και το υπάρχον περιβάλλον επάνω στο οποίο δραστηριοποιούνται (για παράδειγμα οι τεχνολογικές εξελίξεις). Επιπλέον αναγνωρίζονται παράγοντες και τρωτά σημεία, όπου τα εγκληματικά δίκτυα εκμεταλλεύονται, για να αναπτύσσουν την δράση τους καθώς και τυχόν ευκαιρίες που μπορεί να παρουσιάζονται και τυχόν ευνοούν το οργανωμένο έγκλημα. Στη συνέχεια γίνεται ανάλυση του ορίζοντα (horizon analysis), προκειμένου να αποκαλυφθούν τυχόν μελλοντικές τάσεις ή εξελίξεις που μπορεί να κάνουν την εμφάνιση τους (Gruszczak, 2016b).

Η διαδικασία της ανάλυσης και της αξιολόγησης που ακολουθείται περιγράφει πολύ χαρακτηριστικά την δομή της Europol και του δικτύου συνεργασίας με τις άλλες αστυνομικές αρχές των κρατών μελών. Η αναλυτική εργασία ξεκινάει από την ανάλυση των δεδομένων που κατέχει η ίδια η Europol μέσα από τα πακέτα ανάλυσης και τα έργα ανάλυσης ανά πεδίο εγκληματικότητας. Αυτά συνδυάζονται με στοιχεία ή πληροφορίες που προέρχονται από άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες ή τρίτα μέρη στο πλαίσιο της μεταξύ τους συνεργασίας. Εν συνεχεία, απευθύνεται στα κράτη μέλη, προκειμένου να παρέχουν με τη σειρά τους και αυτά πληροφορίες ή δεδομένα για την σύνταξη της. Όλα τα δεδομένα που συλλέγονται από τις διάφορες πηγές, επεξεργάζονται και συνδυάζονται με ανοικτές πηγές μέσα από το διαδίκτυο, για τον εντοπισμό τυχόν σημείων που παρουσιάζουν ενδιαφέρον ή να εντοπιστούν ανερχόμενες τάσεις που θα απασχολήσουν μελλοντικά. Έτσι δημιουργείται μία συνολική θεώρηση για τις παρούσες και μελλοντικές απειλές, καθώς και ορισμένες προτάσεις για τις προτεραιότητες, στα πεδία εκείνα της οργανωμένης εγκληματικότητας (για παράδειγμα κυβερνοέγκλημα κλπ), που χρειάζεται να δοθεί έμφαση για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου (Council of the EU, 2012).

2ο Στάδιο: Επιλογή προτεραιοτήτων στο τομέα του εγκλήματος και πολυετή στρατηγικά σχέδια

Προηγουμένως είδαμε ότι η SOCTA περιλαμβάνει προτάσεις που γίνονται από τη Europol και περιγράφονται στην έκθεση για τις προτεραιότητες που χρειάζεται να δοθούν στους διάφορους τομείς εγκληματικότητας. Με βάση τις προτάσεις αυτές, η Μόνιμη Επιτροπή Επιχειρησιακής Συνεργασίας σε θέματα Εσωτερικής Ασφάλειας (Standing Committee on Operational Cooperation on Internal Security-COSI), εξετάζει τις προτεραιότητες που συστήνονται από την SOCTA (Council of the EU, 2012).

Για τον τρέχοντα κύκλο πολιτικής (2018-21) έχουν καθοριστεί δέκα (10) προτεραιότητες της Ένωσης για την μάχη κατά του οργανωμένου εγκλήματος όπως αυτές έχουν καθοριστεί από το Συμβούλιο και βασίζονται όπως εξετάσαμε στις συστάσεις που περιλαμβάνονται στην αξιολόγηση των απειλών που προέρχονται από το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα στην Ένωση (SOCTA) που παράγει η Europol, καθώς και σε άλλες πολιτικές εκτιμήσεις. Οι προτεραιότητες αφορούν τις εξής θεματικές κατηγορίες εγκλημάτων (General Secretariat of the Council, 2021):

1. Κυβερνοέγκλημα

2. Λαθρεμπόριο ναρκωτικών

3. Διευκόλυνση της παράνομης μετανάστευσης προς την ΕΕ

4. Οργανωμένες κλοπές και ληστείες

5. Εμπορία ανθρώπων

6. Απάτη στον τομέα των ειδικών φόρων κατανάλωσης και ενδοκοινοτική απάτη αφανούς εμπόρου

7. Εμπορία πυροβόλων όπλων

8. Περιβαλλοντικό έγκλημα

9. Κέρδη από εγκληματικές δραστηριότητες

10. Απάτη στον τομέα των εγγράφων

Για καθεμία από τις προτεραιότητες αυτές καταστρώνεται ένα τετραετές πολυετές στρατηγικό σχέδιο (ΠΣΣ). Τα πολυετή στρατηγικά σχέδια μετατρέπονται στη συνέχεια σε μονοετή επιχειρησιακά σχέδια δράσης (ΕΣΔ), όπου αναλύονται λεπτομερώς τα μέτρα και οι δραστηριότητες που απαιτούνται για να επιτευχθούν οι στρατηγικοί στόχοι των πολυετών στρατηγικών σχεδίων. Με γνώμονα αυτές τις προτάσεις άλλα έχοντας λάβει υπόψη και τις παρατηρήσεις των κρατών μελών, οργανισμών της Επιτροπής άλλα και άλλες σχετικές αξιολογήσεις και πολιτικές, οι υπουργοί Δικαιοσύνης και Εσωτερικών Υποθέσεων στο Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής

Ένωσης εγκρίνουν τις προτεραιότητες της Ένωσης στο τομέα του εγκλήματος για τον συγκεκριμένου κύκλο πολιτικής, δηλαδή για τα επόμενα τέσσερα έτη (General Secretariat of the Council, 2021).

Στη συνέχεια η Επιτροπή, συγκαλεί συνεδρίαση των αντιπροσώπων από τα κράτη μέλη και τους άλλους ενωσιακούς οργανισμούς όπως η CEPOL, η EASO, η Europol, η Eurojust, η Frontex, η FRA καθώς και άλλοι μεταξύ αυτών, καθώς και τα θεσμικά όργανα της Ένωσης ώστε να καταρτίσουν τα πολυετή στρατηγικά επιχειρησιακά σχέδια (multi-annual strategic plans-MASPs). Συγκεκριμένα καταρτίζεται ένα πολυετές στρατηγικό σχέδιο ανά προτεραιότητα (όπως είναι το κυβερνοέγκλημα κλπ.). Τόσο τα πολυετή στρατηγικά σχέδια όσο και τα επιχειρησιακά σχέδια δράσης εγκρίνονται από τη Μόνιμη επιτροπή επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI) του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

3ο Στάδιο: Επιχειρησιακά σχέδια δράσης (Operations Action Plans)

Τα πολυετή επιχειρησιακά σχέδια δράσης, υλοποιούνται μέσα από τα Επιχειρησιακά Σχέδια Δράσης, τα οποία καταρτίζονται ένα ανά προτεραιότητα. Για παράδειγμα για τον τρέχων κύκλο πολιτικής που αφορά την τρέχουσα περίοδο έχουν καθοριστεί δέκα (10) προτεραιότητες. Για κάθε μία από αυτές τις προτεραιότητες, έχει καταρτιστεί ένα επιχειρησιακό σχέδιο δράσης ανά έτος. Τα επιχειρησιακά αυτά σχέδια δράσης εκπονούνται από αντιπροσώπους των συμμετεχόντων κρατών μελών, των θεσμικών οργάνων και οργανισμών της Ένωσης. Τα επιχειρησιακά σχέδια δράσης εγκρίνονται από τη Μόνιμη επιτροπή επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI) του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Για την εφαρμογή κάθε ενός επιχειρησιακού σχεδίου δράσης ορίζεται ένα κράτος μέλος ως «Οδηγός (Driver)» ή «Καθοδηγητής» για αυτήν την προτεραιότητα (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021).

4ο Στάδιο: Επανεξέταση και ενδιάμεση αξιολόγηση

Όλος ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος αξιολογείται και επανεξετάζεται διαρκώς ανά εξάμηνο. Όπως αναφέραμε και προηγουμένως, για κάθε ένα από τα επιχειρησιακά σχέδια δράσης ορίζεται ένα κράτος μέλος ως Οδηγός. Κάθε κράτος μέλος που αναλαμβάνει ένα επιχειρησιακό σχέδιο δράσης, υποβάλει κάθε εξάμηνο και κάθε έτος μία έκθεση αξιολόγησης. Αυτές οι εκθέσεις επιτρέπουν την αναπροσαρμογή ή την τροποποίηση των πολυετών

επιχειρησιακών σχεδίων δράσης αν αυτό είναι αναγκαίο. Η Μόνιμη επιτροπή επιχειρησιακής συνεργασίας σε θέματα εσωτερικής ασφάλειας (COSI) του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, διενεργεί επίσης μία ενδιάμεση και τελική αξιολόγηση των αποτελεσμάτων των δράσεων που υλοποιούνται για τη μέτρηση της επίτευξης των στρατηγικών στόχων, προκειμένου να βελτιωθεί η επιχειρησιακή προσαρμογή (Γέρμανος & Γεωργίου, 2021). Στο τέλος του κάθε κύκλου πολιτικής, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή διεξάγει εμπεριστατωμένη και ανεξάρτητη αξιολόγηση, τα ευρήματα της οποίας χρησιμεύουν ως βάση για την διαμόρφωση του επόμενου κύκλου πολιτικής (General Secretariat of the Council, 2021).

2.5.4.1. Σύνοψη

Καταλήγοντας είδαμε ότι η αξιολόγηση των απειλών, όπως αυτή διαμορφώνεται και το στρατηγικό προϊόν ανάλυσης πληροφοριών SOCTA που παράγεται από τη Europol και αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του κύκλου πολιτικής ασφαλείας της Ένωσης, είναι σαφώς βελτιωμένο σε σχέση με τον προκάτοχο του καθώς είναι πιο ανεπτυγμένο, προσφέροντας πληροφόρηση όχι μόνο για την παρούσα κατάσταση και τις ήδη υπάρχουσες απειλές άλλα και για μελλοντικές απειλές που μπορεί να εμφανιστούν στον ορίζοντα (Council of the EU, 2012; Europol SOCTA, 2017). Επιπλέον συνδυάζει πληθώρα στοιχείων και δεδομένων που προέρχονται από διάφορες πηγές και κατηγορίες πληροφόρησης (OSINT κλπ) όπως τις είδαμε και παραπάνω. Επιπρόσθετα, συνδυάζει αναλυτικές μεθόδους και αναλυτικά εργαλεία τα οποία χρησιμοποιούνται σε όλα τα μοντέλα εγκληματολογικής ανάλυσης πληροφοριών, τόσο στην Ένωση όσο και έξω από αυτήν. Τέλος, η αξιολόγηση των απειλών που περιλαμβάνεται στην SOCTA, μπορεί να αποτελέσει έναυσμα για κράτη μέλη που δεν διαθέτουν επαρκής δομές ή υπηρεσίες πληροφόρησης και βρίσκονται αρκετά πίσω, προκειμένου να μπορέσουν να αναπτύξουν την δυναμική τους. Αυτή η συνεργασία που αναπτύσσεται ανάμεσα στα κράτη μέλη και τη Europol, ίσως οδηγήσει ορισμένα εξ' αυτών, να υιοθετήσουν μία καλύτερη κουλτούρα συνεργασίας στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών για την καταπολέμηση του εγκλήματος (Aden, 2018; Gruszczak, 2016b).

2.5.5. Η έκθεση για την τρομοκρατία (EU TE-SAT Report)

Η SOCTA δεν είναι το μοναδικό στρατηγικό προϊόν πληροφόρησης, που παράγεται από τη Europol και βασίζεται στη μεθοδολογία αξιολόγησης απειλών (threat

assessment). Πέραν αυτής της έκθεσης που αφορά το οργανωμένο έγκλημα, η Europol παράγει ετήσια την έκθεση TE-SAT (Terrorism Situation and Trend Report), που είναι μία αναφορά για την κατάσταση και τις τάσεις που επικρατούν, αναφορικά με την τρομοκρατία στα κράτη μέλη της Ένωσης (Europol TE-SAT, 2020). Η μεθοδολογία με την οποία παράγεται η έκθεση TE-SAT, βασίζεται στην αξιολόγηση των απειλών που προέρχονται από την τρομοκρατία και τις τρομοκρατικές οργανώσεις (Europol TE-SAT, 2020; Gruszczak, 2016b).

Η έκθεση αυτή, περιλαμβάνει μία επισκόπηση όλων των τρομοκρατικών δραστηριοτήτων που λαμβάνουν χώρα στην Ένωση, των τυπολογιών δράσης των τρομοκρατικών οργανώσεων ή μεμονωμένων περιστατικών, τα κίνητρα δράσης των τρομοκρατών (θρησκευτικά, ιδεολογικά, εθνικιστικά κλπ.) καθώς και τυχόν τάσεις που παρουσιάζονται (Europol TE-SAT, 2020). Η συγκεκριμένη έκθεση εισήχθη στο ευρωπαϊκό προσκήνιο μετά τις επιθέσεις της 11ης Σεπτεμβρίου 2001, ως ένας μηχανισμός παροχής πληροφόρησης από την ομάδα εργασίας για την τρομοκρατία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Terrorism Working Party) προς το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο. Το 2006, έγινε δεκτή μία νέα μεθοδολογία από το Συμβούλιο και η ομάδα εργασίας για την τρομοκρατία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τη Europol (Gruszczak, 2016b).

Η έκθεση TE-SAT βασίζεται στα δεδομένα που παρέχουν τα κράτη μέλη στη Europol, σε δεδομένα και πληροφορίες από άλλους ευρωπαϊκούς οργανισμούς και υπηρεσίες (Eurojust, Frontex, EU-Counter Terrorism Coordinator, INTECEN), αναφορές από τρίτες χώρες ή άλλους διεθνείς οργανισμούς καθώς και πληροφορίες που αποκτώνται από ανοικτές πηγές πληροφόρησης (osint), (Europol TE-SAT, 2020; Weyemberg, Armada, & Brière, 2014).

Τα κράτη μέλη είναι υποχρεωμένα να συλλέγουν πληροφορίες που προκύπτουν από τις έρευνες που διεξάγουν αναφορικά με την τρομοκρατία και αποφασίζουν αν χρειάζεται να διαβιβάσουν κάποια σχετική πληροφορία στη Europol. Κάθε πληροφορία που διαβιβάζεται στη Europol από ένα κράτος μέλος επαληθεύεται, επεξεργάζεται και διασταυρώνεται με πηγές από άλλα κράτη μέλη. Κάθε κράτος μέλος μπορεί να απευθυνθεί στη Europol, αν παρατηρήσει στην έκθεση, κάποιο λάθος, παράλειψη ή παρερμηνεία (Europol TE-SAT, 2020). Σε αυτή την περίπτωση η Europol θα το διορθώσει ή θα συμπληρώσει σχετικά ή θα εξηγήσει καλύτερα την παρερμηνεία και θα το επιστρέψει στα κράτη μέλη για επαλήθευση. Πέρα αυτού η Europol έχει

συνάψει επιχειρησιακές συμφωνίες συνεργασίας με τη Eurojust και το INTECEN πράγμα που επηρεάζει θετικά το αποτέλεσμα και το περιεχόμενο της έκθεσης (Weyemberg et al., 2014).

2.5.6. Το μοντέλο ανάλυσης ρίσκου (risk analysis)

Η ανάλυση ρίσκου ή κινδύνου είναι ένα ευρέως διαδεδομένο εργαλείο, το οποίο χρησιμοποιείται για τη κατανόηση προβλημάτων και τον εντοπισμό προκλήσεων και απειλών και καταστροφικών γεγονότων, σε πολλά πεδία της σύγχρονης ζωής και ειδικά κάτω από συνθήκες αβεβαιότητας (Vellani, 2019; Yoe, 2019b, 2019a). Σε όρους ασφάλειας, η ανάλυση ρίσκου είναι μία από βασικές δεξιότητες που αναπτύσσεται από τους αναλυτές, ειδικούς και τους λήπτες αποφάσεων σε πολιτικό επίπεδο, διότι μέσα από αυτήν την ανάλυση δίνεται η δυνατότητα για την εκτίμηση των πιθανοτήτων στην έκθεση σε συγκεκριμένες απειλητικά ή καταστροφικά γεγονότα ή εξελίξεις. Επιπλέον βοηθάει στην πρόβλεψη προβλημάτων πριν ακόμα γίνει ορατό το αποτέλεσμα και ο αντίκτυπος τους και αποτελεί τη βάση για την επιλογή αντίμετρων για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών (Norman, 2016; Vellani, 2019).

Η διακυβέρνηση εσωτερικής ασφάλειας της Ένωσης καθορίζεται και σχηματίζεται προοδευτικά βάσει των ικανοτήτων, των δυνατοτήτων, των μέτρων και των τεχνολογιών που χρησιμοποιούνται για την εκτίμηση των πηγών από τις οποίες μπορεί να προέλθουν οι απειλές καθώς και τα είδη των κινδύνων που εντοπίζονται κάθε φορά στον ορίζοντα, αξιολογώντας την εμφάνισης τους. Μέσα σε αυτό το περιβάλλον αστάθειας και διαρκών προκλήσεων σε θέματα ασφάλειας, η Ένωση για την αντιμετώπιση αυτών των κινδύνων και απειλών καταρτίζει τις κατάλληλες πολιτικές και λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα για να τις ανασχέσει στο βαθμό που είναι δυνατό (Gruszczak, 2016b).

Έτσι για παράδειγμα είδαμε ότι η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών επικεντρώνεται σε σοβαρές απειλές που προέρχονται, είτε από εγχώριες εγκληματικές ομάδες που δρουν στα κράτη μέλη, είτε από διασυνοριακές εγκληματικές ομάδες που δραστηριοποιούνται σε περισσότερα από ένα κράτη μέλη, από την άλλη πλευρά η ανάλυση ρίσκου είναι προσανατολισμένη σε πιο «μαλακές» (soft) απειλές οι οποίες δεν υπονομεύουν άμεσα τα θεμέλια του κράτους δικαίου, της δημόσιας τάξης, και της κρατικής εξουσίας άλλα μπορούν να παράγουν σε μακροπρόθεσμο επίπεδο αρνητικές συνέπειες στην συστημική και κοινωνική σταθερότητα ενός κράτους και στη δημόσια

λογοδοσία και την σταθερότητα λειτουργίας των κρατικών θεσμών (κυβέρνηση κλπ) (Jablonowski, 2006; Norman, 2016; Vellani, 2019).

Έτσι, η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών όπως την είδαμε προηγουμένως, αντιμετωπίζει το πρόβλημα της διατήρησης της δημόσιας και έννομης τάξης ενώ η ανάλυση ρίσκου σχετίζεται περισσότερο με την κοινωνική εμπιστοσύνη και την νομιμότητα ύπαρξης και δράσης της κρατικής αρχής. Η ανάλυση ρίσκου είναι πιο ευρεία από την εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών και λαμβάνει υπόψη της περισσότερους ποιοτικούς και ποσοτικούς παράγοντες που επικρατούν στο ευρύτερο περιβάλλον ασφάλειας (Gruszczak, 2016b). Από την άλλη πλευρά, η εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών είναι πιο επικεντρωμένη σε θεματικά πεδία εγκληματικότητας (οργανωμένο έγκλημα, τρομοκρατία, οικονομικό έγκλημα κλπ.) και ασχολείται μόνο με την καταπολέμηση αυτής.

Αν θέλουμε να θέσουμε ένα πιο χειροπιαστό παράδειγμα στο πεδίο της παράνομης μετανάστευσης, θα λέγαμε ότι η εγκληματολογική ανάλυση πληροφορικών ασχολείται με την αντιμετώπιση της εγκληματικότητας και των δικτύων που δραστηριοποιούνται στη μεταφορά ανθρώπων ενώ η ανάλυση ρίσκου αντιμετωπίζει το φαινόμενο αυτό ευρύτερα σε σχέση με τον αντίκτυπο σε πολιτικό, κοινωνικό και οικονομικό επίπεδο για την Ένωση ή τα κράτη μέλη. Γενικότερα η ανάλυση ρίσκου λαμβάνει υπόψη ιδεολογικές, νομικές, φιλοσοφικές και συστημικές αντιλήψεις γύρω από την ανθρώπινη ασφάλεια, ελευθερία και δικαιοσύνη όπως αυτές διαμορφώνονται στην Ένωση (Jablonowski, 2006; Norman, 2016; Vellani, 2019; Yoe, 2019b, 2019a).

Αν θέλουμε να συνδέσουμε την θεωρία της ασφάλειας όπως αυτή διαμορφώνεται με τη σχολή της Κοπεγχάγης (Buzan et al., 1998; Stritzel, 2014), όπως την είδαμε στα πρώτα κεφάλαια της ανά χείρας διπλωματικής εργασίας, θα λέγαμε ότι το σημαντικότερο στοιχείο είναι ότι, η ανάλυση κινδύνου χρησιμεύει για να προσδιοριστούν εκείνες οι περιοχές αξιών και τα υποκείμενα που χρήζουν προστασίας και απαιτείται να πλαισιωθούν από ασφάλεια (Jablonowski, 2006). Την ίδια στιγμή η ανάλυση ρίσκου μπορεί και εντοπίζει περιοχές «*διακινδύνευσης ή κινδύνου*» (danger zones), (Jablonowski, 2006; Norman, 2016; Vellani, 2019). Με αυτό τον τρόπο και με τις λύσεις που παρέχει η ανάλυση κινδύνου, είναι δυνατόν να μειώνεται η αβεβαιότητα και να συμβάλει στην υιοθέτηση αποτελεσματικών λύσεων, για την αντιμετώπιση των σύγχρονων προκλήσεων και απειλών από τα θεσμικά όργανα, τους οργανισμούς και τις υπηρεσίες της Ένωσης (Gruszczak, 2016b).

Αναμφισβήτητα μία περιοχή σημαντικής διακινδύνευσης για την Ένωση είναι τα εξωτερικά της σύνορα, όπως αυτά διαμορφώθηκαν από πολιτική άποψη μετά την κατάργηση των συνοριακών ελέγχων στα εσωτερικά σύνορα και την μεταφορά του βάρους της αστυνόμευσης και των περιοριστικών ελέγχων στα εξωτερικά σύνορα (Παπαγιάννης, 2008). Τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης αποτελούν μία περιοχή διακινδύνευσης για την ίδια την Ένωση και για τα κράτη μέλη άλλα και του πολίτες αυτών καθώς εκτίθενται σημαντικά στους κινδύνους της παράνομης μετανάστευσης. Αυτό φάνηκε ιδιαίτερα με την αντιμετώπιση της μεταναστευτικής κρίσης το 2015 και έπειτα, οπότε η Ευρώπη βρέθηκε αντιμέτωπη με μεγάλες μεταναστευτικές ροές (Παπακωνσταντής, 2016). Όλα αυτά τα γεγονότα είχαν σαν αποτέλεσμα την ανάπτυξη ενός ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης των συνόρων με στόχο την ενίσχυση της εξωτερικής θωράκισης της Ένωσης από τον κίνδυνο της μετανάστευσης και της μεταφοράς προσώπων και αγαθών στο εσωτερικό της και στα κράτη μέλη. Ένα από τα κύρια μέτρα που έλαβε η Ένωση για την προάσπιση των εξωτερικών της συνόρων, ήταν η δημιουργία μίας ευρωπαϊκής υπηρεσίας η οποία θα αναλάμβανε την φύλαξη και την διαχείριση των εξωτερικών συνόρων. Αυτή ήταν η Frontex, που μετεξελίχθηκε στον Οργανισμό Ευρωπαϊκής Συνοριοφυλακής και Ακτοφυλακής της Ένωσης, που διατηρεί την ίδια διακριτική ονομασία (Frontex) αλλά με αυξημένες αρμοδιότητες. Πέρα από τις άλλες αρμοδιότητες που έχει αναλάβει η Frontex είναι και η διεξαγωγή αναλύσεων, συμπεριλαμβανομένου και της αξιολόγησης των κρατών μελών για την ικανότητα τους να διαχειριστούν τις απειλές και τις πιέσεις στα εξωτερικά τους σύνορα. Για το λόγο αυτό, απαιτούνται αξιόπιστα δεδομένα και η ικανότητα μετατροπής αυτών σε αξιόπιστη πληροφόρηση για τη τροφοδότηση των θεσμικών οργάνων και υπηρεσιών για τη λήψη των κατάλληλων αποφάσεων. Ωστόσο τα στατιστικά δεδομένα που λαμβάνει η Ένωση από τα κράτη μέλη σχετικά με τις μεταναστευτικές ροές, είναι πολύ συχνά διάσπαρτα ή αποκλίνουν, ενώ μπορεί να πάσχουν στο πεδίο της μεθοδολογίας συλλογής και επεξεργασίας αυτών.

Για το λόγο αυτό τα κράτη μέλη και η Frontex, προσπάθησαν να ενσωματώσουν διάφορες μορφές πληροφοριών και ανάλυσης κινδύνου μέσα από τη χρήση διασυνδεμένων πηγών και δεδομένων που προέρχονται τόσο από τα κράτη μέλη όσο και από άλλους οργανισμούς ή τρίτα μέρη με τα οποία αναπτύσσει συνεργασία η Frontex, ώστε να είναι σε θέση να παρακολουθεί και να αναλύει συνεχώς θέματα που αναδεικνύονται και σχετίζονται με την εξωτερική ασφάλεια των συνόρων. Για το

σκοπό αυτό η Frontex, έχει εξουσιοδοτηθεί με αυξημένες αρμοδιότητες σχετικά με τη διαχείριση και την ανάλυση πληροφοριών. Το μοντέλο παροχής στοιχείων από τα κράτη μέλη προς την Frontex, εξακολουθεί να ισχύει, όπως είδαμε και προηγουμένως με την περίπτωση της Europol. Τα κράτη μέλη παρέχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες σχετικά με την επικρατούσα κατάσταση στα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης και τις πιθανές απειλές. Επιπλέον τα δεδομένα αυτά συνδυάζονται με δεδομένα από άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες ή όργανα καθώς και από ανοικτές πηγές στο διαδίκτυο ή στα μέσα μαζικής ενημέρωσης. Το σημαντικότερο ίσως είναι ότι η Frontex διαθέτει πλέον τη δυνατότητα να απεργάζεται προσωπικά δεδομένα προσώπων που είχαν απασχολήσει στις επιχειρησιακές δράσεις της ή είχαν επιστραφεί στις χώρες καταγωγής τους ή υπήρξε εμπλοκή αυτών σε κάποια από τις ταχείες παρεμβάσεις της Ένωσης στα εξωτερικά σύνορα. Αυτό το συνονθύλευμα πληροφοριών επεξεργάζεται κατάλληλα ώστε να αποτελέσει ένα προϊόν στρατηγικής ή επιχειρησιακής πληροφόρησης, που θα διανεμηθεί στους κατάλληλους χρήστες ή ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα ή υπηρεσίες για τη λήψη καλύτερων αποφάσεων και τη διαμόρφωση σχετικών πολιτικών. Η συνεργασία σε θέματα επιχειρησιακής ανάλυσης λαμβάνει χώρα στο πεδίο της εγκληματικής δράσης των οργανωμένων δικτύων προώθησης παράνομων μεταναστών κυρίως με τη Europol, όπως είδαμε προηγουμένως.

Η ανάλυση ρίσκου είναι η κύρια μέθοδος για την ανάλυση πληροφοριών και την παροχή στρατηγικής πληροφόρησης από την πλευρά της Frontex. Η διαδικασία αυτή χρησιμοποιείται για όλες τις επιχειρησιακές δράσεις που αναπτύσσει η Frontex και βασίζεται στη λογική του κύκλου της πληροφόρησης, που είδαμε σε προηγούμενα κεφάλαια, καθώς παρέχει μία ολοκληρωμένη κατάσταση για τα εξωτερικά σύνορα της Ένωσης. Η ανάλυση ρίσκου, συμβάλλει στην ανάπτυξη δράσεων που ανταποκρίνονται στις ανάγκες των πρωταρχικών εντολέων για τη δημιουργία αυτής, δηλαδή τα θεσμικά όργανα και τα κράτη μέλη. Το κέντρο ανάλυσης κινδύνων της Frontex δημιουργείται το 2003, ως ένα στρατηγικό εργαλείο για τη παροχή στρατηγικής πληροφόρησης στο Συμβούλιο Εσωτερικών Υποθέσεων και Δικαιοσύνης (Justice Home Affairs Council of the EU). Το ενοποιημένο κοινό μοντέλο ανάλυσης ρίσκου (Common Integrated Risk Analysis Model-CIRAM) παντρεύει στοιχεία από την εγκληματολογική ανάλυση πληροφοριών και την αξιολόγηση ρίσκου. Το μοντέλο αυτό αναθεωρήθηκε το 2011 για να ανταποκριθεί καλύτερα στο μεταβαλλόμενο εξωτερικό περιβάλλον της Ένωσης, προκειμένου να ανταποκριθεί καλύτερα στις εξωτερικές απειλές που βρισκόταν

αντιμέτωπη η Ένωση, ώστε να συμπεριλαμβάνει στοιχεία και από τη συμφωνία Schengen. Με τις αλλαγές αυτές τονίζεται ότι, η ανάλυση ρίσκου είναι ένα εργαλείο κλειδί για την διασφάλιση της βέλτιστης κατανομής των επιχειρησιακών πόρων της Frontex και την επίτευξη της μέγιστης αποτελεσματικότητας (Frontex, 2020).

Σύμφωνα με το μοντέλο CIRAM, το ρίσκο ή ο κίνδυνος αντιμετωπίζεται ως μία συνάρτηση της απειλής, της ευπάθειας των κρατών μελών και των επιπτώσεων που μπορεί να επιφέρει. Το CIRAM υποστηρίζει το συντονισμό των κοινών επιχειρησιακών δράσεων που αναπτύσσει η Frontex στα εξωτερικά σύνορα. Δίνει τη δυνατότητα μίας πλήρους εικόνας, σχετικά με τις συνθήκες, τις περιστάσεις και εκείνα τα σημαντικά σημεία, στην περιοχή όπου πρόκειται να διεξαχθεί μία κοινή επιχειρησιακή δράση. Αυτή η μορφή ανάλυσης πληροφοριών, εστιάζει κυρίως στον εντοπισμό εκείνων των περιοχών από τις οποίες ενδεχομένως να υπάρξει αυξημένος κίνδυνος ή απειλή, αποκρυπτογραφώντας τις περιοχές εκείνες όπου παρουσιάζονται οι κύριες μεταναστευτικές ροές, οι εθνικότητες από τις οποίες προέρχονται οι μετανάστες καθώς και τις χώρες προέλευσης αυτών, όπως επίσης και την μεθοδολογία δράσης των οργανωμένων εγκληματικών δικτύων παράνομης μεταφοράς μεταναστών τα οποία δραστηριοποιούνται στις ίδιες περιοχές όπου αναπτύσσεται η δράση της Frontex (Frontex, 2020, 2021).

Τα επιχειρησιακά προϊόντα πληροφόρησης που παρέχει η Frontex βασίζονται σε μία προληπτική αξιολόγηση του περιβάλλοντος από την άποψη της ασφάλειας (security), συμπεριλαμβανομένου της αναμονής για απειλές και κινδύνους στο βαθμό που είναι δυνατή η έγκαιρη ειδοποίηση. Την ίδια στιγμή, όλες οι διαθέσιμες πληροφορίες αξιοποιούνται για να βοηθήσουν στην παραγωγή ακριβών αναλύσεων ρίσκου, με σκοπό την υποστήριξη της στρατηγικής πληροφόρησης για την ενημέρωση των αρμόδιων θεσμικών οργάνων, υπηρεσιών και κρατών μελών που λαμβάνουν σχετικές αποφάσεις, σχετικά με την προστασία των εξωτερικών συνόρων (Gruszczak, 2016b). Για το λόγο αυτό, προκειμένου το μοντέλο CIRAM, να ανταποκριθεί όσο καλύτερα μπορεί στο ρόλο του και στις ανάγκες των κύριων δρώντων που λαμβάνουν αποφάσεις στα ευρωπαϊκά όργανα, στα κράτη μέλη, στις ευρωπαϊκές υπηρεσίες, στις συνοριακές αρχές των κρατών μελών καθώς και σε διεθνείς οργανισμούς, βασίζεται στη συλλογή πληροφοριών που δε περιορίζεται μόνο σε αυτές που παρέχουν τα κράτη μέλη άλλα κάνει ευρεία χρήση αυτών από πολλαπλές πηγές. Για το σκοπό αυτό η Frontex το 2007, ιδρύει ένα δίκτυο ανάλυσης κινδύνου (Frontex Risk Analysis

Network-FRAN) με σκοπό τη συνεργασία όλων των ειδικών για τη δημιουργία περιοδικών αναφορών με βάση ορισμένα κριτήρια για την αποτύπωση της κατάστασης που επικρατεί στα εξωτερικά σύνορα. Το συνεταιριστικό πλαίσιο του FRAN, τροφοδοτεί τη μονάδα ανάλυσης κινδύνου της Frontex (Risk Analysis Unit) με δεδομένα τα οποία υποβάλλονται σε επεξεργασία, αναλύονται και διαδίδονται με τη μορφή αναλυτικών προϊόντων. Το κύριο στρατηγικό προϊόν πληροφόρησης, είναι η ετήσια ανάλυση ρίσκου που δημοσιεύει η Frontex κάθε χρόνο. Πέρα από αυτές τις εκθέσεις, δημοσιεύει περιοδικά αναφορές για την κατάσταση που επικρατεί στα κύρια δρομολόγια μεταναστευτικών ροών στη μεσόγειο και στα ανατολικά σύνορα της Ευρώπης (Frontex, 2020).

Το μοντέλο ανάλυσης κινδύνου της Frontex, αντικατοπτρίζει πλήρως την προληπτική της προσέγγιση για την προάσπιση των εξωτερικών συνόρων της Ένωσης και κατ' επέκταση την προστασία της εσωτερικής δημόσιας τάξης και ασφάλειας των κρατών μελών. Η προληπτική αυτή δράση δεν περιορίζεται μονάχα στην πρόληψη της εγκληματικότητας, που μπορεί να προέρχεται από αφιχθέντες μετανάστες ή αιτούντες άσυλο στα κράτη μέλη, άλλα ασχολείται επίσης και με το διαρκώς εντεινόμενο πρόβλημα της παράνομης διακίνησης ανθρώπων και της δράσης εγκληματικών δικτύων που μεταφέρουν παράνομα ανθρώπους στην Ευρώπη. Αυτός είναι και ο βασικός λόγος για τον οποίο η μεθοδολογία ανάλυσης ρίσκου που εφαρμόζει η Frontex συνδυάζει τόσο ποσοτικά στοιχεία ανάλυσης κινδύνου μέσα από τη χρήση στατιστικών δεδομένων με σκοπό την αναγνώριση και τον εντοπισμό εκτεθειμένων σημείων αλλά και ποιοτικά στοιχεία για την ανάλυση της διαχείρισης πτυχών του κινδύνου, η οποία επικεντρώνεται σε εμπειρικά στοιχεία και κοινή λογική για την πρόβλεψη μελλοντικών γεγονότων, που θα μπορούσαν να λάβουν χώρα. Ωστόσο η εμμονή του οργανισμού στα στατιστικά στοιχεία, όπως φαίνεται από τα προϊόντα πληροφόρησης που παράγει και τις εκθέσεις που δημοσιεύει, υποδηλώνει ότι η Frontex επικεντρώνεται μόνο σε σημεία που έχουν να κάνουν με την φύλαξη των συνόρων αυτή καθ' αυτή, πράγμα που θα μπορούσε να υποστηρίξει μία ωφέλιμη σχέση κόστους-οφέλους ανάμεσα στην φύλαξη των συνόρων και την προσέγγιση που ακολουθείται στην πολιτική μετανάστευσης και ασύλου από την πλευρά της Ένωσης (Gruszczak, 2016b).

2.5.7. Σύνοψη

Συνοψίζοντας το κεφάλαιο που αναλύθηκε διαπιστώνουμε ότι η ανάπτυξη των απειλών και η εξέλιξη τους, πάει χέρι-χέρι με την ανάπτυξη της ανταπόκρισης από την

πλευρά της Ένωσης για την αντιμετώπιση αυτών των απειλών, μέσα από τη στρατηγική πληροφόρηση. Μέσα από αυτήν τη διαχρονική εξέλιξη, η στρατηγική πληροφόρηση προχώρησε και εντάχθηκε σε πολιτικές της Ένωσης όπως ο κύκλος πολιτικής για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος. Το ευρωπαϊκό μοντέλο ανάλυσης πληροφοριών όπως εφαρμοζόταν, πλέον έχει ενταχθεί στον κύκλο πολιτικής της Ένωσης και η στρατηγική πληροφόρηση που παρέχει η Europol αποτελεί το έναυσμα αυτού του κύκλου πολιτικής. Οι απειλές πλέον αναγνωρίζονται, αξιολογούνται, τίθενται προτεραιότητες για αυτές που χρειάζεται να αντιμετωπιστούν στον επόμενο τετραετή χρονικό ορίζοντα και μετατρέπονται σε επιχειρησιακά σχέδια δράσης που υλοποιούνται από τα κράτη μέλη.

Η αποτελεσματική χρήση της πληροφόρησής, παραμένει στην σφαίρα των κρατών μελών, αφού αυτά είναι που συλλέγουν πρωτογενή δεδομένα και στοιχεία αναφορικά με την εγκληματικότητα και εν συνεχεία τροφοδοτούν κατά κύριο λόγο τα αρμόδια ενωσιακά όργανα, όπως είδαμε προηγουμένως. Αν και η επιχειρησιακή και τακτική δράση στο πεδίο της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας παραμένει αρμοδιότητα των κρατών μελών, δε θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η Ένωση συμβάλει στη διαμόρφωση του στρατηγικού τοπίου βάσει του οποίου αντιμετωπίζονται αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι. Η στρατηγική πληροφόρηση με τον τρόπο με τον οποίο παρέχεται από τις ενωσιακές υπηρεσίες και θεσμούς, βοηθά στη καλύτερη κατανόηση των κινδύνων και απειλών που εγκυμονούν στο περιβάλλον των κρατών μελών με σκοπό τα τελευταία να γνωρίζουν που χρειάζεται να εστιάσουν τις προσπάθειες τους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία τα κράτη μέλη, διαμορφώνουν τον σχεδιασμό τους και μπορούν και κατανέμουν τους ανάλογους πόρους.

Ωστόσο το μοντέλο στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών, παραμένει κατά βάση αποκεντρωμένο, αφού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα και στα στοιχεία που παρέχουν τα κράτη μέλη, που πολλές φορές μπορεί να περιορίζει την συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών ή να γίνεται στη βάση διαμόρφωσης ισχύος και συμμαχιών ή να παρατηρείται το φαινόμενο του «*δωρεάν επιβάτη*», όπου μικρά κράτη εκμεταλλεύονται και αποκομίζουν οφέλη, χωρίς να έχουν ουσιαστική συμβολή (Fägersten, 2010b, 2016). Ωστόσο ο κύκλος πολιτικής, όπως αναλύθηκε προηγουμένως, είναι σε θέση να ορίζει ένα σαφής πλαίσιο δράσης με συγκεκριμένες προτεραιότητες και στόχους που χρειάζεται να επιτευχθούν άλλα και καθορισμένα

δεδομένα, προκειμένου να μπορέσει να γίνει η σύνθεση ολόκληρης της εικόνας της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ένωση.

2.6. Η προοπτική ενίσχυσης της συνεργασίας στην ανταλλαγή πληροφοριών

Η Ένωση με την νέα στρατηγική της, για την εσωτερική ασφάλεια, στο πλαίσιο των ετών 2020-25, έχει ως σκοπό τη δημιουργία ενός ευρωπαϊκού οικοσυστήματος ασφάλειας. Για το λόγο αυτό, στη στρατηγική της αναφέρει, ότι όλα τα τμήματα της κοινωνίας των κρατών μελών, όπως οι κυβερνήσεις, οι φορείς επιβολής του νόμου, ο ιδιωτικός τομέας, η εκπαίδευση άλλα και οι ίδιοι οι πολίτες, οφείλουν να δεσμευτούν και να εξοπλιστούν κατάλληλα, ώστε να είναι έτοιμοι και ανθεκτικοί για την οικοδόμηση, μίας πραγματικής και αποτελεσματικής Ένωσης Ασφάλειας (European Commission, 2020c). Όπως είναι φυσικό έξω από αυτήν την Ένωση Ασφάλειας δε μπορεί να λείπει η πληροφόρηση και η συνεργασίες για την ανταλλαγή πληροφοριών.

Η Ένωση μέσα από τη λειτουργία της έχει αποδείξει ότι και μπορεί και συμβάλει θετικά στην προστασία των πολιτών των κρατών μελών από απειλές κατά της ασφάλειας τους, μέσα από την προώθηση της συνεργασίας των αρμόδιων φορέων για την ασφάλεια. Στο πλαίσιο αυτό, η συνεργασία και η ανταλλαγή πληροφοριών αποτελούν τα ισχυρότερα εργαλεία για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος, της τρομοκρατίας και για την απονομή της δικαιοσύνης. Αυτές οι πληροφορίες όμως για να είναι αποτελεσματικές απαιτείται να είναι στοχευμένες και να φτάνουν έγκαιρα στους αρμόδιους λήπτες αποφάσεων. Επιπλέον για να είναι αξιόπιστες αυτές οι πληροφορίες χρειάζεται να διακινούνται μέσα από ασφαλή δίκτυα, προκειμένου να διασφαλίζεται η ακεραιότητα τους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από το σύστημα πληροφοριών Schengen καθώς και από άλλα πληροφοριακά συστήματα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών.

Επιπρόσθετα, η ύπαρξη του Κοινού Κέντρου Ανάλυσης πληροφοριών της Ένωσης (EU INTCEN), διαδραματίζει σημαντικό ρολό, καθώς διαμέσου αυτού διακινούνται στρατηγικές πληροφορίες, μεταξύ υπηρεσιών πληροφοριών και αρχών ασφαλείας των κρατών μελών, παρέχοντας πληροφορίες για την επίγνωση της κατάστασης, σε σύγχρονα ζητήματα που αφορούν τόσο τα θεσμικά όργανα της Ένωσης, όσο και τα ίδια τα κράτη μέλη. Η Europol, διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην καταπολέμηση του εγκλήματος όπως είδαμε και παραπάνω. Ωστόσο φαίνεται ότι ίσως αντιμετωπίζει ορισμένα ζητήματα αναφορικά με το ζήτημα διαμοιρασμού των

πληροφοριών και των δεδομένων που κατέχει από τρίτες χώρες ή με ιδιωτικούς οργανισμούς για την εκτέλεση της αποστολής της, πράγμα που ίσως δεν της επιτρέπει να στηρίζει αποτελεσματικά τα κράτη μέλη στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας και του εγκλήματος. Η Eurojust αναλαμβάνει το δικό της ρόλο στη δικαστική συνεργασία και μπορεί να φέρνει σε επαφή περισσότερα του ενός κράτη μέλη μέσα από τις κοινές ομάδες έρευνας. Η νεοσυσταθείσα Ευρωπαϊκή Εισαγγελία θα είναι σε θέση να συνεργάζεται καλύτερα με τις άλλες ευρωπαϊκές υπηρεσίες και να ανταλλάσσει δεδομένα που αφορούν την δίωξη του οικονομικού εγκλήματος και εγκλημάτων που πλήττουν τα οικονομικά συμφέροντα της Ένωσης.

Όπως αναφέρθηκε, η κατάργηση των συνόρων μεταξύ των κρατών μελών δημιουργεί νέες ευκαιρίες για το έγκλημα, προκειμένου να μεταφερθεί σε άλλα κράτη ή να επεκτείνει τις δραστηριότητες τους και σε άλλα κράτη. Οι μετακινήσεις εντός του χώρου Schengen είναι ελεύθερες και δεν υπάρχει καταγραφή των πολιτών που μετακινούνται μεταξύ των εσωτερικών συνόρων. Ωστόσο τα δεδομένα αυτά αλλάξαν μετά από σειρά τρομοκρατικών επιθέσεων που έδειξαν ότι οι τρομοκρατία χρησιμοποιεί τα ίδια μέσα για να επιτεθεί στην ευρωπαϊκή κοινωνία. Έτσι, προκειμένου να αντιμετωπιστεί αυτή η πρόκληση θεσπίστηκε με Οδηγία (2004/82/ΕΚ), η υποχρέωση των μεταφορέων να κοινοποιούν τα στοιχεία των επιβατών, προκειμένου να υπόκεινται σε ελέγχους ασφαλείας όταν αυτό καθίσταται απαραίτητο, για να μπορούν οι αρχές να προσδιορίζουν τον τόπο από τον οποίο ξεκίνησε και ταξίδεψε κάποιος δράστης μίας τρομοκρατικής ενέργειας.

Έτσι με αυτόν τον τρόπο, οι πληροφορίες που αφορούν τα στοιχεία των επιβατών και των ταξιδιωτών που συλλέγονται από τις αρμόδιες εταιρείες και διαβιβάζονται στις αρμόδιες εθνικές αρχές συμβάλλουν στη βελτίωση των συνοριακών ελέγχων, στη μείωση της παράτυπης μετανάστευσης και στον εντοπισμό προσώπων που συνεπάγονται κινδύνους για την ασφάλεια. Τα δεδομένα αυτά, συλλέγονται από τους αερομεταφορείς, για κάθε επιβάτη και αφορούν τα βασικά στοιχεία, την αφετηρία και τον προορισμό του. Εκ των υστέρων αποστέλλονται στις αρχές ελέγχου των συνόρων στη χώρα προορισμού της πτήσης. Η Επιτροπή στις προτάσεις προτείνει ότι η αναθεώρηση του νομικού πλαισίου αυτής της διαδικασίας συλλογής στοιχείων, θα μπορούσε να βελτιώσει την αποτελεσματική αξιοποίηση των πληροφοριών που ήδη συλλέγονται, διασφαλίζοντας παράλληλα τη συμμόρφωση με τη νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων και διευκολύνοντας την μετακίνηση των επιβατών. Οι

καταστάσεις με τα ονόματα των επιβατών (Passenger Name Record-PNR) αποτελούν ένα πολύ σημαντικό βήμα για την καταπολέμηση του εγκλήματος και της τρομοκρατίας. Η Επιτροπή, αναγνωρίζει ότι η εφαρμογή της Οδηγίας 2016/681 ΕΕ[12], για τις καταστάσεις με τα ονομάτων των επιβατών έχει καίρια σημασία και απαιτείται να συνεχιστεί η στήριξη και η επιβολή της εφαρμογή της. Τέλος, προτείνεται να επανεξεταστεί η τρέχουσα προσέγγιση όσον αφορά τη διαβίβαση δεδομένων PNR σε τρίτες χώρες.

Η έγκαιρη και σχετική πληροφόρηση είναι καίριας σημασίας για τις καθημερινές εργασίες των αρχών ασφαλείας τόσο σε επίπεδο Ένωσης όσο και σε επίπεδο κρατών μελών για την δίωξη του εγκλήματος. Παρά την ανάπτυξη νέων βάσεων δεδομένων σε ενωσιακό επίπεδο για την ασφάλεια και τη διαχείριση των συνόρων, πολλές πληροφορίες ή δεδομένα που διαχειρίζονται τα κράτη μέλη, εξακολουθούν να βρίσκονται σε εθνικές βάσεις δεδομένων ή να ανταλλάσσονται εκτός αυτών των ευρωπαϊκών εργαλείων, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να είναι διαθέσιμες σε όλους τους αρμόδιους για τη λήψη αποφάσεων.

Πέραν αυτού, ορισμένες φορές ο διαμοιρασμός αυτών την πληροφοριών που βρίσκονται σε αμιγώς εθνικό επίπεδο κράτους μέλους και δεν είναι διασυνδεμένες, μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα σημαντικό πρόσθετο φόρτο εργασίας, καθυστερήσεις και αυξημένο κίνδυνο απώλειας βασικών πληροφοριών σε περιπτώσεις που αιτηθούν αυτά τα στοιχεία να διαμοιραστούν με άλλες αρχές της Ένωσης ή κράτους μέλους. Η βελτίωση, η επιτάχυνση και η απλούστευση των διαδικασιών αυτών, με τη συμμετοχή ολόκληρης της κοινότητας ασφάλειας σε ενωσιακό επίπεδο θα είναι σε θέση να αποφέρει καλύτερα αποτελέσματα για όλους (European Commission, 2020c).

Επιπρόσθετα, προκειμένου τα κράτη μέλη της Ένωσης να είναι σε θέση, να μπορούν να συνεργάζονται και να ανταλλάσσουν πληροφορίες, απαιτούνται τα σωστά εργαλεία. Αυτά είναι απαραίτητα, προκειμένου να αξιοποιούνται πλήρως οι δυνατότητες της ανταλλαγής πληροφοριών με σκοπό την αποτελεσματική δίωξη του εγκλήματος, ενώ παράλληλα θα πρέπει να προβλέπονται οι απαραίτητες διασφαλίσεις, ώστε η ανταλλαγή δεδομένων να σέβεται τη νομοθεσία για την προστασία των δεδομένων και τα θεμελιώδη δικαιώματα. Υπό το πρίσμα των εξελίξεων στον τομέα

[12] Οδηγία 2016/681 ΕΕ, σχετικά με τη χρήση των δεδομένων που περιέχονται στις καταστάσεις ονομάτων επιβατών (PNR) για την πρόληψη, ανίχνευση, διερεύνηση και δίωξη τρομοκρατικών και σοβαρών εγκλημάτων.

της τεχνολογίας, της εγκληματολογίας και της προστασίας των δεδομένων, καθώς και της μεταβολής των επιχειρησιακών αναγκών, η Ένωση έχει θέση στο στόχαστρο της να εξετάσει αν χρειάζεται να εκσυγχρονιστούν τέτοια μέσα, όπως οι αποφάσεις Prüm του 2008 με τις οποίες θεσπίζεται η αυτόματη ανταλλαγή δεδομένων DNA, δακτυλικών αποτυπωμάτων και αδειών κυκλοφορίας οχημάτων, ώστε να καταστεί εφικτή η αυτοματοποιημένη ανταλλαγή πρόσθετων κατηγοριών δεδομένων που είναι ήδη διαθέσιμα σε βάσεις ποινικών ή άλλων δεδομένων των κρατών μελών για τους σκοπούς ποινικών ερευνών. Επιπλέον, η Επιτροπή εξετάζει τη δυνατότητα ανταλλαγής των ποινικών μητρώων, ώστε να διαπιστώνεται αν υπάρχει ποινικό μητρώο για ένα πρόσωπο σε άλλα κράτη μέλη και να διευκολύνεται η πρόσβαση στα εν λόγω μητρώα, μόλις εντοπιστούν, με όλες τις απαραίτητες διασφαλίσεις (European Commission, 2020c).

Μέσα από τα ανωτέρω βλέπουμε ότι η Ένωση δημιουργεί είτε υπηρεσίες, είτε οργανισμούς, είτε βάσεις δεδομένων είτε ρυθμίσεις για την συλλογή και την ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των κρατών μελών με σκοπό την καταπολέμηση των απειλών που βρίσκονται στο ευρύτερο περιβάλλον της και απειλούν τα κράτη μέλη και κατ' επέκταση την ίδια την Ένωση άλλα και του πολίτες αυτής. Μέσα από όλες αυτές τις δομές, υπηρεσίες, ρυθμίσεις και μέτρα ο ακαδημαϊκός κ. Παπαγιάννης (2008) τονίζει ότι διαφαίνεται μία αγωνία των διωκτικών αρχών των κρατών μελών από την μία πλευρά να διατηρήσουν την αυτονομία της δράσης τους και από την άλλη πλευρά να αντλήσουν τα μέγιστα μέσα από την συνύπαρξη τους με άλλα κράτη στο πλαίσιο της Ένωσης, με σκοπό να μπορέσουν να αντλήσουν από οποιαδήποτε πηγή τις αναγκαίες πληροφορίες για να επιτελέσουν την αποστολή τους. Γίνεται κατανοητό από όλους, ότι χωρίς τις αναγκαίες πληροφορίες και χωρίς συνεργασία σε αυτό τον τομέα στο πλαίσιο κατ' αρχήν την Ένωσης άλλα και διεθνώς, δεν μπορεί να υπάρξει πρόοδος στην καταπολέμηση του εγκλήματος και την δημιουργία ενός πλαισίου εσωτερικής ασφάλειας, τόσο στα κράτη μέλη όσο και σε ενωσιακό επίπεδο. Η πολιτική της Ένωσης εστίαζε στη δημιουργία και αποθήκευση πληροφοριών σε βάσεις δεδομένων και στη δημιουργία των κατάλληλων συνδέσμων και μηχανισμών για την απόκτηση πρόσβασης σε αυτή την πληροφόρηση. Για το λόγο αυτό βλέπουμε βάσεις δεδομένων του Schengen, του συστήματος θεωρήσεων VIS, το Eurodac για τους αιτούντες άσυλο και την καταχώριση σε αυτών των δακτυλικών αποτυπωμάτων, βάσεις διαχείρισης

πληροφοριών όπως είναι της Europol, της Eurojust και άλλων οργανισμών (Παπαγιάννης, 2008).

Ωστόσο αυτή η συνεργασία βασιζόταν κατά πολύ στην εθελούσια συνεργασία και την καλή πίστη για συνεργασία και παροχή των απαραίτητων πληροφοριών. Τα κράτη που συμμετέχουν αρχικά στη συμφωνία Schengen παρέχουν εθελοντικά πληροφορίες στη βάση αυτή και δεν υπάρχει νομική υποχρέωση για να το πράξουν. Στη σύμβαση της συμφωνίας Schengen του 1990, προβλέπεται η αποστολή αιτήματος για παροχή πληροφοριών από άλλο κράτος μέλος άλλα δεν υπάρχει νομική ρήτρα για την μη υποβολή απάντησης. Τα αιτήματα διαβιβάζονται μέσω κεντρικών υπηρεσιών και σπάνια ή κατ' εξαίρεση μεταξύ των αρμόδιων υπαλλήλων των εθνικών αρχών (Παπαγιάννης, 2008).

Η πρακτική αυτή ωστόσο μετά το 2005 και το πρόγραμμα της Χάγης, φαίνεται να εγκαταλείπεται και η ανταλλαγή πληροφοριών να λαμβάνει πλέον υποχρεωτικό χαρακτήρα (Παπαγιάννης, 2008). Αυτή η υποχρεωτικότητα δεν αφορά μόνο την ανταλλαγή πληροφοριών άλλα και την δημιουργία της κατάλληλης υποδομής από τα κράτη μέλη, προκειμένου να επιτρέπεται και να διευκολύνεται η πρόσβαση σε στοιχεία άλλων κρατών μελών. Μέσα από το πρόγραμμα της Χάγης το 2005, αναφορικά με το πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών εισάγεται για πρώτη φορά η αρχή της διαθεσιμότητας των πληροφοριών. Η πάγια πρακτική ήταν ότι κάθε διεθνή ρύθμιση ή συνθήκη απαιτούσε να έχει προβλεφθεί η δυνατότητα ανταλλαγής πληροφοριών επ' ακριβώς για ποια δεδομένα και υπό ποιες προϋποθέσεις (Παπαγιάννης, 2008). Με την υιοθέτηση της αρχής της διαθεσιμότητας η λογική αυτή αντιστρέφεται και συνεπάγεται ότι οι πληροφορίες που είναι διαθέσιμες σε ορισμένες αρχές κάποιου κράτους μέλους πρέπει να παρέχονται και στις αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών (Παπαγιάννης, 2008).

Στο πρόγραμμα της Χάγης (2005) αναφέρεται ότι, η αρχή της διαθεσιμότητας εξαρτά την ανταλλαγή πληροφοριών για την επιβολή του νόμου υπό ομοιόμορφους όρους σε όλη την Ένωση. Εάν ένας υπάλληλος αρμόδιος για την επιβολή του νόμου ή η Europol χρειάζονται πληροφορίες, προκειμένου να εκτελέσουν τα νόμιμα καθήκοντά τους, μπορούν να λαμβάνουν τις πληροφορίες αυτές και το κράτος μέλος που τις ελέγχει είναι υποχρεωμένο να τις παρέχει για το σκοπό που έχει δηλωθεί (Επιτροπή των Ευρωπαϊκων Κοινοτήτων, 2005). Προκειμένου να διευκολύνεται αυτή η πρόσβαση, απαιτείται να γίνεται χρήση της νέας τεχνολογίας μέσω

διαλειτουργικότητας των σχετικών βάσεων δεδομένων που διατηρούν τα κράτη μέλη και μέσω των οποίων παρέχεται άμεση on-line πρόσβαση από αρμόδιες αρχές άλλων κρατών μελών ή από ευρωπαϊκές υπηρεσίες (Europol, Eurojust κλπ.).

Τα κράτη μέλη συνεργάζονται μεταξύ τους και ανταλλάσσουν πληροφορίες στη βάση κοινών ενδιαφερόντων ή αν πιστεύουν ότι αυτό προωθεί τα συμφέροντά τους. Ωστόσο τα κράτη μέλη μπορεί να έχουν διαφορετικές προσεγγίσεις σε αυτά τα ζητήματα ή να θεωρούν ορισμένες φορές ότι αυτή η συνεργασία δεν προωθεί το συμφέρον τους. Η συνύπαρξη τους στον κοινό ευρωπαϊκό χώρο και η απάλειψη των εσωτερικών συνόρων, τα φέρνει αντιμέτωπα με κοινές προκλήσεις και απειλές. Ωστόσο μέσα από τη συνεργασία που επιδιώκεται, μπορεί να απωλέσουν κρίσιμη γνώση ή να αναγκαστούν να μοιραστούν με άλλους μεθόδους ή πληροφορίες που δε θα ήθελαν να ξεφύγουν από τα εθνικά πλαίσια. Εν τέλει, οι οικονομίες κλίμακας που πετυχαίνουν οι απαραίτητές συνεργασίες και η ανάγκη υποστήριξης των ευρωπαϊκών κοινών στόχων πολιτικής, συχνά προσφέρουν ένα ισχυρό κίνητρο, για την προώθηση αυτής της συνεργασίας και σε αυτό τον τομέα (Fägersten, 2016).

Πέραν αυτού, τα κράτη μέλη παραδοσιακά έχουν αναπτύξει διαφορετική ισχύς και έχουν επενδύσει τους ανάλογους πόρους, στις εθνικές υπηρεσίες που ασχολούνται με τη παροχή πληροφόρησης σε επίπεδο κρατών μελών. Η βασική ανησυχία τέτοιων ισχυρών κρατών μελών, είναι το να μοιράζονται πληροφορίες σε ένα σχήμα συνεργασίας με σχετικά αδύναμα κράτη, που δεν έχουν τόσο ανεπτυγμένο τομέα σε εθνικό επίπεδο και οι οποίοι επωφελούνται τα μέγιστα από αυτή τη συνεργασία, ενώ μπορεί να συνεισφέρουν σε πολύ μικρό βαθμό. Το φαινόμενο αυτό στη βιβλιογραφία, αποκαλείται το φαινόμενο του δωρεάν επιβάτη, που απολαμβάνει τα οφέλη της συνεργασίας που αναπτύσσεται χωρίς να συνεισφέρει με το ανάλογο τίμημα (Fägersten, 2010b, 2016). Ωστόσο, η αποτελεσματική συνεργασία όλων αυτών των κρατών μελών με τις διαφορετικές δυνατότητες και δυναμικές αντισταθμίζεται με την παροχή κινήτρων και αντισταθμισμάτων στους μεγάλους παίκτες της πληροφόρησης, προκειμένου να θελήσουν να παίξουν στο «γήπεδο» των πληροφοριών, παραχωρώντας θέσεις ή υπηρεσίες όπου θα μπορούν να έχουν την πρωτοκαθεδρία ή επιτρέποντας μεγαλύτερη επιρροή και έλεγχο, προκειμένου να εξασφαλίζεται η συμμετοχή τους και οι πληροφορίες που είναι σε θέση να παρέχουν (Fägersten, 2016).

3. Συμπεράσματα

Η θεωρία της «***ασφαλειοποίησης***», μας υπενθυμίζει ότι η ανάδειξη ενός πολιτικού ζητήματος σε ζήτημα ασφάλειας, δεν είναι μία ουδέτερη πράξη που προέρχεται σαν κάτι που «*φυτρώνει στη φύση*» ή «*σαν μάνα εξ' ουρανού*», άλλα είναι πράξη πολιτική και ηθελημένη, η οποία λαμβάνεται από δρώντες που έχουν κοινωνική ή θεσμική δύναμη να το πράξουν (για παράδειγμα η ίδια η Ένωση στο πλαίσιο των αρμοδιοτήτων της και βασιζόμενη στις αρχές της). Έχοντας αυτό ως σημείο αναφοράς μπορέσαμε στη συνέχεια και αναλύσαμε τα ζητήματα εκείνα τα οποία αποφασίζει η Ένωση να αναδείξει σε ζητήματα ασφαλείας, τα οποία την απασχολούν και με τα οποία έρχεται αντιμέτωπη. Για αυτά τα ζητήματα ασφάλειας, λαμβάνει αποφάσεις και μέτρα σε ευρωπαϊκό επίπεδο, προκειμένου να τα αντιμετωπίσει.

Μέσα από το πλαίσιο της θεωρίας της Σχολή της Κοπεγχάγης, συνειδητοποιούμε ότι, όλες οι απειλές και σύγχρονες προκλήσεις για την ασφάλεια της Ένωσης έχουν αναχθεί σε «ζητήματα ασφάλειας», από τους ηγέτες των κρατών μελών και από τα ίδια τα όργανα της Ένωσης, κάτω από την οπτική της «ασφαλειοποίησης», επηρεαζόμενοι σαφώς από τις παρούσες συγκυρίες σε παγκόσμιο και περιφερειακό επίπεδο. Έτσι, εφόσον η Ένωση και τα κράτη μέλη έρχονται αντιμέτωπα με ζητήματα ασφαλείας, είναι επόμενο να επιθυμούν να τα επιλύσουν ή να τα τιθασεύσουν παίρνοντας τα κατάλληλα μέρα. Όπως είδαμε, η παροχή στρατηγικής πληροφόρησης (Intelligence) στους αρμόδιους λήπτες πολιτικών αποφάσεων, είναι ένα από τα μέσα για να φτάσουμε σε έναν τελικό σκοπό, που είναι η ασφάλεια[13] (Gill & Phythian, 2006).

Ωστόσο, για να υπάρξουν τα κατάλληλα μέτρα για αυτές τις απειλές άλλα και για να επέλθει η πολυπόθητη «ασφάλεια», χρειάζεται όπως είδαμε να προσδιοριστούν και να καθοριστούν αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι. Με άλλα λόγια, προκειμένου να συνδεθεί η θεωρία της ασφαλειοποίησης με τη παρούσα εργασία, τα κράτη μέλη και η ίδια η Ένωση καθορίζουν τις απειλές και τους κινδύνους που βρίσκονται, είτε στο άμεσο είτε στο μακρινό περιβάλλον τους. Τα ζητήματα αυτά τα αναδεικνύει μέσα από τα επίσημα κείμενα και τα συμπεράσματα που εκδίδουν τα όργανα της μετά από κάθε συνεδρίαση. Τα κράτη μέλη, απαιτείται να καθορίσουν από κοινού ποιες είναι οι κοινές προκλήσεις, που αντιλαμβάνονται ότι τους απειλούν και διαταράσσουν το περιβάλλον ασφάλειας που έχουν οικοδομήσει σε εθνικό και ενωσιακό επίπεδο, προκειμένου στη

[13] Μτφ από τη φράση «*Intelligence is a means to an end, which happens to be security*», (Gill & Phythian, 2006).

συνέχεια, να αναδείξουν αυτούς τους κινδύνους σε «ζητήματα ασφαλείας», ώστε να τους αντιμετωπίσουν από κοινού σε ενωσιακό επίπεδο με τα κατάλληλα μέτρα και πολιτικές (EEAS, 2020).

Για τη διαχείριση των απειλών κατά της ασφάλειας υπάρχουν προκλήσεις που δεν είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν με τη μεμονωμένη δράση του κάθε κράτους μέλους χωριστά. Το νέο σκηνικό ασφάλειας απαιτεί συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών. Η ασφάλεια αποτελεί έναν ιδιαίτερο τομέα, όπου υπάρχει σαφής προστιθέμενη αξία όσον αφορά την παρέμβαση της Ένωσης, από ότι κάθε κράτος θα κατάφερνε από μόνο του. Στον τομέα της ασφάλειας, το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα, η τρομοκρατία και άλλες απειλές κατά της ασφάλειας, αποκτούν ολοένα και περισσότερο διασυνοριακό χαρακτήρα. Η διακρατική συνεργασία και ο συντονισμός μεταξύ των αρχών επιβολής του νόμου έχει καθοριστική σημασία, εφόσον έχει ως στόχο την πρόληψη και αντιμετώπιση των εν λόγω απειλών, παραδείγματος χάρη μέσω της ανταλλαγής πληροφοριών, των κοινών ερευνών, συνδεδεμένων τεχνολογιών και βάσεων πληροφοριών καθώς και κοινών εκτιμήσεων των απειλών και των κινδύνων που αντιμετωπίζει η Ένωση.

Μέσα από την παρούσα εργασία είδαμε, ότι οι διαστάσεις με βάση τις οποίες αντιμετωπίζεται η ασφάλεια στην Ένωση, αναφορικά με την προέλευση της απειλής ή του κινδύνου, διαχωρίζεται σε δύο διαστάσεις, μία εξωτερική και μία εσωτερική. Οι δύο αυτές διαστάσεις, αν και ορισμένες φορές μπορεί να είναι διακριτές αναφορικά με το είδος των απειλών άλλες πάλι φορές μπορεί να είναι δυσδιάκριτες, ενώ στο παράδειγμα της τρομοκρατίας μπορεί να είναι αλληλένδετες. Προκειμένου τα κράτη μέλη ή ίδια η Ένωση να αντιμετωπίσουν αυτές τις απειλές, διαμορφώνουν στρατηγικές με βάση τα δεδομένα και τις πληροφορίες που είναι διαθέσιμα σε αυτούς που διαμορφώνουν την αντίστοιχη πολιτική.

Για το λόγο αυτό, μία στρατηγική εσωτερικής ασφάλειας χρειάζεται να λαμβάνει υπόψη της και την αντίστοιχη στρατηγική εξωτερικής ασφάλειας που διαμορφώνει η Ένωση, καθώς πολλές φορές η εσωτερική ασφάλεια συνδέεται, με την εξωτερική διάσταση αυτών των απειλών και κινδύνων. Από την άλλη πλευρά, μία εξωτερική στρατηγική ασφάλειας διαμορφώνεται στη βάση ότι θα προστατεύσει την εσωτερική ασφάλεια από απειλές που προέρχονται από το εξωτερικό περιβάλλον. Με αυτόν τον τρόπο, λειτουργεί σαν ένα δίκτυ προστασίας, της εσωτερικής ασφάλειας από οποιαδήποτε μορφής εγκληματική ενέργεια, που αναπτύσσεται διασυνοριακά και

μπορεί να κατευθύνεται σε κάποιο κράτος μέλος ή στο εσωτερικό της Ένωσης (Παπακωνσταντής, 2016).

Μέσα από την παρούσα εργασία, γίνεται αντιληπτό, ότι πλέον ο όρος της εσωτερικής ασφάλειας ενός κράτους προσεγγίζει και σε μερικές περιπτώσεις μπορεί να ταυτίζεται με την εξωτερική διάσταση της ασφάλειας (EU Global Strategy, 2016; Κόππα, 2017). Τρανταχτό παράδειγμα μίας τέτοιας περίπτωσης είναι στο πεδίο της τρομοκρατίας, όπου οι αλλοδαποί μαχητές (foreign fighters) οι οποίοι όντας ευρωπαίοι πολίτες άφησαν πίσω τους την ευρωπαϊκή ήπειρο, προκειμένου να μεταβούν στο πολεμικό πεδίο της Μέσης Ανατολής και ειδικότερα την Συρία για να πολεμήσουν στις τάξεις του Ισλαμικού Κράτους. Με το τέλος αυτών των συγκρούσεων αυτοί οι «*ξένοι μαχητές*» θα επιστρέψουν στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες φέροντας στις αποσκευές τους εμπειρία και τεχνογνωσία που μπορεί να χρησιμοποιηθεί για σκοπούς τρομοκρατίας και ριζοσπαστικοποίησης (Reed et al., 2017). Από τη διαπίστωση αυτή, γίνεται αντιληπτό ότι τα κράτη μέλη χρειάζεται να διαμορφώσουν από κοινού, μία κοινή αντίληψη για αυτές τις νέες απειλές και τους κινδύνους που βρίσκονται στο προσκήνιο τους. Για το λόγο αυτό, απαιτείται η παροχή «κρίσιμης γνώσης» (Intelligence) για την αποτύπωση μίας θεσμικής κατάστασης, προκειμένου να αποτυπωθούν αυτές οι νέες ανάγκες στο τομέα της ασφάλειας, έτσι ώστε να υπάρξει μία κοινή απάντηση για την αντιμετώπιση αυτών (πολιτικές, μέτρα κλπ).

Στο πλαίσιο της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, η Ένωση διέρχεται ιστορικά από πολλά στάδια. Η μετάβαση από το δίπολο του Ψυχρού πολέμου σε έναν πολυπολικό κόσμο με διαφόρους συσχετισμούς δυνάμεων, φέρνει αλλαγές στον τρόπο με τον οποίο συγκροτούνται και προσλαμβάνονται οι απειλές, οι οποίες μπορεί να είναι υβριδικές ή ασύμμετρες και δεν προέρχονται εξ' ολοκλήρου από κρατικούς δρώντες άλλα και από μη κρατικές οργανώσεις ή οντότητες (Pašagić, 2020). Αν και η πορεία της Ένωσης έχει οικονομικό χαρακτήρα, εντούτοις η ασφάλεια την απασχολεί διαρκώς και για αυτό το λόγο προσπαθεί να την προασπίσει μέσα από σχηματισμούς αντίστοιχων θεσμών ή υπηρεσιών (βλ. Europol, Eurojust κλπ.) μη οικονομικής φύσεως οι οποίοι λειτουργούν μέσα στο συνολικότερο ενωσιακό πλαίσιο παρέχοντας ασφάλεια, για να μπορούν τα κράτη μέλη και η ίδια η Ένωση να αναπτύσσονται ανεμπόδιστα.

Οι ευρωπαίοι πολιτικοί και αξιωματούχοι δεν είναι πάντοτε σε θέση να γνωρίζουν της απειλές και τους κινδύνους με τους οποίους βρίσκεται αντιμέτωπη η Ένωση και αυτό γιατί ο καθημερινός συμφερτός της ευρωπαϊκής γραφειοκρατίας, δεν

τους επιτρέπει να αναλογιστούν κάτι τέτοιο. Ωστόσο όπως είδαμε η ασφάλεια είναι πρωταρχικό μέλημα κάθε κράτους μέλους και αυτό έχει επεκταθεί και στις βασικές αξίες της Ένωσης, αφού διαμέσου αυτής μπορεί να εγγυηθεί την προστασία και την προάσπιση των αξιών επάνω στις οποίες θεμελιώνεται η ίδια και την προστασία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων για τους διαβιούντες στην επικράτεια της. Έτσι οι ευρωπαίοι πολιτικοί, άλλα και οι κυβερνήσεις των κρατών μελών, ενημερώνονται από τις αρμόδιες υπηρεσίες και όργανα, για τις απειλές και τους κινδύνους, που μπορεί να αντιμετωπίσουν, από κοινού τα επόμενα χρόνια μέσα από τη διαδικασία της στρατηγικής πληροφόρησης.

Είδαμε ότι η λειτουργία της πληροφόρησης στο ενωσιακό επίπεδο μπορεί να μην αντιστοιχεί σε όλα τα επίπεδα πληροφόρησης, όπως είναι το τακτικό και το επιχειρησιακό άλλα να επικεντρώνεται κυρίως στη στρατηγική πληροφόρηση. Όπως αναφέραμε το στρατηγικό επίπεδο πληροφόρησης συνδέεται με την παροχή της συνολικής εικόνας που επικρατεί για μία συγκεκριμένη θεματική περιοχή που απασχολεί την Ένωση και αναφέρεται κυρίως στο διεθνές και ευρωπαϊκό περιβάλλον με σκοπό την κατανόηση και την αντίληψη των απειλών που διακρίνονται στον ορίζοντα.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα στρατηγικής πληροφόρησης, αποτελεί η έκθεση της Europol για το σοβαρό και οργανωμένο έγκλημα (SOCTA), όπου μέσα από αυτήν μπορεί και υλοποιείται ο κύκλος πολιτικής της Ένωσης για την αντιμετώπιση του διασυνοριακού σοβαρού και οργανωμένου εγκλήματος στην Ένωση. Ο τρόπος που λειτουργεί, όπως αναλύθηκε, ταυτίζεται απόλυτα με τον κύκλο της πληροφόρησης και με τον τρόπο με τον οποίο αναλύονται οι πληροφορίες σε στρατηγικό επίπεδο, για την παραγωγή αντίστοιχης πληροφόρησης.

Η αποτελεσματική χρήση της πληροφόρησης παραμένει στην σφαίρα των κρατών μελών, αφού αυτά είναι που συλλέγουν πρωτογενή δεδομένα και στοιχεία αναφορικά με την εγκληματικότητα και εν συνεχεία τροφοδοτούν κατά κύριο λόγο τα αρμόδια ενωσιακά όργανα, όπως είδαμε προηγουμένως. Αν και η επιχειρησιακή και τακτική δράση στο πεδίο της αντιμετώπισης της εγκληματικότητας παραμένει αρμοδιότητα των κρατών μελών, δε θα πρέπει να παραβλέπεται το γεγονός ότι η Ένωση συμβάλει στη διαμόρφωση του στρατηγικού τοπίου βάσει του οποίου αντιμετωπίζονται αυτές οι απειλές και οι κίνδυνοι. Η στρατηγική πληροφόρηση με τον τρόπο με τον οποίο παρέχεται από τις ενωσιακές υπηρεσίες και θεσμούς, βοηθά στη

καλύτερη κατανόηση των κινδύνων και απειλών που εγκυμονούν στο περιβάλλον των κρατών μελών, με σκοπό τα τελευταία να γνωρίζουν που χρειάζεται να εστιάσουν τις προσπάθειες τους. Μέσα από αυτή τη διαδικασία τα κράτη μέλη, διαμορφώνουν τον σχεδιασμό τους και μπορούν και κατανέμουν τους ανάλογους πόρους.

Ωστόσο το μοντέλο στρατηγικής ανάλυσης πληροφοριών, παραμένει κατά βάση αποκεντρωμένο, αφού εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τα δεδομένα και τα στοιχεία που παρέχουν τα κράτη μέλη, που πολλές φορές μπορεί να περιορίζει την συνεργασία μεταξύ των κρατών μελών ή να γίνεται στη βάση διαμόρφωσης ισχύος και συμμαχιών ή να παρατηρείται το φαινόμενο του δωρεάν επιβάτη, όπου μικρά κράτη εκμεταλλεύονται και αποκομίζουν οφέλη χωρίς να έχουν ουσιαστική συμβολή (Fägersten, 2010b, 2016). Ωστόσο, ο κύκλος πολιτικής όπως αναλύθηκε προηγουμένως, είναι σε θέση να ορίζει ένα σαφή πλαίσιο δράσης με συγκεκριμένες προτεραιότητες και στόχους που χρειάζεται να επιτευχθούν αλλά και καθορισμένα δεδομένα, προκειμένου να μπορέσει να γίνει η σύνθεση ολόκληρης της εικόνας της οργανωμένης εγκληματικότητας στην Ένωση.

Η Europol έχει αξιοποιήσει την κεντρική θέση που κατέχει στην αρχιτεκτονική ασφάλειας της Ένωσης μέσα από τις πλατφόρμες, τις βάσεις δεδομένων και τις υπηρεσίες που κατέχει και τις δίνουν τη δυνατότητα να συνεργάζεται και να ανταλλάσσει πληροφορίες με τις αρχές επιβολής του νόμου σε ολόκληρη την ένωση άλλα και πέραν από αυτή (Europol SOCTA, 2021).

Τα προϊόντα στρατηγικής πληροφόρησης που είναι σε θέση να συνθέτουν οι υπηρεσίες της Ένωσης είναι ιδιαίτερα χρήσιμα, ωστόσο μπορεί να πάσχουν από τους περιορισμούς που επιβάλλονται από τα κράτη μέλη με την περιορισμένη παροχή στοιχείων και δεδομένων που τα ίδια πιθανώς να κατέχουν και να μη θέλουν να μοιραστούν. Οι εκθέσεις SOCTA και TE-SAT της Europol, καθώς και οι εκθέσεις ανάλυσης ρίσκου της FRONTEX καθώς και άλλα αναλυτικά προϊόντα που παράγονται στο πλαίσιο της παροχής στρατηγικής ή επιχειρησιακής πληροφόρησης από τις ενωσιακές υπηρεσίες προς τα κράτη, φαίνεται ότι εξυπηρετούν σε μεγάλο βαθμό τις ανάγκες των κρατών μελών για τον σκοπό της αναγνώρισης του οικοσυστήματος ασφάλειας που τα περιβάλει.

Είδαμε, ότι ο ρόλος των ανοικτών δεδομένων (OSINT) και η ανάλυση αυτών, σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία από άλλες πηγές, παρουσιάζει μια ιδιαίτερη αξία για

την Ένωση. Τα ανοικτά δεδομένα παρουσιάζουν μία ιδιαίτερη αξία για την στρατηγική ανάλυση πληροφοριών σε ενωσιακό επίπεδο, ανάλογα με τον σκοπό που χρησιμοποιούνται και για τις διάφορες λειτουργίες της πληροφόρησης, όπως τις είδαμε (στρατιωτική, εγκληματολογική κλπ). Η αξία τους έγινε κατανοητή από πολύ νωρίς στην Ένωση και αυτό γιατί η Ένωση και οι υπηρεσίες της βασίζονται και εξαρτώνται κατά κύριο λόγο από δεδομένα και πληροφορίες που διαβιβάζονται από τα κράτη μέλη. Η έλλειψη αυτή σε πρωτογενή δεδομένα, χρειάζονταν να αντισταθμιστεί με τη συλλογή ανοικτών δεδομένων, στα οποία ο κάθε ένας έχει πρόσβαση, το ίδιο και οι υπηρεσίες της Ένωσης. Με αυτό τον τρόπο η συλλογή πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT), γίνεται ένα πεδίο που τείνει να κατέχει την πρωτοκαθεδρία σε επίπεδο ανάλυσης πληροφοριών στην Ένωση, προκειμένου να αποφεύγονται περιορισμοί, κενά ή παραλείψεις σε πληροφορίες και δεδομένα που τυχόν δεν έχουν διαβιβαστεί από τα κράτη μέλη. Η αξιοποίηση αυτών γίνεται σε πολλαπλά επίπεδα στην Ένωση και για διαφορετικούς σκοπούς είτε αφορούν την ανάλυση εγκληματολογικών πληροφοριών, είτε την προστασία των συνόρων είτε την καταπολέμηση της τρομοκρατίας.

Σε γενικές γραμμές, η Ένωση μπορεί να αναπτύξει τον τομέα της συλλογής και ανάλυσης πληροφοριών από ανοικτές πηγές (OSINT) ακόμη περισσότερο. Αν λάβουμε υπόψη μας ότι οι πληροφορίες την σήμερον αποτελούν τα σύγχρονα όπλα στο πεδίο της μαζικής και διάχυτης πληροφόρησης από πολλαπλές πήγες. Δεδομένου ότι η παραπληροφόρηση και οι διασπορά ψευδών ειδήσεων αποτελούν βασική πτυχή του σημερινού περιβάλλοντος ασφαλείας, η ανάγκη για επαληθευμένες πληροφορίες από δημόσιες και αξιόπιστες πηγές αυξάνεται ολοένα και περισσότερο (Fägersten, 2016). Όπως είδαμε σχεδόν όλα τα στρατηγικά προϊόντα πληροφόρησης που δημιουργούνται περιέχουν στοιχεία και από ανοικτές πηγές (OSINT).

Επιπρόσθετα, χρειάζεται να επισημάνουμε ότι η στρατηγική ανάλυση πληροφοριών και τα προϊόντα στρατηγικής πληροφόρησης είναι σε θέση να βοηθούν τους υπεύθυνους λήπτες πολιτικών αποφάσεων, να μπορέσουν να προσδιορίσουν τις προτεραιότητες στην καταπολέμηση των απειλών στο περιβάλλον ασφάλειας της Ένωσης. Μόλις γίνει αυτό, τότε οι αρμόδιες εθνικές αρχές και τα κράτη μέλη αναλαμβάνουν δράση και εξειδικεύουν τη στρατηγική κατεύθυνση που παρέχεται υλοποιώντας αυτές τις προτεραιότητες, μέσα από την προσαρμογή και την επιχειρησιακή τους δράσης σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Καταλήγοντας, πέραν όσων αναφέρθηκαν, χρειάζεται να λάβουμε υπόψη μας και αυτά που αναφέρει ο ακαδημαϊκός κ. Παπαγιάννης (2008), ότι ανάμεσα στα θέματα ασφάλειας και στα ατομικά δικαιώματα χρειάζεται να βρεθεί η χρυσή τομή. Αυτά τα δύο αγαθά τελούν μεταξύ τους, εξ' ορισμού σε μία σχέση αντιπαλότητας και σε καμία περίπτωση δε θα πρέπει η παροχή ασφάλειας από τη πλευρά του κράτους, να περιορίζει τις ελευθερίες και τα ατομικά δικαιώματα των πολιτών. Τέλος, επισημαίνει ότι σκέψεις για περιστολή των ατομικών δικαιωμάτων και ελευθεριών προς χάρη μίας αποτελεσματικότερης παροχής ασφάλειας στον πολίτη, θα ήταν σε θέση να δυναμιτίσει τα θεμέλια του ευρωπαϊκού πολιτισμού που έχει θέσει στο επίκεντρο του την ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας τους (Παπαγιάννης, 2008).

4. Βιβλιογραφία[14]

Aden, H. (2018). Information sharing, secrecy and trust among law enforcement and secret service institutions in the European Union. *West European Politics*, *41*(4), 981–1002. https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1475613

Aldrich, R. J. (2009). Global Intelligence Co-operation versus Accountability: New Facets to an Old Problem. *Intelligence and National Security*, *24*(1), 26–56. https://doi.org/10.1080/02684520902756812

Argomaniz, J. (2009). Post-9/11 institutionalisation of European Union counter-terrorism: emergence, acceleration and inertia. *European Security*, *18*(2), 151–172. https://doi.org/10.1080/09662830903460103

Argomaniz, J., Bures, O., & Kaunert, C. (2015). A decade of EU counter-terrorism and intelligence: a critical assessment. *Intelligence and National Security*, *30*, 191–206. https://doi.org/10.1080/02684527.2014.988445

Baldwin, D. A. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies*, *23*(1), 5–26. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/20097464

Balzacq, T., Léonard, S., & Ruzicka, J. (2015). 'Securitization' revisited: theory and cases. *International Relations*, *30*(4), 494–531. https://doi.org/10.1177/0047117815596590

Barnes, J., & Venutolo-Mantovani, M. (2020). Race for Coronavirus Vaccine Pits Spy Against Spy. Retrieved September 8, 2020, from https://www.nytimes.com/2020/09/05/us/politics/coronavirus-vaccine-espionage.html

Battistella, D. (2012). Chapitre 14. La sécurité. In *Théories des relations internationales* (Vol. 4, pp. 523–557). Paris: Presses de Sciences Po. Retrieved from https://www.cairn.info/load_pdf.php?ID_ARTICLE=SCPO_BATTI_2012_01_0523

Bellanova, R., & Glouftsios, G. (2020). Controlling the Schengen Information System (SIS II): The Infrastructural Politics of Fragility and Maintenance. *Geopolitics*, 1–25. https://doi.org/10.1080/14650045.2020.1830765

Bigo, Didier, Bondotti, P., Bonelli, L., & Olsson, C. (2007). Mapping the Field of EU Internal Security Agencies. Retrieved November 25, 2020, from http://www.open.ac.uk/researchprojects/iccm/library/58.html

Bigo, Olsson, C., & Bonditti, P. (2010). Mapping the European Field of Security Professionals. In D. Bigo, R. R. Walker, S. Carrera, & E. Guild (Eds.), *Mapping the European Field of Security Professionals, Europe's 21st Century Challenge, Delivering Liberty* (1st ed., pp. 49–65). London: Ashgate. Retrieved from http://hdl.handle.net/2013/ULB-DIPOT:oai:dipot.ulb.ac.be:2013/131983

Borrell, J. (2020). The Coronavirus pandemic and the new world it is creating. Retrieved August 19, 2020, from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/76379/coronavirus-pandemic-and-new-world-it-creating_en

Bremmer, I. (2020). What Vaccine Nationalism Means for the Coronavirus Pandemic. Retrieved August 19, 2020, from https://time.com/5871532/vaccine-nationalism-coronavirus-pandemic/

Busuioc, M., & Curtin, D. (2011). *The EU Internal Security Strategy, The EU Policy Cycle and The Role of (AFSJ) Agencies Promise, Perils and Pre-requisites*. Brussels. Retrieved from

[14] Η βιβλιογραφία έχει συνταχθεί με τη χρήση του εργαλείου Mendeley (www.mendeley.com) χρησιμοποιώντας το πρότυπο APA, 6th edition.

https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/libe/dv/01_study_eu_iss_/01_study_eu_iss_en.pdf

Button, M. (2008). *Doing Security: Critical Reflections and an Agenda for Change*. New York: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230583634

Buzan, B. (1984). Peace, Power, and Security: Contending Concepts in the Study of International Relations. *Journal of Peace Research*, *21*(2), 109–125. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/423935

Buzan, B. (1985). Reviewed Work: People, States, and Fear: The National Security Problem in International Relations. *International Journal Managing Conflict*, *40*(4), 756–758. https://doi.org/10.2307/40202323

Buzan, B., Waever, O., & Jaap De Wilde. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers Inc.

Campbell, L. (2014). Organized Crime and National Security: A Dubious Connection? *New Criminal Law Review: An International and Interdisciplinary Journal*, *17*(2), 220–251. https://doi.org/10.1525/nclr.2014.17.2.220

Carrapiço, H., & Trauner, F. (2013). Europol and its Influence on EU Policy-making on Organized Crime: Analyzing Governance Dynamics and Opportunities. *Perspectives on European Politics and Society*, *14*(3), 357–371. https://doi.org/10.1080/15705854.2013.817804

CEPOL. (2017). Online Learning Module on Cybercrime. Budapest. Retrieved from https://www.cepol.europa.eu/

Corum, J., Grady, D., Wee, S.-L., & Zimmer, C. (2020). Coronavirus Vaccine Tracker. Retrieved September 8, 2020, from https://www.nytimes.com/interactive/2020/science/coronavirus-vaccine-tracker.html#cansino

Council of the EU. (2009). *European Security Strategy: A secure Europe in a better world*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/en/documents-publications/publications/european-security-strategy-secure-europe-better-world/

Council of the EU. (2012). *Serious and Organised Crime Threat Assessment (SOCTA)—Methodology* (No. 12159/12). Brussels. Retrieved from https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-12159-2012-INIT/en/pdf

Council of the EU. (2019). *Council conclusions on security and defence in the context of the EU Global Strategy*. *10048/19*. Luxembourg.

Council of the European Union. (2005). *The European Union Counter-Terrorism Strategy* (No. 14469/4/05 REV4). Brussels. Retrieved from https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST 14469 2005 REV 4/EN/pdf

Council of the European Union. (2014). *Revised EU Strategy for Combating Radicalisation and Recruitment to Terrorism* (No. 9956/14). Brussels. Retrieved from https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST 9956 2014 INIT/EN/pdf

Črnčec, D. (2009). A new intelligence paradigm and the European Union. *Journal of Criminal Justice and Security*, *157*(1), 156–161.

Czosnek, H. (2018). Predicting the next global pandemic. Retrieved August 15, 2020, from https://globalriskinsights.com/2018/11/pandemic-health-pathogen/

Darmois, E., & Schméder, G. (2018). Cybersecurity: A case for a European approach. In M. Kaldor, I. Rangelov, & S. Selchow (Eds.), *EU Global Strategy and Human Security* (1st Editio, pp. 194–214). London: Routledge. Retrieved from https://www.taylorfrancis.com/chapters/cybersecurity-geneviève-schméder-emmanuel-

darmois/e/10.4324/9781315104232-11?context=ubx&refId=e83d174a-1ed0-46df-8852-d9219bbd9f30

De Moor, A., & Vermeulen, G. (2010). The Europol council decision: transforming Europol into an agency of the European union. *COMMON MARKET LAW REVIEW*, *47*(4), 1089–1121. Retrieved from https://biblio.ugent.be/publication/999682

De Somer, M. (2020). Schengen: Quo Vadis? *European Journal of Migration and Law*, *22*(2), 178–197. https://doi.org/https://doi.org/10.1163/15718166-12340073

Deflem, M. (2006). Europol and the Policing of International Terrorism: Counter-Terrorism in a Global Perspective. *Justice Quarterly*, *23*(3), 336–359. https://doi.org/10.1080/07418820600869111

Den Boer, M. (2015). Counter-terrorism, security and intelligence in the EU: Governance challenges for collection, exchange and analysis. *Intelligence and National Security*, *30*(2–3), 402–419. https://doi.org/10.1080/02684527.2014.988444

Devezas, T., de Melo, F. C. L., Gregori, M. L., Salgado, M. C. V., Ribeiro, J. R., & Devezas, C. B. C. (2012). The struggle for space: Past and future of the space race. *Technological Forecasting and Social Change*, *79*(5), 963–985. https://doi.org/10.1016/j.techfore.2011.12.006

Dokos, T. (2019). Threats and Challenges to European Security and the Need for Well-informed Parliamentarians. Retrieved August 14, 2020, from https://www.mercatoreuropeandialogue.org/download-file/983/

Duke, S. (2006). Intelligence, security and information flows in CFSP. *Intelligence and National Security*, *21*(4), 604–630. https://doi.org/10.1080/02684520600885764

Edwards, G., & Meyer, C. (2008). Introduction: Charting a Contested Transformation. *JCMS: Journal of Common Market Studies*, *46*(1), 1–25. https://doi.org/https://doi.org/10.1111/j.1468-5965.2007.00765.x

EEAS. (2018). *A Europe that Protects: Countering Hybrid Threats*. Bruxelles. Retrieved from https://eeas.europa.eu/topics/security-defence-crisis-response/46393/europe-protects-countering-hybrid-threats_en

EEAS. (2020). The EU in a changing world – Staying on course in troubled waters: Three EU High Representatives -Josep Borrell, Federica Mogherini and Javier Solana- came together on 1 December to mark the 10th anniversary of the European External Action Service. Retrieved from https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage/89805/eu-changing-world-–-staying-course-troubled-waters_en

Elisabeth St Jean, C. (2007). The Changing Nature of "International Security": The need for an integrated definition.

ENISA. (2020). ENISA Threat Landscape through the years. Retrieved from https://www.enisa.europa.eu/topics/threat-risk-management/threats-and-trends/enisa-threat-landscape

Eroukhmanoff, C. (2018, January 14). Securitisation Theory: An Introduction. Retrieved November 1, 2020, from https://www.e-ir.info/2018/01/14/securitisation-theory-an-introduction/

EU Global Strategy. (2016). *A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe*. Brussels. Retrieved from http://eeas.europa.eu/archives/docs/top_stories/pdf/eugs_review_web.pdf

EUISS. (2020a). European Union Institute for Security Studies (EUISS). Retrieved April 4, 2020, from https://www.iss.europa.eu/

EUISS. (2020b). *Towards a Strategic Compass: Where is the EU heading on security and*

defence? Brussels. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/content/towards-strategic-compass-where-eu-heading-security-and-defence

Eurojust. (2014). *Strategic project on environmental crime. Report.* The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.eurojust.europa.eu/sites/default/files/Publications/Reports/environmental-crime-report_2014-11-21-EN.pdf

Eurojust. (2020a). *2019 Eurojust Report on Counter-Terrorism*. The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.eurojust.europa.eu/2019-eurojust-report-counter-terrorism-report

Eurojust. (2020b). *Challenges and best practices from Eurojust's casework in the area of cybercrime. Report.* The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.eurojust.europa.eu/challenges-and-best-practices-eurojusts-casework-area-cybercrime

Eurojust. (2020c). *Cumulative prosecution of foreign terrorist fighters for core international crimes and terrorism-related offences. Report.* The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.eurojust.europa.eu/cumulative-prosecution-foreign-terrorist-fighters-core-international-crimes-terrorism-related

Eurojust. (2020d). *SIRIUS EU Digital Evidence Situation Report.* The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.eurojust.europa.eu/sirius-eu-digital-evidence-situation--report

European Commission. (2015). *The European Agenda on Security* (No. COM(2015) 185 final). Strasbourg. Retrieved from https://www.cepol.europa.eu/sites/default/files/european-agenda-security.pdf

European Commission. (2020a). *A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond.* (No. 795). *2020*. Brussels. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020DC0795&from=EN

European Commission. (2020b). Commission reaches first agreement on a potential vaccine. Retrieved September 9, 2020, from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_20_1438

European Commission. (2020c). *Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European economic and social Committee and the Committee of the regions on the EU security union strategy.* Brussels. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX%3A52020DC0605

European Commission. (2020d). *EU Security Union Strategy* (No. COM(2020) 605 final). Brussels. Retrieved from https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf

European Commission. (2020e). Κορονοϊός: η Επιτροπή παρουσιάζει τη στρατηγική της ΕΕ για τα εμβόλια. Retrieved August 22, 2020, from https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/el/ip_20_1103

European Council. (2020). Special European Council - Consilium: EU leaders agreed a recovery package and the 2021-2027 budget that will help the EU to rebuild after the pandemic and will support investment in the green and digital transitions. Retrieved August 19, 2020, from https://www.consilium.europa.eu/en/meetings/european-council/2020/07/17-21/

Europol. (2006). *EU organised crime threat assessment 2006*. The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/octa-2006-eu-organised-crime-threat-assessment

Europol. (2020a). CONAN (Connecting Analysts): An Intelligence Analysis Module on Europol Platform of Experts. Retrieved February 1, 2021, from https://epe.europol.europa.eu

Europol. (2020b). EU Policy Cycle - EMPACT. Retrieved from https://www.europol.europa.eu/empact

Europol. (2021). EU Internet Referral Unit - EU IRU: Monitoring terrorism online. Retrieved from https://www.europol.europa.eu/about-europol/eu-internet-referal-unit-eu-iru#fndtn-tabs-0-bottom-1

Europol SOCTA. (2017). European Union Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017. Retrieved July 21, 2017, from https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment-2017

Europol SOCTA. (2021). *European Union serious and organised crime threat assessment, A corrupting influence: the infiltration and undermining of Europe's economy and society by organised crime*. Luxembourg. Retrieved from https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-serious-and-organised-crime-threat-assessment

Europol TE-SAT. (2020). *EU Terrorism Situation & Trend Report (Te-Sat) 2020*. The Hague, Netherlands. Retrieved from https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2020

Evans, J. M., & Kebbell, M. R. (2012). The effective analyst: a study of what makes an effective crime and intelligence analyst. *Policing and Society*, *22*(2), 204–219. https://doi.org/10.1080/10439463.2011.605130

Fägersten, B. (2010a). Bureaucratic resistance to international intelligence cooperation - The case of Europol. *Intelligence and National Security*, *25*(4), 500–520. https://doi.org/10.1080/02684527.2010.537028

Fägersten, B. (2010b). *Sharing Secrets : Explaining International Intelligence Cooperation*. *Lund political studies*. Lund University. Retrieved from https://www.lunduniversity.lu.se/lup/publication/c6072c5b-0a67-4361-898e-412ebb75c627

Fägersten, B. (2016). *For EU eyes only? Intelligence and European security* (No. 8). *Brief Issue* (Vol. 8). https://doi.org/10.2815/674916

Fiott, D. (2020). *Uncharted Territory?Towards a common threat analysis and a Strategic Compass for EU security and defence.* (Brief Series No. 16). Luxembourg. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/content/uncharted-territory-towards-common-threat-analysis-and-strategic-compass-eu-security-and#_introduction

Frontex. (2020). *Frontex releases Risk Analysis for 2020*. Warsaw, Poland. Retrieved from https://frontex.europa.eu/publications/frontex-releases-risk-analysis-for-2020-vp0TZ7

Frontex. (2021). Frontex: Roles & Responsibilities. Retrieved February 15, 2021, from https://frontex.europa.eu/we-support/roles-responsibilities/

General Secretariat of the Council. (2010). *Internal Security Strategy for the European Union –Towards a European Security Model*. Luxembourg. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/media/30753/qc3010313enc.pdf

General Secretariat of the Council. (2021). The EU fight against organised crime. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/el/policies/eu-fight-against-organised-crime-2018-2021/

Gill, P., & Phythian, M. (2006). *Intelligence in an Insecure World*. Cambridge: Polity Press.

Gruszczak, A. (2016a). Conclusions: The Maturing EU Intelligence Community. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 271–282). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_11

Gruszczak, A. (2016b). Criminal Intelligence in the EU. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 173–198). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_7

Gruszczak, A. (2016c). External Dimensions of EU Intelligence Cooperation. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 199–225). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_8

Gruszczak, A. (2016d). Intelligence Tradecraft in the European Union. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 67–94). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_3

Gruszczak, A. (2016e). Introduction. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 1–36). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_1

Gruszczak, A. (2016f). The Strategic Intelligence Community. In *Intelligence Security in the European Union: Building a Strategic Intelligence Community* (pp. 37–66). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/978-1-137-45512-3_2

Hansen, L., & Nissenbaum, H. (2009). Digital Disaster, Cyber Security, and the Copenhagen School. *International Studies Quarterly*, *53*(4), 1155–1175. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/27735139

Hassan, N. A., & Hijazi, R. (2018). Social Media Intelligence. In *Open Source Intelligence Methods and Tools: A Practical Guide to Online Intelligence* (pp. 203–260). Berkeley, CA: Apress. https://doi.org/10.1007/978-1-4842-3213-2_5

Herzog, S. (2011). Revisiting the Estonian Cyber Attacks. *Journal of Strategic Security*, *4*(2), 49–60. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/26463926

Ilves, T. H. (2016). The Consequences of Cyber Attacks. *Journal of International Affairs*, *70*(1), 175–181. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/90012601

Ioannou, C. (2013). Is a European Union Central Intelligence Agency Needed? Retrieved November 1, 2020, from https://www.rieas.gr/images/rieas161.pdf

IOCTA. (2018). Internet Organised Crime Threat Assessment (IOCTA)-15 ways you could be the next victim of cybercrime. Retrieved September 18, 2018, from https://www.europol.europa.eu/newsroom/news/15-ways-you-could-be-next-victim-of-cybercrime

Jablonowski, M. (2006). *Precautionary risk management: Dealing with catastrophic loss potentials in business, the community and society.* Basingstoke/New York: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9780230627659

Kaldor, M., Rangelov, I., Bojicic-Dzelilovic, V., de Waal, A., Selchow, S., Martin, M., & Turkmani, R. (2016). *From hybrid peace to human security: Rethinking EU strategy towards conflict. The Berlin report of the Human Security Study Group.* London, UK. Retrieved from https://eprints.lse.ac.uk/84978/

Kalpakis, G., Tsikrika, T., Cunningham, N., Iliou, C., Vrochidis, S., Middleton, J., & Kompatsiaris, I. (2016). OSINT and the Dark Web. In B. Akhgar, P. S. Bayerl, & F. Sampson (Eds.), *Open Source Intelligence Investigation: From Strategy to Implementation* (pp. 111–132). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-47671-1_8

Kaunert, C. (2009). The External Dimension of EU Counter-Terrorism Relations:

Competences, Interests, and Institutions. *Terrorism and Political Violence*, *22*(1), 41–61. https://doi.org/10.1080/09546550903409551

Kaunert, C., & Léonard, S. (2019). The collective securitisation of terrorism in the European Union. *West European Politics*, *42*(2), 261–277. https://doi.org/10.1080/01402382.2018.1510194

Khurshudyan, I., & Johnson, C. (2020). Russia declares victory in global vaccine race with untested vaccine. Retrieved August 15, 2020, from https://www.washingtonpost.com/world/russia-unveils-coronavirus-vaccine-claiming-victory-in-global-race-before-final-testing-is-complete/2020/08/11/792f8a54-d813-11ea-a788-2ce86ce81129_story.html

Knightley, P. (1987). The Second Oldest Profession: Spies and Spying in the Twentieth Century. New York: W.W. Norton. 436 pp. USD 19.95. *Journal of Peace Research*, *24*(4), 419. https://doi.org/10.1177/002234338702400414

Kotoulas, I. E., & Pusztai, W. (2020). The 2020 migration crisis on the Greek-Turkish border: Turkey's hybrid warfare against Greece and the EU. *Civitas Gentium; Vol 8 No 1 (2020)*, *8*(1), 173–185. Retrieved from https://cg.turkmas.uoa.gr/index.php/cg/article/view/152

Levy, J. S., & Thompson, W. R. (2005). Hegemonic Threats and Great-Power Balancing in Europe, 1495-1999. *Security Studies*, *14*(1), 1–33. https://doi.org/10.1080/09636410591001465

Li, H., Liu, S. M., Yu, X. H., Tang, S. L., & Tang, C. K. (2020). Coronavirus disease 2019 (COVID-19): current status and future perspectives. *International Journal of Antimicrobial Agents*, *55*(5), 105951. https://doi.org/10.1016/j.ijantimicag.2020.105951

MacDonald, B. (2012, October 19). Looking Back on the Cuban Missile Crisis, 50 Years Later. Retrieved November 1, 2020, from https://www.usip.org/publications/2012/10/looking-back-cuban-missile-crisis-50-years-later

Martin, A. (2020). Mario Draghi urges Europe to use soaring debt for productive purposes. Retrieved August 19, 2020, from https://www.ft.com/content/55fc7bb7-0721-46c8-8dfa-9605f15b3422

McDonald, M. (2008). Securitization and the Construction of Security. *European Journal of International Relations*, *14*(4), 563–587. https://doi.org/10.1177/1354066108097553

Mcgregor, G. (2020). COVID vaccine: Cansino gets 1st China patent—What it means for coronavirus vaccine race. Retrieved September 9, 2020, from https://fortune.com/2020/08/18/covid-vaccine-china-cansino-patent-coronavirus-vaccines-what-to-know/

Monar, J. (2007). Common Threat and Common Response? The European Union's Counter-Terrorism Strategy and its Problems. *Government and Opposition*, *42*(3), 292–313. https://doi.org/DOI: 10.1111/j.1477-7053.2007.00225.x

Monar, J. (2015). The EU as an International Counter-terrorism Actor: Progress and Constraints. *Intelligence and National Security*, *30*(2–3), 333–356. https://doi.org/10.1080/02684527.2014.988448

Müller-Wille, B. (2002). EU intelligence co-operation. A critical analysis. *Contemporary Security Policy*, *23*(2), 61–86. https://doi.org/10.1080/713999737

Müller-Wille, B. (2004). *For our eyes only? Shaping an intelligence community within the EU* (Occasional Papers No. 50). Paris. Retrieved from https://www.iss.europa.eu/content/our-eyes-only-shaping-intelligence-community-within-eu

Mullins, S., & Wither, J. K. (2016). Terrorism and Organized Crime. *Connections*, *15*(3), 65–82. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/26326452

Norman, T. (2016). *Risk analysis and security countermeasure selection* (2nd ed.). Boca Raton: CRC Press.

Novokmet, A. (2017). The European public prosecutor's office and the judicial review of criminal prosecution. *New Journal of European Criminal Law*, *8*(3), 374–402. https://doi.org/10.1177/2032284417729934

Pašagić, A. (2020). Failed States and Terrorism. *Perspectives on Terrorism*, *14*(3), 19–28. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/26918297

Paterson, A., & Chappell, J. (2014). The Impact of Open Source Intelligence on Cybersecurity. In C. Hobbs, M. Moran, & D. Salisbury (Eds.), *Open Source Intelligence in the Twenty-First Century: New Approaches and Opportunities* (pp. 44–62). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137353320_4

PESCO secretariat. (2020). PESCO. Retrieved April 4, 2020, from https://pesco.europa.eu/

PESCO secretariat. (2021). JOINT EU INTELLIGENCE SCHOOL (JEIS). Retrieved March 1, 2021, from https://pesco.europa.eu/project/joint-eu-intelligence-school/

Petkov, M., & Krastev, D. (2018). Operative Mode for Police Cooperation Between the Member States of the European Union. In *IJASOS- International E-journal of Advances in Social Sciences* (Vol. 4, pp. 331–338). https://doi.org/10.18769/ijasos.455645

Plater-Zyberk, H. (2017). Intelligence security in the European Union: building a strategic intelligence community. *International Affairs*, *93*(4). https://doi.org/10.1093/ia/iix127

Rahman-Jones, I. (2016, October 24). The history of the Calais "Jungle" camp and how it's changed since 1999. Retrieved November 25, 2020, from https://www.bbc.com/news/newsbeat-37750368

Raineri, L., & Baldaro, E. (2020). Resilience to What? EU Capacity-Building Missions in the Sahel. In E. Cusumano & S. Hofmaier (Eds.), *Projecting Resilience Across the Mediterranean* (pp. 169–187). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-030-23641-0_9

Ratcliffe, J. (2006). *Video Surveillance of Public Places. Problem-Oriented Guides for Police. U.S. Department of Justice-Office of Community Oriented Policing Services* (Vol. 4). Washington, DC. Retrieved from http://ric-doj.zai-inc.com/Publications/cops-p097-pub.pdf

Reed, A., Pohl, J., & Jegerings, M. (2017). *The Four Dimensions of the Foreign Fighter Threat:* The Hague: International Centre for Counter-Terrorism. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/resrep17479

Richterová, J. (2016). *NATO & Hybrid Threats*. Prague. Retrieved from https://www.researchgate.net/publication/286344092_NATO_Hybrid_Threats

Russell, A. L. (2014). *Cyber Blockades*. Georgetown University Press. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/j.ctt9qdsfj

SatCen. (2002). European Union Satellite Centre. Retrieved April 4, 2020, from https://www.satcen.europa.eu/

Scherrer, N., Jeandesboz, J., & Guittet, P.-E. (2011). *Developing an EU internal security strategy, fighting terrorism and organised crime.* Brussels. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201206/20120627ATT47777/20120627ATT47777EN.pdf

Scrivens, R., Gill, P., & Conway, M. (2020). The Role of the Internet in Facilitating Violent Extremism and Terrorism: Suggestions for Progressing Research. In T. J. Holt & A. M. Bossler (Eds.), *The Palgrave Handbook of International Cybercrime and Cyberdeviance* (pp. 1417–1435). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-

3-319-78440-3_61

Seyfried, P. P. (2017). *A European Intelligence Service?: Potentials and Limits of Intelligence Cooperation at EU Level.* Federal Academy for Security Policy. https://doi.org/10.2307/resrep22196

Smith, M. D. (2017). A Good Intelligence Analyst. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*, *30*(1), 181–185. https://doi.org/10.1080/08850607.2016.1230708

Spengler, R. (2020). *Impact of COVID19 on crime - Discussion Forum - CONAN - EPE*. *Europol Platform for Experts*. Retrieved from https://epe.europol.europa.eu

Staniforth, A. (2016). Open Source Intelligence and the Protection of National Security. In B. Akhgar, P. S. Bayerl, & F. Sampson (Eds.), *Open Source Intelligence Investigation: From Strategy to Implementation* (pp. 11–19). Cham: Springer International Publishing. https://doi.org/10.1007/978-3-319-47671-1_2

Stritzel, H. (2007). Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. *European Journal of International Relations*, *13*(3), 357–383. https://doi.org/10.1177/1354066107080128

Stritzel, H. (2012). Securitization, power, intertextuality: Discourse theory and the translations of organized crime. *Security Dialogue*, *43*(6), 549–567. Retrieved from http://www.jstor.org/stable/26302216

Stritzel, H. (2014). Securitization Theory and the Copenhagen School. In *Security in Translation* (pp. 11–37). London: Palgrave Macmillan UK. https://doi.org/10.1057/9781137307576_2

Sumpter, C., & Franco, J. (2018). Migration, Transnational Crime and Terrorism. *Perspectives on Terrorism*, *12*(5), 36–50. Retrieved from https://www.jstor.org/stable/26515430

Tuinier, P. (2021). Explaining the depth and breadth of international intelligence cooperation: towards a comprehensive understanding. *Intelligence and National Security*, *36*(1), 116–138. https://doi.org/10.1080/02684527.2020.1821461

UNODC. (2011). *Criminal intelligence. Manual for analysts*. New York: United Nations Office at Vienna. Retrieved from https://www.unodc.org/documents/organized-crime/Law-Enforcement/Criminal_Intelligence_for_Analysts.pdf

Vellani, K. (2019). *Strategic Security Management: A Risk Assessment Guide for Decision Makers* (2nd ed.). New York: CRC Press. https://doi.org/https://doi.org/10.4324/9780429506611

Vidalis, S. (2003). *A critical discussion of risk and threat analysis methods and methodologies.* Pontyclun, UK. Retrieved from http://www.geobureau.co.uk/whitepaper/White_Paper_004.pdf

Waltzman, R. (2017). The Weaponization of Information: The Need for Cognitive Security. Retrieved from https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/testimonies/CT400/CT473/RAND_CT473.pdf

Weyemberg, A., Armada, I., & Brière, C. (2014). *The inter-agency cooperation and future architecture of the EU criminal justice and law enforcement area.* Brussels. Retrieved from https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2014/510000/IPOL_STU(2014)510000_EN.pdf

WHO. (2020a). Coronavirus (COVID-19) events as they happen. Retrieved August 19, 2020, from https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/events-as-they-happen

WHO. (2020b). WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19 - 18 August 2020. Retrieved September 9, 2020, from https://www.who.int/dg/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---18-august-2020

Wolfers, A. (1952). "National Security" as an Ambiguous Symbol. *Political Science Quarterly*, *67*(4), 481–502. https://doi.org/10.2307/2145138

Yarger, H. R. (2006). *Strategic theory for the 21st century: the little book on big strategy.* Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War College.

Yoe, C. (2019a). *Primer on risk analysis. Decision making under uncertainty* (2nd ed.). Boca Raton: CRC Press.

Yoe, C. (2019b). *Principles of Risk Analysis: Decision Making Under Uncertainty* (2nd ed.). Boca Raton: CRC Press. https://doi.org/https://doi.org/10.1201/9780429021121

Zoutendijk, A. J. (2010). Organised crime threat assessments: a critical review. *Crime, Law and Social Change*, *54*(1), 63–86. https://doi.org/10.1007/s10611-010-9244-7

Βασιλειάδης, Σ. (2017). Τζιχάντ και τρομοκρατία. Retrieved from https://www.crimetimes.gr/τζιχάντ-και-τρομοκρατία/

Γέρμανος, Γ., & Γεωργίου, Ν. (2021). *Κυβερνοέγλημα: Πρόληψη, Διευρένηση, Αντιμετώπιση.* (1η). Αθήνα: Αυτοέκδδοση.

ΕΛΙΑΜΕΠ. (2017). Ευρωπαϊκή Εισαγγελία. Retrieved April 4, 2020, from http://europedirect.eliamep.gr/eyropaiki-eisaggelia/

Επιτροπή των Ευρωπαϊκων Κοινοτήτων. (2005). *Πρόταση απόφαση-πλαίσιο του Συμβουλίου για την ανταλλαγή πληροφοριών βάσει της αρχής της διαθεσιμότητας {SEC(2005) 1270} /* COM/2005/0490 τελικό - CNS 2005/0207 */* (No. COM (2005) 490 final). Βρυξέλλες. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005PC0490&from=BG

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2017). *ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ, ΤΗΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΩΝ Σχέδιο δράσης για την ενίσχυση της ετοιμότητας έναντι κινδύνων για τη χημική, βιολογική, ραδιολογική και* (No. COM(2017) 610 final). Βρυξέλλες.

Ευρωπαϊκή Επιτροπή. (2018). *ΚΟΙΝΗ ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΗ ΠΡΟΣ ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟ, ΤΟ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΑΙ ΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ: Αύξηση της ανθεκτικότητας και ενίσχυση των ικανοτήτων για την αντιμετώπιση υβριδικών απειλών* (No. JOIN(2018) 16 final). Βρυξέλλες. Retrieved from https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/HTML/?uri=CELEX:52018JC0016&from=EN

Ευρωπαϊκό Ελεγκτικό Συνέδριο. (2021). *Ειδική έκθεση 19/2021: Υποστήριξη από την Ευρωπόλ της καταπολέμησης της παράνομης διακίνησης μεταναστών: πολύτιμη η βοήθεια, αλλά ανεπαρκείς η αξιοποίηση των πηγών δεδομένων και η μέτρηση των αποτελεσμάτων*. Λουξεμβούργο. Retrieved from https://www.eca.europa.eu/el/Pages/DocItem.aspx?did=59363

Ευρωπαϊκό Συμβούλιο. (2021). *Βιντεοδιάσκεψη των μελών του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, 25 Μαρτίου 2021*. Retrieved from https://www.consilium.europa.eu/el/meetings/european-council/2021/03/25/

Καρατράντος, Τ. (2021a). Η Νέα Αντιτρομοκρατική Αρχιτεκτονική της Ε.Ε. *Policy Brief*, *142/2021*, 1–11. Retrieved from https://www.eliamep.gr/publication/η-νέα-αντιτρομοκρατική-αρχιτεκτονικ/

Καρατράντος, Τ. (2021b, March 4). Ποιος φοβάται την ασφάλεια; *Τα Νέα*, p. 16. Retrieved from https://www.eliamep.gr/media/ποιος-φοβάται-την-ασφάλεια-του-τ-καρα/

Κόππα, Μ. (2017). *Η Κοινή Πολιτική Άμυνας και Ασφάλειας: Η ιστορία, οι θεσμοί, οι στρατηγικές*. Αθήνα: Πατάκη.

Κωσταράκος, Μ. (2021). *Στρατιωτικά θέματα και θέματα Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα. Retrieved from https://www.flipsnack.com/Mike2956/20210309-v4-flipping-book-pdf.html

Λιαρόπουλος, Α. (2018). Το ΝΑΤΟ και οι προκλήσεις στον κυβερνοχώρο. Retrieved from https://www.tanea.gr/print/2018/11/06/opinions/to-nato-kai-oi-prokliseis-ston-kyvernoxoro/

NATO. (2020, March 20). Cyber crime amidst of COVID-19 threat. Countering malicious activities. Retrieved March 22, 2020, from https://shape.nato.int/news-archive/2020/cyber-crime-amidst-of-covid19-threat-countering-malicious-activities

Παπαγιάννης, Δ. (2008). *Ο χώρος της Ασφάλειας στην Ευρωπαϊκή Ένωση*. Αθήνα: ΕΚδ. Αντ. Ν. Σάκκουλα.

Παπαγιάννης, Δ. (2016). *Ευρωπαϊκό Δίκαιο* (5η). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.

Παπακωνσταντής, Μ. (2016). *Οι πολιτικές της ΕΕ: Εξωτερική, Γεωργική, Μεταναστευτική* (1η). Αθήνα: Εκδόσεις Σάκκουλα.

Παπακωνσταντής, Μ. (2019). *Η τρομοκρατία στο χώρο ελευθερίας, ασφάλειας και δικαιοσύνης της Ευρωπαϊκής Ένωσης* (1η). Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη.